veeueceeCe

enoe hee"Ùe-hemlekeâ

meneÙekeâ heemlekeâe : 6-8

ueKekeâieCe :
he jecejleve Meem$ee
(meeenlÙejlve, meeenlÙeeÛeeÙe)
eßeÙee Mekeâuee
(ScеO SO, yeeO S[O)

1 DeeYeuee<ee

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeOOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) cee keâe ieeOe ce, (Ke) meKeO heejÙee keâe yeele, (ie) cee keâe mven~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) yeÛÛee meyeme ÚeŠe ne peeve keâe FÛÚe keâj jne n~

(Ke) yeÛÛee Dehevee cee keâ meeLe-meeLe eheâjle jnve keâe yeele FmeeueS keâj jne n keÙeeekeâ Jen cee keâe meeLe vene Úe[vee Ûeenlee~

(ie) keâeJelee keâ Devemeej cee yeÛÛee keâe henue ye[e keâjlee n eheâj Gme Dekeâuee Úe[olee n~

(le) yeÛÛee cee keâ DeeÛeue ce eyevee ekeâmee FÛÚe keâ leLee eyevee ekeâmee keâ [j keâ eÚheve keâ eueS keân jne n~

4. yeleeFS, keÙee JeemleJe ce cee keâe ieeOe yeÛÛee keâ eueS Devehece meKee keâe mepe nelee n?

Gòej— ne, JeemleJe ce cee keâe ieeO yeÛÛee keâ eueS Devehece leLee Demeece meKe ove Jeeuee nelee n, keÙeeekeâ cee keâe ieeO ce peekeâj yeÛÛee Deheve oKe leLee hejMeeeveÙee Yeue peelee n~ Gmekeâe keâeceue mheMe yeÛÛe keâe nceMee Meeele Je Meeleuelee Øeoeve keâjlee n~

euee Kele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ye[e neve hej yeÛÛee cee keâe ieeOe ce meeve keâ meKe me JeeÛele ne peelee n~

(Ke) cee keâe Ùen yeele yeÛÛee keâe DeÛÚe vene ueiee ekeâ cee ve Gmekeâ ye[ne peeve hej Gmekeâe neLe Úe[eoÙee keÙeeekeâ Jen Gmekeâe neLe hekeâ[keâj Ûeuevee Ûeenlee n~

(ie) yeÛÛee Dehevee cee me eMekeâeÙele keâjlee n ekeâ Gmekeâe cee ve Gme Deheve neLe me Keevee eKeueevee Úe[eoÙee n, Gmekeâe cen Oeekeâj Gmekeâe mepeevee Úe[eoÙee n, leLee Gmekeâ neLe ce eKeueeve okeâj Gme heejÙee keâe keânneeveÙee meveevee Yee Úe[eoÙee n~

(le) yeÛÛee Dehevee cee keâ DeeÛeue keâe ÚeÙee ce eveYeÙe neve keâe meKe DeveYeJe keâjlee n~

2. heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— lejle DeeÛeue hekeâ[-hekeâ[keâj ye[e yeveekeâj henue ncekeâe

eheâ¤ meOe cee! lej meeLe, le heeÚ Úuelee n ceele!

keâYee ve Úe [leje neLe!

3. heekeleÙee keâe YeeJeeLe eueeKeS—

Gòej— YeeJeeLe—

(keâ) keâeJe keânlee n ekeâ yeÛÛee Dehevee cee me eMekeâeÙele keâjle nS keânlee n—cee lece henue (peye Jen Úeše Lee) cePe Deheve neLee me Keevee eKeueelee Lee, cejle cen Oeekeâj DeÛÚ keâhe [henveekeâj cePe leÙeej keâjlee Lee Deej cej neLe ce eKeueeve okeâj cePe heejÙee keâe keâneeveÙee meveelee Lee ueekeâve Deye Smee vene keâjlee ne~ ce Flevee ye [e vene nevee Ûeenlee ekeâ ce lecnej Sme hÙeej me JeeÛele ne peeT~

(Ke) yeÛÛee keânlee n ekeâ n cee! ce lej DeeÛeue keâe ÚeÙee ce eveYeÙe nekeâj eÚhevee Ûeenlee n~ lej DeeÛeue ce eÚhekeâj cePe ekeâmee Yee Ûeepe keâe FÛÚe vene jniee Deej ce leje ieeoe ce ueškeâj keâniee ekeâ cee! cePe Ûeeo keâe evekeâuele nS oKevee n~

Ke ['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele meyeOeJeeÛekeâ meJeveecee me JeekeÙe yeveeFS—

Gòej— (keâ) epeme — Gme = Ùe heve epeme ovee Ûeene, Gme o oe~

(Ke) pee — ne = Deye pee Yee ne, oKee peeSiee~

(ie) pemee — Jemee = pemee keâjvee Jemee Yejvee~

(le) Jen — pee = Jen peeveyePe-keâj Jene keâjlee n, pee Gme cevee ekeâÙee peelee n~

2. evecveeueeKele Meyoe keâ leoYeJe ¤he eueeKeS—

Gòej— cemlekeâ	ceeLee	ceKe	cen
keâouee	keâuee	keâpe	keâpee
eoJeme	eove	jee$e	jele

3. JeÛeve yeouekeâj eueeKeS—

Gòej— ceelee	ceeleeS	ieeoe	ieeeoÙee
keâeJelee	keâeJeleeS	keânevee	keâneeveÙee
eKeueevee	eKeueeve	hejе	heejÙee
heòee	heeòeÙee	uekeâ [e	uekeâe [Ùee

4. evecveeueeKele Meyoe keâ DeLee ce JeekeÙe-øeÙeeie oJeeje Delej mhe<š keâeepeS—

Gòej— (keâ) he$e — ye{e m$ee he$e ceen ce he [e nF Lee~

yeeuekeâ — DeÛeevekeâ yeeuekeâ ve jevee Me¤ keâj eoÙee~

(Ke) Glmeen — ceevemee keâe Glmeen oKele ne yevelee Lee~

meenme — ueeiee ve meenme keâe heejÛeÙe okeâj Ûeej keâe hekeâ [eueÙee~

(ie) Yece — lecn MeeÙeo keâeF Yece nDee n~

meon — lecn Fme yeele ce keâeF meon n keÙee?

(le) he$ee — ce Dehevee he$ee keâe oj vene peeve oiee~
yeeeuekeâe — yeeeuekeâe velÙe keâj jne n~
(*) o:Ke — cePe lecnej meeLe nF Devenevee keâe yenle oKe n~
Meekeâ — Jen Meekeâ ce [yee nDee n, Gmeme yeele cele keâje~
(Ûe) FÛÚe — ceje leepecenue oKeve keâe yenle FÛÚe n~
ueeuemee — DeeOekeâ Oeve keâe ueeuemee cePe keâYee vene jne~

5. evecveeueeKele Meyoe keâ leeve-leeve heÙeeÙeJeeÛee eueeKeS—

Gòej— Ûeõcee	Ûeeo	ceÙekeâ	jekeâMe
cee	ceelee	Deyee	pevevee
mven	hÙeej	Øece	uee [
yeÛÛee	yeeeuekeâe	Úeše keâvÙee	eMeMe yeeeuekeâe

2 yeouee

DeYÙeeme

Ke['keâ'
ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—
Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—
Gòej— (keâ) nekeâe keâe peeoiej, (Ke) meve 1936 ce,
(ie) hej oMe keâe~

3. yeleeFS—
Gòej— (keâ) nekeâe keâe cekeâeyeuee 'hepeeye jepeceš' Deej 'meheme S[ceeFveme' šecee keâ yeeÛe ne jne Lee~
(Ke) cepej OÙeeveÛeo ve eJehe#ee eKeuee [e keâe hee'' FmeeueS LeheLeheeF, keÙeeekeâ Ùeeo Jen eKeuee [e Gvekeâe nekeâe vene ceejlee lee Jee MeeÙeo Gme Ún ieeuee keâ mLeeve hej oe ieeuee me ne nje heele~
(ie) cepej OÙeeveÛeo keâe DeeOekeâlej keâeeMeMe Ùene jnlee Lee ekeâ Je ieo keâe ieeue keâ heeme ue peekeâj Deheve ekeâmee meeLee eKeuee [e keâe o o leeekeâ Gme ieeue keâjve keâe ßeÙe eceue peeS~
(le) Keuele meceÙe Fme yeele keâe OÙeeve jKevee Deele DeeJeMÙekeâ n ekeâ nej Ùee peele ekeâmee Skeâ JÙeekele keâe vene nelee yeeukeâ hej oMe keâe nelee n~

4. yeleeFS, nce Keuele meceÙe ekeâve-ekeâve yeelee keâe OÙeeve jKevee Deele DeeJeMÙekeâ n?
Gòej— Keuele meceÙe Keue keâ Øeele meÛÛee ueieve, meeOevee leLee Keue YeeJevee nevee yenle DeeJeMÙekeâ n, keÙeeekeâ leYee JÙeekele heje lejn meceehele nekeâj Keue mekeâlee n Deej meheâuelee Øeehle keâj mekeâlee n~ Keuele meceÙe nce Ùen Yee OÙeeve jKevee ÛeeenS ekeâ keâne meeceve Jeeue keâe nceeje Jepen me ÛeeŠ ve ueie peeS~

ekeâmee Yee Keue keâ keâÚ eveÙece eveOeeejle nele n nce Gvne keâe heeueve keâjle nS Keue Keuevee ÛeeenS~ nceeje ØeÙeeme keâJeue peele keâe Deej ne vene nevee ÛeeenS~ Ùen Yee oKevee DeeJeMÙekeâ nelee n ekeâ peele keâheŠheCe meeOevee me Øeehle ve ne~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) Øemlele hee" nekeâe keâ ØeemeoOe eKeuee [e cepej OÙeeveÛeo keâ eJe<eÙe ce n~

(Ke) 'hepeeye jepeceš' Deej 'meheme S[ceeFveme' šecee keâ yeeÛe cekeâeyeuee ne jne Lee~ ceeFveme šece keâ eKeuee [e OÙeeveÛeo me ieo Úeveve keâe keâeeMeMe keâjle, ueekeâve Gvekeâe nj keâeeMeMe yekeâej peelee~ Fleve ce Skeâ eKeuee [e ve iemme ce Deekeâj cepej OÙeeveÛeo keâ emej hej nekeâe ceej oe~ Gvn lejle ceoeve me yeenj ue peeÙee ieÙee~

(ie) ueKekeâ ve Smee FmeeueS keâne keÙeeekeâ iemme keâe heejCeece nceMee eJehejele ne nelee n~

(le) OÙeeveÛeo ve Deheve eueS ieejJe keâe #eCe Jen yeleeÙee n peye Gvn yeeueve Deeueehekeâ ce 'mJeCe heokeâ' eceueve keâ meeLe-meeLe enšuej ve Yee Dehevee lejheâ me Skeâ heokeâ eoÙee~

(*) ueKekeâ ve meheâuelee keâ leeve ce$e yeleeS n—ueieve, meeOevee Deej Keue-YeeJevee~

2. ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) Keue keâ ceoeve ce DeeS eove Oekekeâe-cekekeâe Deej ceej-Oee [keâe leŠveeS nelee jnlee n~

(Ke) cePe ceoeve me yeenj ue peeÙee ieÙee~

(ie) Ùen eKeuee [e meÛeceÛe yenle Meeceoe nDee~

(le) Gme meceÙe ce Skeâ veeemeeKeÙee eKeuee [e Lee~

(*) ceve enšuej lekeâ keâe eoue peele eueÙee Lee~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

2. evecveeueeKele Meyoe ce 'me' leLee 'eJe' Ghemeie ueieekeâj eueeKeS—

Gòej—	he$e	=	mehe$e	ceue	=	eJeceue
	Ùeeie	=	meÙeeie	keâej	=	eJekeâej
	yeue	=	meyeue	jeie	=	eJejeie
	heLe	=	meheLe	keâele	=	eJekeâele

3. evecveeueeKele Meyoe keâ meceeveeLekeâ Meyo eueeKeS—

Gòej—	eoueÛemhe	=	cepeoej	cekeâeyeuee	=	ØeelemheOee
	iemmee	=	>eâeOe	yeouee	=	ØelÙeòej
	jepe	=	jnmÙe	lejkekeâe	=	Gvveele
	keâeeMeMe	=	ØeÙeeme	ceeuece	=	%eele

4. hee" ce me keâÚ e>eâÙee-Meyo Úeškeâj eueeKeS—

Gòej— meveevee, ceejvee, henÛevee, keânvee, njevee, oKevee, ovee~

5. evecveeueeKele JeekeÙee ce me keâejkeâ-eÛenve ÚeškeâJ eueeKeS—

Gòej— (keâ) cePe-me, Úeveve keâe~ (Ke) eKeuee [e keâe~ (ie) Keue ce~

(le) jpeeceš keâe, Keue ce~ (*) enšuej ve~

6. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— eoueÛemhe = o + F + ue + De + Ûe + De + me + he + De

hepeeye = he + De + pe + Dee + ye + De

eKeuee [e = Ke + F + ue + Dee + [+ F

hee'' = he + F + '' + De

Deeocee = Dee + o + De + ce + F

7. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) Deepe keâeÙeeueÙe ce Skeâ eoueÛemhe lešvee leše~

(Ke) keâeeMeMe keâjve Jeeuee keâe keâYee nej vene nelee n~

(ie) eÛelee eÛelee me ye{keâj nelee n~

(le) hee'' heeÚ yejeF keâjvee keâeÙejlee n~

(*) yejeF keâ ceue ce F<Ùee YeeJe eÚhee nelee n~

(Ûe) omej keâe lejkekeâe oKekeâj keâeF Yee KeMe vene nelee~

8. evecveeueeKele JeekeÙee ce me meJeveece Meyoe keâe ÚeešS—

Gòej— (keâ) epeve, nce, Gve~ (Ke) cePeme, Gvekeâe~ (ie) ce, lecn~

(le) cej~ (*) Gme, ce, Gme~ (Ûe) Ùen, cej e~

3 nj-heâj

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) DeeMee, (Ke) yeejele Jeeuee ve~ (ie) oevee lejn me~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) iejeye cepeoj meeje eove Keve-hemeevee Skeâ keâjkeâ heme keâceelee Lee~

(Ke) peye cepeoj ve Dehevee Peehe [e me OeDee evekeâuele nS oKee lee Jen mecePe ieÙee ekeâ Gmekeâe cee Keevee hekeâe jne n~

(ie) cepeoj ve pee-peeve me keâece ekeâÙee~ eove keâe Deejece yeÛee, jele keâe veeo yeÛee, Melejpe keâe Ûeeue Ûeuee, Úue-keâheš, OeeKe me Oeve heeÙee Deej Oevee yeve ieÙee~

(le) me [keâ keâ ekeâveej eyeÚ ieueeÛe hej ye"keâj Deceej Deeocee keâe cenmeme nDee ekeâ Jen henue Yee Ùene ye" Ûekeâe n~ keâF Je<e henue Ùee MeeÙeo ekeâmee eheÚue pevce ce~

4. yeleeFS, keÙee Oevee JÙeekele yeveve keâ yeeo omeje keâe leCee DeLeJee evecve Âe<š me oKevee ÛeeenS? Ùeeo vene lee keÙee? mhe<š keâeepeS~

Gòej— Oeve Skeâ Smee Jemle n pee JÙeekele keâe meeÛe keâe yeoue olee n~ Oevee yeveve hej DeeOekeâlej JÙeekele meJeoveeneve yeve peelee n~ Gmekeâe ceeveJeeÙe meJeoveeDee hej Oeve keâe hejoe he[peelee n~ Jen Deheve me evecve Ùee iejeye JÙeekeleÙee keâe Deheceeve keâjve me Yee vene Ûekeâlee~ keÙeeekeâ Oevee yeveve hej Jen meeÛelee n ekeâ Jen meJeße<" n, Gmekeâ meeceve keâeF keâÚ Yee vene n, meye cenllJeneve n~ ueekeâve Gmekeâe Ùe ceeveemekeâlee meJeLee ieuele n~ keÙeeekeâ JÙeekele keâe henÛeeve Gmekeâ Oeve me vene Deehele Gmekeâ ieCee leLee JÙeJenej me nelee n~ Fme emLeele ce Ùen ekeâeÛele Yee GeÛele vene n ekeâ Oevee yeveve keâ heMÛeele JÙeekele Dehevee mecemle meJeoveeDee keâe leekeâ hej jKe o Deej mJeÙe eve<"j meJeoveeneve ceve<Ùe yeve peeS~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) cepeoj keâe Skeâ keâÛÛee Peehe[e Lee~ Gmekeâ lej ce Skeâ Ûeun Deej oe-Ûeej yejlevee keâ DeueeJee Deej keâeF meepee-meeceeve vene Lee~

(Ke) evejeMe cepeoj ve YeieJeeve me ØeeLeve keâe ekeâ ''n ØeYee! nceej heeme ve Oeve-oeuele n, ve cenue-DeŠeejÙee, ve veekeâj-Ûeekeâj~ eheâj leve nce keÙee heoe ekeâÙee? keÙee emeheâ FmeeueS ekeâ Deceeje keâ veekeâj DeeS Deej nce ceej-heeŠkeâj G"ekeâj me[keâ keâ ekeâveej heâkeâ o! DeeeKej oeveÙee keâe nceeje keÙee pe¤jle n?''

(ie) cepeoj keâ ceve ce KÙeeue DeeÙee ekeâ 'ne mekeâlee n, keâYee ceje Yee yÙeen ne Deej ce Yee yeejele uekeâj yÙeenve evekeâue~ Gme meceÙe ce ekeâlevee KeMe neTiee, cej meeLe-meeLe yeepe yepe jn neie Deej .....~'

(le) cepeoj ve eove-jele heejßece ekeâÙee, Ùen lee GheÙekele Lee hejle nue-keâheš leLee OeeKe me Oeve Øeehle ekeâÙee, Ùen meJeLee DeveheÙekele Lee~

(*) cepeoj keâe iejeyee Jeeuee jnve-menve—

1. Jen veie emej, veie heeJe pee jne Lee~
2. Gmekeâe Ûeeoj ce oe Deeve yeOe Le~
3. Gmekeâ eoue ce DeeMee Yeje Lee~

cepeoj keâe Deceeje Jeeuee jnve-menve—

1. Deye Jen Deheve veiej keâe veecee jFme Lee~
2. Gmekeâ meokeâe ce ®heÙe Deej cenj Lee~
3. ueeie Gmekeâ meeceve emej Pekeâekeâj Deele Le~

(Ûe) cepeoj oJeeje YeieJeeve me keâe ieF oevee eMekeâeÙelee ce Ùen Delej n ekeâ henuee eMekeâeÙele Gmeve

oKee leLee evejeMe nekeâj keâe leLee omeje eMekeâeÙele Denkeâej ce Yejkeâj keâe~

(Ú) Oeve keâe cepeoj keâ peeJeve hej Ùen ØeYeeJe he[e ekeâ Gmekeâe iejeyee keâ Øeele ceeveJeeÙe meJeoveeS meceehle ne ieF leLee Gmekeâ mLeeve hej Gmekeâ ceve ce lece[leLee DeeYeceeve Dee ieÙee~

(pe) Fme keânevee keâe ceKÙe meoMe Ùen n ekeâ Oevee neve hej Yee nce Deheve me leÛÚ ueeiee keâe meccceeve keâjvee Deevee ÛeeenS~

2. ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) Jen veie emej, veie heeJe pee jne Lee~

(Ke) Gmekeâ eoue ce DeeMee Yeje Lee~

(ie) cepeoj keâ yÙeen keâe keâuhevee ecešše ce eceue ieF~

(le) cepeoj ve pee-peeve me keâece ekeâÙee~

(*) veekeâje ve me[keâ keâ ekeâveej ieueeÛe eyeÚe eoS~

(Ûe) Jen vejce ieueeÛe hej heeueLee ceejkeâj ye" ieÙee~

3. mhe<š keâeepeS ekeâ Deejece Deej veeo keâe keâme yeÛee pee mekeâlee n?

Gòej— DelÙeeOekeâ heejßece keâjve keâ keâejCe keâF yeej JÙeekele Dehevee meKe-Ûeve meye Yeue peelee n, Jen jelee keâe peeie-peeie keâj keâece keâjlee n leye Smee Øeleele nelee n ceevee Gmeve Dehevee Deejece Deej veeo meye yeÛe eoÙee ne~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. SkeâJeÛeve leLee yenJeÛeve Jeeue Sme ne keâeF heeÛe JeekeÙe eueeKeS~

Gòej— • eheleepee DeKeyeej he{ jn n~

• oeoe Deepe yeepeej pee jne n~

• Ùe le keÙee keân jne n?

• Ùe leve keÙee ekeâÙee?

• n ØeYe! Dehevee Meekele eoKee~

2. '®' Deej '¤' me yeveve Jeeue heeÛe-heeÛe Meyo eueeKeS—

Gòej— ie®, ®heÙe, ®eÛe, ce®Åeeve, he®<e~

pe¤jle, ¤hee, ¤ceeue, ¤Kee, ¤"vee~

3. evecveeueeKele JeekeÙee ce hee" ce DeeS ceneJej ÚeškeâJ YeejS—

Gòej— (keâ) eoveYej Keve-hemeevee Skeâ keâjlee n~

(Ke) mevenje ecešše me Devve Ghepeeve keâ eueS ekeâmeeve pee-peeve me cenvele keâjlee n~

(ie) Devekeâ ekeâmeeve peceeoeje keâe Melejpe keâe Ûeeue keâe vene mecePele Deej Dehevee heâmeue keâce oecee ce yeÛe ole n~ leye DeÛÚ jnve-menve keâe Gvekeâe keâuhevee ecešše ce eceue peelee n~

(le) DeOej ce peieuee heMe heâmeue ve eyeiee[peeS, Dehevee jele keâe veeo, eove keâe Ûeve yeÛelee n~

4. evecveeueeKele Meyoe ce GeÛele mLeeve hej S ( ) leLee S ( ) keâe cee$ee ueieeFS—

Gòej— vekeâ hemee ceue Leuee he[Keue Jemee keâmee mej mej~

5. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) cenvele keâjve Jeeue keâe meheâuelee DeJeMÙe Øeehle nelee n~

(Ke) Gmekeâ eoue ce DeeMee Yeje nF Lee~

(ie) Gmekeâ yÙeen keâe keâuhevee ecešše ce eceue ieF~

(le) eKe [keâe me heÙeehle ØekeâeMe Dee jne Lee~

(*) Gmeve yenle meoj heeMeekeâ henve jKee Lee~

4 peyeKeÛe

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) keâejKeeve ce, (Ke) yeÛeelee jne,

(ie) Gmeve Dehevee cee keâe meneÙelee keâe Lee~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) peyeKeÛe keâ eueS vevn ceF keâe heeÛe heme eceuele Le~

(Ke) vene, vevne ceF heme yeÛeekeâj jKelee Lee~

(ie) vevn ceF ve peyeKeÛe keâ eueS eceue nS hemee keâe pee[e Deej Gve hemee keâe meenkeâej keâe keâpe Ûekeâeve keâ eueS okeâj Dehevee cee keâe meneÙelee keâe~

4. yeleeFS, Ùeeo vevne ceF peyeKeÛe keâ heme yeÛeekeâj ve jKelee lee keÙee nelee?

Gòej— Ùeeo vevne ceF peyeKeÛe keâ heme yeÛeekeâj ve jKelee lee Jen meenkeâej keâe keâpe Ûekeâeve ce Dehevee cee keâe keâeF meneÙelee ve keâj heelee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) vevne ceF peyeKeÛe keâ eueS eceue nS heme yeÛeekeâj jKelee Lee~

(Ke) ceF hemee keâe eÚheeve keâe peien keâ eJe<eÙe ce meeÛe jne Lee ekeâ Fvn ekeâme mLeeve hej eÚheevee "ekeâ neiee~

(ie) ceF keâe cee Skeâ ceneve keâece hej vene pee mekeâe Lee~

(le) ceF keâe cee ve meenkeâej me heÛÛeeme ®heÙe GOeej eueS Le Deej Jen Gvn meceÙe hej vene ueeše

heeF Lee FmeeueS meenkeâej iemmee keâj jne Lee~

(*) vevn ceF ve Deheve pee[nS heme cee keâe o eoS Deej cee ve Gve hemee me meenkeâej keâe keâpe Ûekeâe eoÙee~ Fme Øekeâej vevn ceF ve Dehevee cee keâe hejMeevee oj keâe~

(Ûe) Ùen eyeukeâue mene n ekeâ keâF yeej Devepeeve ce keâe ieF yeÛele nceej yenle keâece Dee peelee n~ keâF yeej nceej meeceve keâÚ Deekeâemcekeâ KeÛe Sme Dee peele n epevn heje keâjvee nceej eueS Deele DeeJeMÙekeâ ne peelee n, Sme meceÙe ce nceej oJeeje keâe ieF yeÛele yenle keâece Deelee n~

2. ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) cee ekeâlevee keâe"veeF Deej cenvele me heme keâceelee n~

(Ke) Ùe lee meÛeceÛe ne Skeâ meje#ele mLeeve n~

(ie) keâÚ ne oj ce yeenj me ekeâmee ve ojJeepee KeŠKeŠeÙee~

(le) cee ve Fve hemee me meenkeâej keâe keâpe Ûekeâe eoÙee~

(*) Deepe leceve ceeMkeâue ce cejе meneÙelee keâe n~

3. mhe<š keâeepeS ekeâ yeÛele keâe peeJeve ce yenle cenllJe n~

Gòej— peeJeve ce yeÛele keâe cenllJe—peeJeve ce yeÛele keâe yenle cenllJe n~ keâYee-keâYee nceej oJeeje keâe ieF Úeše-Úeše yeÛele nceej peeJeve keâ Sme #eCe ce keâece Deelee n peye nce keâeF Yee jemlee mePeeF vene olee~ Sme meceÙe ce nceej oJeeje keâe ieF yeÛele ne nceeje Skeâcee$e menеje nelee n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. GeÛele keâejkeâe oJeeje JeekeÙe heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) he[hej leelee ye"e n~

(Ke) ceeuee peue me heeOee keâe meeÛe jne n~

(ie) JeYeJe keâe YeeF Ûeuee ieÙee~

(le) ceve cej" me hemlekeâ ceieJeeF~

2. eueie-heejJeleve keâeepeS—

Gòej—

keâeJe	=	keâJeeÙe$ee	ÙeJekeâ	=	ÙeJelee
meeOe	=	meeOJee	ueKekeâ	=	ueeKekeâe
ßeeceeve	=	ßeecelee	cee	=	ehelee
eJeoJeeve	=	eJeo<ee	yeše	=	yeše
Deeocee	=	Deejle	meceeš	=	meecee%ee

3. 'j' keâ eJeeYevve ¤hee keâe ØeÙeeie keâjle nS oe-oe Meyo eueeKeS—

Gòej—

( )	=	«en	›eâÙe
( )	=	keâce	Oece
( )	=	škeâ	[ce
(j)	=	jepee%ee	jepekeâceej

4. evecveeueeKele Meyoe keâ eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej—	vekeâo	=	GOeej		Dele	=	Deeeo
	ØeMve	=	Gòej		Devekeâ	=	Skeâ
	Demeje#ele	=	meje#ele		mejuelee	=	peeŠuelee

5. evecveeueeKele Meyoe keâe JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) Jen Øeeleeove pee-lee[cenvele keâjlee n~
(Ke) cenvele keâjve me meheâuelee DeJeMÙe eceuelee n~
(ie) nce ekeâmee meje#ele mLeeve hej Ûeuevee ÛeeenS~
(le) #ecee yenle ye[e Oece n~
(*) ceveepe keâ ehelee ve keâpe eueÙee Lee~

6. evecveeueeKele Meyoe keâ meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej—	jpevee	=	jele		meneÙelee	=	ceoo
	DeeMÛeÙe	=	DeÛeYee		Deße	=	Deeme
	ien	=	lej		meyen	=	Yeej
	oJeej	=	ojJeepee		Jem$e	=	Ûeej

7. evecveeueeKele Ghemeiee me oe-oe Meyo yeveeFS—

Gòej—	eJe	=	eJe%eeve	eJemceele	Øe	=	Øenej	Øepeeele
	Dee	=	Deeieceve	DeepeeJeve	me	=	mehe$e	meieOe
	evej	=	eveYeÙe	evepeve	Deve	=	Devepeeve	DevemeuePee
	keâ	=	keâceele	keâmeie	De	=	De%eeve	DeYeeJe

5 he<he keâe DeeYeuee<ee

DeYÙeeme

Ke['keâ'
ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) DehmejeDee keâe DeeYe<eCe, (Ke) oJeleeDee keâe,
(ie) oMe-ØeeceÙee keâ heLe hej~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) keâeJelee keâ jÛeeÙelee ceeKeveueeue ÛeleJeoe pee n~
(Ke) he<he Jeveceeuee me ØeeLevee keâj jne n~

(ie) he<he ve je<š hej vÙeeÚeJej ne peeve keâe DeeYeuee<ee Øekeâš keâe n~

4. Øemlele keâeJelee keâe YeeJeeLe yeleeFS~

Gòej— Øemlele keâeJelee ce keâeJe ve Skeâ he<he keâe DeeYeuee<ee keâe Øekeâš ekeâÙee n~ he<he keânlee n ekeâ ceje Ùen FÛÚe vene n ekeâ ce ekeâmee Dehmeje keâ ienvee ce ehejeÙee peeT~ ce Ùen Yee vene Ûeenlee ekeâ ekeâmee Øecee oJeeje Dehevee Øeecekeâe keâe Yeš eoS peeve hej Gmekeâe Deekeâe<ele keâ¤~ n ØeYe! ceje Ùen keâecevee Yee vene n ekeâ ce ekeâmee jepee keâ MeJe hej Ûe{eÙee peeT, Ùee eheâj oJeleeDee keâ cemlekeâ hej Ûe{keâj Deheve YeeiÙe hej DeeYeceeve keâ¤~ n Jeveceeuee! ce lee Ùene Ûeenlee n ekeâ lece cePe lee [uee Deej Gme ceeie hej heâkeâ oe, epeme ceeie hej ceeleYeece hej Dehevee meJemJe vÙeeÚeJej keâjve Devekeâ Jeej he®<e peele n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) he<he Deheve eueS Ùen vene Ûeenlee ekeâ Jen ekeâmee Dehmeje keâ DeeYe<eCee keâe MeeYee yeve, Jen Ùen Yee vene Ûeenlee ekeâ keâeF Øeecekeâe Gme oKekeâj KeMe ne leLee Jen oJeleeDee keâ cemlekeâ hej Ûe{keâj Deheve YeeiÙe hej Yee vene F"ueevee Ûeenlee~

(Ke) he<he mJeÙe keâe ekeâmee jepee keâ MeJe hej vene [ueJeevee Ûeenlee~

(ie) he<he keâe Øeyeue FÛÚe Ùen n ekeâ Gme Gme heLe hej heâkeâe peeS pene me Yeejleceelee hej Dehevee meJemJe vÙeeÚeJej keâjve keâ eueS Devekeâ Jeej he®<e iepejle n~

2. heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— Ûeen vene, meceeš keâ MeJe hej
n nej! ce [euee peeGâ~
Ûeen vene oJee keâ emej hej Ûe{
Yeeie hej F"ueeT~

3. mhe<š keâeepeS ekeâ he<he ve mJeÙe keâe Jeeje keâ heLe ce ne heâkeâ eoS peeve keâ eueS keÙee keâne?

Gòej— he<he ve mJeÙe keâe Jeeje keâ heLe hej ne heâkeâve keâe FmeeueS keâne n leeekeâ ueeiee keâ ceve ce je<šeÙe Øece keâe YeeJevee peeiele ne~

Ke['Ke'

JÙeekeâj Ce-%eeve

1. evecveeueeKele Meyoe keâ eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej—	Øece	=	leCee	heâkeâvee	=	G"evee
	oJe	=	olÙe	peevee	=	Deevee
	MeeMe	=	heie	Jeej	=	keâeÙej

2. ØelÙekeâ Meyo keâ eueS Skeâ-Skeâ heÙeeÙeJeeÛee Meyo eueeKeS—

Gòej—	ueeueÛe	=	ueeYe	MeeMe	=	emej
	mejyeeuee	=	Dehmeje	oJe	=	oJelee
	nej	=	YeieJeeve	Devekeâ	=	eJeeJeOe

3. enoe Yee<ee keâ MeoOe Meyo eueeKeS—

Gòej—	Ûeen	=	FÛÚe	ienve	=	DeeYe<eCe
	ueueÛeevee	=	ueeYe keâjvee	hÙeeje	=	eØeÙee
	emej	=	cemlekeâ	jemlee	=	ceeie

4. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej—	ceeleYeece	=	ce + Dee + le + $e+ + Ye + T + ce + F
	mejyeeuee	=	me + G + j + De + ye + Dee + ue + Dee
	meceeŠ	=	me + De + ce + j + Dee + Š + De
	ienvee	=	ie + De + n + De + ve + Dee
	Jeveceeuee	=	Je + De + ve + De + ce + Dee + ue + F

5. MeyoeLee keâe eceueeve keâeepeS Deej Skeâ-Skeâ JeekeÙe eueeKeS—

Gòej—	MeJe	cele Mejej
	mej	oJelee
	meceeŠ	jepeeeOejepe
	nej	FMJej
	mejyeeuee	Dehmeje

- cele Mejej keâe MeJe keâne peelee n~
- mejveieje ce oJelee eveJeeme keâjle n~
- meceeŠ keâ ojyeej ce heOeejve hej meYee ojyeeejÙee ve Skeâ mJej ce keâne, jepeeeOejepe keâe peÙe ne!
- nej Deej FMJej YeieJeeve keâ heÙeeÙe n~
- Dehmeje GJeMee Skeâ DelÙele ¤heJelee mejyeeuee Lee~~

6. evecveeueeKele MeyOe me eJeMe<eCe yeveeFS—

Gòej—	(keâ)	ueeueÛe	=	ueeueÛee ueeueÛee JÙeekele	(le)	Jeve	=	JevÙe JevÙe peeJe
	(Ke)	Øece	=	Øecee heeieue Øecee	(*)	YeeiÙe	=	YeeiÙeMeeuee YeeiÙeMeeuee yeÛÛee
	(ie)	Ûeen	=	Ûeenkeâ meceehele Ûeenkeâ	(Ûe)	j#ee	=	j#ekeâ leeve j#ekeâ

6 he j mkeâe j

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) meeeceue cenepeve ve, (Ke) hejmkeâej eJelejCe keâe,

(ie) leeeueÙee me~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) meOeej keâe meeJeuee jie leLee ye[e-ye[e DeeKe, Lee~ Jen heâleeuee leLee he{ve-eueKeve ce lepe Lee~

(Ke) meOeej ve okeâeve hej helLej FmeeueS heâkeâ keÙeeekeâ okeâeve keâe ceeeuekeâ meeeceue cenepeve «eenkeâe keâe "iee keâjlee Lee~

(ie) yee{Ùee keâe šekeâje uekeâj Ûeuele nS meOeej keâe oKekeâj n[ceemšj pee ve meeÛee ekeâ pe¤j Ùen ue[keâe Fme ye{e Deejle keâe hejMeeve keâj jne neiee, keÙeeekeâ Gvekeâe vepeje ce Gmekeâe ÚeJe ÚeJe Kejeye ne Ûekeâe Lee~

4. yeleeFS, meOeej oJeeje mee[keâ hej ce hešše yeeOevee Gmekeâ ekeâme YeeJe keâe oMeelee n~

Gòej— meOeej oJeeje mee[keâ hej ce hešše yeeOevee Gmekeâe oÙeeuelee leLee meùoÙelee keâe oMeelee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) meOeej jpevehej ieeJe keâ ekeâjevee keâe cePeuee ue[keâe Lee~

(Ke) Jen eyevee keâejCe ekeâmee keâe hejMeeve vene keâjlee Lee ueekeâve Deiej keâeF Gmeme GuePelee lee eheâj Gmekeâe Úe[lee vene Lee~

(ie) meeeceue cenepeve keâe okeâeve hej GheõJe keâe yeele keâ Gllej ce meOeej ve keâne, ekeâ Ùe Ûeepe yeÛele meceÙe ueeiee keâe "ielee n~ keâecele pÙeeoe uekeâj meeceeve keâce leeuelee n~ Fmeve ceeše-ceeše ohelee ueiee nF heoe Jeeue keâeiepe keâ Leue yeveJeeS n~ hejmee ceve Fmekeâ Ùene me Skeâ ekeâuee oeue uee Lee pee leeueve hej emeheâ Dee" mee «eece evekeâuee~

(le) meOeej ve Goo[mee[keâe JeMe ce keâjve keâ eueS Gmekeâe veekeâ ce vekeâue [eueve keâe ØeÙelve ekeâÙee keÙeeekeâ Gme mee[ve Jene keâ ueeiee keâe veekeâ ce oce keâj jKee Lee~

(*) hejmkeâej eceueve keâe yeele mevekeâj meOeej keâe eJeMJeeme FmeeueS vene ne jne Lee, keÙeeekeâ eJeoÙeeueÙe ce Gmekeâe ÚeJe Skeâ yej ue[keâ keâe Lee~

(Ûe) Dele ce meOeej ve Ùen eveMÛeÙe ekeâÙee ekeâ Jen meyeme Ûeej$eJeeve Úe$e yevekeâj Fme eJeMe<e hejmkeâej keâe mene meccceve keâjiee~

2. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) meOeej jpevehej ieeJe keâ ekeâjevee keâe cePeuee ue[keâe n~

(Ke) keâecele Yee pÙeeoe uelee n, leeue ce Yee keâce olee n~

(ie) Gmekeâe Ûenje mÙeen he[ieÙee~

(le) n[ceemšj keâe ye[e njevee nF~

(*) GheemLele ueeiee keâe DeeKee ce Glmekeâlee ÚeF nF Lee~

(Ûe) leeeueÙee me meYee iepe G"e~

3. JÙeeheeje meeeceue keâe eMekeâeÙele Deej meOeej keâe JÙeJenej Deehekeâe Âe<š ce keâne lekeâ GeÛele n, mhe<š keâeepeS~

Gòej— JÙeeheeje meeeceue keâe eMekeâeÙele Deej meOeej keâe JÙeJenej, oevee ne Dehevee peien hej ieuele n, keÙeeekeâ JÙeeheeje leeueve ce yeFceevee keâjlee n, Gmekeâ Thej eMekeâeÙele Yee keâjlee n, Ùen mejemej ieuele n~ ueekeâve meOeej keâe Yee Smee keâjve keâe keâeF DeeOekeâej vene Lee~ Gmekeâe ceej-ehešeF keâjkeâ keâeveve keâe Deheve neLe ce vene uevee ÛeeenS Lee, Keemekeâj eJeoÙeeLee nekeâj lee eyeukeâue Yee vene, keÙeeekeâ Sme keâlÙee me Gmekeâe ÚeJe Skeâ Ûeej$eneve eJeoÙeeLee keâe yeve ieF Lee~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele JeekeÙee ce me keâejkeâ-eÛenve Úeškeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) me (Ke) ve, ce (ie) keâe
(le) keâe, hej (*) keâe, ce, keâ

2. GeÛele e>eâÙee-Meyoe me JeekeÙe hej keâeepeS—

Gòej— (keâ) Jen ekeâmee keâe hejMeeve vene keâjlee~
(Ke) Gmeve n[ceemšj keâe Depee oe~
(ie) Ùen Deeocee «eenkeâe keâe "iee keâjlee n~
(le) Gmeve cenepeve keâ Ûenj hej vepej [eueee~
(*) Je Deheve [j keâe Deej ueeš~

3. hee" ce DeeS Fve JeekeÙee keâ e>eâÙee-Meyoe keâe jKeeekeâle keâjkeâ GeÛele Yeo hej mene (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) meeeceue keâe Ûenje mÙeen he[ieÙee~ Dekeâcekeâ e>eâÙee (3) mekeâcekeâ e>eâÙee
(Ke) meOeej jeve ueiee~ (3) Dekeâcekeâ e>eâÙee mekeâcekeâ e>eâÙee
(ie) eMe#ekeâ Deej Úe$e leyeje ieS~ Dekeâcekeâ e>eâÙee (3) mekeâcekeâ e>eâÙee
(le) okeâeve hej helLej heâkeâ ieS~ Dekeâcekeâ e>eâÙee (3) mekeâcekeâ e>eâÙee

4. Meyoe keâe MeoOe keâjkeâ eueeKeS—

Gòej— MeeJeuee = meeJeuee heâ¤leeuee = heâleeuee
heâjeÙeeo = heâejÙeeo De»ee = Depee
Jeevecejlee = eJeveceelee eiejnkeâ = «eenkeâ
GheojJe = GheõJe MeeÚkeâ = eMe#ekeâ

5. meceeveeLekeâ Meyo eueeKeS—

Gòej— hejMeeve = eÛeelele ceen = cenevee
keâecele = ceuÙe keâece = keâeÙe
Úe$e = eMe#eeLee Øeemeo0e = ØeKÙeele

njeve = DeÛeeYele meYee = meiee<"e

6. meOeej jpevehej ieeJe keâ ekeâjevee keâe cePeuee ue[keâe n~ meeJeuee jie, ye[e-ye[e DeeKe, heâleeuee, meeLe ne he{ve-eueKeve ce Yee lepe~ Jen henue Ùee eyevee keâejCe ekeâmee keâe hejMeeve vene keâjlee Lee, ekeâmee me Peie[e vene keâjlee, hej Deiej keâeF Gmeme GuePe Ùee Gme eÛe{e o lee yeme eheâj Gmekeâe Kej vene~

GheÙekele DeveÛÚo ce ØeÙekele eJeMe<eCe Meyoe keâe jKeeekeâle keâjkeâ eueeKeS~

Gòej— cePeuee, meeJeuee, ye[e-ye[e, heâleeuee, lepe, hejMeeve~

7 yekeâje oe ieeJe Kee ieF

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) Skeâ ievve ce Flevee meeje jme oKekeâj,

(Ke) keÙeeekeâ Dekeâyej keâe veeÙele eyeie[ieF Lee,

(ie) pene veeÙele DeÛÚe nelee n~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Deeocee jelee-eÛeuueelee FmeeueS lece jne Lee, keÙeeekeâ yekeâje Jen heòee Kee ieF Lee epeme hej Dekeâyej ve Gme oe ieeJee keâe ceeeuekeâ eueKekeâj eoÙee Lee~

(Ke) Dekeâyej keâ eueS keâceeue keâe yeele Ùen Lee ekeâ Skeâ ievve ce Skeâ ueeše jme evekeâuee Lee~

(ie) ekeâmeeve FmeeueS leyeje ieÙee keÙeeekeâ Gmeve Devepeeve ce Dekeâyej keâ meeceve ne Gvekeâe yejeF keâj oe Lee~

(le) Dekeâyej ve ekeâmeeve keâe eueKe nS heâjceeve keâe meeJeOeevee me jKeve keâ eueS meeJeOeeve ekeâÙee~

4. ueeueÛe Deej Úešeheve Deeocee keâe keâYee meKee vene yeveele; keÙee?

Gòej— ueeueÛe keâjkeâ JÙeekele keâYee meKee vene jn mekeâlee keÙeeekeâ Jen nj meceÙe Fmee GOe[yeve ce ueiee jnlee n ekeâ DeeOekeâ Oeve keâme Øeehle ne? heâuemJe¤he Jen Gmekeâe Deeveo Yee vene G"e heelee pee Gmekeâ heeme ceepeo nelee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) Dekeâyej ve epeme heòe hej nmlee#ej keâjkeâ ekeâmeeve keâe oe ieeJee keâe ceeeuekeâ yeveeÙee Lee, Jen heòee yekeâje Kee ieF Lee~ Fme Øekeâej yekeâje ve oe ieeJe Kee eueS Le~

(Ke) yeeoMeen ve ueieeve ye{eve keâe eJeÛeej FmeeueS ekeâÙee, keÙeeekeâ ekeâmeeve keâ Kele ce DeeOekeâ jmeJeeue ievve Giele Le~

(ie) ueeš ce jme FmeeueS keâce ne ieÙee Lee keÙeeekeâ yeeoMeen keâe veeÙele ce heâkeâ Dee ieÙee Lee~ Je ekeâmeeve hej DeeOekeâ keâj ueieeve keâe yeele meeÛeve ueie Le~

(le) ceeceuee ekeâmeeve ve yeeoMeen Dekeâyej keâe emeKeeÙee ekeâ pene veeÙele DeÛÚe nelee n Jene yejkeâle nelee n~ Ye[ej Yeje jnlee n~ ueeueÛe Deej ÚeŠeheve Deeocee keâe keâYee meKee vene yeveele~

(*) Dekeâyej ve ekeâmeeve keâ Kele keâe ueieeve FmeeueS ceeheâ keâj eoÙee keÙeeekeâ ekeâmeeve ve Dekeâyej keâe Jen yeele emeKeeF Lee pee ye[-ye[eJeoJeeve ie® Yee Deheve Meemekeâe keâe vene emeKee heele~

(Ûe) yeeoMeen keâ Ùen keânve hej ekeâ ''Fme yeej Fve ieeJee keâe yekeâje me yeÛeevee~'' meeje ojyeej keânkeâne me iepe G"e~

2. ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) yeeoMeen ve Gme ojyeej ce yeueeÙee~

(Ke) Dekeâyej ve ievve keâe jme heeÙee lee yenle KeMe nS~

(ie) Deeieje henÛele ne Fmekeâe ueieeve ye{e oiee~

(le) ueeueÛe Deej ÚeŠeheve Deeocee keâe keâYee meKee vene yeveele~

(*) ekeâmeeve ve heeheue keâe hellee jKe eueÙee~

(Ûe) Fve ieeJee keâe yekeâje me yeÛeevee~

3. DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— Ùen eyeukeâue meÛe n ekeâ epemekeâe veeÙele DeÛÚe nelee n Gmekeâe yejkeâle Yee Keye nelee n~ peye nce eve:mJeeLe YeeJe me keâeF keâeÙe keâjle n lee FMJej keâe Yee DeÛÚe ueielee n~ Jen Yee nceeje ceoo keâjlee n~ heâuemJe¤he nceej meYee keâeÙe emeoOe nele Ûeue peele n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. JeÛeve-heejJeleve keâeepeS—

Gòej—

yekeâejÙee	=	yekeâje	ievvee	=	ievve
Kele	=	Kelee	ueeš	=	ueeše
Meemekeâe	=	Meemekeâ	nme	=	nmee
ieeJe	=	ieeJee	hellee	=	heòe

2. GeÛele keâejkeâ eÛenvee oJeeje JeekeÙe hej keâeepeS—

Gòej— (keâ) Skeâ Deeocee Deeieje keâe me[keâe hej jelee-eÛeuueelee lece jne Lee~

(Ke) Jen ievve keâ Kele ce ieÙee~

(ie) ueeše yeeoMeen keâe lejheâ ye{e eoÙee~

(le) ekeâmeeve ve yeeoMeen keâe FmeeeveÙele keâe hee" he{eÙee~

(*) Fme yeej Fve ieeJee keâe yekeâje me yeÛeevee~

3. ‘keâj' ØelÙeÙe ueieekeâj Meyoe keâe heve: eueeKeS—

Gòej— Keevee = Keekeâj heevee = heekeâj

peevee = peekeâj meevee = meekeâj

jnvee = jnkeâj ceeve = ceevekeâj

nmevee = nmekeâj yeeuevee = yeeuekeâj

4. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) Gme nmelee nDee oKekeâj cePe yenle DeeMÛeÙe nDee~

(Ke) ekeâmeeve memleeve keâ eueS he[keâe ÚeÙee ce ye" ieÙee~

(ie) ekeâmeeve keâe ueieeve ovee he[lee Lee~

(le) Gmekeâe veeÙele "ekeâ vene Lee~

(*) nce ueeueÛe vene keâjvee ÛeeenS~

(Ûe) ekeâmeeve keâ Yeeueheve hej Dekeâyej yenle nmee~

5. Fkeâ, heve leLee oej ØelÙeÙee keâe ØeÙeeie keâjkeâ leeve-leeve Meyo eueeKeS—

Gòej— Fkeâ	heve	oej
meeceeepekeâ	heeieueheve	ÚeÙeeoej
Selneemekeâ	oeJeeveeheve	nJeeoej
Oeeecekeâ	Yeeueeheve	peeueeoej

6. Sme heeÛe JeekeÙe eueeKeS epevece ØeMveJeeÛekeâ eÛenvee keâe ØeÙeeie ekeâÙee ieÙee ne—

Gòej—
- keÙee leceve Yeepeve keâj eueÙee n?
- lecn keâne peevee n?
- lece keÙee je jn ne?
- lece yeepeej ekeâmekeâ meeLe peeDeeie?
- Dej! keÙee yeele n?

8 mJeeeYeceeve

DeYÙeeme

Ke[‘keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) Thej G"eÙee, (Ke) Ûeekeâle nS, (ie) leÛÚ meJekeâ~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) meceeš Dekeâyej ve Fme ØeLee keâe ØeÛeueve ekeâÙee nDee Lee ekeâ peye Yee keâeF ceieue ojyeej ce GheemLele neiee, Jen emej Pekeâekeâj meceeš keâe meueece keâjiee~

(Ke) Dekeâyej keâ ojyeej ce Skeâ jepehele DeeÙee~

(ie) cenejeCee ve ojyeej ce Deeve Jeeue ceieue jepehele hej keâhee keâe Lee~

(le) ojyeej ce Deeve Jeeue ve heie[e keâe neLee ce FmeeueS G"eÙee, keÙeeekeâ Jen cenejeCee keâe oe nF heie[e keâe ekeâmee keâ meeceve Pekeâevee vene Ûeenlee Lee~

4. yeleeFS, mJeeeYeceeve keâe peeJeve ce keÙee cenllJe n?

Gòej— mJeeeYeceeve keâe peeJeve ce eJeMe<e cenllJe n~ mJeeeYeceevee JÙeekele keâe meceepe ce Skeâ Deueie henÛeeve nelee n~ Gmekeâe meYee JÙeekeleÙee keâ mecen ce Deueie DeemlelJe nelee n~ mJeeeYeceeve keâe DeLe Ùen keâoeehe vene n ekeâ nce omeje keâe keâeF cenllJe ne ve o, nceMee Deheve ne DeeYeceeve ce Yej jn~ Deehele meyekeâe cenllJeheCe mecePekeâj leLee Deheve meccceeve keâe yeÛeekeâj peevee ne mJeeeYeceeve keâ meeLe peevee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ceieue ojyeej ce GheemLele neve Jeeue ØelÙekeâ JÙeekele keâe emej Pekeâekeâj meceeš Dekeâyej keâe Deeoeye keâjvee nelee Lee, keÙeeekeâ Gme meceÙe Ùen ØeLee yevee nF Lee~

(Ke) ceJee[e jepehele ve henue heie[e Gleejkeâj Deheve neLe ce uee~ Gmekeâ yeeo Dekeâyej keâe DeeYeJeeove ekeâÙee keÙeeekeâ Jen cenejeCee keâe oe nF heie[e keâe ekeâmee keâ meeceve Pekeâevee vene Ûeenlee Lee~

(ie) Dekeâyej keâ ØeMve keâe Gòej ole nS jepehele ve keâne ekeâ ce cenejeCee oJeeje oe ieF heie[e keâe ekeâmee keâ meeceve Pekeâevee vene Ûeenlee keÙeeekeâ cenejeCee ve Yee Deepe lekeâ ekeâmee keâ meeceve emej vene PekeâeÙee~

2. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— meoMe ue cenejeCee keâe neepej nDee Fkeâ jepehele,
Lee yeneoj ceveÛeuee ceJee[keâe meÛÛee mehele~
meeceve Dekeâyej keâ DeeÙee heie[e uee Thej G"e,
Deej eheâj meceeš keâ Deeie Jen velecemlekeâ nDee~

3. yeleeFS, jepehele oJeeje ekeâÙee ieÙee Fme Øekeâej keâe e>eâÙeekeâueehe ekeâme yeele keâe emeoOe keâjlee n?

Gòej— jepehele oJeeje ekeâÙee ieÙee e>eâÙeekeâueehe Ùen emeoOe keâjlee n ekeâ nce Dehevee mJeeeYeceeve yeveeS jKekeâj ne omeje keâe meccceeve keâjvee ÛeeenS~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele Meyoe me me%eeS yeveeFS—

Gòej— GheemLele	=	GheemLeele		Pekeâvee	=	Pekeâekeâj
leÛÚ	=	leÛÚlee		neepej	=	neepeje
yeneoj	=	yeneoje		mJeecee	=	mJeeecelJe

2. ØelÙekeâ Meyo keâe meceeveeLekeâ Meyo eueeKeS—

Gòej— cemlekeâ = ceeLee keâhee = oÙee
GheemLele = ceepeo Ûeekeâle = DeÛeeYele
heie [e = meeheâe mJeeeYeceeve = Deelcemecceeve

3. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej— ØeLee ØeÛeueve
mJeeeYeceeve Deelcemecceeve
vele Pekeâe nDee
neepej GheemLele
ceeOÙece meeOeve

4. evecveeueeKele Meyoe keâe JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— meceeš : me + De + ce + j + Dee + š + De
eMejeceeCe : Me + F + j + Dee + ce + De + Ce + F
mJeeeYeceeve : me + Je + Dee + Ye + F + ce + Dee + ve + De
meoMe : me + De + o + S + Me + De

5. evecveeueeKele Meyoe keâ eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej— GheemLele = DeveheemLele mehele = keâhele
leÛÚ = ceneve mJeecee = veekeâj
evecveeueeKele = ThejeueeKele yeneoj = [jheekeâ

6. JeekeÙe yeveekeâj evecveeueeKele Meyoe ce Delej mhe<š keâeepeS—

Gòej— (keâ) mehele ceeleYeece hej yeeueoeve neve Jeeue ne Yeejleceelee keâ meÛÛe mehele nele n~
hele hele, keâhele ne Ùee mehele; hele ne nelee n~
(Ke) meceeš meceeš DeMeekeâ keâe ojyeej mepee nDee Lee~
vejMe keâeMeue vejMe lee [hej meJeej nekeâj Ûeue eoS~

7. evecveeueeKele Meyoe me eJeMe<eCe yeveeFS—

Gòej— mejkeâej = mejkeâeje meceÙe = meeceeÙekeâ
keâhee = keâheeue JÙeJenej = JÙeJeneejkeâ
mJeeeYeceeve = mJeeeYeceevee ßee = ßeÙe

9 veeOeve oemle

DeYÙeeme

Ke['keâ'
ceeeKekeâ

1. MeOOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) eÛee[Ùee keâ, (Ke) keâeiepe "mekeâj,

(ie) keÙeeekeâ Gmekeâe Jepen me eÛee[Ùee ve De[veeÛe eieje eoS Le~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) keâMeJe Deej MÙeecee eÛee[Ùee keâe Deele-peele oKee keâjle Le~

(Ke) keâMeJe Deej MÙeecee ve keâhe[keâe ieooe yeveekeâj Gme hej elevekeâ eyeÚekeâj Gve hej De[e keâe jKekeâj Gvekeâe enheâepele keâe~

(ie) MÙeecee ve keâMeJe keâe meeje yeele FmeeueS yeleeF, keÙeeekeâ Gmekeâe ueiee ekeâ eÛee[Ùee keâ De[keâMeJe keâe Jepen me šš n Deej Gme Fmekeâe mepee eceuevee ne ÛeeenS~

(le) keâMeJe FmeeueS je he[lee Lee, keÙeeekeâ Gme ueielee Lee ekeâ De[Gmee keâ keâejCe šš n~ Jen Gvekeâe {ie me enheâepele vene keâj mekeâe~

4. yeleeFS, Ùeeo keâMeJe ve De[e keâe ve ÚDee nelee lee keÙee nelee?

Gòej— Ùeeo keâMeJe ve De[e keâe ve ÚDee nelee lee eÛee[Ùee Gve De[e keâe melee Deej Gvece me yeÛÛe evekeâuele~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâMeJe Deej MÙeecee keâe eÛee[Ùee keâe Deele-peele oKeve ce cepee eceuelee Lee~

(Ke) keâMeJe ce eJeoJeevee pemee ieJe leye Dee peelee Lee peye MÙeecee Gmeme eÛee[Ùee keâ eJe<eÙe ce ØeMve heÚlee Lee Deej Jen Gvekeâ peJeeye o olee Lee~

(ie) keâMeJe Deej MÙeecee De[e Deej eÛee[Ùee keâ yeej ce— De[ekeâleve ye[neie? ekeâme jie keâ neie? ekeâleve neie? keÙee Keele neie?, Gvece me yeÛÛe ekeâme lejn evekeâueie? yeÛÛee keâ hej keâme evekeâueie? leemeuee keâmee n? eÛee[Ùee yeÛÛee keâe keÙee eKeueeSiee? Deeeo yeelee keâe meeÛekeâj eÛeelele ne G"~

(le) cee ve eÛee[Ùee keâ eJe<eÙe ce yeÛÛee keâe yeleeÙee ekeâ Úve me eÛee[Ùee keâ De[ieo ne peele n~ eÛee[Ùee eheâj Gvn vene melee~

2. ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) oevee yeÛÛee keâe epe%eemee eove-Øeleeove ye{lee ne pee jne Lee~

(Ke) keâMeJe ve šekeâje keâ veeÛe oevee Ûeepe jKe oe Deej Deeenmlee me Glej DeeÙee~

(ie) cee ve Deekeâj šš nS De[e keâe oKee Deej iemme me yeeuee—lece ueeiee ve De[e keâe ÚDee neiee~

(le) keâMeJe keâe keâF eovee lekeâ Dehevee ieuelee hej Deheâmeeme nelee jne~

(*) Fme Ùeeo keâj Jen keâYee-keâYee je he[lee Lee~

3. ekeâmeve, ekeâmeme keâne?

Gòej— (keâ) MÙeecee ve, keâMeJe me~ (Ke) keâMeJe ve, MÙeecee me~

(ie) cee ve, keâMeJe me~ (le) cee ve, keâMeJe Deej MÙeecee me~

Ke ['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. Meyoe keâe MeoOe keâjkeâ eueeKeS—

Gòej—	Deveceeve	=	Deveceeve		eheÙeeuee	=	hÙeeuee
	JeeÉeve	=	eJeoJeeve		keâeeveme	=	keâeeveme
	Šekeâej	=	Šekeâje		keâeJee [	=	ekeâJee [
	oeKeeF	=	eoKeeF		ohe	=	Oehe
	De [	=	De [				

3. JeekeÙee ce jKeeekeâle Meyoe keâ JeÛeve eueeKeS—

Gòej— (keâ) yenJeÛeve~ (Ke) yenJeÛeve~ (ie) SkeâJeÛeve~
(le) SkeâJeÛeve~ (*) yenJeÛeve~ (Ûe) yenJeÛeve~

4. hee'' ce ØeÙekele Go keâ Meyoe keâe enoe-DeLe me eceueeve keâeepeS—

Gòej— mejeKe Úo
heâmeuee eveCeÙe
yeiej eyevee
enkeâcele JÙeJemLee
enheâepele jÙee
emeheâ keâJeue

5. evecveeueeKele Meyoe me JeekeÙe yeveekeâj—

Gòej— (keâ) nce omeje keâe meeJeOee keâe nceMee OÙeeve jKevee ÛeeenS~
(Ke) cePe lecnejje yeelee me ye [e lemeuuee eceuee n~
(ie) cePe lee Deoepee ne vene Lee ekeâ lece Fme Øekeâej Dee peeDeeie~
(le) keâeJee hÙeeme me JÙeekeâue Lee~
(*) keâMeJe ve eÛee [Ùee keâ De [e keâe yenle enheâepele keâe~

6. evecveeueeKele ce ØeÙekele keâejkeâ-eÛenvee keâ veece eueeKeS—

Gòej—	keâMeJe keâe lej	=	meyeOe keâejkeâ
	eÛee [Ùee ve De [eoS	=	keâlee keâejkeâ
	oevee keâ eoue ce	=	meyeOe keâejkeâ, DeeOekeâjCe keâejkeâ
	yeeye pee keâe	=	keâce keâejkeâ
	Ûeeovee keâ eueS	=	meØeoeve keâejkeâ
	yeeÛe me	=	keâjCe keâejkeâ
	veneve keâe Ûeekeâe	=	meyeOe keâejkeâ
	keâMeJe ve	=	keâlee keâejkeâ

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) he{ve-eueKeve keâe, (Ke) me"evee ve, (ie) cekeâeve yeveeve keâe~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ceevee mkeâue peeve keâe epeo keâjlee Lee~

(Ke) ue[keâe keâe peele keâe he{eF-eueKeeF MeeYee vene olee, Ùen ceevee keâ ehelee ve keâne~

(ie) DeOÙeeehekeâe ve ceevee keâe Jene ye"ve keâe Devecceele oe, pene Jen me" keâ yeÛÛee keâe he{elee Lee~

(le) ceevee keâ ehelee, ceevee keâ oJeeje ekeâS ieS keâeÙee keâe oKekeâj ieJe me Yej G"~

4. yeleeFS, Ùeeo me"evee ceevee keâ eueS hemlekeâe keâe JÙeJemLee ve keâjlee lee keÙee nelee?

Gòej— Ùeeo me"evee ceevee keâ eueS hemlekeâe keâe JÙeJemLee ve keâjlee lee Gmekeâe Lee[e-yenle De#ej %eeve lee MeeÙeo DeOÙeeehekeâe me ne peelee ueekeâve Jen ØeeFJeš hejle#ee vene o heelee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ceevee ceve ceejkeâj Ûehe FmeeueS jn peelee Lee keÙeeekeâ peye Yee Jen Dehevee cee me mkeâue peeve keâe epeo keâjlee, Gmekeâe cee Šeue olee Lee~

(Ke) ceevee keâe he{eF ce ®eÛe neve keâ keâejCe ne me"evee Deej eMee#ekeâe ve Gme he{ve keâ eueS Øeejle ekeâÙee~

(ie) Deheve ehleepee keâ leeÙeue ne peeve hej ceevee ve henue Gvn Demheleeue henÛeeÙee~ Gmekeâ yeeo Gmeve [ekešje me yeleÛeele keâjvee, eÛeekeâlmee meneÙelee keâe<e me oJeeFÙee keâe ØeyeOe keâjvee, "keâoej keâ eKeueeheâ eMekeâeÙele ope keâjevee Deeeo keâece yeKeyee hej ekeâS~

(le) Deheve ehelee keâ mJemLe neve leLee hejle#ee ce ØeLece ßeCee ce heeme neve keâ keâejCe ceevee yenle Øemevve nF~

2. ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) ceevee Skeâ iejeye heejJeej keâe ue[keâe Lee~

(Ke) leye Jen ceve ceejkeâj Ûehe jn peelee~

(ie) he{vee-eueKevee Dehevee keâece Lee[ne n~

(le) Jen ye[e mecePeoej Lee Deej keâece ce ØeJeeCe Yee~

(*) ceevee cee Je ÚeŠ YeeF keâe uekeâj Demheleeue henÛee~

(Ûe) leve Deepe ceje DeeKe Keeue oe~

3. ''yeše, leve ceje DeeKe Keeue oe'' Fme keâLeve me keÙee leelheÙe n? mhe<š keâeepeS~

Gòej— ceevee keâ ehelee keâ meeLe olešvee lešve hej peye ceevee ve meej keâeÙe yeKeyee ekeâS leye Gmekeâ ehelee keâe Gme hej yenle ieJe nDee Deej ue[ekeâÙee keâ yeej ce Gvekeâe meeÛe ne yeoue ieF~ Gvn ue[ekeâÙee keâe he{eF-eueKeeF keâe cenllJe helee Ûeue ieÙee~ Gvekeâe DeeKee hej me DeOeeJeMJeemee Deej hejeleveheLee neve keâe hejoe nš ieÙee Deej Gvekeâ cen me evekeâuee—''yeše, leve ceje DeeKe Keeue oe~''

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. Deye hee" ce me evecve Ûeej Øekeâej keâ oe-oe Meyo {{keâj eueeKeS—

Gòej— lelmece = o#e ØeLece leoYeJe = keâeiepe keâceje
eJeoMee = ØeeFJeš mkeâue oMepe = ÛeeJe cemeeme

2. oej, F leLee lee ØelÙeÙee keâ ØeÙeeie me yeve oe-oe Meyo hee" ce me {{keâj eueeKeS—

Gòej— mecePeoej iejeyee ØeJeeCelee
Keyejoej eueKeeF Øemevvelee
"keâoej Keeveoevee lelhejlee

3. evecveeueeKele heoyeOee keâe JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) mencele-mencele ceevee mencele-mencele yeeuee~
(Ke) YeeJe-eJenJeue oemlee keâe yeele hej Jen YeeJe-eJenJeue ne ieÙee~
(ie) lejue keâece Jen lejue keâece ce eveheCe Lee~
(le) ceveÛeene cejeo ceje lee peme ceveÛeene cejeo heje ne ieF~
(*) meneÙelee keâe<e iejeyee keâe meneÙelee keâ eueS Skeâ meneÙelee keâe<e yeveJeeÙee Lee~
(Ûe) Ûeune-Ûeekeâe ue[ekeâÙee keâe keâece keâJeue Ûeune-Ûeekeâe keâjvee ne vene n~

4. evecveeueeKele Meyoe me leeve-leeve Meyo yeveeFS—

Gòej— JeCe = ieejJeCe JeCeceeuee JeeCele
peeJeve = peeJeveYej DeepeeJeve peeJevee
heje#ee = heje#eeLee heje#ekeâ heje#ee keâ#e
eÛeekeâlmee = eÛeekeâlmeeueÙe eÛeekeâlmee heæele eÛeekeâlmekeâ

11 cee, keân Skeâ keânevee

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) ceeLeueeMejCe iehle, (Ke) nme, (ie) j#ekeâ~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) GheJeve ce 'jenue keâ ehelee' (ieelece yeoOe) lece jn Le~

(Ke) GheJeve keâe JeeleeJejCe ye [e ne cevee jce SJe meneJevee Lee~

(ie) jenue keâ ehelee ve leeÙeue he#ee keâe G"eÙee~

(le) vÙeeÙe oÙee keâ oevee jenue keâ ehelee n~

4. meeÛekeâj yeleeFS ekeâ ße<" keâeve nelee n Deej keÙee?

Gòej— ceejve Jeeue me yeÛeeve Jeeuee ße<" nelee n~ ekeâmee Yee peeJe keâe ceejve me henue Ùen meeÛe uevee ÛeeenS ekeâ meYee peeJee keâe peeve keâe DeeOekeâej n Deej peye nce ekeâmee keâe peeJeve o vene mekeâle lee ekeâmee keâe ceejve keâe Yee nce keâeF DeeOekeâej vene n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) keânevee meveeve keâ eueS 'jenue' keân jne n~

(Ke) eJeJeeo jenue keâ ehelee Deej DeeKeškeâ keâ yeeÛe ce leeÙeue he#ee keâe uekeâj nDee~

(ie) eMekeâeje leeÙeue he#ee hej Dehevee DeeOekeâej FmeeueS ceevelee Lee, keÙeeekeâ Gmeve he#ee keâe yeOekeâj veeÛe eiejeÙee Lee~

(le) oevee jepee keâ ojyeej ce Dehevee heâejÙeeo uekeâj ieS~ Jene he#ee keâ he#e ce Ùen eveCeÙe meveeÙee ieÙee ekeâ he#ee keâe Gme ne eoÙee peeS epemeve Gme yeÛeeÙee n~

(*) keâeJelee ce nce meyeme DeÛÚe jenue keâ ehelee oJeeje he#ee keâe yeÛeevee ueiee keÙeeekeâ ceejve Jeeue me yeÛeeve Jeeuee ße<" nelee n~

2. meØemeie JÙeeKÙee keâeepeS—

Gòej— (keâ) Øemeie— Øemlele heekeleÙee nceeje hee"Ùe hemlekeâ 'veeueceeCe' keâe 'cee keân Skeâ keânevee' veecekeâ keâeJelee me uee ieF n~ keâeJelee ce ieelece yeoOe keâ peeJeve keâ Skeâ ceeecekeâ he#e keâe Gpeeiej ekeâÙee ieÙee n~

JÙeeKÙee— Øemlele heekeleÙee ce jenue keâe cee DeeKeškeâ keâ eJe<eÙe ce yeleelee nF keânlee n ekeâ Gme DeeKeškeâ keâe eveMeevee DeÛekeâ Lee epememe he#ee leeÙeue nekeâj eiej ieÙee~ Ùene oKeYeje keânevee n~

(Ke) Øemeie—heJeJele~

JÙeeKÙee— vÙeeÙe keâjve Jeeue jepee ve ceejve Jeeue keâ mLeeve hej yeÛeeve Jeeue keâ he#e ce vÙeeÙe ekeâÙee~

(ie) Øemeie—heJeJele~

JÙeeKÙee— oÙeeJeeve Deej eveoÙee ce eJeJeeo ne ieÙee Lee Deej oevee ne Deheve he#e keâe mene yelee jn Le~

Ke[‘Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. veeÛe eoS Meyoe keâ Skeâ me DeeOekeâ DeLe eueKekeâj Gvekeâe JeekeÙe ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) keâj neLe ceje leceme keâjyeoOe ØeeLevee n ekeâ Gme Úe[oe~

škeme Dekeâyej ve peepeÙee keâj nše eoÙee Lee~

(Ke) JeCe jie meeejkeâe Skeâ ieejJeCee meoj yeeeuekeâe n~

peeele ØeeÛeeve keâeue ce JeCe JÙeJemLee keâe Ûeej Yeeiee ce yeeše ieÙee Lee~

(ie) keâue OJeeve veoe keâue-keâue keâe OJeeve keâjkeâ yen jne Lee~

Deeve Jeeuee keâue keâue nce leepecenue oKeve Deeieje peeSie~

3. evecveeueeKele Meyoe keâ meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej— mejeYe = meieOe GheJeve = yeieeÛee

heâue = he<he DeeKeškeâ = eMekeâeje

keânevee = keâLee cee = pevevee

4. keâeJelee ce me keâÚ Meyo-Ùeice Úeškeâj eueeKeS—

Gòej— JeCe-JeCe Kej-Mej keâeceue-keâe"ve meoÙe-eveoÙe

5. keâeJelee ce me eJeueece Meyo {{keâj eueeKeS—

Gòej— j#ekeâ = Ye#ekeâ mejue = keâe"ve

meoÙe = eveoÙe DevÙeeÙe = vÙeeÙe

eJehe#e = he#e ueeYe = neeve

12 yeeueoevee Jeej

DeYÙeeme

Ke[‘keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) oMe keâ eueS yeeueoeve ne peeve keâ eueS, (Ke) ueeuee ueepehelejeÙe,

(ie) ieCeMe Mekeâj eJeoÙeeLee~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Deepeeoe keâ hejJeeve Le—ÛeõMeKej Deepeeo, Yeieleemen, meKeoJe, jepeie®, yeškeâMJej oòe Deeeo~

(Ke) hepeeye keâ ØeceKe meie"vekeâlee meKeoJe Le~

(ie) ÛeõMeKej Deepeeo keâe De«epe meevekeâe keâ meeLe ce"Ye[Deuøeâ[heekeâ ce nF Lee~

(le) Yeieleemen Deeeo keâe heâemee 23 ceeÛe, meve 1931 ce oe ieF Lee~

4. keâeuee heevee ekeâme mLeeve keâe keâne peelee n? yeleeFS~

Gòej— De[ceeve ce emLele meuÙeuej peue keâe keâeuee heevee keâne peelee Lee~

euee Kele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) 1931 ce heâjJeje Deej ceeÛe keâ ceneve ›eâeelekeâeejÙee keâ Decej yeeueoeve keâ eueS ØeemeoOe n~ 27 heâjJeje, 1931 keâe Yeejle keâ Jeej ›eâeelekeâeje ÛeõMeKej Deepeeo Fueeneyeeo keâ Deuøeâ[heekeâ ce De«epee keâ meeLe ce"Ye[ce Meneo ne ieS Le~ Gvneve Dehevee ehemleeue keâe Deelece ieeuee mJeÙe keâe ceej uee Lee~ Fme Øekeâej Je peeJeve heÙele Deepeeo ne jn~ Fmee lejn 23 ceeÛe 1931 keâe Yeejle keâ leeve Jeej mehele Yeieleemen, meKeoJe Deej jepeie® nmele-nmele heâemee hej Peue ieS Le~

(Ke) meve 1928 FO ce Deueie-Deueie lešveeDee ve ›eâeelekeâeje Deeoeueve keâe yenle DeeOekeâ ØeYeeeJele ekeâÙee~ Fmee Je<e enomleeve meeMeeuemš ejheeyuekeâve Deecee SmeeemeSMeve keâe mLeehevee nF pee Yeejle ce mecemle ›eâeelekeâeejÙee keâe keâõeyeo yeve ieÙee~ Fme meie"ve ve Devekeâ Decej ›eâeelekeâeejÙee keâe pevce eoÙee~ Fmee Je<e keâ Deelece cenevee ce meeFceve keâceeMeve eJejeOee Deeoeueve ce ueeuee ueepehele jeÙe uee"eÛeepe keâ keâejCe celÙe keâe Øeehle nS~ epemeve ›eâeelekeâeejÙee ce ›eâeOe keâe pJeeuee keâe Ye[keâe eoÙee~

(ie) Yeejle keâe De«epee Meemeve me ceekele eoueeve keâ eueS ieeOee pee keâ velelJe ce keâe«eme keâ Deenmee Jeeoe velee pePe jn Le~

(le) 'enomleeve meeMeeuemš ejheeyuekeâve Deecee' keâe meie"ve 1928 ce nDee~ Fmekeâe keâcee[j-Fve-Ûeeheâ ÛeõMeKej Deepeeo keâe yeveeÙee ieÙee Lee~

(*) meeFceve keâceeMeve keâ eJejeOe ce ueeuee ueepehelejeÙe keâ velelJe ce ueenej ce ›eâeelekeâeejÙee ve Deenmekeâ ØeoMeve ekeâÙee epeme oyeeve keâ eueS De«epe Meemekeâe ve enmee keâe ceeie DeheveeÙee~ De«epee oJeeje evenlLe ØeoMevekeâeejÙee hej yenjcee me ueee"Ùee yejmeeF ieF, epevekeâe ÛeeŠ hepeeye keâmeje ueeuee ueepehelejeÙe keâ eueS leelekeâ emeoOe nF Deej Fmee ÛeeŠ keâ keâejCe veJeyej 1928 ce Gvekeâe onele ne ieÙee~

(Ûe) ueeuee ueepehelejeÙe keâe celÙe keâ peJeeye ce ›eâeelekeâeejÙee ve De«epee keâe ueee"Ùee keâe peJeeye ieeuee Deej yece me eoÙee~ uee"e Ûeueeve keâe DeeOMe ove Jeeue De«epe heeueme meheejš[š mkeâeš keâ OeeKe ce De«epe [eO SmeO heeO mee[me ›eâeelekeâeejÙee keâe ieeuee me ceeje ieÙee~ Fme keâe[ce ÛeõMeKej Deepeeo, Yeieleemen, meKeoJe Deej jepeie® Deeeo ve Yeeie eueÙee~ eheâj eouuee keâ Demeyeuee neue ce, De«epe Meemekeâe keâe eoue onueeve keâ eueS yece heâkeâe ieÙee~ yece heâkeâve Jeeue Le— Yeieleemen Deej yeškeâMJej olle~ Ùe oe Sme ØeceKe keâe[Le epevekeâ keâejCe Yeieleemen, meKeoJe, jepeie®, yeeO keâO olle Deeeo ›eâeelekeâeejÙee hej cekeâocee Ûeuee~

(Ú) 27 heâjJeje 1931 keâe eove~ meyen keâe meceÙe Lee~ Fueeneyeeo keâ Deuøeâ[heekeâ ce ÛeõMeKej Deepeeo Skeâ meeLee keâ meeLe ekeâmee Ùeepevee hej eJeÛeej keâj jn Le~ leYee Skeâ YeeoS keâe meÛevee hej meMem$e heeueme ve Deepeeo keâe lejkeâj Gve hej SkeâeSkeâ ieeeueÙee keâe yeeÚej keâj oe~ henuee ieeuee Gvekeâe peele ce ueiee~ heuekeâ Pehekeâle ne Gvneve ceeÛee meYeeuee Deej keâF eceveš lekeâ Je Dekeâue ne heeueme hej Jeej keâjle jn~ DeeeKeje ieeuee Gvneve Deheve Thej Ûeueekeâj Dehevee ØeCe eveYeeÙee~ Fme lejn heÛÛeeme Je<e keâe Úeše Gce ce ne Je meoe keâ eueS mee ieS~

(pe) meve 1923 keâe, 23 ceeÛe keâe eove Yeejle keâ mJele$elee me«eece keâ Feleneme ce FmeeueS ØeemeoOe ne ieÙee keÙeeekeâ Fme eove Yeejleceelee keâ leeve Jeej mehelee Yeieleemen, meKeoJe Deej jepeie® keâe heâemee oe ieF Lee~

2. ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) oMe keâ keâÚ hejJeevee ve Skeâ >eâeelekeâeje heeše keâe ie"ve ekeâÙee~

(Ke) >eâeelekeâeje Gve hej yece heâkeâvee Ûeenle Le~

(ie) Gvneve ueee"Ùee keâe peJeeye ieeuee Deej yece me eoÙee~

(le) henuee ieeuee Gvekeâe peele ce ueiee~

(*) Fme Keyej me meceÛe oMe ce keâenjece ceÛe ieÙee~

3. 'Sme Le Je eove' JeekeÙe keâ oJeeje oMe keâe ekeâme emLeele keâe Deej mekeâle ekeâÙee ieÙee n?

Gòej— Fme JeekeÙe keâ oJeeje oMe keâe Gme emLeele keâe Deej mekeâle ekeâÙee ieÙee n peye oMe keâ Jeej mehele Deepeeoe keâ eueS mele<e keâj jn Le, peue keâeš jn Le, ueee"Ùee Kee jn Le, ieeeueÙee Kee jn Le~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele Meyoe me Meyo Deej Ghemeie Deueie-Deueie keâjkeâ eueeKeS—

Gòej—	DeYeeJe	=	De + YeeJe	DeveMeve	=	Deve + Meve
	meMem$e	=	me + Mem$e	DeheJe	=	De + heJe
	mee>eâÙe	=	me + e>eâÙe	yeno	=	ye + no

2. evecveeueeKele Meyoe keâ enoe keâ ¤he eueeKeS—

Gòej—	Deepeeo	=	ejne	ueeie	=	peeje
	yejncee	=	eveoÙelee	heâmeuee	=	eveCeÙe
	mepee	=	o[	heuešve	=	heâepe
	leejeKe	=	eoveekeâ	cevenme	=	YeeiÙeneve
	mejheâjeMee	=	oMe keâ eueS yeeueoeve keâjvee	lecevvee	=	FÛÚe

3. evecveeueeKele ceneJeje keâe DeLe meenle JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) heuekeâ Pehekeâle ne = DelÙeeOekeâ lee>elee me

JeekeÙe ØeÙeeie—Jen heuekeâ Pehekeâle ne ceje DeeKee me DeePeue ne ieÙee~

(Ke) peeve keâe yeepee ueieevee = Yee<eCe ØeÙeeme keâjvee

JeekeÙe ØeÙeeie—veleepee keâe epeleeve keâ eueS keâeÙekeâleeDee ve peeve keâe yeepee ueiee oe~

(ie) emej hej keâheâve yeeOevee = peeeKece G"evee

JeekeÙe ØeÙeeie—oMe keâ Jeej mehelee ve oMe keâe Deepeeoe keâ eueS emej hej keâheâve yeeOe eueÙee Lee~

(le) keânjece ceÛe peevee = nieecee ceÛe peevee

JeekeÙe ØeÙeeie—ue [keâe keâ Ûekekeâj Keekeâj eiej peeve hej Yee [ce keânjece ceÛe ieÙee~

4. evecveeueeKele Meyoe keâe GoenjCe keâ Devemeej ¤he yeoeueS—

Gòej—	keâuee	=	keâeueÙee	keâeueÙee	Ûeeue	=	Ûeeue	Ûeeuee
	ieeuee	=	ieeeueÙee	ieeeueÙee	uee"e	=	ueee"Ùee	ueee"Ùee
	n [leeue	=	n [leeue	n [leeuee	keâe"je	=	keâe"ejÙee	keâe"ejÙee

5. 'j' keâ evecve ¤hee me yeveve Jeeue Meyo hee" ce me {{keâj eueeKeS—

Gòej—		=	ceeÛe	melle<e	ØeoMeve
		=	G«e	De«epe	ØeÙeeme
		=	velelJe	leCe	vehe

6. evecveeueeKele JeekeÙee ce me e>eâÙee-Meyoe keâe ÚeŠkeâj eueeKeS—

Gòej—	(keâ)	cej-ecèŠvee~	(Ke)	enue~	(ie)	keâo~
	(le)	DeheveeÙee~	(*)	eoÙee~	(Ûe)	he [~

7. Meyoe keâe MeoOe keâeepeS—

Gòej—	yeueeoeve	=	yeeueoeve	Depeeeo	=	Deepeeoe
	eveÚeJej	=	vÙeeÚeJej	Giej	=	G«e
	mevleme	=	melle<e	me>eâeÙe	=	mee>eâÙe
	veenleLee	=	evenlLee	YeoeÙee	=	YeeoÙee

13 heMe-Øece

DeYÙeeme

Ke ['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) MÙeecee ieeÙe, (Ke) Gmekeâe ceMee, (ie) iee ceelee keâe peÙe~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) leveMÙeece ve ieeÙe keâe heÛekeâejle nS keâne—''MÙeecee jevee, hejMeeve cele ne, cePe helee n ekeâ

lejeyeÚ [e YeKee n~ DeYee Keeuelee n Gme~''

(Ke) IeveMÙeece keâ heejJeej ce MÙeecee keâe mLeeve heejJeej keâ DevÙe meomÙee keâ meceeve ne Lee~

(ie) peieoeMe IeveMÙeece keâ Iej Deheve eoS nS hemee keâe Iekeâeoe keâjve DeeÙee Lee~

(Ie) peieoeMe keâe IeveMÙeece keâ Iej me MÙeecee Deej GmekeâyeÚ [keâe ueeve keâ heâmeue hej heÚIeevee he [e~

4. keÙee MÙeecee peieoeMe keâe ieeMeeuee ce peekeâj KeMe nF? Ùeeo vene Iee keÙee?

Gòej— MÙeecee peieoeMe keâe ieeMeeuee ce peekeâj KeMe vene Deehele yenle oKee nF keÙeeekeâ IeveMÙeece keâ Iej ce meKee Ûeeje eceueve hej Yee Øece Deej DehevelJe keâe pee cenkeâ Lee Jen cenkeâ peieoeMe keâ Iej keâ Keuee-eyeveeue, Deveepe, nje Ûeeje Deeeo mJeeeo<š Yeepevee ce keâne Yee vene Lee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIIej eueeKeS—

Gòej— (keâ) IeveMÙeece keâ heejJeej keâe DeeeLekeâ emLeele DeÛÚe vene Lee~ Jen keâpe uekeâj Dehevee iepeeje keâjlee Lee~

(Ke) peieoeMe ieeJe keâe Skeâ yeeveÙee n pee ieeJe keâ ueeiee keâe keâpe olee n~ Jen Skeâ F<Ùeeue IeLee ceekeâehejmle Fmeeve n~ IeveMÙeece keâe ieeÙe oJeeje Skeâ yeeuše oOe eoS peeve hej Jen F<Ùee me Yej G"lee n IeLee lejle ne ceekeâ keâe heâeÙeoe G"ekeâj keâpe keâ yeoue IeveMÙeece me ieeÙe keâe ove keâe ceeie keâj ye"lee n~ Jen ieeJe keâe Skeâ Oevee IeLee MeekeleMeeuee JÙeekele n~ Jen Skeâ ueeueÛee IeLee >eâj Fmeeve n pee Devekeâ ecevvele keâjve hej Yee vene ceevelee Deej ieeÙe keâe uekeâj ne jnlee n~

(ie) peieoeMe keâ oJeeje ieeÙe keâ meyeOe ce heÚ peeve hej IeveMÙeece keânlee n ekeâ MÙeecee keâJeue Skeâ heMe ne vene n Deehele Jen cej heejJeej keâe ne Skeâ meomÙe n Deej heejJeej keâ eueS Glevee ne cenllJeheCe n epelevee DeeKee keâ eueS pÙeeele nelee n~

(Ie) IeveMÙeece ve MÙeecee keâe eJeoeF keâ meceÙe Dehevee helvee keâe Meele keâjve keâ eueS keâne— ''mevee! Fme lejn Yee cele jeDee~ MÙeecee keâe eJeoeF Yee Skeâ lejn me nceeje Meeue keâe ne eJeoeF mecePee~ nceej Iej ce Gme yeÛeeje keâe nceej hÙeej keâ Deeleejkele meKee Ûeeje ne lee eceue heelee Lee~ keâYee-keâYee lee Jen Yee heš Yej vene eceuelee Lee~ Jene Gme Keuee-eyeveeue, Devve, nje Ûeeje meye keâÚ Yej heš eceueiee~ oKevee keâÚ ne eovee ce MÙeecee nce Yeue peeSiee~''

(*) keânevee keâ Dele ce MÙeecee IeveMÙeece keâ Iej Dee ieF~ Fme keânevee keâe meoMe Ùen n ekeâ meÛÛee Øece ceve<Ùe ne vene Deehele heMeDee keâe Yee Dehevee yevee uelee n~

2. ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) meYee ekeâmeeve Deheve jepeceje keâ keâeÙee ce peš ieS~

(Ke) MÙeecee ve yeeuše Yej oOe eoÙee~

(ie) Ùen mevekeâj IeveMÙeece keâ ùoÙe hej hene [šš he [e~

(Ie) Gmekeâe DeeKee me DeßeOeeje heâš he [e~

(*) ''IeveMÙeece! Iecnej ùoÙe ce DeveeKee heMe-Øece n~''

3. MÙeecee keâ keâeve-me ieCee DeLeJee KeeyeÙee ve peieoeMe peme ueeueÛee SJe eveoÙee JÙeekele keâ ùoÙe ce oÙee keâ yeepe yeeS? Ùe ieCe nceej eueS ekeâme Øekeâej ØejCeeoeÙekeâ n?

G¨ °ejM¡ª ´ Sce Yeeuee-Yeeuee leLee meoj iee¨ ń, eJen yenle oOe olee n~ Jen Deheve mJeecee leLee heeuevekelee leveM¨ ´meeleLee Gmeke heejJeej me yenle ?ecekejlee n FmeeueS peieoeMe ke lej peeve hej mJeeeo<? Yeepeve eceueve hej Yee Jen Gvn vene Keelee, heuemJe¡èheyenle kecepeej ne peelee n leLee leveM¨ ´leLee Gmeke heejJeej kee ¨ ´ceeoj mece¨ Déeme yenelee jnlee n~ Gmekee mJeeeceYeeke?le oKekej peieoeMe peme ueeue?ee Deej eveo¨ J´¨ee´ keke?le ´ oe Yee ó e¨ kée eeYeeJevee peeie G"lee n~ Gmeke Fve ieCee me nce Yee ?ejCee uevee ?eeenS~ nce Yee Deheve heeuevekelee DeLeJee mJeecee kee Jeheeoej nevee ?eeenS~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele ceneJeje ke DeLe eueKekej Jeeke? ¨yevéeFS¡ª

G¨ °ejiKe (ª) Dee¨ neLe[uevee = (DeJemej heekej Keje-Kee?e meveevee)
ke¨ ²oj leke lee Jen Gvekee yeele mevelee jne, ueekeve peye Gmeve Gvn Dee¨ neLe[eue¨ ´leeee Gveke hemeeve¨ ²eS~

(Ke) kenjece ce?eevee = (nieecee kejvee)
jece ke lej ?eeje ne peeve hej cenuue ce kenjece ce?e ie¨ ´ee~

(ie) DeeKe eoKeevee = ([jevee)
meejYe ke he¨ ¬ [memyeele kejve hej Gmekee helvee ve Gme DeeKe eoKee oe~

(le) Guue yeveevee = (ceKe yeveevee)
leceve ceje yeele hej yenle peuoe eJeMJeeme kej eue¨ ´ceee,lee lecn Guue yevee¨ ´Leeee

(*) Deehe me yeenj nevee = (Del¨ ´ eeOeke kejvee)
ceve lecn Smee ke? ¨kenó eo¨ pée eece Deehe me yeenj ne jn ne~

2. evecveeueeKele Meyoe ke eueie yeouekej eueeKeS¡ª

G¨ °ejhee²e = helvee
ye?e = ye?e
me" = me"evee
iee¨ ´e = yeue
ue¨ ¬ [kee = ue¨ ¬ [kee
Deejle = Deeocee

3. evecveeueeKele Meyoe ce me Ghemeie¨ ² ee?S¡ª

G¨ °ejDeeYe%eeve = DeeYe + %eeve
GheJeve = Ghe + Jeve
meheCe = mece + heCe
DeepeeJeve = Dee + peeJeve
eveYe¨ ´e = evej + Ye¨ ´e
Dehekeej = Dehe + keej
Del¨ ´ eeOeke = Deele + DeeOeke
Deeieceve = Dee + ieceve
mehe$e = me + he$e
DeJeieCe = DeJe + ieCe

4. evecveeueeKele Meyoe ke DeLe ce Jeeke?¨ ´e-?oJeejé Deeikej mhe<? keeepeS¡ª

G¨ °ejiKe (ª) kehee = cePe oe eove ke eueS yeenj peeve kee Deveceele o oeepeS~ Deehekee ye¨ ¬ [e kehee neiee~

oÙee = cePe hej oÙee keâje, ce yenle mekeâš ce n~

(Ke) Glmeen = Jen Deele Glmeen me Yeje nDee n~

meenme = yeÛÛee meenme keâjkeâ he[hej Ûe{ ieÙee~

(ie) he$e = nj cee keâ eueS Gmekeâe he$e neje nelee n~

yeÛÛee = yeÛÛee Keuele-Keuele DeÛeevekeâ jeve ueiee~

(le) helvee = oÙeejece keâe helvee yenle ue[ekeâ n~

m$ee = peieoeMe keâe m$ee yenle-ne lepe lejej Lee~

(*) yeše = Gmeve Dehevee yeše keâe ieeo ce G"e jKee Lee~

yeeeuekeâe = yeeeuekeâe ueieeleej jeS pee jne Lee~

(Ûe) DehejeOe = oMe ce ye{le nS DehejeOe Deheve Ûejce hej n~

heehe = heehe me [je, heehee me vene~

5. evecveeueeKele ce me lelmece, leoYeJe, oMee SJe eJeoMee Meyo Ûevekeâj eueeKeS—

Gòej— lelmece leoYeJe

cemlekeâ meyen

meeÙe ekeâmeeve

«eece, Deße oOe

oMee eJeoMee

heie[e je[Ùee

eceveš

6. evecveeueeKele Meyoe me JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) emeoOeeLe yenle oÙeeue Le~

(Ke) ieeJe ce Ûeeje lejheâ nejÙeeuee Lee~

(ie) eove evekeâue DeeÙee n, G" peeDee~

(le) Deepe ceje leeve keâe yenle FÛÚe ne jne n~

(*) Deepe meYee ueeie Meele YeeJe me ye" nS keâeÙe keâj jn n~

14 ceekele

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) eÛee [Ùee keâe epeo keâ Deeie, (Ke) eÛee [Ùee ve,

(ie) ceekele keâe peeJeve~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ueKekeâ ve eÛee [Ùee keâe 'ceeueekeâve' FmeeueS keâne n keÙeeekeâ Jen eveyeeOe ¤he me hej lej ce G [lee eheâjlee n~

(Ke) ueKekeâ ve eÛee [Ùee keâe lej ce ve Deeve ove keâ eueS Gmekeâ oJeeje ueeS ieS elevekeâe keâe {j yekeâMeuheâ me G"ekeâj yeenj heâkeâ eoÙee Lee, Skeâ-DeeOe yeej eÛee [Ùee keâe Yeieeve keâ eueS Gmekeâ heeÚ oe [e, lej keâ meej eKe [keâe-ojJeepe yeo keâj eoS Deej jeMeveoeve hej Yee keâhe [e yeeOe eoÙee Lee~

(ie) ueKekeâ keâe heelee ve Smee FmeeueS heÚe keÙeeekeâ Gme ueiee ekeâ ueKekeâ mJeÙe me yeele keâj jn n~

(le) 'ceekele keâe ecemeje leuee neve me leelheÙe n ekeâ cekele neve hej eÛee [Ùee keâ mJej me Øemevvelee mhe<š Âe<šieeÛej ne jne Lee~

4. hee" keâe Je heekeleÙee yeleeFS pee Deehekeâe meJeeeOekeâ DeÛÚe ueiee n~

Gòej— nce hee" keâe Ùe heekeleÙee yenle DeÛÚe ueiee— Meece lekeâ eÛee [Ùee keâe lej yeve Ûekeâe Lee~ ce ueeškeâj DeeÙee lee oKee ekeâ Jen Deheve lej ce ye"e n~ keâYee yeenj, keâYee Deoj, eheâj Dehevee ÛeeÛe me elevekeâe keâe "ekeâ keâjve ueielee n~

''lee eÛee [Ùee jevee, leceve lej yevee ne eueÙee~'' ce eÛee [Ùee keâe lej oKe Lee [e pÙeeoe ne Øemevve ne G"lee n~

Ûee..... Ûee ..... Ûee..... Ûee..... keâmee n ceje lej!

Jen lej keâ yeenj, ekeâleeye hej ye"e nF Lee~ ceve ieej me oKee, lee hemlekeâe hej eÛee [Ùee keâe yeeš keâ eveMeeve Le~ ceve Gme heâškeâejvee Ûeene, Lee [e vekeâuee iemmee Yee ekeâÙee~

Ùen keÙee, leceve lee meye peien yeeš keâjkeâ hemlekeâ Kejeye keâj oe ve! Deye?

Ûee..... Ûee ..... Ûee..... Ûee.....! ceje Yee lee lej n~ Ùen meye lee neiee~ lece iemmee keÙee nele ne?

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) lej keâ ye [eÛee [Ùee keâe Mee..... Mee keâjkeâ [jele n, yeÛÛe Ùene-Jene Gmekeâe heeÚe keâjle n Deej lej keâe Deejle yeej-yeej Gmekeâe meeceeve G"ekeâj eKe [keâe me yeenj heâkeâ olee n Deej keâÚ #eCe keâ eueS eveeMÛele nekeâj eheâj me Deheve keâece-keâepe ce ueie peelee n~

(Ke) ueKekeâ ve Deoj Deej yeenj Jeeuee eÛee [Ùee keâe JÙeLee keâe Øekeâš keâjle nS keâne n ekeâ—Skeâ yeenj Lee, cekele Lee, ceiej keâeÛe keâe oeJeej keâe lee [vee Ûeenlee Lee~ Gmekeâ Øenej ce Dee>eâeMe Lee, iemmee Lee, PePeueenš Deej keâ [Jeenš Lee~ eKe [keâe keâ Yeelej Skeâ Deej eÛee [Ùee Lee, pee Ûeeje Deej me yeo Lee~ yeo ojJeepee Deej yeo eKe [ekeâÙee ce keâo Lee, eleje nF Lee, DemeneÙe Deej keâe"le-mee Jen Yee Deoj me keâeÛe hej Dehevee ÛeeÛe ceej jne Lee~ Ûee...Ûee... keâjlee nF yeo keâcej ce Ûekekeâj ueieelee Deej eheâj eKe [keâe keâ keâeÛe hej Øenej keâjve ueielee~

(ie) ueKekeâ keâe eÛee[Ùee keâe mJej keâelej FmeeueS ueiee keÙeeekeâ eÛee[Ùee cekele neve keâe DemeYeJe ØeÙeeme keâj jne Lee~ leLee peej-peej me Ûee .... Ûee..... Ûee keâe DeeJeepe keâj jne Lee~

(le) yeo keâcej me evekeâueve keâe DemeYeJe ØeÙeeme keâjlee nF eÛee[Ùee peye cekele nekeâj DeekeâeMe ce G[e lee Gmekeâe Øemevvelee keâe e"keâevee vene Lee~ Gme oKekeâj ueKekeâ keâe ceekele keâe meÛÛee DeeYeeme nDee Deej Gmeve cenmeme ekeâÙee ekeâ JeemleJe ce ceekele keâe nJee, ceekele keâe DeekeâeMe yenle Keyemejle nelee n~

(*) Demejevee keâ heueš ce yeo eÛee[Ùee hejMeeve nekeâj keâcej ce FOej-GOej lece jne Lee~ Jen epeme eKe[keâe me yeenj Deevee Ûeenlee Lee Gme eKe[keâe ce keâeÛe ueiee nDee Lee~ eÛee[Ùee cekele neve keâ eueS MeeMe hej yeej-yeej ÛeeÛe ceej jne Lee~ ÛeeÛe ceejle meceÙe yeej-yeej eÛee[Ùee keâe meleueve eyeie[peelee Lee hejle Jen heKe heâueekeâj eheâj mJeÙe keâe meleeuele keâjlee Lee Deej MeeMe keâe ÛeeÛe me lee[ve keâe heve: ØeÙeeme keâjlee~ Gmekeâ heeme Keeve keâe keâÚ Yee vene Lee Deej Jen YeKee-hÙeemee Deheve vevn yeÛÛe keâ meeLe [je mencee-mee eKe[keâe keâe keâeÛe lee[ve keâe DemeYeJe ØeÙeeme keâj jne Lee leLee eKe[keâe keâ yeenj Gmekeâe eÛe[e Lee pee onMele leLee Meekeâ ce [yee nDee Lee~

(Ûe) eÛe[Deej eÛee[Ùee keâ cekeâ Øece keâe JÙekele keâjle nS ueKekeâ keânlee n ekeâ eKe[keâe keâ Deoj yeo eÛee[Ùee cekele neve keâe yeej-yeej ØeÙeeme keâj jne Lee Deej eKe[keâe keâ yeenj Meekeâ Deej onMele ce [yee nDee eÛe[e Lee~ keâeÛe lee[ve keâ ØeÙeeme ce eÛe[keâe ÛeeÛe peKcee ne Ûekeâe Lee~ ueekeâve Jen eKe[keâe keâ Deoj yeo ceeoe eÛee[Ùee keâe ÛeeÛe me ÛeeÛe eceueekeâj yeej-yeej Gmekeâe Yejemee o jne Lee ekeâ Jen enccele ve nej, Jen pe¤j meheâue neiee~

2. ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) Jen Depeveyee DeelceeÙe yeve Deelee n~

(Ke) eÛee[Ùee keâ ien-ØeJeMe keâe ceemece Me¤ ne ieÙee n~

(ie) yeÛÛee keâe Glmeen Yee #eeCe neve ueielee n~

(le) eÛekeâe leeuee yepeele nS Ûenkeâ jne Lee~

(*) Deheve keâcej ce ueeše lee eÛee[Ùee ÛenÛene jne Lee~

3. ceekele keâe mele<e, ceekele keâe nJeeS, ceekele keâe DeekeâeMe keâmee nelee n? mhe<š keâeepeS~

Gòej— Dehevee ceekele keâ eueS keâ"ej ØeÙelve keâjvee leLee cekele neve keâ yeeo mJeÛÚo JeeleeJejCe ce meeme uevee yenle ne meKe Deej melee<e Øeoeve keâjve Jeeuee nelee n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. hee" ce me Sme ØeÙeeie Úeškeâj eueeKeS~

Gòej— 1. hej lej keâe Dehevee eÛeeÛeÙeenš me Yej olee n~

2. lej keâ yepeiee keâe peeMe meceehle ne Ûekeâe nelee n~

3. Fmeme heej heevee keâe"ve n~

4. helvee keâe nmee Lece Ûekeâe Lee~

5. Gvekeâ Ûenj hej Meleevee Yeje cemkeâjenš Lee~

6. helvee keâe DeeKee ce keâ®Cee lejve ueielee Lee~
7. helvee keâe hee[e OeveeYele ne jne Lee~
8. ce eÛee[Ùee keâ Fme mJej ce Deekeâ" [ye ieÙee~
9. Deye Deej lešmLe vene jn mekeâle~
10. Gmekeâe Ûee..... Ûee..... ce ceekele keâe eceme je leuee nF n~

2. evecveeueeKele Meyoe keâ meceeveeLekeâ Meyo eueeKeS—

Gòej—	emeueemeuee	=	›eâceJeej	heešie	=	eÛe$e
	keâeeMeMe	=	ØeÙeeme	Me¤Deele	=	DeejYe
	Deoepe	=	lejekeâe	FMeeje	=	mekeâle
	peje	=	Lee[e	meeheâ	=	mJeÛÚ

3. evecveeueeKele Meyoe keâe yenJeÛeve ce yeouekeâj eueeKeS—

Gòej—	Deuecee je	=	DeueceeejÙee	peien	=	peien
	eKe[keâe	=	eKe[ekeâÙee	yeÛÛee	=	yeÛÛe
	heelee	=	heeeleÙee	elevekeâe	=	elevekeâ
	oeJeej	=	oeJeej	DeeKe	=	DeeKe
	keâceje	=	keâcej			

4. evecveeueeKele JeekeÙeeMee keâe JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) eÛee[Ùee nceej lej keâe enmmee yeve ieF Lee~
(Ke) Gmekeâ nmeceKe mJeYeeJe me nceej yeeÛe keâe meeje leveeJe Oeue ieÙee~
(ie) jece Øemeeo mee"Ùee ieÙee n leYee lee Smee yeele keâjlee n~
(le) jeOe yenle ne Oele ekeâmce keâe JÙeekele n, nceMee omeje hej vepej ie[eÙe jKelee n~

5. Deheve JeekeÙee keâ ØeÙeeie ce Fve yeelee keâe OÙeeve jeKeS Deej hee" me Fmee Øekeâej keâ Ûeej JeekeÙe Deej {{keâj eueeKeS~

Gòej— 1. Gmekeâe ueešvee eveeMÛele n~
2. Jen heeme Jeeuee eKe[keâe me yeenj oKeve ueiee Lee~
3. helvee keâe DeeKee ce keâ®Cee lejve ueielee Lee~
4. eheâj Jen yeo eKe[keâe keâ keâeÛe hej ÛeeÛe ceejve ueielee n~

6. eÛeeÛeÙeenš, PePeueenš, keâ[Jeenš Meyoe ce ekeâme ØelÙeÙe keâe ØeÙeeie nDee n?

Gòej— Deenš ØelÙeÙe keâe~
Fmee ØelÙeÙe keâe ØeÙeeie keâjle nS Ûeej DevÙe Meyo eueeKeS~

Gòej— cemkeâjenš, mejmejenš, leyejenš, mevemeveenš~

7. hee" ce me heeÛe DevemJeej Deej heeÛe Deveveeemekeâ Meyo Úeškeâj eueeKeS~

Gòej— DevemJeej — veJeyej, hemeo, yeo, keâOee, ueyee~
Deveveeemekeâ — šiee, yeele, DeeKe, keâeÛe, yeo~

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) ßeekeâ<Ce keâe, (Ke) ceelee ÙeMeeoe me, (ie) Ùecevee-leš hej~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ßeekeâ<Ce ieeÙee keâe uekeâj Øeele:keâeue peele n~

(Ke) ßeekeâ<Ce keâ Devemeej iJeeue Gveme yej keâj jn n~

(ie) heoe keâ jÛeeÙelee mejoeme pee n~

(le) ßeekeâ<Ce Deheve meKeeDee keâ meeLe ieo Keue jn n~

4. ßeekeâ<Ce keâ eJe<eÙe ce heeÛe yeele yeleeFS~

Gòej— 1. ßeekeâ<Ce yeÛeheve ce yenle vešKeš mJeYeeJe keâ Le~

2. Je yeeueheve ce ceeKeve Ûejekeâj Keele Le~

3. Je Øeele:keâeue nele ne iJeeuee keâ meeLe ieeÙe Ûejeve evekeâue peele Le~

4. Je iJeeeuevee keâe ceškeâe heâe[keâj Gvekeâe oOe leLee ceeKeve eiejeole Le~

5. Gvneve yeeuÙeeJemLee ce keâF Demeje keâe menej ekeâÙee Lee~

euueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ßeekeâ<Ce Dehevee cee ÙeMeeoe me keân jn n ekeâ cee, le yenle Yeeuee n, ekeâmee keâ Yee yenkeâeJe ce peuoe me Dee peelee n~

(Ke) ßeekeâ<Ce cee ÙeMeeoe me ceeKeve ve Keeve keâ lekeâ ole nS keân jn n ekeâ ceÙee, ceve ceeKeve vene KeeÙee n~ ce lee Øeele: keâeue ne ieeÙee keâe Ûejeve keâ eueS Ûeuee ieÙee Lee Deej meeÙekeâeue neve hej ne ueeše n Deej eheâj ce lee Úeše-mee yeeuekeâ n, ceje yeen Yee Úeše n, Úekeâ lekeâ vene henÛe mekeâlee~ Ùe meye iJeeue-yeeue cej Me$e ne ieS n~ Fvneve ne peyejomlee cej ceKe hej ceeKeve ueiee eoÙee n~

(ie) ßeekeâ<Ce Dehevee cee hej Deejehe ueieele nS keânle n ekeâ lej ceve ce cej eueS YeoYeeJe heoe ne ieÙee n Deej le cePe hejeÙee mecePeve ueiee n~

(le) Keuele-Keuele keâ<Ce Deheve meKeeDee keâe Ùecevee keâ leš hej ue ieS~

2. oevee heoe ce keâeve-mee heo Deehekeâe pÙeeoe DeÛÚe ueiee Deej keÙee?

Gòej— oevee heoe ce me nce ceÙee ceeje, ce vene ..... Jeeuee heo DeeOekeâ DeÛÚe ueiee keÙeeekeâ Fme heo ce keâeJe

ve ke<Ce kee epeme yeeuemeueYe ?e<?e leLee yeeueceve ke YeeJee kee JeCeve eke ¨ ´ n eJen Del ¨ ´ Deeleo ?eoeveke jve Jeeuee n~

Ke ['Ke'

JÙeekeâ jCe-%eeve

2. lekeele Meyo eueeKeS¡ª

G ¨ °ejKeª¨ ´ ee=	hee ¨ ´ ee			uehe?e ¨ ´ ee=	heele ¨ ´ ee ¨ ´ ee		
meie	=	jie		ceeen	=	peeen	
oeG	=	jeG		ceejle	=	ieejle	

3. evecveeueeKele Meyoe me Jeeke? ÿevéeeFS¡ª

G ¨ °ej(keª) ?eeke<Ce ceeKeve ?ejekej Keele Le~

(Ke) Deepe lece Flevee yeve-"vekej kene pee jne ne?

(ie) Gveke ceKe ce [ue hej DeveeKee lepe Lee~

(le) kene ie ¨ ´ eke pee Yeeiele n, Jee heeJele n~

(*) nce hejmhej eceue-peuekej jnvee ?eeenS~

4. evecveeueeKele Meyoe ke eueS Ske Meyo eueeKeS¡ª

G ¨ °ejmeJª ce ieeve Jeeuee	=	mejeuee		epemece jme ne	=	jmeeuee	
pevce me DeOee	=	pevceeOe		epemece jme ve ne	=	veejme	
ieeve Jeeuee	=	iee ¨ ´ eke		eueKeve Jeeuee	=	ueKeke	
pee eoKeeF ve o	=	De?M ¨ ´ e		pee meeceve ne	=	?el ¨ ´ e#e	

5. evecveeueeKele Meyoe ke eueie yeoueke j eueeKeS¡ª

G ¨ °ejyeª Jeeve	=	yeueJelee		yekeje	=	yekeje	
iee ¨ ´ eke	=	ieee ¨ ´ ekee		Jeej	=	Jeejeievee	
¨ ´ eJeke	=	¨ ´ eJelee		ye ¨ ¬ {e	=	ye ¨ ¬ {e	
hee [le	=	hee [leeFve		DeO ¨ ´ eeheke	=	DeO ¨ ´ eeehekee	
eMe#eke	=	eMee#ekee		e [yyee	=	e [yyee	

6. evecveeueeKele Meyoe ke mene ceeveke ¡ èheueeKeS¡ª

G ¨ °ejceeª j	=	ceje		Ye?ke? ¨ ´ ee		Ye?kevee	
Yeeej	=	Yeeuee		Gheepe	=	pevce uevee	
Fke	=	Ske		pecevee	=	¨ ´ ecevee	
ceejle	=	ceejvee		Yeeiele	=	Yeeievee	

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) ceeoj keâ ojJeepe hej, (Ke) me'' pee keâ heeme, (ie) me''~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) DeOee eYeKeeejve vecelee me ØeMve keâjle nS keânlee Lee ''yeeye pee, keâÚ oÙee ne peeS?''

(Ke) DeOee Gvn mejenlee Lee pee Gmekeâe heme okeâj peele Le keÙeeekeâ Je oÙeeue leLee meùoÙe neve keâ keâejCe ne Gme heme ole Le~

(ie) DeOee ve ne[e Oejenj keâ ¤he ce jKeve keâ eueS me'' keâe oe~

(le) ceenve DeOee keâe mvenceÙee meJee me mJemLe nDee~

4. yeleeFS, Ùeeo me'' pee eYeKeeejve keâ heme henue ne o ole lee keÙee nelee?

Gòej— Ùeeo me'' pee eYeKeeejve keâ heme henue ne o ole lee eYeKeeejve >eâeOe ce Deekeâj me'' keâ ojJeepe hej Oejvee ve olee Deej me'' keâe Gmekeâe KeeÙee nDee yeÛÛee ve eceuelee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) DeOee ve YeeKe ceeieve keâ eueS ceeoj keâe ne oJeej FmeeueS Ûevee keÙeeekeâ Gme helee Lee ekeâ ceeoj ce Deeve Jeeue meùoÙe leLee oÙeeue nele n~

(Ke) yeÛÛe keâe heeve keâ Ghejele DeOee yeÛÛe keâe yenle OÙeeve jKelee Lee~ Jen Gmekeâe Deheve me DeÛÚe eKeueelee Deej henveelee Lee~ Jen henue yeÛÛe keâe Yejheš eKeueelee, eheâj mJeÙe Keelee~ jele ce yeÛÛe keâe Deheve Je#e me ueieekeâj Jene he[e jnlee~ Øeele:keâeue nele ne Gmekeâe eKeuee-eheueekeâj eheâj ceeoj keâ oJeej hej pee Ke[e nelee Lee~

(ie) DeOee ve Dehevee keâe''je ce ne[e FmeeueS iee[jKee Lee leeekeâ Gmece yeÛeekeâj jKe ieS hemee hej ekeâmee keâe Âe<š ve he[~

(le) DeOee ve Deheve ®heÙe me'' keâ heeme pecee ekeâS Deej yeeo ce yeÛÛe keâ yeeceej neve hej peye DeOee me'' me Deheve heme ceeieve ieF lee me'' ve ove me Fkeâej keâj eoÙee~

(*) me'' keâ heme ove me Fkeâej keâjve hej >eâeOe ce Yejkeâj peye DeOee yeÛÛe keâe ue peekeâj me'' keâ ojJeepe hej Oejvee okeâj ye'' ieF lee yeÛÛe keâe peele hej Skeâ ueeue jie keâe eÛenve oKekeâj me'' ve henÛeeve eueÙee ekeâ Jen Gmee keâe yeÛÛee n~ yeeo ce Jen yeÛÛee [ekešje keâe oJeeF me vene Deehele DeOee keâe mvenceÙee meJee me ''ekeâ nDee~

2. ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) ceeoj ce Deeve Jeeue meùoÙe Deej oÙeeue nDee keâjle n~

(Ke) DeOee Gvekeâe oDeeS olee Deej Gvekeâe meùoÙelee keâe mejenlee~

(ie) DeOee ve Dehevee Peehe [e ce Skeâ ne [e iee [jKee Lee~

(le) oe Je<e yenle meKe keâ meeLe yeele~

(*) ceenve keâe yenle meKe keâe DeveYeJe nDee~

(Ûe) Fme meceÙe me" ÙeeÛekeâ Lee Deej Jen oelee Lee~

3. DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— DeeMeÙe—

(keâ) yeÛÛe keâ heeme peeve me Fkeâej keâjve hej me" DeOee keâe cecelee keâe oneF ole nS keânlee n ekeâ lece Yee Gmekeâe cee ne Deej lecnej ùoÙe ce Yee Gmekeâ eueS mven leLee cecelee n Dele: Gmee cecelee keâ keâejCe lecn Jene Ûeuevee he [iee~

(Ke) DeOee ve me" keâ ÙeeÛevee keâjve hej Gmekeâ he$e keâe oKeYeeue keâe Deej eheâj me" ve peye Gmekeâe Oeve Gmekeâe Jeeheme ekeâÙee lee Jen Gme Jene Úe [keâj Ûeuee ieF keÙeeekeâ Gmeve Jen Oeve Gme yeÛÛe keâ eueS ne FkeâŠ"e ekeâÙee Lee~ Jen eYeKeeejve Lee, me" me nj Øekeâej me evecve Lee ueekeâve Deheve keâeÙee oJeeje Jen me" me ye [e (cenève) yeve ieF~

Ke ['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. veeÛe eueKe DeveÛÚo ce GeÛele eJejece-eÛenve ueieeFS—

Gòej— ''Gme keânvee keâue Ùene pe¤j DeeS~'' oeveJe ve keâne, ekeâle yeÛÛee ve yeleeÙee, ekeâ Je lee Ùen Yee vene peevele, ekeâ Jen keâeve Lee Deej keâne jnlee n?

2. evecveeueeKele e>eâÙee-Meyoe keâe JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) Deepe cePe Deeeheâme me peuoe evekeâuevee he [iee keÙeeekeâ yeepeej Yee peevee n~

(Ke) lecnej eueS Ùen peevevee DeeJeMÙekeâ vene n ekeâ nce Deepe keâne peevee n?

(ie) mejenvee keâ oe Meyo JÙeekele keâ Deoj Skeâ veF Meekele keâe meÛeej keâj ole n~

(le) lecn eleleuee keâe Fme lejn me vene hekeâ [vee ÛeeenS~

(*) lecn yeÛÛee keâe {ie keâ keâhe [henveeve ÛeeenS Le~

(Ûe) keâÚ ueeie ekeâmee me keâÚ ceeieve ce keâeF Mece vene keâjle~

3. evecveeueeKele Meyoe keâ eJehejeleeLekeâ eueeKeS—

Gòej— GheemLele	=	DeveheemLele	DeeMee<e	=	ßeehe
meheCe	=	DeheCe	vecelee	=	Go [lee
mJemLe	=	DemJemLe	me#ehe	=	eJemleej
eJeJeMe	=	me#ece	meùoÙe	=	keâeŠue ùoÙe

4. evecveeueeKele Meyoe keâ meceeveeLee eueeKeS—

G ¨ °ej?eemeoOe = eJeK ¨ ´ eele
DeeMeeJeeo = MeYeeMee<e
GheemLele = ceepeo
eJemce ¨ ´ e = DeeM?e ¨ ´ e

meO ¨ ´ ee = mee ¨ ´ ekeeue
J ¨ ´ eeke?le = ceeveJe
helLej = heenve
¨ ´ elve = keeeMeMe

5. Fke, lee, F ¨ lelee heve ?el ¨ ´ kee ¨?é ¨ee ´ keeele nS leeve-leeve Meyo eueeKeS¡ª

G ¨ °ejFke = jepeveeleke
lee = eve[jlee
F ¨ ´ e = Yeejlee ¨ ´ e
heve = meeOeeheve

keee ¨ ´ eke
keMeuelee
Meejoe ¨ ´ e
Dee ¨ ² eheve

meeceeepeke
heeJevelee
veejkee ¨ ´ e
keeueeheve

6. evecveeueeKele ceneJeje kee DeLemeenle Deheve Jeeke? ¨ce´?ee ¨ ´keeepeS¡ª

G ¨ °ej(ke) ?me-me-ceme ve nevee = leeveke Yee ve enuevee
ceve yenle kene hejle Jen ?me me ceme ve nF~
(Ke) Keve hemeevee Ske kejvee = yenle cenvele kejvee
Dehevee he$ee ke eJeJeen ke eueS Oeve kee J ¨ ´ eJeKejve ke eueS meeleejece ve Keve-hemeevee Ske kej eo ¨ ~´ ee
(ie) neLe-heeJe heue peevee = leyeje peevee
cenceevee kee De?eeveke Dee ¨ óKeekej cej lee neLe-heeJe ne heue ieS~
(le) ?eieue ce oyeevee = neJee nevee
jepeve me" ke eJe?? Keuekej Deheve eJe?eej J ¨ ´ vekeeje mekee~ ke? ¨ ´Jeeeke" ke ?eieue ce oyee nDee n~
(*) leelee yeOevee = Yee ¨ ueie[vee
oecen meehe kee oKeve ke eueS ueeiee kee leelee yeOe ie ¨ ´ ee~
(?e) peeve ce peeve Deevee = melee<e nevee
Deheve Fkeueele he$e kee meeceve oKekej ne ye ¨ m$eeke peeve ce peeve DeeF~
(¨ ²?eeCeeke ueeue he ¨ ¬ [vee = Deehele ce he ¨ ¬ [vee
cej lee ?eeCeeke ueeue he ¨ nS[n Deej lecn Dehevee ne he ¨ n¬ [e

17 meoj Jeve keâe mej

DeYÙeeme

Ke['keâ'
ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—
Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) meoj Jeve keâe, (Ke) Jeve keâ he[-heeOee keâe,

(ie) DeMeekeâ keâe, (le) oevee~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) MeueYe keâe KeMee keâe keâejCe Ùen Lee ekeâ Deepe Gmekeâe keâ#eeOÙeeehekeâe Gmekeâe keâ#ee keâ meYee yeÛÛee keâe meojJeve leceeve ue pee jne Lee~

(Ke) meojJeve henÛekeâj yeÛÛee ve oKee ekeâ Jene Ûeeje lejheâ nj-Yej he[n~

(ie) DeOÙeeehekeâe ve yeÛÛee keâe Dehevee-Dehevee hemeo keâe oe-oe heeòeÙee lee[keâj ueeve keâ eueS leeme eceveš keâe meceÙe eoÙee Lee~

(le) lee[keâ he[keâ helle heKe yeveeve leLee keâeiepe keâe Keepe me henue he{ve eueKeve keâ keâece Deele Le~

4. Ùeeo yeÛÛe oe-oe heelleÙee lee[ve keâ mLeeve hej Úeš-Úeš heeOee keâe lenme-venme keâj ole lee keÙee nelee?

Gòej— Ùeeo yeÛÛe oe-oe heeòeÙee lee[ve keâ mLeeve hej Úeš-Úeš heeOee keâe lenme-venme keâj ole lee Je heeOe ye[he[vene yeve heele Deej meojJeve keâe meeje nejÙeeuee leLee meojlee ve<š ne peelee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) meojJeve peele meceÙe yeÛÛe yeme ce veeÛele-ieele nS Ûeue jn Le, Fme DeeveooeÙekeâ Ùee$ee ce Gvn meojJeve Deeve keâe helee ne vene Ûeuee~

(Ke) meojJeve ce heeòeÙee ueyee-Úeše-ieeue-elekeâevee Deej keâšeJeoej meYee Øekeâej keâe Lee~

(ie) DeMeekeâ keâ he[keâe veece 'DeMeekeâ' FmeeueS he[e keÙeeekeâ Fvekeâ he[e keâe meyeme henue meceeš DeMeekeâ ve me[keâe keâ ekeâveej ueieJeeÙee Lee~

(le) veece keâe heeòeÙee nceej eueS yenle GheÙeeiee nelee n~ veece keâe meKee heeòeÙee iece keâhe[e leLee Deveepe keâ yeeÛe jKeve me Gvece keâe[vene ueiele~ veece keâe heeòeÙee me meeyeve Yee yevelee n leeekeâ Mejej hej heâe[-heâemeÙee ve ne~

(*) jeenle FmeeueS Goeme Lee keÙeeekeâ Gmeve pee keâue keâe heòee lee[e Lee, Gmekeâe Skeâ Úeše-mee Škeâ[e ne Gmekeâ neLe ueiee Lee~

(Ûe) yejieo Je leo keâ heòee keâ eJe<eÙe ce DeOÙeeehekeâe ve yeleeÙee—''yejieo Je leo FlÙeeeo keâ Ûee[Deej ceeš hellee keâe meKeekeâj Gveme LeeeueÙee Deej oeve Deeeo yeveeS peele n~ heellleÙee keâe Leeuee Øeo<eCe keâe keâce keâjlee n, keÙeeekeâ Keeve keâ yeeo pe"e LeeeueÙee Oeevee vene he[lee Deej peeveJej ye[Meekeâ me Keeve keâ meeLe-meeLe Ùe pe"e LeeeueÙee Yee Kee peele n~''

2. ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) Je jemle Yej veeÛele-ieele jn~

(Ke) meYee keÙeeejÙee ce Deueie-Deueie lejn keâ heeOe ueie nS n~

(ie) veece keâe heellèÙee me meeyeve Yee yevelee n~

(le) heellèÙee keâe Leeuee Øeo<eCe keâe keâce keâjlee n~

(*) lej peekeâj leuemee Deej Deojkeâ keâe ÛeeÙe heevee cele Yeuevee~

3. DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— DeeMeÙe—

(keâ) yeÛÛee keâe meojJeve keâ yeej ce yeleele nS DeOÙeeehekeâe keânlee n ekeâ meojJeve lee Yeeveceele keâ Gme eheŠej keâ meceeve n epemece meYee JemleS GheueyOe nelee n~ Ùene hej he[-heeOe, Jevemheeleùee, uekeâe[Ùee, ceoeve Deeeo meYee keâÚ GheueyOe n~

(Ke) yejieo Deej leo keâ heòee me yevee LeeeueÙee keâ eJe<eÙe ce yeleele nS DeOÙeeehekeâe keânlee n ekeâ Ùe LeeeueÙee Øeo<eCe keâe keâce keâjlee n keÙeeekeâ Keevee Keeve keâ yeeo Ùe Oeevee Yee vene he[lee Deej Fveme keâÛeje Yee Fkeâš"e vene nelee keÙeeekeâ peeveJej Fvece yeÛe Keeve keâ meeLe-meeLe Fvn Yee Kee peele n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele JeekeÙee ce e>eâÙee keâe keâeue yeleeFS—

Gòej— (keâ) Jelecceve keâeue~ (Ke) Yelekeâeue~ (ie) Yelekeâeue~

(le) YeeJe<Ùele keâeue~ (*) Yelekeâeue~ (Ûe) YeeJe<Ùele keâeue~

(Ú) Jelecceve keâeue~

2. evecveeueeKele Meyoe keâ eueS GeÛele eJeMe<eCe eueeKeS—

Gòej—	jie-eyejie	=	eÛe$e	KeKeej	=	peeveJej
	meoj	=	yeoveJeej	pe"e	=	LeeeueÙee
	meKee	=	heellèÙee	Úeše	=	keÙeeejÙee
	ueye	=	he[	eÛekeâve	=	helle

3. evecveeueeKele JeekeÙee ce DeuheeJejece (,) ueieeFS Deej JeekeÙe oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâÚ heellèÙee elekeâevee nelee n, keâÚ ieeue, keâÚ leceeJeoej Deej keâÚ keâšeJeoej~

(Ke) yeÛÛe, oe lee[keâ helle, Skeâ leuemee keâe hellee, Skeâ DeMeekeâ keâe hellee, oe veece keâe heelleùee, heeÛe heeoeve keâe heelleùee Deej Skeâ ye[e-mee keâue keâe hellee ue DeeS~

(ie) jceve, jecee, ceenve, vene, keâeheue Deej meejYe ceeoj-oMeve keâ eueS ieS~

4. evecveeueeKele Meyoe keâ eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej—	KeMeyeoej	=	yeoyeoej	meoj	=	keâ¤he
	iece	=	"[e	ieCe	=	DeJeieCe
	eJeMe<e	=	meeOeejCe	heeJe$e	=	DeheeJe$e
	Pe"	=	meÛe	Deoj	=	yeenj

5. evecveeueeKele JeekeÙee keâe GeÛele e>eâÙee¤he oJeeje heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) mej hej peeve keâ eJe<eÙe ce Gmeve Dehevee cee keâe Deoj yeleeÙee~
(Ke) yeÛÛee ve Jene nj-Yej he[oKe~
(ie) meYee yeÛÛe peej me nme~
(le) FmeeueS Fmekeâe veece DeMeekeâ he[e~
(*) Gmeve ieCeMe pee keâe eÛe$e yeveeÙee~

6. evecveeueeKele Meyoe me JeekeÙe yeveeFS—

Gòej— (keâ) meYee yeÛÛe Jeve ce leceve ueie~
(Ke) cej Deeieve ce leuemee keâ keâF heeOe n~
(ie) neje Skeâ yenceuÙe jlve n~
(le) Deepe lej keâe mepeeJeš oKele ne yevelee Lee~
(*) leuemee keâe heeòeÙee ye[e heeJe$e nelee n~
(Ûe) leuemee keâe heeòeÙee Øemeeo yeveeve ce Yee ØeÙeeie keâe peelee n~

7. evecveeueeKele JeekeÙee ce DeeS jieeve Meyoe keâ meceeveeLee Meyo eueKekeâj JeekeÙe heve: eueeKeS—

Gòej— (keâ) Je meye meoj keâeveve keâe Deej Ûeue he[~
(Ke) Jene Ûeeje Deej nj-Yej Je#e n~
(ie) lecn ceeuee me Deveceele uevee ÛeeenS Lee~
(le) Fve [eeueÙee hej Devekeâ he#ee ye'' n~
(*) Fve hellee hej jie-eyejie DeeueKeve yeveeS peele n~
(Ûe) Ûeuee Deye lej Ûeue, meyen neve Jeeuee n~

18 DeveeKee oeheeJeuee

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) veeejÙeue, (Ke) heŠeKee keâe heâkeŠe ce, (ie) meYee yeÛÛee ve~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) jecee FmeeueS je jne Lee keÙeeekeâ heŠeKee keâe heâkeŠje ce eJemheâeš neve me Gmekeâe ue[keâe keâ neLe peue ieS Le~
(Ke) jecee keâe ue[keâe FmeeueS leeÙeue nF keÙeeekeâ epeve heŠeKee keâe Jen hekeâ keâj jne Lee, Je

Gmekeâ neLee ce ne heâš ieS Le~

(ie) yeÛÛee ve jecee keâe ue[keâe keâ Fueepe keâ eueS heme FkeâŠ" keâjkeâ Gmekeâe eoS~

4. yeleeFS, nce lÙeenejе keâe ekeâme Øekeâej ceveevee ÛeeenS?

Gòej— nce lÙeenejе keâe ØeceheJekeâ Je MeeeleheJekeâ {ie me ceveevee ÛeeenS~ leLee Sme heoeLee keâe GheÙeeie vene keâjvee ÛeeenS pee nceej leLee JeeleeJejCe keâ eueS neevekeâejkeâ ne~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) Deheve yeÛÛee keâ meeLe lešе oleŠvee keâ keâejCe jecee hejMeeve Lee FmeeueS Jen JekeâŠMe keâe veeejÙeue ovee Yeue ieF Lee~

(Ke) heŠeKee keâe epeme heâkeŠe ce jecee keâ yeÛÛe keâece keâjle Le Gmece eJemheâeš ne peeve me jecee keâe ÚeŠe ue[keâe keâ neLe yeje lejn peue ieS Le~

(ie) jecee DemeneÙe FmeeueS ueie jne Lee keÙeeekeâ Dehevee yeÛÛee keâ Fueepe keâ eueS Gmekeâ heeme heme vene Le~

(le) jecee yeÛÛee keâ heme ueve me FmeeueS ePePekeâ jne Lee keÙeeekeâ Gme yeÛÛee me heme uevee DeÛÚe vene ueie jne Lee~ Gmeve heme jecee keâe cee keâ peej [eueve hej ne eueS~

(*) cee ve JekeâŠMe keâe ieue ueieekeâj keâne, ''Ùen leceve yenle DeÛÚe ekeâÙee yeš~''

(Ûe) ''heŠeKe yekeâej nele n'' Fme keâLeve keâ he#e ce jecee ve keâne ekeâ ''heŠeKee me nelee Yee keÙee n? emeheâ JeeÙe Deej OJeeve-Øeo<eCe nelee n Ùee me[keâe hej keâ[e-keâjkeâš pecee ne peelee n~''

(Ú) oeheeJeuee DeveeKee FmeeueS emeoOe nF keÙeeekeâ keâeueevee keâ yeÛÛee ve Deheve heŠeKee keâ eueS eceue heme FkeâŠ" keâjkeâ jecee keâe ue[keâe keâ Fueepe keâ eueS o eoS Le~ Gvekeâ Fme keâeÙe me yeÛÛe mJeÙe lee mele<š Le ne, Gvekeâ ceelee-ehelee keâ cemlekeâ Yee ieJe me TÛe G" ieS Le~ Deej Gvekeâ eueS oeheeJeuee keâe KeMee leLee Guueeme oievee ne ieÙee Lee~

(pe) Fme keânevee keâe ceKÙe meoMe Ùen n ekeâ nce lÙeenej Øece leLee Meeele keâ meeLe ceveeve ÛeeenS leLee JeeleeJejCe keâe Øeo<eCe cekele yeveeve keâe ØeÙeeme keâjvee ÛeeenS~

2. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) ueekeâve jecee Deepe je jne Lee~ (Ke) Gmekeâ Ûenj hej heâekeâe-mee cemkeâeve Lee~

(ie) YeieJeeve lece meyekeâe Yeuee keâj~ (le) yeÛÛe Gmekeâ Ûeeje lejheâ Skeâ$e ne ieS~

(*) Gme Skeâ hÙeeje-mee veF iee[Ùee Lecee oe~

3. ekeâmeve keâne?

Gòej— (keâ) JekeâŠMe ve~ (Ke) jecee ve~ (ie) ceccee ve~

(le) veejpe ve~ (*) DeeoMe ve~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele Meyoe ce pee JeCe mJej-jenle n, Gme hej ieeuee (◯) ueieeFS—

Gòej— jecee KeIce eJemheâeš ceeMkeâue heâkešje
pÙeeoe mele<š Fkeâš"e eÛeuueeÙee eveMÛeÙe

2. evecveeueeKele Meyoe ce [/ [Ùee { / { YeejS—

Gòej— " [e Lee [e ye{vee
škeâ [e he{eF Ûe{vee
ye [ue {je ue [keâe
Yee [Ùee {j
Úe [vee mee [e
[eueÙee {kekeâve

3. evecveeueeKele Meyoe keâe JeCeceeuee keâ >eâceevemeej ueieeFS—

Gòej— Devve, Dekeâ, DeMJe, Gmekeâe, Skeâ, oeheeJeuee, hemee, hešeKe, yeÛÛee, cee, cekeâeve, Jen, meele~

4. evecveeueeKele JeekeÙee ce ØeÙekele e>eâÙee keâe keâeue henÛeevekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) Jeleceeve keâeue~ (Ke) Yelekeâeue~ (ie) YeeJe<Ùele keâeue~
(le) Yelekeâeue~ (*) YeeJe<Ùele keâeue~

5. evecveeueeKele JeekeÙee ce GeÛele mLeeve hej eJejece-eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) ''meÛeceÛe meÛÛee KeMee lee omeje keâ Ûenje hej cemekeâeve oKekeâj ne nelee n~''
(Ke) cee ve nce Sme meoj keâeÙe keâ eueS MeeyeeMee oe~
(ie) ''Yeuee keâeF cee Sme vekeâ yeÛÛee keâe heekeâj Øemevve ve neiee~''
(le) Dej! ''lece keÙee je jne ne?'' DeÛeevekeâ ceve jecee me heÚe~
(*) ''vene yeeye pee! Ùen lee cej KeMee keâ Deeme n~''

6. evecveeueeKele JeekeÙee ce ØeÙekele keâejkeâ-eÛenvee keâ veece eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâce keâejkeâ~ (Ke) meyeOe, DeeOekeâjCe keâejkeâ~
(ie) keâlee, meyeOe, DeeOekeâjCe keâejkeâ~ (le) meyeOe, DeeOekeâjCe keâejkeâ~
(*) keâlee keâejkeâ~

19 ueeYee JÙeeheeje

DeYÙeeme

Ke['keâ'
ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) meeOee-meeoe, (Ke) ueeYee leLee Ûeeueekeâ,

(ie) DeveeÛele ueeYe keâ keâejCe~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) JÙeeheeje Deveepe Deeme-heeme keâ ieeJee me Kejeolee Lee~

(Ke) JÙeeheeje keâ<ekeâ me keâÚ Oeve neLeÙeevee Ûeenlee Lee~

(ie) JÙeeheeje keâe Dehevee keânevee me Ùen DeeMee Lee ekeâ cejе keânevee hej keâ<ekeâ meon DeJeMÙe keâjiee Deej eheâj keâ<ekeâ keâe cePe mee ®heÙe ove he[ie~

(le) JÙeeheeje keâe Dehevee DeveeÛele Je ueeYeÙekele yeelee keâe Ùen heâue eceuee ekeâ Gmekeâe keâ<ekeâ keâe Oeve ovee he[e~

4. yeleeFS, Ùeeo JÙeeheeje ueeYeJeMe ÛelejeF ve eoKeelee lee keÙee nelee?

Gòej— Ùeeo JÙeeheeje ueeYeJeMe ÛelejeF ve eoKeelee lee Gmekeâe keâ<ekeâ keâ meeceve veeÛee ve oKevee he[lee Deej keâ<ekeâ keâe Oeve Yee ve ovee he[lee~

euueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) JÙeeheeje ieeJe keâe Deej Deveepe Kejeove keâ eueS pee jne Lee~

(Ke) ueeYee JÙeeheeje DeeOekeâeeOekeâ Oeve keâceeve keâe Ûe<Šse keâjve ueiee Lee keÙeeekeâ Jen Deej DeeOekeâ Deceej yevevee Ûeenlee Lee~

(ie) JÙeeheeje oJeeje meeLe eceuekeâj Ûeueve keâ ØelÙelleej ce keâ<ekeâ ve keâne ekeâ ''ce Deehekeâ meeLe Fme Mele hej Ûeueiee ekeâ Deehe ne yeele keâjie Deej cePe keâÚ yeeueve keâ eueS vene keânie~ ce keâJeue Deehekeâe yeele mevelee ne jnlee~''

(le) JÙeeheeje ve keâ<ekeâ keâe ®heÙe FmeeueS eoS keÙeeekeâ Gmekeâe yeveeF nF keânevee keâ Devemeej JÙeeheeje keâ ehelee ve keâ<ekeâ keâ ehelee me ®heÙe GOeej eueS Le Deej DeYee lekeâ Yee ueeŠeS vene Le~ Mele nejve keâ [j me JÙeeheeje keâÚ yeeue vene mekeâlee Lee Dele: Gme keâ<ekeâ keâe ®heÙe ove he[~

(*) heemee Fme Øekeâej Guše he[e ekeâ pee JÙeeheeje keâ<ekeâ me keâÚ Oeve S"ve keâ Ûekekeâj ce Lee Gme Deheve DeveeÛele ueeYe keâ keâejCe Guš keâ<ekeâ keâe ne ®heÙe ove he[~

2. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) Skeâ veiej ce Skeâ JÙeeheeje jnlee Lee~

(Ke) ceeie ce Gmekeâe Skeâ keâ<ekeâ me Yeš ne ieF~

(ie) keâ<ekeâ JÙeeheeje me mencele ne ieÙee~

(le) ''OevÙeJeeo! Deehe lee yenle ne Fceeveoej JÙeekele n~''

(*) heemee lee Gueše he[ieÙee~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe leLee ieuele keâLeve keâ meeceve (7) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (7), (Ke) (7), (ie) (7), (le) (3), (*) (7)~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe

1. Deye veeÛe eoS JeekeÙee keâe MeoOe keâjkeâ eueeKeS—

Gòej— (keâ) heO ven¤ pee nceej ØeLece ØeOeevece$ee Le, yenle ÙeeiÙe JÙeekele Le~

(Ke) leepecenue pee Meenpene ve yeveJeeÙee Lee, yenle meoj YeJeve n~

(ie) Mecee pee pee nceej he[eme ce jnle n, yenle DeÛÚe yeele yeleele n~

2. eJeMe<eCe-eJeMe<Ùe Deueie-Deueie keâjkeâ eueeKeS—

Gòej—	eJeMe<eCe	eJeMe<Ùe	eJeMe<eCe	eJeMe<Ùe
	Skeâ	JÙeeheeje	cenie	oecee
	DeeOekeâeeOekeâ	Oeve	ueeYee	JÙeeheeje
	meeOe-meeo	keâ<ekeâ	keâÚ	Oeve
	cee"e	yeele	Ûelej	JÙeeheeje
	jeÛekeâ	keânevee	yee{Ùee	lee[e
	DeveeKee	yeele	oÙeeue	JÙeekele

3. evecveeueeKele Meyoe me me%eeS yeveeFS—

Gòej—	meYeJe	=	meYeeeJele	eveOeve	=	eveOevelee
	Fceeveoej	=	Fceeveoeje	DeveeKee	=	DeveeKee
	evekeâš	=	evekeâšlee	JÙeekele	=	JÙeekelelJe
	oÙeeue	=	oÙeeuelee	eJeemcele	=	eJemceÙe

4. evecveeueeKele Meyoe keâ meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej—	Ûe<Še	=	ØeÙeeme	jeÛekeâ	=	mejme
	keâ<ekeâ	=	ekeâmeeve	Depeveyee	=	Devepeeve
	ceveenj	=	meoj	Deveepe	=	Devve

5. JeekeÙee keâe MeoOe keâjkeâ heve: eueeKeS—

Gòej— (keâ) Skeâ-ne JÙeekele keâe yeeuele jnvee DeveeÛele neiee~

(Ke) Jen oemee ye[e ne yeneoj Lee~

(ie) keÙee Deehekeâe keâeF meon n?

(le) Ùene keâeF neLe keâe nLeuee keâ meceeve Lee~

6. evecveeueeKele Meyoe keâ eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej—	›eâÙe	=	eJe›eâÙe	Gvveele	=	DeJeveele
	GeÛele	=	DeveeÛele	DeekeâeMe	=	heeleeue
	ØeMemee	=	eveoe	ueeYe	=	neeve
	meYeJe	=	DemeYeJe	evecve	=	GÛÛe

1 nce meye Skeâ

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

(keâ) Skeâ, (Ke) mellee-ueeuehee ve,

(ie) peye nce meye Skeâ nekeâj Øece me jnie~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) nce meye peiele-ehelee (FMJej) keâe meleeve n~

(Ke) keâeJe keânle n nceeje heLJee, nceeje ieieve Skeâ n Deej nce meYee Skeâ ne FMJej keâe meleeve n, DeLeele nce meYee Skeâ ne peiele keâ ØeeCee n~ Fvne lekeâe keâ DeeOeej hej keâeJe ve ceeveJe-Skeâlee keâe yeele keâne n~

(ie) meheCe eJeMJe keâe Deueie-Deueie Jeiee ce yeeŠvee ne eJeMJe-veeieejkeâ yeveve ce yeeOekeâ lelJe n~

(le) peye nce Deueie-Deueie jnve keâe YeeJevee keâe Kelce keâjkeâ eceue-peuekeâj jnie leYee nceeje Oeje eJeYekele vene neiee~

4. yeleeFS, pee ueeie peeele, Oece Deeeo keâ veece hej ueeiee ce ue [eF-Peie [Deeeo keâjJeele n; keÙee Ùen GeÛele n? Ùeeo vene lee keÙee?

Gòej— pee ueeie peeele, Oece Deeeo keâ veece hej ueeiee ce ue [eF-Peie [Deeeo keâjJeele n Ùen keâjvee DeveeÛele n keÙeeekeâ nce meye Skeâ ne FMJej keâe meleeve n~ Ùeeo nce Deeheme ce eceue-peuekeâj vene jnie lee Ùen Gme FMJej keâe Deej nceeje Oejlee ceelee keâe DeÛÚe vene ueieiee~ Ûeekeâ nceeje mee<š keâ jÛeeÙelee Yee Jene hejceMJej n Dele: nce peeele, Oece keâ Peie [e keâe Kelce keâjkeâ eceue-peuekeâj jnvee ÛeeenS~ leLee meYee Yeo-YeeJee keâe Kelce keâj ovee ÛeeenS~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) Skeâ eJeMJe keâ veej keâe keâuhevee leYee meekeâej ne mekeâlee n peye nce meYee peeele-heeele Deej Oece keâ Yeo-YeeJe keâe Kelce keâjkeâ eceue-peuekeâj jnie~

(Ke) Skeâ eJeMJe keâe keâuhevee meekeâej neve me ueeiee ce peeÙeoeo keâ heeÚ neve Jeeue Peie [Kelce ne peeSie~ ueeie Deeheme ce peeele Oece keâ Yeo-YeeJe keâe uekeâj vene ue [ie~ Fmekeâ heâuemJe¤he meYee ce Skeâlee keâe eJekeâeme neiee Deej Fmee Skeâlee keâe uekeâj nceeje je<š cepeyele yeveiee leLee nceeje Oejlee vene yeŠiee~

(ie) keâeJe ve yeŠJeej keâe oeJeeje keâe lee[ve keâ eueS keâne n~

(le) keâeJelee ce Ùen meoMe eoÙee ieÙee n ekeâ nce peeele-Oece keâ yeOevee keâe Kelce keâjkeâ Deeheme ce eceue-peuekeâj Øece me jnvee ÛeeenS~

2. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) peiele-ehelee meyekeâe mJeecee n,
Gmekeâe nce meleeve meYee~
jie-¤he n eYevve-eYevve hej
Jeme n Fmeeve meYee~

(Ke) ÙeoOe ve neie eheâj Oejlee hej
vene yeniee jkele keâne~
keâne ekeâmee yeŠJeej me eheâj
neiee Oeje eJeYekele vene~

3. evecve heekeleÙee keâe YeeJeeLe eueeKeS—

Gòej— YeeJeeLe—keâeJe keânle n ekeâ nce Deehemee Yeo-YeeJe keâe Kelce keâjkeâ yeŠJeej keâe oeJeej keâe lee[ovee ÛeeenS Deej Deeheme ce eceue-peuekeâj jnvee ÛeeenS~ Smee keâjve me ne meheCe eJeMJe keâe Skeâ ™he ce oKeve keâe nceeje keâuhevee meekeâej neiee~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. cepe<ee (yeekeme) ce me evecve Meyoe keâ oe-oe heÙeeÙeJeeÛee Meyo Ûevekeâj eueeKeS—

Gòej—

eJeMJe	=	oeveÙee	memeej	Oeje	=	heLJee	cene
ÙeoOe	=	me«eece	jCe	ieieve	=	JÙeece	DeekeâeMe
Fvemeeve	=	ceeveJe	ceve<Ùe	jkele	=	uen	®eOej

2. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej—

meleeve	=	me + De + le + Dee + ve + De	keâeiepe	=	keâ + Dee + ie + De + pe + De
ieieve	=	ie + De + ie + De + ve + De	meekeâej	=	me + Dee + keâ + Dee + j + De
meeceeS	=	me + F + ce + Dee + S +	Oejlee	=	Oe + De + j + De + le + F

3. Devekeâ Meyoe keâ eueS Skeâ Meyo eueeKeS—

Gòej— (keâ) meòeeueeuehe, (Ke) eJeMJe veeieejkeâ, (ie) ÙeeoOee,
(le) Oeceheeuekeâ, (*) mee<š keâe œe<Še~

4. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) nceeje Oeje hej Keevepee keâe Ye[ej n~
(Ke) FMJej ne Fme mee<š keâe œe<Še n~
(ie) meòee-ueeuehe JÙeekeleÙee ve oMe keâe eJeYeeepele keâj eoÙee n~

(le) nce hejmhej hevehe F<Ùee-oJe<e keâe peuo-me-peuo meceehle keâj ovee ÛeeenS~

(*) keâuhevee keâ DeeOeej hej ßeele ve Skeâ eÛe$e yeveeÙee~

5. GeÛele cee$eeDee oJeeje Meyo heCe keâeepeS—

Gòej—	ØeCee	=	ØeeCee	meleeve	=	meleeve
	ueeuehe	=	ueeuehe	JeMJe	=	eJeMJe
	meceeS	=	meeceeS	veiejkeâ	=	veeieejkeâ
	ÙeoOe	=	ÙeoOe	Oejle	=	Oejlee
	JeYekele	=	eJeYekele			

2 mJeecee eJeJekeâeveo

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) ØeLece ßeCee ce, (Ke) cee keâeuee keâ,

(ie) peeele-heeele me hej nekeâj ceeveJe-cee$e keâe meJee keâje~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) vejõveeLe keâe ØeLece eMe#ee eJeoÙeemeeiej ceneMeÙe keâ cešeheeeuešve mkeâue ce nF~

(Ke) ueeiee ve vejõveeLe keâe ßee jecekeâ<Ce hejcenme keâ yeej ce Ùen yeleeÙee ekeâ ßee jecekeâ<Ce hejcenme Skeâ yenle henÛe nS cenelcee Deej %eevee he®<e n Deej Gvekeâ eMe<Ùee ce meYee Oecee keâe ceeveve Jeeue ueeie nele n~

(ie) oe#eCeMJej keâeuekeâelee keâ heeme keâe Skeâ mLeeve n~

(le) mJeecee eJeJekeâeveo Deheve eJeÛeeje keâ keâejCe eJeoMee ce ØeYeeJee nS~

4. yeleeFS, mJeecee eJeJekeâeveo keâe lejn Deehe Yee Deheve ie® keâ Øeele mecceeve-mJe¤he keÙee keâjve keâe FÛÚe jKele n?

Gòej— mJeÙe keâeepeS~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) yeeuekeâ eyeue keâe veece vejõveeLe FmeeueS jKee ieÙee keÙeeekeâ Gvekeâ ehelee keâe Ùen veece yenle eØeÙe Lee~

(Ke) peye vejõ mkeâeeŠMe ÛeÛe keâeuepe ce he{ jn Le leYee Gvneve ßeejecekeâ<Ce hejcenme keâe veece mevee Deej Gvne eovee Jen Deheve he[emee mejve yeeye keâ oJeeje Ùen yeleeÙe peeve hej ekeâ Je Gvekeâ lej Dee jn n, lejle mejve yeeye keâ lej henÛe ieS Deej Jene Gvn oKee~ keÙeeekeâ jecekeâ<Ce hejcenme keâe ieele yenle ne hemeo Le FmeeueS vejõ ve Gvn 'Ûeue j ceve, evepe evekeâleve' veecekeâ ieele meveeÙee epeme mevekeâj Je YeeJe-eJeYeej ne ieS~ Fme Øekeâej mJeecee eJeJekeâeveo, jecekeâ<Ce hejcenme me eceue~

(ie) mJeecee eJeJekeâeveo keâ ØeMvee keâ Gòej ßee jecekeâ<Ce hejcenme ve meeOeejCe Yee<ee ce GoenjCe okeâj eoS~

(le) FMJej keâ Deekeâej-Øekeâej keâ eJe<eÙe ce ßee jecekeâ<Ce ve yeleeÙee ekeâ FMJej nceeje YeeJevee keâ Devemeej meekeâej Deej evejekeâej oevee ne ¤hee ce ne mekeâlee n~ FMJej pee nj ceve<Ùe ce eveJeeme keâjlee n, Deueie-Deueie JÙeekeleÙee keâ mJeYeeJe Deej eJeMJeeme keâ Devemeej Deueie-Deueie ¤hee Deej ieCee ce eoKeeF olee n~ JeemleJe ce FMJej Skeâ ne n~

(*) ßeejecekeâ<Ce keâ hejueekeâ-ieceve keâ yeeo Gvekeâ keâeÙe keâe Deeie ye{eve keâ eueS mJeecee eJeJekeâeveo ve jecekeâ<Ce ce" veece keâe memLee yeveeF Deej meJee-keâeÙe keâjve ce ueie ieS~ ueeiee ve Gvn yeje veiej ce Skeâ ššе-heâše cekeâeve oeve ce eoÙee Lee~ pene Gvekeâe henuee ce" yevee~ Je ueeie eYe#ee ceeiekeâj Jene Deele Deej keâece keâe Deeie ye{eve keâ yeej ce meeÛele jnle~ ßee jecekeâ<Ce keâ ienmLe Yekele KeÛe keâ eueS oeve ce keâÚ o peele Le~ Fmee lejn Oeej-Oeej Gvekeâe keâeÙe Deeie ye{ve ueiee~

(Ûe) 'jecekeâ<Ce eceMeve' keâe mLeehevee ce mJeecee eJeJekeâeveo keâe Oeejeceelee Deej eceme ceuej veecekeâ Gvekeâe eMe<ÙeeDee ve yeuej ce" yeveJeeve keâ eueS peceeve Kejeokeâj oe Deej ieiee veoe keâ ekeâveej YeJÙe yeuej ce" yeveeÙee~ Ùene ce" Deye jecekeâ<Ce eceMeve keâe ØeOeeve keâeÙeeueÙe n Deej eceMeve keâe heje keâeÙeJeene keâe meÛeeueve Ùene me nelee n~

(Ú) Yeejle oMe keâe Deepeeoe ce mJeecee eJeJekeâeveo keâe Ùen Ùeeieoeve jne ekeâ Gvneve mecemle eJeMJe keâe eve[jlee, Øece Deej meJee keâe hee" he{eÙee Deej Gvneve Yeejle keâe ceeveJe Øece keâe ØeeÛeeve eMe#ee keâe ØeÛeej Yee ekeâÙee epeme keâejCe YeejleJeeemeÙee ve Fmeme ØeYeeeJele nekeâj heÛeeme Je<e keâ Deoj ne ieueecee keâe pepeej lee[oMe keâe Deepeeo keâje eueÙee Lee~

2. ejkele mLeevee keâe heele GeÛele Meyoe oJeeje keâeepeS—

Gòej— (keâ) eJeoÙeeueÙe ce Gmekeâe veece eueKee ieÙee vejõveeLe oòe~

(Ke) Gvekeâe DeeKee me Deeme yenve ueie~

(ie) JeemleJe ce FMJej Skeâ ne n~

(le) Gvneve Dehevee DeeKee me Yeejle keâe pevelee keâe iejeyee Deej keâ<Še keâe oKee~

(*) yeuej ce" ne Deye jecekeâ<Ce eceMeve keâe ØeOeeve keâeÙeeueÙe n~

3. mhe<š keâeepeS—

Gòej— 'ceeveJe-meJee ne FMJej keâe meÛÛee meJee n~'

keÙeeekeâ meYee peien FMJej keâe Jeeme nelee n~ meYee peeJeOeeejÙee keâe, Yeue ne Je he[-heeOe ne, Ùee

Dev ¨ péeJe Deej ehej ?een Jen ceve< ¨ né ke? ¨ve ´nee, nce Fve meYee kee FMJej kee DeMe ceevekej Fvekee meJee kejvee ?eeenS~ ueeiee oJeeje FMJej kee ceele hepee lee kee peelee n Deej Gvekee meJee Yee hejle oeve oeKe ¨ kée eeceoo kejvee, meYee kee FMJej kee DeMe ceevevee, Gvekee meJee kejvee ne FMJej kee me??eemeJee n~

4. mene keLeve ke meeceve (3) kee e?enve ueieeFS¡ª

G ¨ °ej¡ª (ke) (3), (Ke) (3), (ie) (7), (le) (3), (*) (7)~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele Jeeke? ¨ce´meeeJeMe< ¨ Jé eeJeMe<eCe Meyo ¨ ² e?keuieeKeS¡ª

G ¨ °ej¡ª	eJeMe<eCe	eJeMe< ¨ ´ e
(ke)	meeOeejCe	ceve< ¨ ´ e
(Ke)	meoj	ieele
(ie)	meeOeejCe	Yee<ee
(le)	Ske	FMJej
(*)	me??ee	Yeeke?le

2. JeCe-eJe? ¨ ²keeepeS¡ª

G ¨ °ejhejª cenme	=	he + De + j + De + ce + De + n + De + me + De
oe#eCeMJej	=	o + ke + <e + F + Ce + S + Me + Je + De + j + De
eJe?eeue ¨ ´ e	=	Je + F + o + ¨ + ´Deee + ue + De + ¨ + ´Dee
jeceke<Ce	=	j + Dee + ce + De + ke + $e+ + <e + Ce + De
eJe?eemeeiej	=	Je + F + o + ¨ + ´Deee + me + Dee + ie + De + j + De
meoj	=	me + G + De + o + De + j + De

3. evecveeueeKele Jeeke? ¨ce´meeGooM ¨ léLee eJeOe ¨ ¨ ´ e² e?keuieeKeS¡ª

G ¨ °ej¡ª	GooM ¨ ´ e	eJeOe ¨ ´ e
(ke)	Gvekee he$e	meeOeejCe ceve< ¨ ve´neeLee~
(Ke)	?ee jeceke<Ce kee	ieele yenle hemeo n~
(ie)	ke ¨ u²eeie	Fme heevee kenle n~
(le)	mJeecee pee	eJeoMee ce ?eemeoOenS~
(*)	ceeveJe-meJee	ne FMJej kee me??eemeJee n~

4. evecveeueeKele Jeeke? ¨ce´jKeeeekele keejkee ke Yeo yeleeFS¡ª

G ¨ °ej¡ª (ke) meyeOe keejke,

(Ke) meyeOekeejke, DeeOekejCe keejke, meyeOe keejke, me?eoevekeejke,

(ie) DeeOekejCe keejke,

(le) kece keejke, meyeOe keejke, meyeOe keejke;

(*) keâlee keâejkeâ, keâjCe keâejkeâ~

5. evecveeueeKele Meyoe keâ eueie eueeKeS—

Gòej—	ceeveJelee	=	m$eeeueie	keâeuepe	=	heeuueie
	mJeYeeJe	=	heeuueie	oMeve	=	heeuueie
	memLee	=	m$eeeueie	eMe#ee	=	m$eeeueie
	hÙeeme	=	m$eeeueie	ieele	=	heeuueie
	ce"	=	heeuueie	oeve	=	heeuueie

6. evecveeueeKele JÙepevee me oe-oe Meyo yeveeFS—

Gòej—	lle	=	heòee	meòee	uue	=	yeuuee	Úuuee
	ÛÛe	=	yeÛÛee	meÛÛeeF	hhe	=	Ûehheue	Úhhej
	vve	=	Øemevve	Deemevve	mme	=	jmmee	enmmee
	šš	=	uešš	hešše				

3 ØeeÙeeMÛellle

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) 14 Je<e, (Ke) eyeuuee keâe,

(ie) cee pee, eyeuuee lee G"keâj Yeeie ieF~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) jece keâe yen keâyeje eyeuuee me leCee keâjlee Lee~

(Ke) jece keâe yen hej Keve meJeej FmeeueS ne ieÙee Lee keÙeeekeâ jece keâ eueS ehemlee, yeeoece, ceKeeve leLee lejn-lejn keâ ceJe [euekeâj yeveeF ieF Keej keâyeje eyeuuee Kee jne Lee~

(ie) ueeuee leemeejece keâ Ùene heÛeeÙele FmeeueS ye"e keÙeeekeâ Gvekeâe helleen ve eyeuuee ceej [euee Lee~

(le) hee[le pee oJeeje yeleeS ieS DelÙeeOekeâ KeÛe keâe peye jece keâe cee ve cevee keâj eoÙee lee hee[le pee eyeie[ieS~

(*) keânevee keâ Dele ce eyeuuee G"keâj Yeeie ieF Lee~

4. keÙee nce DeOeeJeMJeeme keâjvee ÛeeenS? Ùeeo vene lee keÙee?

Gòej— nce DeOeeJeMJeeme vene keâjvee ÛeeenS keÙeeekeâ DeOeeJeMJeeme ce jnkeâj nce Øeieele vene keâj mekeâle~ nce

hejeve eJeÛeeje ce he[keâj ekeâmee Yee keâeÙe keâe keâjve ce me#ece vene ne heele keÙeeekeâ ceve ce Skeâ keâuhevee yeve peelee n ekeâ keâne Ùen ieuele lee vene~ Deej Fmee DeOeeJeMJeeme keâ keâejCe ceve<Ùe Deeie vene ye{ heelee~ Dele: nce meeÛe-mecePekeâj keâeÙe keâjve ÛeeenS~

euee Kele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ GllejeueeKeS—

Gòej— (keâ) Øemlele keânevee ce ceKÙe ¤he me keâyeje eyeuuee Deej jece keâe Ûeeon Je<eeÙe yen keâe JeCeve n~

(Ke) eyeuuee keâe nlÙee keâe Keyej eyepeuee keâe lejn heeme-he[eme ce heâue ieF epeme keâejCe jece keâ lej he[eme keâe Deejlee keâe leelee yeOe ieÙee Lee~

(ie) jece keâe ¤Kee-meKee Yeepeve FmeeueS eceuelee Lee keÙeeekeâ jece keâe yen eyeuuee keâe njkeâlee me hejMeeve ne Ûekeâe Lee Deej Jen nj meceÙe Gmee keâ eJe<eÙe ce meeÛelee jnlee Lee~ keâyeje eyeuuee keâ nemeue ye{ peeve keâ keâejCe Gmekeâe lej ce jnvee ceeMkeâue ne jne Lee~ Jen Fmee meeÛe ce he[e jnlee Lee epeme keâejCe Gme meeme keâe cee"e ePe[ekeâÙee Deej Gmekeâ heeleoJe keâe ¤Kee-meKee Yeepeve eceuelee Lee~

(le) keâyeje eyeuuee me heeÚe Ú[eve keâ eueS jece keâe yen ve Skeâ keâšeje oOe henue ojJeepe keâe onje hej jKe eoÙee Deej peye keâyeje eyeuuee oOe heeve ueiee lee Gmeve heeÚ me Gme hej heeše ceej eoÙee~ heeše ueieve me eyeuuee SkeâOce eveMÛe<š nekeâj eiej ieF~

(*) hee[le hejcemeKe Ûeeye Úeš-me, ceeš-me DeeOcee Le~ ueyeeF Ûeej heâeš ome FÛe Deej leeo keâe leje Deš"eJeve FÛe, Ûenje ieeue-cešeue, ye[e-ye[e celÚ, jie ieeje, ieeKeje Ûeeše keâcej lekeâ henÛee nF~ ceLeje ce peye hemeje Kejekeâ Jeeue hee[lee keâe {{e peelee Lee, lee hee[le hejcemeKe keâe ØeLece mLeeve eoÙee peelee Lee~

(Ûe) hee[le pee ve ØeeÙeeMÛelle keâ eueS keâce-me-keâce Fkekeâeme leeue keâe meeve keâe eyeuuee yeveJeekeâj oeve keâjvee leLee ome ceve ien, Skeâ ceve ÛeeJeue, Skeâ ceve oeue, ceve Yej eleue, heeÛe ceve pee Deej heeÛe ceve Ûevee, Ûeej hemeje lee Deej ceve Yej vecekeâ Deeeo oeve keâ eueS yelleeÙee~

(Ú) cenje ve ue[Ke[ele mJej me keâne—''cee pee, eyeuuee lee G"keâj Yeeie ieF~''

2. GeÛele MeyOe oJeeje ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) Ye[ej lej keâe Ûeeyee Gmekeâe keâjOevee ce ueŠkeâve ueiee~

(Ke) ceeÛeeyeOe ne ieF Deej oevee melekeâ~

(ie) jece keâe yen hej Keve meJeej ne ieÙee~

(le) yeekeâe em$eÙee yen me meneveYeele ØekeâŠ keâj jne Lee~

(*) oeve-heCÙe ce ekeâheâeÙele "ekeâ vene n~

(Ûe) cee pee, eyeuuee lee G"keâj Yeeie ieF~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3), (Ke) (3), (ie) (7), (le) (3), (*) (3)~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele JeekeÙee keâe GeÛele keâejkeâ-eÛenvee oJeeje heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) Jen Ye[ej-lej ce ye"e-ye"e mee peelee Lee~

(Ke) jece keâe yen ve eyeuuee keâe ceejve keâe eveMÛeÙe ekeâÙee~

(ie) keâne lee hee[le pee keâe yeuee ueeT~

(le) Oece-keâce keâe veeMe ne ieÙee n~

(*) jece keâe cee keâe keâÚ vene DeKejlee~

2. evecveeueeKele Meyoe keâ eueie eueeKeS—

Gòej— eyeuuee	=	m$eeeueie		oueeje	=	m$eeeueie
oOe	=	heeuueie		heeleoJe	=	heeuueie
keâšeje	=	heeuueie		yen	=	m$eeeueie
Keej	=	m$eeeueie		Keve	=	heeuueie

3. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) jepee ve ce$ee keâe jepÙe keâe keâeÙe Yeej meYeeueve keâe nkece eoÙee~

(Ke) hejе#ee keâ meceÙe meveeue keâ#ee me veoejo Lee~

(ie) ueieeleej šeOJeeO oKeve keâ keâejCe ceeenle keâe eveieen keâcepeej ne ieF~

(le) meYee<eÛeõ yeeme ve keâne, ''lece cePe Keve oe ce lecn DeepeeOe oiee~''

(*) jenue ve Dehevee ceelee pee keâe DeeJeepe ueieekeâj yeueeÙee~

(Ûe) ekeâmee Yee peeJe keâe nlÙee keâjvee yenle ye[e heehe n~

4. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— eyeuuee	=	ye + F + ue + ue + F
eceme jevee	=	ce + F + me + De + j + Dee + ve + F
melekeâ	=	me + De + le + De + j + keâ + De
keâšeje	=	keâ + De + š + Dee + j + Dee
GheemLele	=	G + he + De + me + Le + F + le + De

4 ceneve Yeejle

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) Oeje, (Ke) leCee, (ie) Yeemkeâj~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Yeejle keâ veece keâe uekeâj keâeJe keânle n ekeâ Yeejle Skeâ YeeJe, peuepe, Øece Deej peeeJele Yeemkeâj n~

(Ke) keâeJelee keâ Devemeej ceve<Ùe Yeejle ¤hee YeeJe heekeâj peielee n~

(ie) pene hej lÙeeie, meeOevee, ØeceheJekeâ ekeâÙee ieÙee JÙeJenej leLee ØelÙekeâ mecemÙee keâe meceeOeeve ne, keâeJe ve nce Sme ne Yeejle keâe ØeCeece keâjve keâ eueS keâne n~

4. oe heekeleÙee ce keâeJelee keâe meej yeleeFS~

Gòej— Øemlele keâeJelee ce keâeJe Yeejle keâ eJe<eÙe ce yeleele nS keânle n ekeâ Yeejle oMe keâe veece nce yekeâej ce ne vene uevee ÛeeenS keÙeeekeâ Yeejle Skeâ Smee oMe n pene keâ ceve<Ùee, $e+e<eÙee-ceeveÙee ve Deheve oJeeje ekeâS ieS DeÛÚ keâeÙee me Ùene hej mJeie mLeeehele keâj eoÙee n~ epeme oMe Ùee Yeejle ce ØeceheJekeâ JÙeJenej, lÙeeie, meeOevee Deeeo ne keâeJe keâ Devemeej nce Sme ne Yeejle keâe ØeCeece keâjvee ÛeeenS~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâeJe keâ Devemeej ceeveeÛe$e ce eoKeve Jeeuee Yeejle, Yeejle vene n, keÙeeekeâ ceve<Ùe oJeeje pee Yeejle keâe vekeMee yeveeÙee peelee n Jen lee keâJeue Skeâ jKeeeÛe$e n Gmekeâe Dehevee keâeF eJeMe<elee vene n Deehele JeemleeJekeâ Yeejle lee Dehevee eJeMe<eleeDee keâ keâejCe peevee peelee n~

(Ke) Yeejle keâ eveJeeemeÙee ve, Devekeâ $e+e<e-ceeveÙee, Jeeje, cenehe®<ee ve Ùene hej DeÛÚ keâeÙe keâjkeâ Fme Oejlee hej mJeie keâe Gleeje n~

(ie) pene hej ceve<Ùee ce Skeâlee, Øece keâe mJej Deeeo keâ YeeJe Glhevve nele n Jene hej Yeejle peeeJele vepej Deelee n~

(le) Yeejle keâe ØeCeece keâjve keâe yeele keâeJe ve FmeeeueS keâne n keÙeeekeâ Yeejle Jen oMe n pene keâ eveJeeemeÙee ve Deheve mekeâeÙee oJeeje Fme Oeje hej ne mJeie keâe mLeeehele keâj eoÙee n~

2. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) ceeveeÛe$e ce pee eceuelee n, vene oMe Yeejle n,
Ye hej vene, cevee ce ne, yeme keâne Me<e Yeejle n~
Yeejle Skeâ mJehve, Ye keâe Thej ue peeve Jeeuee,
Yeejle keâe eJeÛeej, mJeie keâe Ye hej ueeve Jeeuee~

(Ke) Yeejle pene, Jene peeJeve, meeOevee vene n Yece ce,
OeejeDee keâe meceeOeeve n, eceuee nDee meiece ce~
pene lÙeeie ceeOeÙe heCe ne, pene Yeeie eve<keâeÙe,
mecejme ne keâecevee, Jene Yeejle keâe keâje ØeCeece~

3. evecve heekeleÙee keâe YeeJeeLe eueeKeS—

Gòej— YeeJeeLe— keâeJe keânlee n ekeâ Yeejleeùee keâ Deoj pee oÙee, Oece, Øece, lÙeeie, meen<Celee Deeeo YeeJe Yej nS n Gvne me nce Yeejleeùee keâe henÛeeve n, Yeejle Skeâ Smee keâceue n epemekeâe eKeueve keâ eueS peue keâe DeeJeMÙekeâlee vene n~ meej eJeMJe ce oKeve hej pene keâne Yee nce DeKee[le Skeâlee eoKeeF o, pene Øece eoKeeF o, Jene mecePevee ÛeeenS ekeâ Ùene keâeve-keâeve ce ØelÙe#e meÙe keâe lepe heâuee nDee n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele Meyoe ce ØeÙekele Ghemeie keâe Deueie keâeepeS leLee Gmee Ghemeie me veÙee Meyo yeveekeâj eueeKeS—

Gòej—	hejepeÙe	—	heje	+	peÙe	=	hejepeÙe	heje>eâce
	DeKee[le	—	De	+	Kee[le	=	DeKee[le	DeueieeJe
	DeeYeÙeeie	—	DeeYe	+	Ùeeie	=	DeeYeÙeeie	DeeYeceeve
	eJeYeeie	—	eJe	+	Yeeie	=	eJeYeeie	eJekeâej
	eve<keâece	—	eve<e	+	keâece	=	eve<keâece	eve<heâue

2. evecveeueeKele e>eâÙeeDee (OeeleDee) ce 'keâj' ØelÙeÙe ueieekeâj veÙee e>eâÙee-¤he eueeKeS—

Gòej—	eueKe	+	keâj	=	eueKekeâj		nme	+	keâj	=	nmekeâj
	mee	+	keâj	=	meekeâj		pee	+	keâj	=	peekeâj
	Dee	+	keâj	=	Deekeâj		he{	+	keâj	=	he{keâj
	vene	+	keâj	=	venekeâj		ye"	+	keâj	=	ye"keâj
	Kee	+	keâj	=	Keekeâj		hee	+	keâj	=	heekeâj

3. evecveeueeKele 'j' keâ eJeeYevve ¤hee keâ heeÛe-heeÛe Meyo eueeKeS—

Gòej—	j	—	Øekeâej	mejkeâej	Deekeâej
			evejekeâej	mevekeâj	yeeuekeâj
		—	Yece	>eâce	Ye<š
			>eâceekeâ	õJe	ØeMemee
		—	Mece	keâce	n<e
			Oece	vekeâ	heâkeâ

4. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) ceeveeÛe$e ce ceoevee Yeeie keâe nj jie me oMeeÙee peelee n~

(Ke) cenMe eove ce ne ye[e Deeocee yeveve keâ mJehve oKe jne Lee~

(ie) keâceue keâe peuepe Yee keâne peelee n~

(le) meeme ueve Jeeuee ØelÙekeâ ØeeCee peeeJele nelee n~

(*) $e+e<e-ceeve meeOevee keâjkeâ ne ceneve yevele n~

(Ûe) nce Øeele: G"keâj meYee keâe ØeCeece keâjvee ÛeeenS~

5. Jelevee MeoOe keâjkeâ eueeKeS—

Gòej—	ceveÛee$e	=	ceeveeÛe$e	meJehve	=	mJehve
	meJeie	=	mJeie	DeKev[ele	=	DeKee[le
	hejce	=	Øece	YeeMkeâj	=	Yeemkeâj
	eleÙeeie	=	lÙeeie	hejCeece	=	ØeCeece

5 cecelee

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) cecelee, (Ke) Skeâ meevekeâ, (ie) De<škeâeCe~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) cecelee keâ oKee neve keâe keâejCe Gmekeâe JeOeJÙe heCe peeJeve Lee~

(Ke) Ûe[eceeCe FmeeueS eÛeelele Le keÙeeekeâ MejMeen jenleeme oie hej keâYee Yee Dee>eâceCe keâj mekeâlee Lee~

(ie) ceieue meevekeâ cecelee keâe Skeâ keâešÙee ce eceuee, Gmeve Gmeme DeeßeÙe ove keâe eJevelee keâe~

(le) De<škeâeCe ceeoj Dekeâyej ve yeveJeeÙee keÙeeekeâ Jene nceeÙe ve Skeâ eove eJeßeece ekeâÙee Lee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) cecelee keâ JeOeJÙe keâe eJe[yevee keâe Dele FmeeueS vene Lee keÙeeekeâ cecelee jenleeme oieheele keâ ce$ee Ûe[eceeCe keâe Dekeâuee yeše Lee~ Gmekeâ heeme ekeâmee Ûeepe keâe DeYeeJe ve Lee, hejle eJeOeJee nevee ne Gmekeâe meyeme ye[e keâcepeeje Lee~

(Ke) cecelee ve ehelee keâe mJeCe Ghenej ueve me FmeeueS cevee keâj eoÙee keÙeeekeâ Jen cueÛÚ oJeeje oe ieF ejMJele keâe uevee vene Ûeenlee Lee Deej Jen yeeÿeCe Lee pee ekeâ Deheve Oece keâe Â{lee me heeueve keâjlee Lee~ cecelee keâ Ûeej$e keâe ceKÙe eJeMe<elee Ùen Lee ekeâ Jen Keooej Lee~ ekeâmee keâ Yee oJeeje oe ieF Jemle keâe Jen vene uevee Ûeenlee Lee~

(ie) ce yeeÿeCe n, cePe lee Deheve Oece DeeleeLe oJe keâe Gheemevee keâe heeueve keâjvee ÛeeenS Ùen meeÛekeâj cecelee ve le[meJeej ceieue meevekeâ keâe MejCe oe~

(le) eJeOecee ceieue keâe keâne ieÙee n keÙeeekeâ Jen cecelee keâ ehelee keâe nlÙeeje Lee Deej Jen Yee

MejMeen keâe lejn ›eâj mJeYeeJe Jeeuee, yeJepen ueeiee keâ Keve keâe hÙeeme, Deej keâ"ej ùoÙe Jeeuee meevekeâ Lee pee ekeâ Ûeemee ÙeoOe ce MejMeen me oKee nekeâj Dehevee j#ee Ûeenlee Lee~

(*) nceeÙe ve keâešÙee me peele meceÙe meevekeâe me keâne ekeâ ce Gme m$ee keâe keâÚ ve o mekeâe~ Gmekeâe lej yeveJee ovee keÙeeekeâ ceve eJeheeòe keâ meceÙe Ùene eJeßeece ekeâÙee Lee~ Ùen mLeeve Yeuevee vene~ Gmekeâ yeeo nceeÙe keâ he$e ve Gme mLeeve hej De<škeâeCe ieieveÛeyee ceeoj yeveJeeÙee Deej Gme hej eMeueeueKe Yee ueieeÙee ieÙee hejle Gme eMeueeueKe ce cecelee keâe keâne veece ve Lee~

2. GeÛele Meyo Ûevekeâj ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) cecelee eJeOeJee Lee~

(Ke) Ûe [eceeCe ve ÛeheÛeehe Gmekeâ Øekeâe<" ce ØeJeMe ekeâÙee~

(ie) Skeâ YeÙekeâj Deej nleeMe Deekeâele oehe keâ ceo ØekeâeMe ce meeceve Dee Ke [e nF~

(le) cecelee Deye meòej Je<e keâe JeoOee ne Ûekeâe Lee~

(*) Jen DeMJeejene DeJeekeâ Ke [e Lee~

(Ûe) hej eMeueeueKe ce cecelee keâe keâne veece ve Lee~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (7), (Ke) (3), (ie) (3), (le) (7), (*) (7), (Ûe) (3)~

4. keânevee keâ DeeOeej hej yeleeFS ekeâ Gme meceÙe meceepe ce eJeOeJeeDee keâe keÙee emLeele Lee? Fme Øekeâej keâe emLeele keâ oe<e yeleeFS~

Gòej— Gme meceÙe meceepe ce eJeOeJeeDee keâe emLeele yenle ne oÙeveeÙe Lee~ Gvekeâe Gvekeâ heele keâ MeJe keâ meeLe ne melee neve keâ eueS cepeyej ekeâÙee peelee Lee~ Gvekeâe meceepe ce keâeF Yee meccceeve vene eoÙee peelee Lee~ Gvn Dehevee cepee me keâÚ keâjve keâe DeeOekeâej ve Lee Gvn Dekeâue keâcej ce ne Úe [eoÙee peelee Lee pene hej Je Dehevee heje peeJeve eyelee olee Lee~ hejle Deheve oKe keâe Jeovee keâe Jen ekeâmee keâ meeceve keânlee Yee ve Lee~ Fme ØeCeeuee keâe meyeme ye [e oe<e Ùen Lee ekeâ eJeOeJeeDee keâe keâeF Yee meccceeve vene eoÙee peelee Lee~ Jen ØelÙekeâ DeeOekeâej me JeeÛele jn peelee Lee peyeekeâ Gmece Gvekeâe keâeF oe<e vene nelee Lee Jen Deheve peeJeve keâe Skeâ yeePe mecePeve ueielee Lee~ Fmee keâejCe meceepe Yee oe Yeeiee ce yeš peelee Lee peyeekeâ meceevelee keâe DeeOekeâej lee meYee keâe n~

Ke ['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele Meyoe keâ eueie henÛeeeveS Deej Gvn Gvekeâ GeÛele mLeeve hej eueeKeS—

Gòej— heeuueie m$eeeueie

meevekeâ Ûecekeâ

ce$ee eJeOeJee

DeveÛej mceele

Ghenej menYeeeievee

oie keâeele

DeeßeÙe Peehe [e

2. evecveeueeKele JeekeÙee ce me meJeveece Meyo ÚeškeâJ GvekeâYeo eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâne (ØeMveJeeÛekeâ meJeveece), (Ke) lecne (he®<eJeeÛekeâ meJeveece),

(ie) keâeF (DeeveMÛeÙeJeeÛekeâ meJeveece), (le) Jene (eveMÛeÙeJeeÛekeâ meJeveece),

(*) ekeâmeme, keâne (ØeMveJeeÛekeâ meJeveece), (Ûe) Jene (eveMÛeÙeJeeÛekeâ meJeveece)~

3. evecveeueeKele JeekeÙee keâe GeÛele e>eâÙee-¤he oJeeje heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) cecelee DeeKee ce heevee eueS eJekeâue-mee ye"e Lee~

(Ke) Gvneve ÛeheÛeehe Øekeâe<" ce ØeJeMe ekeâÙee~

(ie) cecelee ve ce [keâj oKee~

(le) Flevee mJeCe! Ùen keâne me DeeÙee?

(*) cecelee ve heevee heevee Ûeene~

(Ûe) Gmeve ieieveÛeyee ceeoj yeveJeeÙee~

4. evecveeueeKele Meyoe keâ eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej— DeeÙe	=	DeveeÙe	meJekeâ	=	ceeeuekeâ
meOÙee	=	Øeele:	meeOeejCe	=	DemeeOeejCe
Jeovee	=	Øemevvelee	eJeOeJee	=	meOeJee
mJemLe	=	DemJemLe	meYeJe	=	DemeYeJe

5. MeoOe Jelevee Jeeue Meyo ÚeškeâJ meeceve eueeKeS—

Gòej— eJekeâeCe, Øekeâe<" ekeue<š, heleveevceKe, YeiveeJeMe<e~

6 jeCee keâe JeÛeve

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) jepe-keâepe, (Ke) Deheve keâleJÙe keâe heeueve keâjvee,

(ie) oevee~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Deeielekeâ ve jeCee nceej me keâne, ''cenejepe, ce oeKeÙee n, cej ØeeCe mekeâš ce n, Deehekeâe MejCe ce DeeÙee n~''

(Ke) jeCee nceej keâe Dehevee heejÛeÙe ole nS Deeielekeâ ve yeleeÙee ekeâ Skeâ ceeceuee yeele hej yeeoMeen DeueeGooeve eKeuepee ve cej eueS heâemee keâe nkece eoÙee~

(ie) keâleJÙe keâ eJe<eÙe ce nceej keâe Ùen ceevevee Lee ekeâ keâleJÙe keâe meecee n keâleJÙeheeueve~ keâleJÙe keâ heeueve ce pee meKe eceueiee Jen keâne vene~

(le) ekeâue ce Ùen heâmeuee eueÙee ieÙee ekeâ keâue ekeâue keâe oJeej Keeue eoÙee peeS Deej pecekeâj ÙeoOe ne~

(*) DeiejyeeòeÙee-mee, peeJeve keâ meejYe keâe Yeevee SJe Øejkeâ ieOe Dee jne n~

4. yeleeFS, Ùeeo nceej ceenceMeen keâe eouuee keâ yeeoMeen keâe meehe ole lee keÙee nelee?

Gòej— Ùeeo nceej ceenceMeen keâe eouuee keâ yeeoMeen keâe meehe ole lee yeeoMeen nceej keâe heâemee eoueJee ole~

euee Kele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ojyeej ce ye" jeCee nceej ve oKee ekeâ Skeâ yeneoj cemeueceeve Gvekeâ meeceve Lee~ epemekeâe emej Pekeâe Lee~ ieuee Gmekeâe JÙeLee me Yeje nDee Deej oo me heee[le Lee~

(Ke) nceej keâ meueenkeâej Develmeeenle Le, keÙeeekeâ pee MejCeeLee Deepe Gvekeâ oJeej hej MejCe ceeieve DeeÙee Lee Jen keâue lekeâ Gvne keâ Keve keâe hÙeemee Lee~ Gvneve cenejepe me keâne ekeâ nce eouuee keâ yeeoMeen DeueeGooeve eKeuepee keâe >eâeOe keâe Deeive keâe keÙee vÙeelee o~?

(ie) ceenceMeen keâe DeeMJeemeve ole nS jeCee nceej ve keâne ekeâ ''ceenceMeen, jCeLeYeej Deye lecneje lej n~ Deejece me Ùene jne Deej eJeMJeeme jKee ekeâ Deye ekeâmee keâe enccele vene ekeâ lecneje lejheâ elejÚe DeeKee me oKe~ keâeF keâ<š ne lee nce keânvee, peeDee~''

(le) 'ue[eF me ce vene [jlee Deej peeJeve keâe DeeeKeje le[e lekeâ ceence keâe j#ee keâ¤iee~' nceej keâe Ùen DeeeKeje Gllej Lee~

(*) ceenceMeen ve vece mJej ce Ùen keâne ekeâ ceje Jepen me Deehekeâe yenle vekeâmeeve ne Ûekeâe n~ ce Deehekeâe cemeeyelee keâe Deej pÙeeoe ye{evee vene Ûeenlee FmeeueS yeeoMeen keâ heeme peeve keâe Fpeepele ueve Deehekeâe eKeocele ce neepej nDee n~''

(Ûe) jepehele eveeMÛele Le keÙeeekeâ Gvekeâe em$eÙee ve Ùen heâmeuee ekeâÙee Lee ekeâ nce ekeâue keâe oJeej Keueve me henue peenj keâjiee~

(Ú) Dele ce ekeâue keâe oJeej Keeue eoÙee ieÙee Deej jCeLeYeej keâ ÙeeoOee jCe ce keâo he[~ jCe Lee Ùen eouuee keâe heâepee keâ eueS, jCeLeYeej Jeeuee keâ eueS lee Deelceoeve keâe Ùe%e Lee~ ceence Deej nceej meeLe-meeLe Deeie ye{ Deej keâeue yevekeâj yejme~ omej emeheene Yee Keve keâe DeeeKeje yeo lekeâ ue[~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeeve YeejS—

Gòej— (keâ) ce Deehekeâe MejCe DeeÙee n, cenejepe!

(Ke) nceej ve ieej me ceenceMeen keâe oKee~

(ie) nceej ve Deheve meueenkeâeje keâe oKee Deej Gvn Develmeeenle heeÙee~

(le) omej eove jCe-ooeYe yepe G"e~

(*) Deepe Keeve keâe meeceeve meceehle n~

(Ûe) omej emeheene Yee Keve keâe DeeeKeje yeo lekeâ ue [~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej– (keâ) (3), (Ke) (3), (ie) (7), (le) (7), (*) (3), (Ûe) (7), (Ú) (3)~

Ke ['Ke'

JÙeekeâj Ce-%eeve

1. evecveeueeKele JeekeÙee ce me keâejkeâ-eÛenve ÚeŠkeâj eueeKeS—

Gòej– (keâ) keâ, hej~ (Ke) ce~ (ie) ve, keâe~

(le) ve, ce~ (*) ve, ce~

2. eueie yeouekeâj eueeKeS—

Gòej– cenejepe = cenejevee heee [le = heee [lee

Jelme = Jelmee veeje = vej

ye{e = ye{e DeOÙeehekeâ = DeOÙeeehekeâe

Oeeeyeve = Oeeyee j#ekeâ = je#ekeâe

3. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej– ncee j = n + De + ce + F + j + De

JÙeLee = Je + Ùe + De + Le + Dee

ceõe = ce + G + o + j + Dee

Glmeeenle = G + le + me + Dee + n + F + le + De

keâleJÙe = keâ + De + j + le + De + Je + Ùe + De

meheo = me + G + he + G + j + o + De

4. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej– (keâ) jeCee ncee j Deheve ojyeej ce ye" Dehevee jepe-keâepe oKe jn Le~

(Ke) Deeielekeâ ve Dehevee meeje JÙeLee jepee ncee j keâe meveeF~

(ie) jepee ncee j ve cemeueceeve Deielekeâ keâe Deheve jepecenue ce MejCe o oe~

(le) yeŠ keâ pevceeove keâ Gheue#e ce ceecee pee ve nce Keeve keâe vÙeelee Yepee~

(*) cePe Deheve ece$e ØekeâeMe hej hejje eJeMJeeme n~

5. evecveeueeKele meceÛÛeÙeyeeOekeâ Meyoe keâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

(keâ) jece Deej cekeâMe eJeoÙeeueÙe pee jn n~

(Ke) ce leceve vene pee jne n keÙeeekeâ keâue ceje heje#ee n~

(ie) Jen DeÛÚe ieeÙekeâ ne vene Deehele DeÛÚe emeleej Jeeokeâ Yee n~

(le) heLJee keâ Gòeje OeJe leLee oe#eCee OeJe Skeâ jKee oJeeje eceuele n~

(*) peme ekeâ Deehe peevele n ekeâ ce Ùen keâeÙe vene keâj mekeâlee~

7 cee keâe meenme

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeOOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) evecve Jeie keâ, (Ke) mJeie-mee Deeveo,

(ie) cee keâ meenme keâ keâejCe~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) DeÙeeOÙee keâ heeme ue#ceCehej veece keâe Skeâ Úeše-mee ieeJe yemee nDee Lee~

(Ke) peieuee peeveJeje keâ YeÙe me meYee ueeie meÙeemle nele ne Deheve-Deheve leje ce pee eÚhele leLee FMJej me ØeeLevee keâjle, 'ØeYee! j#ee keâjvee~'

(ie) keâeueeÛejCe keâ mLeeve hej Skeâ ceeoe Yee[Ùee meeF nF Lee~

(le) yeÛÛe keâe Gmekeâe cee ve Dehevee peeve keâe yeepee ueieekeâj yeÛeeÙee~

4. yeleeFS, Ùeeo yeÛÛe keâe cee meenme ve eoKeelee lee keÙee nelee?

Gòej— Ùeeo yeÛÛe keâe cee meenme ve eoKeelee lee ceeoe Yee[Ùee yeÛÛe keâe Kee peelee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ue#ceCehejJeemee Oeve leLee keâece-OeOee keâ DeYeeJe ce oj-oj mLeevee hej peekeâj Oeve Deepele keâjle leLee Deheve Je Deheve heejJeej keâ eueS DeeJeMÙekeâ JemleS Kejeole~ Fme Øekeâej Je Dehevee iepej-yemej keâj jn Le~

(Ke) Gve ueeiee keâe Peehee[Ùee leeme-heâme me yevee nelee Lee leLee Gvekeâe oeJeej ecešše keâ oJeeje eveecele keâe peelee Lee~

(ie) eove eÚheve me heJe ueeie leje ce eÚhekeâj FmeeeueS ye"ve ueie keÙeeekeâ keâÚ eove henue ne Skeâ ÛejJeen keâe pee ekeâ Dehevee Ye[-yekeâejÙee Ûeje jne Lee Yee[Ùee G"ekeâj ue ieÙee Lee Ùen oKe meYee ueeiee keâ ceve ce YeÙe mecee ieÙee Deej Je Fmee [j keâ keâejCe leje ce eÚhekeâj ye"ve ueie~

(le) keâeueeÛejCe keâe yen keâ meeLe Ùen lešvee leše ekeâ Jen jepe keâe lejn meyen G"keâj Ûekekeâe Ûeueeve keâe Ghe>eâce keâjve ueiee~ Gmekeâ G"le ne Gmekeâe vevne eMeMe jeve ueiee~ Jen jepe keâe lejn ne keâeueeÛejCe keâ heeme yeÛÛe keâe meueeve Ûeuee ieF hejle keâeueeÛejCe meyen mej keâjve keâ eueS pee Ûekeâ Le~ Gvekeâe peien Gvekeâ eyemlej hej Skeâ ceeoe Yee[Ùee pee ekeâ henue me ne

lej ce Úhee ye''e Lee peekeâj ueš ieF~ yeÛÛe keâe cee ve Gme Yee [Ùe keâe Dehevee memej peevekeâj yeÛÛe keâe Jene meuee eoÙee Deej keâeÙe keâjve Ûeuee ieF~ Lee [e oj yeeo keâece meceehle keâjkeâ Jen yeÛÛe keâe ueve DeeF~ leye keâeueeÛejCe ve keâne, ''leceve Deepe cevve keâe cej heeme keâne meueeÙee Lee? Ùen mevele ne Jen hejMeeve ne ieF ekeâ Gmeve yeÛÛe keâe eheâj ekeâmekeâ heeme meueeÙee Lee?''

(*) cee Deej yeÛÛe keâ yeeÛe yenle ne ienje Deej eoue me meyeOe nelee n~ yeÛÛee, cee keâ eueS meye keâÚ nelee n~ cee yeÛÛe keâ eueS meye keâÚ keâjve keâe lelhej jnlee n~ yeÛÛe keâe Lee [e-mee Yee hejMeevee neve hej cee keâe ùoÙe je he [lee n Deej Gmekeâe ceelelJe Gce [he [lee n~ Jen Deheve yeÛÛe keâ eueS Dehevee peeve keâe Yee hejJeen vene keâjlee n~

(Ûe) vene, Yee [Ùe ve yeÛÛe keâe vene ceeje Lee~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) DeÙeeOÙee keâ heeme ue#ceCehej veece keâe Skeâ ÚeŠe-mee ieeJe yemee nDee Lee~

(Ke) Gvekeâe oeJeej eceŠŠe keâ oJeeje eveecele keâjle~

(ie) meYee keâ ùoÙe ce YeÙe mecee ieÙee Lee~

(le) yeÛÛe keâe meueekeâj Jen Ûekekeâe Ûeueeve ce ueie ieF~

(*) Jen yeÛÛe keâ meeLe eKeueJee [keâj jne Lee~

(Ûe) ceve<Ùee me DeÛÚ lee Ùe peieuee peeveJej n~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3), (Ke) (7), (ie) (7), (le) (7), (*) (3)~

Ke ['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. GoenjCe keâ Devemeej JeekeÙe-heejJeleve keâeepeS—

Gòej— (keâ) oeJeej eceŠŠe me yeveeF ieF Lee~

(Ke) peeveJej keâ YeÙe me meYee ueeie meÙeemle nele ne Deheve-Deheve leje ce pee eÚhele~

(ie) ieeJee ce Deejle meyen peuoe G''keâj lej keâ keâece-keâepe eveyeŠelee n~

(le) ceve<Ùe me DeÛÚe lee Ùe peieuee peeveJej n, pee yeÛÛe me Flevee hÙeej keâjlee n~

(*) keâlle keâ Yeekeâve keâe DeeJeepe Ùee yeÛÛe keâ jeve keâe DeeJeepe meveeF olee n~

2. evecveeueeKele Meyoe keâe yenJeÛeve ce yeoeueS—

Gòej— yeÛÛee	=	yeÛÛe		uenj	=	uenj
yekeâje	=	yekeâejÙee		oeJeej	=	oeJeej
eyemlej	=	eyemlej		Deejle	=	Deejle
Yee [Ùee	=	Yee [S		Peehe [e	=	Peehee [Ùee
ceve<Ùe	=	ceve<Ùee		Jemle	=	JemleS

3. evecveeueeKele Meyoe ce GeÛele Ghemeie ueieekeâj eueeKeS—

Gòej— YeeJe = DeYeeJe ØeYeeJe [j = eve [j eyevee [j keâ

ceue	=	eveceue	Deceue		ÙeMe	=	DeheÙeMe	meÙeMe
ieCe	=	DeJeieCe	meieCe		Ke[	=	eJeKe[	ØeKe[

4. evecveeueeKele JeekeÙee ce me eJeMe<eCe ÚeŠkeâj GvekeâYeo Yee eueeKeS—

Gòej— (keâ) ÚeŠe-mee ieCeJeeÛekeâ eJeMe<eCe (Ke) peieuee ieCeJeeÛekeâ eJeMe<eCe

(ie) JeoOe ieCeJeeÛekeâ eJeMe<eCe (le) vevne ieCeJeeÛekeâ eJeMe<eCe

(*) meeOeejCe ieCeJeeÛekeâ eJeMe<eCe

5. evecveeueeKele Meyoe keâe JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— Øemevvelee = he + j + De + me + De + ve + ve + De + le + Dee

mJeeveecele = me + Je + De + ve + F + j + ce + F + le + De

eveOevelee = ve + F + j + Oe + De + ve + De + le + Dee

DeÙeeOÙee = De + Ùe + Dee + Oe + Ùe + Dee

meÙeemle = me + T + j + Ùe + Dee + me + le + De

keâeŠyeoOe = keâ + De + š + F + ye + De + o + Oe + De

ÛeejheeF = Ûe + Dee + j + De + he + Dee + F

6. evecveeueeKele JeekeÙee ce DeeS e>eâÙee-heoe keâ veeÛe jKee KeeeÛeS—

Gòej— (keâ) Gme ieeJe keâ heeme veoe yenlee Lee~

(Ke) Je peeveJeje me yeÛeve keâ eueS eove-jele GheeÙe meeÛele jnle Le~

(ie) cee yeÛÛe keâe meueekeâj ieF Lee~

(le) Gmekeâe ùoÙe je he[e~

(*) cee ve yeÛÛe keâe G"ekeâj ueeve keâ eueS keâcej keâme uee~

7. JeekeÙee keâe MeoOe keâjkeâ heve: eueeKeS—

Gòej— (keâ) DeÙeeOÙee keâ heeme Skeâ ieeJe yemee nDee Lee~

(Ke) Fme ØekeâejJe Dehevee iepej-yemej keâjle Le~

(ie) Je peieuee peeveJeje me YeÙeYeele jnle Le~

(le) Skeâ eove DeOeje ne ieÙee Lee~

(*) Jen yeÛÛe keâe meueeve ieF~

(Ûe) cee keâe ùoÙe je he[e~

(Ú) cee keâe Øemevvelee keâe e"keâevee ve jne~

8 GoÙecee veiej

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) eJeYeJe keâe keâe<e, (Ke) ceve<Ùe keâ GoÙece me, (ie) oevee~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ne, ceve<Ùe Deheve ßece oJeeje Øekeâele keâ Yeelej eÚhe Kepeeve keâe Øeehle keâj mekeâlee n~

(Ke) ceve<Ùe ve Dehevee meKe Dehevee YepeeDee keâe leekeâle me heeÙee n~

(ie) YeeiÙeJeeo keâ eJejeOe ce keâeJe keânle n ekeâ YeeiÙeJeeo heehe keâe DeeJejCe n~

(le) Øekeâele keâe peelekeâj meKe heeve keâe meyeme henuee DeeOekeâej heejßecee JÙeekele keâe n~

4. yeleeFS, keâme JÙeekele keâe ceveekeâeceveeS heCe nelee n?

Gòej— heejßece keâjve Jeeue JÙeekele keâe meYee ceveekeâeceveeS heCe nelee n~ Jen Deheve yeenyeue me meYee DemeYeJe keâeÙee keâe meYeJe keâj mekeâlee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâ"ej heejßece keâjve Jeeue JÙeekele ne Oejlee keâe mJeie meceeve yevee mekeâle n~ Je heejßece keâjkeâ Deheve meYee meKee keâe Deemeevee me Øeehle keâj mekeâle n~ Je Dehevee cenvele keâ yeue hej YeeiÙe keâe Yee Deheve Devekeâue yevee uele n~

(Ke) ceve<Ùe keâ keâe"ve heejßece keâjve me Øekeâele hejeepele nelee n~ Jen YeeiÙe keâ yeue me keâYee vene [jlee n Jen keâJeue cenvele keâjve Jeeue JÙeekeleÙee keâ Deeie ne Pekeâlee n~

(ie) keâeJe keâ Devemeej YeeiÙe keâe ÛeÛee DekeâceCÙe ueeie DeeOekeâ ekeâÙee keâjle n~ Je keâce ve keâjkeâ keâJeue YeeiÙe keâ Yejeme ne ye" jnle n Deej Ùen meeÛekeâj ekeâ YeeiÙe ce neiee lee eceue peeSiee DevÙeLee vene, Dehevee peeJeve JÙeLe ne ieJee ole n~

(le) keâeJe ve YeeiÙeJeeo keâe heehe keâe DeeJejCe Deej Mem$e keâe Mee<eCe keâe neLeÙeej FmeeueS keâne n, keÙeeekeâ Fvne keâ oJeeje Skeâ JÙeekele omej JÙeekele keâe oyeelee n Deej Gmekeâ eJekeâeme ce yeeOee Glhevve keâjlee n~

(*) Øemlele keâeJelee Ùen meoMe olee n ekeâ nce YeeiÙe keâ Yejeme ve jnkeâj Deheve heejßece keâjve hej eJeMJeeme jKevee ÛeeenS~ keâ"ej heejßece keâjkeâ nce YeeiÙe keâe ne Deheve Devekeâue yevee uevee ÛeeenS~

2. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) eÚhee eoS meye lelJe DeeJejCe
keâ veeÛe FMJej ve,
mele<ee me Keepe evekeâeuee
Gvn GoÙecee vej ve~

(Ke) heÚe ekeâmee YeeiÙeJeeoe me,
Ùeeo eJeeOe-Dekeâ Øeyeue n,

heo hej keÙee olee ve mJeÙe
JemeOee evepe jleve Gieue n?

(ie) Ghepeelee keÙee eJeYeJe Øekeâele keâe
meeÛe-meeÛe Jen peue me?
keÙee ve G"e uelee evepe meeÛele
keâe<e YeeiÙe keâ yeue me?

3. evecve heekeleÙee keâe YeeJeeLe eueeKeS—

Gòej— YeeJeeLe—

(keâ) keâeJe keânvee Ûeenle n ekeâ Ùeeo JÙeekele Deheve GheueyOe memeeOevee me mele<š jn Deej yenle DeeOekeâ ueeueÛee ve yeve lee Oejlee ce Flevee meheoe n ekeâ meYee keâe DeeJeMÙekeâleeS Fme lejn heCe ne mekeâlee n ekeâ Oejlee mJeie keâ meceeve ueieve ueie~ DeLeele nceeje ueeueÛe ne Oejlee keâe mJeie yeveve me jekeâlee n~

(Ke) keâeJe keâ Devemeej meheCe ceeveJe peeele keâe Skeâ ne keâce Deej Skeâ ne YeeiÙe n~ Ùen YeeiÙe n DeLekeâ ØeÙeeme keâjvee Deej Deheve GooMÙee keâe heele ce DeveJejle ueie jnvee~ Ùen nceeje keâce Deej heejßece ne n epemeve nce leceece lejn keâe Øeekeâelekeâ DeeheoeDee, eJeheoeDee Deej yeeOeeDee hej eJepeÙe heeve ce meneÙelee oe n~ Ùeeo ceve<Ùe ekeâmee keâece keâe mekeâuhe ue ue lee Smee keâeF keâeÙe vene n pee Gmekeâ eueS DemeeOÙe ne~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. jieeve Meyoe keâ eJeueece Meyo eueKekeâj JeekeÙe heve: eueeKeS—

Gòej— (keâ) Øekeâele keâ Deoj Oeve-meheoe Yeje n~

(Ke) nce meye meKe hee mekeâle n~

(ie) Øekeâele ceve<Ùe keâ heejßece me peelelee n~

(le) vej-meceepe keâe YeeiÙe heejßece n~

(*) Deemeceeve keâe Gmee ve ÚDee n, epemeve heejßece keâe cenllJe eoÙee~

2. evecveeueeKele Meyoe ce Ghemeie DeLeJee ØelÙeÙe pee [keâj eueeKeS—

Gòej— Ùeeie	DeeYeÙeeie	Goej	Goejlee
meieOe	meieeOele	meceepe	meeceeepekeâ
peeele	Øepeeele	peÙe	eJepeÙe
he$e	mehe$e	%eeve	De%eeve
vece	vecelee	cele	celeØeeÙe

3. evecveeueeKele Meyoe keâe DeLemeenle JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) eJeYeJe : JeYeJe

heejßecee JÙeekele ne eJeYeJe Øeehle keâjve ce me#ece nelee n~

(Ke) FeÛÚle : ceveÛeene

lehemÙee keâjve hej lehemJee keâe FeÛÚle Jej Øeehle ne ieÙee~

(ie) cevepe : ceve<Ùe

Deepekeâue cevepe YeeiÙeJeeoe yevelee pee jne n~

(le) GoÙecee : heejßecee

GoÙecee JÙeekele ne meYee meKee keâe Øeehle keâjlee n~

(*) YeeiÙeJeeoe : YeeiÙe ce eJeMJeeme jKeve Jeeuee

YeeiÙeJeeoe ceve<Ùe peeJeve ce meheâue vene ne mekeâlee~

(Ûe) keâe<e : Kepeevee

nceeje Oejlee Devekeâ keâe<ee keâe Ye [ej n~

4. Meyoe keâe Jelevee MeoOe keâeepeS—

Gòej—	JeeYeJe	=	eJeYeJe	FeÛÚle	=	FeÛÚle
	le<š	=	le<š	mele<e	=	mele<e
	yepeyeue	=	Yepeyeue	GoÙece	=	GoÙece
	heyeue	=	Øeyeue	meÛeele	=	meeÛele

5. JeCee keâe eceueekeâj eueeKeS—

Gòej—	he + j + De + keâ + $e+ + le + F	=	Øekeâele
	ve + Dee + j + F	=	veeje
	me + Je + De + j + ie + De	=	mJeie
	G + o + Ùe + De + ce + F	=	GoÙecee
	ce + De + ve + G + <e + Ùe + De	=	ceve<Ùe

6. evecveeueeKele JeekeÙee keâe keâe<"keâ ce eoS JeekeÙe-Yeo keâ Devemeej yeoeueS—

Gòej— (keâ) keÙee jeenle heâšyeeue Keue jne n?

(Ke) ce he$e vene eueKe jne n~

(ie) lece keâue ceyeF peeDee~

(le) MeeÙeo Deepe Je<ee neiee~

(*) Jeen! mejpe keâe ueeue ieeuee eoKeueeF he [e~

7. evecveeueeKele JeekeÙee ce me e>eâÙee-Meyo ÚeškeâJ eueeKeS—

Gòej— (keâ) Yeje~ (Ke) yevee~ (ie) heelee~

(le) Pekeâlee~ (*) Gieelee~ (Ûe) keâjvee~

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) uemee, (Ke) oOe keâ DeYeeJe ce, (ie) enmee keâe

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) uemee keâe Úeše keâeuee DeeKe, mepeie Ke[keâeve Deej meleve, jeÙeoej leLee eheÚue heje keâe Úve Jeeuee ueyee heÚ Gmekeâe Meejeejkeâ oMee keâe JeCeve keâjlee n~ Jen meeceevÙe keâòee me eyeukeâue ne eYevve Lee~

(Ke) uemee keâe celÙe Yee[S oJeeje leeÙeue neve hej nF~

(ie) veeue ce Øekeâeleoòe MJeeve-ieCee; peme—Yeekeâvee, keâešvee, heÚ enueevee Deeeo ieCee keâe DeYeeJe Lee~

(le) veeue keâe Ûeeon Je<e keâe peeJeve eceuee Lee~

4. yeleeFS, keâlle keâe Jeheâeoej peeveJej ceevee ieÙee n; keÙee?

Gòej— keâòe keâe Jeheâeoej peeveJej Fmeeue S ceevee ieÙee n keÙeeekeâ Jen ekeâmee Yee heejemLeele ce Deheve ceeeuekeâ me ieooeje vene keâjlee n~ Jen nceMee Deheve ceeeuekeâ keâe meneÙelee keâjve keâ eueS lelhej jnlee n~

euee Kele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) enjvee keâ meceeve JeieJelee, meeÛe ce {uee nF on, epemece JÙeLe keânve keâ eueS Skeâ leeuee ceeme Yee vene Lee~ yeoeOeceevee keâe helee ove Jeeuee keâeuee, hej Úeše DeeKe, mepeie Ke[keâeve Deej meleve, jeÙeoej leLee eheÚue heje keâe Úve Jeeuee ueyee heÚ meye keâÚ Gme jepemee eJeMe<elee olee Lee~ Ùene keâejCe Lee ekeâ Jen meeceevÙe keâòee me eYevve Lee~

(Ke) DeumeeMeÙeve keâlle keâ eJe<eÙe ce ueeKekeâe ve eueKee n ekeâ DeumeeMeÙeve keâllee Skeâ ne mJeecee keâe mJeekeâej keâjlee n~ Ùeeo heejemLeeleÙee keâ keâejCe Skeâ JÙeekele keâe mJeeeelJe Gme meueYe vene nelee lee Jen meyekeâ meeLe menÛej pemee DeeÛejCe keâjve ueielee n~ omej Meyoe ce, DeeoMe ekeâmee keâe vene ceevelee, hejle meyekeâ mvenheCe DevejeOe keâe j#ee ce lelhej jnlee n~

(ie) Meele-$e+le ce uemee Deheve De[eme-he[eme keâe meJee keâjve keâ eueS meoJe lelhej jnlee Lee~ Jene keâ ueeie keâÚ Yee meeceeve ceieJeeve keâ eueS uemee keâ ieue ce ®heS Deej meece«ee meÛee keâ meeLe Skeâ ye[e DeieeÚe Ùee Ûeeoj yeeOekeâj Gmeme meeceeve ueeve keâe DevejeOe keâjle Le Deej Jen yeheâ hej ceeie yeveekeâj meej JÙeJeOeeve keâe heej keâj okeâeve hej henÛekeâj meeceeve ue Deelee~ Fme

Øekeâej Jen Deheve De[eme-he[eme keâe ceoo keâjlee Lee~

(le) ''keâlle Yee<ee vene, OJeeve henÛeevele n~'' Fme yeele keâe ueeKekeâe ve veeue keâ eJe<eÙe ce yeleele nS keâne n ekeâ Gmeme keâÚ keânvee Yee<ee peeveve Jeeue ceve<Ùe me yeele keâjve keâ meceeve Lee~ yeenj lecele meceÙe Ùeeo Gmeme keâeF keân olee ekeâ ie® pee lecn {{ jne Lee lee Jen Ûenejoe Jeeje keâokeâj cej keâcej ce Deekeâj DeeoMe keâe Øelee#ee keâjlee~ eheâj Ùen keânve hej ekeâ keâeF keâece vene n; peeDee lee Jen lejle mecePe peelee~ Fme Øekeâej ueeKekeâe ve mhe<š ekeâÙee n ekeâ keâòe Yee<ee vene OJeeve henÛeevele n~

(*) veeue, ieejÙee keâ yeÛÛee keâe oKeYeeue Skeâ henjoej keâ ¤he ce keâjlee Lee~ Gve yeÛÛee keâ leemeue me eiej peeve hej Jen ekeâmee Yee DevÙe keâòee-eyeuuee keâe Deoj vene Deeve olee Lee leeekeâ Jee Gve vevn he#ee-MeeJekeâe keâe keâeF vekeâmeeve ve henÛee mekeâ~ Jen Gvn Jeeheme Gvekeâ leemeue ce jKeve keâ eueS Gvn keâeceuelee me cen ce oyeekeâj ueeKekeâe keâ heeme ue peelee leeekeâ Jen Gme Jeeheme leemeue ce jKe mekeâ~

(Ûe) veeue Kejieemee keâe yeÛeeve keâ eueS mejie keâ omeje Deej keâo ieÙee pene eyeuuee Lee~ veeue keâe Jene oKe eyeuuee lee Yeeie ieÙee, hejle KejieeMee keâe yeenj evekeâueve me jekeâve keâ eueS Jen jeleYej Deeme me Yeeielee nDee mejie keâ oJeej hej Ke[e jne~ pÙeeoe meoe keâ keâejCe Gme meoe ueie ieF epememe Gme vÙeceeeveÙee ne ieÙee Deej Gme keâF eovee lekeâ FpekeMeve, oJee Deeeo keâe keâ<š Peuevee he[e~ Fme Øekeâej Ùen hejehekeâej veeue keâe ye[e ne ceniee he[e~

2. ejkele mLeevee keâe heele GeÛele Meyoe oJeeje keâeepeS—

Gòej— (keâ) veeue keâe cee uemee veece me hekeâeje peelee Lee~

(Ke) DeumeeMeÙeve keâllee Skeâ ne mJeecee keâe mJeekeâej keâjlee n~

(ie) keâlle Yee<ee vene peevele, OJeeve henÛeevele n~

(le) Ùen hejehekeâej veeue keâ eueS yenle ceniee he[e~

(*) veeue keâe Ûeeon Je<e keâe peeJeve eceuee Lee~

(Ûe) peeJeve keâ meceeve Gmekeâe celÙe Yee ovÙejenle Lee~

3. keâejCe yeleeFS—

Gòej— (keâ) Jen yeheâ keâ yeeÛe jemlee yevee uelee Lee Deej meYee JÙeJeOeevee keâe heej keâjkeâ okeâeve lekeâ henÛe peelee~

(Ke) ueeKekeâe veeue keâe Deheve meeLe ØeÙeeie ue DeeF keÙeeekeâ veeue keâe cee uemee cej Ûekeâe Lee~

4. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3), (Ke) (3), (ie) (7), (le) (3), (*) (7)~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. 'lee', 'Fkeâ' 'FÙe' leLee 'oej' ØelÙeÙee me leeve-leeve Meyo yeveeFS—

Gòej— eJevecelee oMeveeÙe

me#ecelee — ØeeLeveeÙe
ØeYelee — eJeÛeejveeÙe
meeceeepekeâ — Keyejoej
veelekeâ — Ûeekeâeoej
DeeÅeeeiekeâ — Jeheâeoej

2. evecveeueeKele Meyoe keâ oe-oe DeLe n~ oevee DeLe eueKekeâj Gveme JeekeÙe yeveeFS—

Gòej— (keâ) leej
- yeeCe—jece ve jeJeCe keâe leej ceeje~
- leš—eouuee Ùecevee veoe keâ leej hej emLele n~

(Ke) mejie
- Ûeej ve Ûeeje keâjve keâ eueS Skeâ mejie yeveeF~
- DeÛÚe jie—Gmekeâe peeJeve Devekeâ mejiee me mepee nDee n~

(ie) ceõe
- ®heÙee—yeejyeue me Øemevve nekeâj Dekeâyej ve Gvn mJeCe ceõeS oe~
- emLeele/Deemeve—Gmekeâe ceKe ceõe oKekeâj Smee ueiee peme Jen yenle ›eâeOe ce ne~

(le) lešvee
- leešle nF—eouuee peele meceÙe nceej jemle ce Skeâ lešvee leše~
- keâce nevee—heeCecee keâ yeeo Ûeõcee eove-Øeeleeove lešlee n~

(*) Me<e
- yeÛee nDee—Dee" ce me heeÛe peeve hej leeve Me<e yeÛelee n~
- mehejepe—ue#ceCe pee Me<e veeie keâ DeJeleej Le~

3. Jelevee MeoOe keâeepeS—

Gòej—

DeheCe	=	DeheCe	eJeceLe	=	eJeceMe
meceevÙe	=	meeceevÙe	meJeeceelJe	=	mJeeeceelJe
hejJeòee	=	ØeJeeòe	hejJeleeÙe	=	heJeleeÙe
veeJevelee	=	veJeevelee	Deee›eâlee	=	Deekeâele

4. Meyoe keâe mene ›eâce ce jKekeâj oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) DeumeeMeÙeve keâòee Skeâ ne mJeecee keâe mJeekeâej keâjlee n~
(Ke) ekeâmee-ekeâmee eove Gme keâF yeej Deevee-peevee he[lee n~
(ie) Skeâ eove henue Gmekeâe DeeKe Keuee Lee~
(le) veeue keâe OJeeve-%eeve yenle eJemlele Lee~
(*) Gmekeâ Fme eveÙece ce keâYee e{ueeF vene he[e~
(Ûe) Ùen hejehekeâej veeue keâ eueS yenle ceniee he[e~

5. meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej— keâLee = ekeâmmee — DeheCe = DeOeje

JÙeLe	=	yekeâej	eYevve	=	Deueie
DeeOMe	=	Dee%ee	ØeJeelle	=	ØeJeen
JeOeOe	=	ye{eòeje	eØeÙe	=	hÙeeje
jee$e	=	jele	Øelee#ee	=	Flepeej

10 Yeeueejece keâe peeJe

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeOOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. meeÛekeâj yeleeFS—

Gòej— (keâ) eÛe$eiehle Ùeceole Le~ Je yeej-yeej ÛeMcee heeÚ keâj leLee, yeej-yeej Lekeâ me hevve heueškeâj, jepemšj oKe jn Le~

(Ke) veejo pee heLJee hej Yeeueejece keâ yeej ce helee ueieeve ieS Le~

(ie) Dele ce Yeeueejece keâ peeJe ve keâne, ''cePe vene peevee~ ce lee heMeve keâe ojKJeemlee ce DeŠkeâe n~ Ùene ceje ceve ueiee n~ ce Dehevee ojKJeemle Úe[keâj vene pee mekeâlee.....?''

(le) Øemlele keânevee me mhe<š nelee n ekeâ peeJeve keâe keâeF Yee #e$e Ye<šeÛeej me DeÚlee vene jn ieÙee n~

3. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) Deelcee, (Ke) Jepeve vene jKee Lee, (ie) Ye<šeÛeej~

4. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) cenejepe, ejkeâe[meye "ekeâ n~''

(Ke) Yeeueejece keâe peeJe keâne n?''

(ie) Gme hej Fvekeâce Škeme lee yekeâeÙee vene Lee~

(le) Ùene nj DeÛÚe ienmLee keâe DeeOeej n~

(*) meeOe-melee keâe JeeCee me lee Deej DeÛÚ mJej evekeâuele n~

(Ûe) ce Dehevee ojKJeemle Úe[keâj vene pee mekeâlee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) Oecejepe ueeKee Je<ee me DemeKÙe DeeOeceÙee keâe keâce Deej emeheâeejMe keâ DeeOeej hej mJeie Ùee vejkeâ ce eveJeeme-mLeeve 'Deueeš' keâjle Dee jn Le~

(Ke) eÛe$eiehle ve Oecejepe keâe heLJee hej ne jn Ye<šeÛeeje keâ yeej ce Ùen peevekeâeje oe ekeâ

''cenejepe! Deepekeâue heLJee hej Fme Øekeâej keâe JÙeeheej yenle Ûeuee n~ ueeie oemlee keâe keâÚ Ûeepe Yepele n Deej Gvn jemle ce ne jueJeJeeue G[e uele n~ nepeje keâ heemeuee keâ ceepe jueJe Deheâmej henvele n~ ceeueiee[e keâ e[yye-keâ-e[yye jemle ce keâš peele n~ Skeâ yeele Deej ne jne n~ jepeveelekeâ ouee keâ velee eJejeOee velee keâe G[ekeâj keâne yeo keâj ole n~ keâne Yeeueejece keâ peeJe keâe Yee lee ekeâmee eJejeOee ve cejve keâ yeeo Yee Kejeyee keâjve keâ eueS vene G[e eoÙee?''

(ie) ueKekeâ ve meceepe keâ mejkeâeje DeeOekeâeejÙee keâ Jeiee hej keâše#e FmeeueS ekeâÙee n keÙeeekeâ Jen Ùen yeleevee Ûeenle n ekeâ nceej meceepe ce Ye<šeÛeej Fme Øekeâej heâue Ûekeâe n ekeâ keâeF Yee keâeÙe eyevee ejMJele eoS vene nelee~ pee keâeÙe Deemeevee me ne peevee ÛeeenS Jen keâeÙe Yee Deemeevee me vene ne heelee n Gmekeâ eueS Yee yeej-yeej Ûekekeâj ueieekeâj DeeOekeâeejÙee keâe KeMeeceo keâjvee he[lee n~

(le) Yeeueejece keâe peeJe Dehevee heMeve keâe heâeFue me FmeeueS eÛehekeâe nDee Lee keÙeeekeâ Jen heeÛe meeue henue ejšeÙej ne Ûekeâe Lee hejle Gmekeâ yenle ojKJeemle ove hej Yee Gmekeâe heMeve DeYee lekeâ vene yevee Lee~ cejve keâ yeeo Yee Jen Dehevee heâeFue vene Úe[vee Ûeenlee Lee keÙeeekeâ Jen heMeve keâe ojKJeemlee ce ne Deškeâe nDee Lee Deej Fmee keâejCe Gmekeâe ceve Jene hej ueiee Lee Jen Ùene keânlee ekeâ Jen ojKJeemle Úe[keâj keâne vene peeSiee~

(*) Fme heekele keâe DeeMeÙe Ùen n ekeâ Yeeueejece ve Dehevee heMeve yeveJeeve keâ eueS mejkeâeje ohelejе ce Depee lee yenle oe Lee hejle Gmeve Gve DeeOekeâeejÙee keâe ejMJele keâe hemee vene eoÙee Lee FmeeueS Gmekeâe ojKJeemle joo keâe peelee Lee Gvekeâe keâeF meveJeeF vene keâe peelee Lee~

(Ûe) Øemlele keânevee ce ueKekeâ nce Ùen meoMe ovee Ûeenlee n ekeâ nce Ye<šeÛeej keâe eJejeOe keâjvee ÛeeenS Deej ejMJele okeâj keâeF Yee keâeÙe vene keâjJeevee ÛeeenS~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele meceemee oJeeje mecemleheo yeveeFS—

Gòej—	peeve eyevee	=	Devepeeve	nj ceeme	=	ceeemekeâ
	Meekele keâ Devemeej	=	ÙeLeeMeekele	eyevee celeueye keâ	=	yeceleueye
	pevce Yej	=	Deepevce	neLe-ne-neLe ce	=	neLeeneLe

2. eveoMeevemeej JeekeÙee keâe yeouekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) eJeceue lece Ùen keâeÙe DeYee vene keâje~

(Ke) keÙee Øe%ee hemlekeâ he{ Ûekeâe?

(ie) keÙee Deepe Je<ee vene neiee?

(le) keâejMcee Dehevee keâece Kelce vene keâj jne n~

(*) ieeOee pee keâe veece meYee ve mevee n~

3. evecveeueeKele Meyoe ce me ieuele heÙeeÙe hej (7) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej– on	—	keâeÙee	leve	keâueJej	peeJe (7)
helvee	—	YeeÙee	Jeecee	Ùeecee (7)	menOeeceCee
ceKe	—	yeoeOeneve	ceeleceo	keâcepeej (7)	yeDekeue
Ùee$ee	—	YeceCe	heÙeŠve	oMeeŠve	ieceve (7)
celÙe	—	onele	oneJemeeve	hejueekeâieceve	onele (7)

4. evecveeueeKele Meyoe keâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej– (keâ) cenMe Deej mejMe keâe ue[eF keâe keÙee ceooe n Jen nce Deepe lekeâ mecePe vene DeeÙee~

(Ke) Ûeeje lejheâ DeOekeâej JÙeehle Lee~

(ie) keâue keâ#ee ce Úe$ee keâe meKÙee veieCÙe ne Lee~

(le) nce Deheve keâcee keâ DeeOeej hej ne mJeie-vejkeâ keâe Øeeehle nelee n~

(*) jenue keâe yeÛeheve me ne oMe YeceCe keâe MeekeâLee~

5. veeÛe eoS De«epee leLee Go Meyoe keâ enoe heÙeeÙe eueeKeS—

Gòej– ojKJeemle	=	ØeeLevee	Deheâmej	=	ØeMeemeevekeâ DeeOekeâeje
ceooe	=	GooMÙe	heemŠceve	=	[eekeâÙee
jepemšj	=	yÙeeje	Ûekeâcee	=	OeeKee
Fvekeâce	=	DeeÙe	Fceejle	=	ceepeue
Fpeeeveùej	=	DeeYeÙelee	nkece	=	DeeoMe

6. GeÛele eJemceÙeeeeoyeeOekeâ Meyo Ûevekeâj JeekeÙe heCe keâeepeS—

Gòej– (keâ) MeeyeeMe! cePe leceme Smee ne Gcceeo Lee~

(Ke) Jeen! ekeâlevee meneJevee nJee Ûeue jne n~

(ie) GF! yenle oo ne jne n~

(le) eÚ:! Smee vene keânle~

(*) yeehe j! ekeâlevee ye[e meehe n~

(Ûe) DeÛÚe! lee Ùe lecneje keâece n~

(Ú) OevÙe! n Sme Jeej~

(pe) Dej! Jen lee yejyeeo ne ieÙee~

11 cenehee[le jenue meekeâlÙeeÙeve

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej– Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) keâoejveeLe hee [Ùe, (Ke) 36, (ie) oevee keâe~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Øemlele hee" ce cenehee [le jenue meekeâlÙeeÙeve keâe peeJeve-heejÛeÙe eoÙee ieÙee n~

(Ke) jenue pee ve 150 me DeeOekeâ hemlekeâe keâe mepeve ekeâÙee~

(ie) jenue pee keâe lecekekeâ [e keâe ØejCee Deheve veevee pee me eceuee Lee~

(le) jenue pee keâ meeLe Ùen leŠvee leŠe ekeâ Gvekeâe mcejCe Meekele uehle ne ieF~

4. lecekekeâ [e peeJeve keâmee nelee n? yeleeFS~

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

euee**Kele**

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) cenehee [le jenue meekeâlÙeeÙeve keâe pevce 9 DeØeue, 1893 keâe «eece heone, epeuee Deepeceie{ Gllej ØeoMe ce nDee Lee~

(Ke) jenue meekeâlÙeeÙeve ve ekeâmee Skeâ eJeOee hej keâece vene ekeâÙee yeeukeâ GhevÙeeme, veeŠkeâ, keânevee, peeJevee, Ùee$ee-Jelleele, keâeMe Deeeo eueKe Deej oMeve, Feleneme, eJe%eeve eJe<eÙee hej Yee Devekeâ hemlekeâ eueKekeâj enoe meeenlÙe keâe mecceOe ekeâÙee~

(ie) jenue meekeâlÙeeÙeve oJeeje eueKe ieS ØeemeOe GhevÙeeme leLee keâLee-me«en keâ veece evecve n— GhevÙeeme—emen meveeheele, peÙe ÙeeOeÙe, peeo keâe ceukeâ, ceOe mJehve, mehleemeOe Deeeo~ keâLee-me«en—melecee keâ yeÛÛe, lecekekeâ [Meem$e, peeve keâ eueS, emen meveeheele, Jeeuiee me ieiee Deeeo~

(le) jenue pee keâe keâeMee hee [le meYee oJeeje cenehee [le keâe GheeeOe, enoe meeenlÙe meccceueve oJeeje meeenlÙe JeeÛemheele keâe GheeeOe, Yeeieuehej ÙeeveJeemeŠe leLee eJeoÙeeuekeâej ÙeeveJeemeŠe (ßeeuekeâe) oJeeje [eO eueŠ keâe ceeveo GheeeOe SJe Yeejle mejkeâej oJeeje meJeeÛÛe meccceeve 'heoceYe<eCe' me meccceeevele ekeâÙee ieÙee~

(*) jenue pee keâe peeJeve meeOee-meeOee, menpe, Dee [yej me cekele, DeeuemÙe me jenle leLee DeveMeeemele Lee~ Gvekeâe mJeYeeJe yeÛÛee keâ meceeve mejue Lee~ >eâeOe Deej Denkeâej keâe veeceeeveMeeve lekeâ ve Lee~

(Ûe) Gvekeâe mcejCeMeekele uehle ne ieF~ Jen JÙeekele pee npeeje-npeej Ùeeoe keâe Deheve ceemle<keâ ce mepeeS Lee, meye keâÚ Yeue ieÙee~ Gvekeâe Ùen emLeele DeeeKeje meceÙe lekeâ yevee jne Deej 14 DeØeue, 1963 keâe Gvneve Deelece meeme uee~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) yeeoOe Oece me ØeYeeeJele nekeâj Gvneve Dehevee veece jenue jKe eueÙee~

(Ke) Skeâ meeLe ye"keâj keâF «eLe eueKeJee ovee Gvekeâ eueS Deemeeve keâece Lee~

(ie) lecekekeâ [e keâe ØejCee Gvn Deheve veevee pee me eceuee Lee~

(le) Gvneve memkeâle SJe heeeue keâ Devekeâ yeeoOe «eLee keâe helee ueieeÙee~

(*) ›eâeOe Deej Denkeâej keâe veeceeeveMeeve lekeâ ve Lee~

(Ûe) **14** DeØeue, **1963** keâe Gvneve Deelece meeme uee~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3), (Ke) (3), (ie) (7), (le) (7), (*) (3)~

Ke['Ke'

JÙeekeâj Ce-%eeve

1. evecveeueeKele JeekeÙee ce me meceÛÛeÙeyeeOekeâ Meyo ÚeŠkeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) Deej~ (Ke) keÙeeekeâ~ (ie) hejle~

(le) leeekeâ~ (*) Ùee~

2. evecveeueeKele Meyoe keâ DevekeâeLee Meyo eueeKeS—

Gòej— meevee = mJeCe, veeo uevee, yenceuÙe heoeLe

ueeue = Skeâ jie, he$e, Skeâ veie

veie = heJele, helLej

keâue = meye, JeMe, iee$e

keâeue = meceÙe, celÙe

Yeeie = Yeeievee, Yeeieheâue, enmmee

3. evecveeueeKele JeekeÙee ce me GooMÙe leLee eJeOeÙe ÚeŠkeâj eueeKeS—

Gòej—	GooMÙe	eJeOeÙe
(keâ)	ceje Yeejle	ceneve n~
(Ke)	ceelee pee	Keevee yevee jne n~
(ie)	jenue pee	keâe yeÛeheve me ne leceve keâe yenle Meekeâ Lee~
(le)	Jen	yeeoOe eYe#e yeve ieS~
(*)	keâeheue ve	Deheve ehelee keâe he$e eueKee~

4. evecveeueeKele ceneJeje keâe JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) ueielee n oÙeejece Dekeue keâe oMceve n leYee lee Gme Dehevee YeueeF keâe keâeF yeele mecePe ce vene Deelee~

(Ke) ceve Gmekeâe ien keâeÙe ce ceoo keÙee keâj oe Jen lee cej ieue ne he[ieF~

(ie) cenejeCee Øeleehe ve nuoe leeŠe keâ ceoeve ce ceieuee keâe mevee me ueene eueÙee~

(le) Gme hej lecnejе yeelee keâe peje Yee ØeYeeJe vene he[iee keÙeeekeâ Jen lee eÛekeâvee le[e n~

(*) ceeenle ve Deheve JÙeJemeeÙe ce Keye veece keâceeÙee n~

5. Devekeâ Meyoe keâ eueS Skeâ Meyo eueeKeS—

Gòej— (keâ) Decej~ (Ke) DeveeLe~ (ie) meiece~

(le) Yele~ (*) DeeleJe<ee~

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeOOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) oevee lejn keâe, (Ke) meheâo, (ie) npeeje eÛee[Ùee~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ueKekeâ ueeiee me Ùen mevelee jne Lee ekeâ Gvekeâe oeOe keâYee peJeeve Deej Keyemejle Lee~

(Ke) ueKekeâ ve Dehevee oeOe keâe nceMee veeŠe-mee, ceeŠe-mee Deej leevekeâ Pekeâe nF-mee oKee Lee~

(ie) oeOe pee Ùen peevekeâj oKee nF ekeâ Fvekeâ hee"Ùe>eâce ce jye (FMJej) Dej Oece«eLee keâ yeej ce keâÚ vene he{eÙee peelee~

(le) ueKekeâ ve Dele ce Skeâ Depeye ne ÂMÙe oKee ekeâ npeeje keâe meKÙee ce ieejÙee heâMe hej eyeKeje ye"e Lee~ keâne keâeF ÛenÛenenš vene~ eyeukeâue Meele evemleyOe~

4. yeleeFS, keÙee heMe-hee#eÙee keâe oevee-heevee Deeeo ovee DeÛÚe yeele n? Ùeeo ne lee keÙee?

Gòej— heMe-hee#eÙee keâe oevee-heevee Deeeo ovee yenle DeÛÚe yeele n, keÙeeekeâ heMe-he#ee nce ueeiee hej ne eveYej nele n~ Gvn Ùen DeeMee nelee n ekeâ ekeâmee-ve-ekeâmee JÙeekele keâ oJeeje Gvn Gvekeâe Yeepeve eceue peeSiee~ Dele: nce heMe-hee#eÙee, peeJe-peleDee keâe Yee OÙeeve jKevee ÛeeenS leLee Gvn oevee-heevee DeJeMÙe ovee ÛeeenS~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ueKekeâ keâe oeOe pee veeŠe-mee, ceeŠe-mee Deej Lee[e Pekeâe nF leLee meYee keâe oeeOÙee keâe lejn ye{e Lee~ Ûenj hej PeejÙee keâe Dee[e-elejÚe uekeâej-mee he[e nF Lee~

(Ke) ieeJe ce ueKekeâ keâe eJeOÙeeueÙee eMe#ee ce oeOe pee ueKekeâ keâe jepe mkeâue lekeâ Úe[ve peelee Deej peye lekeâ ie®oJeej keâ hepeeje Gvn JeCeceeuee emeKeele leLee meJej heekeleyeOe ne yeÛÛee me mej ce ØeeLevee keâjJeele leye lekeâ oeOe cee Jene Deoj ye" Oece«eLe keâe he{e keâjlee Deej peye oevee Deheve-Deheve keâece me eveheŠ peele lee Skeâ meeLe ne lej ueeš Deele~

(ie) peme-peme Jekele iepejlee ieÙee, ueKekeâ Deej oeOe pee keâ yeeÛe mehekeâ keâce me keâcelej nelee ieÙee~ keâÚ Je<ee lekeâ lee Je ueKekeâ keâe G"elee jne Deej mkeâue keâ eueS leÙeej Yee keâjlee jne~ mkeâue me ueeškeâj Deeve hej heÚlee ekeâ Jene keÙee-keÙee he{e~ hejle Skeâ eove peye Gvn Ùen helee Ûeuee ekeâ Gvekeâ hee"Ùe>eâce ce meieele keâe eJe<eÙe Yee Meeeceue n, Je yenle ne eÛeelele ne G"e~ Gvekeâ KÙeeue ce meieele yenle ne yeje Lee~ Gvneve ueKekeâ keâe lee keâÚ vene keâne, hejle

Gvekeâe Ûehhee ne Gvekeâe veejepeiee peeenj keâj jne Lee~ Fmekeâ yeeo lee Gvneve ueKekeâ me yeeuevee-Ûeeuevee yenle keâce keâj eoÙee Lee~

(le) yejeceo ce ye"e-ye"e Je jeeŠÙee keâ vevn-vevn škeâ[keâjkeâ heâkeâlee lee mekeâ[e keâe meKÙee ce eÛee[Ùee keâ Pe[-keâ-Pe[Jene FkeâŠ" ne peele Deej Je Gvn lejkeâj ÛenÛeneve ueielee~ keâÚ Gvekeâe Šeiee hej, lee keâÚ Gvekeâ keâOee hej ye" peelee~ Je emeheâ nmelee jnlee~ Gvn PeŠkeâkeâj keâYee vene G[elee~ Gvekeâ Jeemle lee Ùene eove keâe meyeme meKekeâj #eCe nelee Lee~

(*) ueKekeâ Deeieve ce henÛekeâj yeeÛe ce ne FmeeueS ®keâ ieS; keÙeeekeâ Jene Gvekeâe oeoe cee keâe heeeLekeâ Mejej ueeue keâhe[ce eueheše nDee evemheo he[e nDee Lee~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) meYee keâe oeeoÙee keâe lejn ceje oeoe cee Yee ye{e Lee~

(Ke) keâhe[Je nceMee meheâo ne henvelee~ (le) oemlee keâe keâ[e šš ieF~

(ie) ce Gvn De«epee keâ veS-veS Meyo yeleelee~ (*) eÛee[Ùee keâ Øeele nceeje eoue Yej ieÙee~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3), (Ke) (3), (ie) (7), (le) (3), (*) (7)~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele JeekeÙee ce me eveheele Meyoe keâe ÛeÙeve keâeepeS—

Gòej— (keâ) ne~ (Ke) lee, ne~ (ie) lekeâ~

(le) cee$e, ne~ (*) lee, Yee~ (Ûe) lekeâ~

2. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— ceceekeâve = ce + G + ce + De + keâ + F + ve + De

KÙeeue = Ke + Ùe + Dee + ue + De

keâeuheevekeâ = keâ + Dee + ue + he + De + ve + F + keâ + De

oemlee = o + Dee + me + le + F

emeæele = me + F + o + Oe + Dee + le + De

heejeÛele = he + De + j + F + Ûe + F + le + De

3. evecveeueeKele keâejkeâ-eÛenvee keâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) meceÙe ceve<Ùe keâe Øelee#ee ce Ke[e vene jnlee n~

(Ke) Deece keâ Je#e me Deece eieje~

(ie) Úle hej yenle meej yeoj ye" n~

(le) ce yeepeej peeTiee~

(*) jece ve Dehevee Úeše yenve keâ eueS ceue me iee[Ùee Kejeoe~

(Ûe) jepeMe keâe ece"eFÙee yenle hemeo n~

4. evecveeueeKele JeekeÙee ce me meJeveece Meyoe keâe ÛeÙeve keâeepeS—

G ¨ °ej(ka) ceje~ (Ke) Gvekee~ (ie) nceve, Gvn~

(le) Je, cePe~ (*) ce, Gvn~

5. Ge?ele e?e ¨ ´ ee- ¡Ùeeje Jeeke? ¨ ¨ ´ keeepeS ¡ª

G ¨ °ej(ka) ke ¨ ² Dee ¨ j² ie ¨ ~´ ee

(Ke) KejieeMe lepe oe ¨ ~¬ [e

(ie) Je cePe meJej ne peieelee Lee~

(le) nceve Gvn Deheve heeme yeuee ¨ ~´ ee

(*) Je jee? ¨ ké ee vn-vevn ?ke ¨ kejk[hekelee ~

6. Meyoe kee Jelevee MeoOe kejke eueeKeS¡ª

G ¨ °ejyeª{e = ye ¨ ¬ {e KeyeMejle = Keyemejle

DemeeYevee ¨ ´ e = DeMeeYevee ¨ ´ e keeueheveeke = keeuheeveke

ehe ¨ ´ eeje = h ¨ ´ eeje mekeue = mkeue

meeke = Meeke Keevve = eKevve

meveieele = meieele vejepeeie = vejepeiee

13 [eO peeekeâj nmeve

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) [eO peeekeâj nmeve, (Ke) ieeOee pee keâe, (ie) nce mevevee pÙeeoe ÛeeenS, yeeuevee keâce~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) peeekeâj meenye keâe celÙe eoue keâ oeje he[ve me nF~

(Ke) ueeKekeâe ve [eO peeekeâj nmeve keâe Dehevee-mee ueieve keâe keâejCe Gvekeâe Yee<ee keâe yeleeÙee~ Gvekeâe Deej Dehevee (ueeKekeâe keâe) Yee<ee ce keâeF heâkeâ vene ueielee n~

(ie) [eO peeekeâj nmeve yeieeÛe ce ueie ieueeye keâ heâuee Deej heeòeÙee keâe oKeYeeue yeÛÛe keâe lejn keâjle Le~

(le) peeekeâj nmeve keâe eJevecelee Fve Meyoe me Øekeâš nelee n peye Gvn je<šheele heo hej eveJeeeÛele ekeâÙee ieÙee Lee lee leye Gvekeâ oJeeje Ùe Meyo keân ieS Le ekeâ ce mJeekeâej keâjlee n ekeâ nceeje pevelee ve Fme GÛÛelece heo keâ eueS eveJeeeÛele keâjkeâ cePe hej pee eJeMJeeme Øekeâš ekeâÙee n, Gmeme ce yenle ØeYeeeJele nDee n~

4. yeleeFS, [eO peeekeâj nmeve keâ ekeâme ieCe me Deehe meyeme pÙeeoe ØeYeeeJele n?

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ueeKekeâe [eO peeekeâj nmeve me leye me heejeÛele Lee peye Je eyenej keâ jepÙeheeue heo me eveJeòe nekeâj Yeejle keâ Ghje<šheele heo hej eveÙekele nS Le keÙeeekeâ Fvn meceÙe-meceÙe hej Gveme ekeâmee-ve-ekeâmee meyeOe ce eceueve peeve keâe meeYeeiÙe Øeehle nelee jnlee Lee~

(Ke) peeekeâj meenye keâe ceuÙeJeeve helLeje keâ DeOÙeÙeve keâe Meekeâ Lee Deej Gvneve Fvekeâe yenle me«en Yee ekeâÙee Lee~ Gvekeâ Ùene oeJeeje me meceeveelej ueiee cepee hej lejn-lejn keâ helLej mepe jnle Le~

(ie) peeekeâj meenye ve meyeme ceuÙeJeeve hepee ieeOee pee keâe FmeeueS yeleeÙee n, keÙeeekeâ Gvekeâ eJeÛeej meyeme Gòece Le Deej Gvekeâe yejeyeje keâjvee ekeâmee keâ eueS Yee DemeYeJe Lee~

(le) peeekeâj meenye keâ Devemeej ieeOee pee enoe keâ he#e ce FmeeueS Le keÙeeekeâ Jen enoe Yee<ee keâe oMe ce heâueevee Ûeenle Le Deej Deueie-Deueie Yee<eeS yeeueve Jeeuee keâe eceueevee Ûeenle Le~

(*) 13 ceF, 1967 keâe je<šheele keâe heo meYeeuele nS peeekeâj meenye ve keâne Lee ekeâ meeje Yeejle ceje lej n, ce meÛÛee ueieve me Fme lej keâe cepeyele Deej meoj yeveeve keâe keâeeMeMe keâ¤iee leeekeâ Ùen cej ceneve oMeJeeemeÙee keâe GheÙekele lej ne, epemece Fvemeeheâ Deej KeMeneuee keâe Dehevee mLeeve ne~

(Ûe) yeoOepeÙelee GoÙeeve ce Gvneve keâne Lee, ''he[keâe meyeme ye[e eJeMe<elee Ùene n ekeâ Jen ÛeheÛeehe Ke[e jnlee n Deej meyekeâe heâue Deej ÚeÙee olee n~ Yeejle keâe Deepe Ûehe veleeDee keâe pe¤jle n~''

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) [eO peeekeâj nmeve meenye keâe pevceYeece FšeJee Lee~

(Ke) Fme DeelceeÙelee Deej eJeMJeeme keâe Skeâ keâejCe, Gvekeâe Yee<ee Yee Lee~

(ie) peeekeâj meenye keâe omeje Meekeâ yeeieJeevee Lee~

(le) Je enoe DeÛÚe vene yeeuele Le~

(*) ce Yeejle keâe je<šheele n, ekeâmee Keeme Oece keâe vene~

(Ûe) Yeejle keâe Deepe Ûehe veleeDee keâe pe¤jle n~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (7), (Ke) (7), (ie) (3), (le) (3), (*) (3)~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. hee" ce me GoOejCe-eÛenve Jeeue Ûeej JeekeÙee keâe ÚeškeâJ eueeKeS—

Gòej— 1. ''YeieJeeve keâ lej ce meye yejeyej nele n~''

2. ''Fve veeoevee keâe ceeuece vene n ekeâ ce Yeejle keâe je<šheele n ekeâmee Keeme Oece keâe vene~''

3. ''Deejece keâme keâ¤? leveKJeen lee keâece keâjve keâe uelee n~''

4. ''FMJej ve yeeueve keâ eueS cen Skeâ eoÙee n Deej meveve keâ eueS keâeve oe, FmeeueS nce pÙeeoe mevevee ÛeenS, yeeuevee keâce~''

2. evecveeueeKele Ghemeie Deej ceue Meyoe keâe pee [keâj veS Meyo yeveeFS Deej DeLe eueeKeS—

Gòej— Øe + yeue	Øeyeue	yeueJeeve	De + enmee	Deenmee	enmee vene keâjvee
eve + Jeeme	eveJeeme	DeeßeÙe	me + ®eÛe	me®eÛe	Gòece ®eÛe
eJe + vece	eJevece	meecÙe	me + hele	mehele	Gòece he$e

3. evecveeueeKele ceneJeje keâe JeekeÙee ce Fme Øekeâej ØeÙeeie keâeepeS ekeâ Fvekeâe DeLe mhe<š ne peeS—

Gòej— (keâ) yeÛÛe ce yeÛeheve me ne DeÛÚ memkeâeje keâe veeJe [euevee ÛeeenS~

(Ke) ßeekeâ<Ce keâe oKekeâj oJekeâe keâe DeeKe Yej DeeF~

(ie) keâÚ Úe$e Deheve ieCee keâ keâejCe DeOÙeehekeâe keâ eoue ce yeme peele n~

(le) Deheve he$e keâ heje#ee ce ØeLece Deeve hej Gmekeâe cee keâe ieuee Yej DeeÙee~

(*) ceveepe keâ heeme keâece lee keâÚ n vene yeJepen ceeje-ceeje eheâjlee n~

(Ûe) Dehevee JÙeJemeeÙe Me¤ keâjve hej jeenle keâe JÙeeheej ce yenle ueeYe nDee~

(Ú) heje#ee keâ eueS Ùeeo ekeâÙee nDee meeje hee'' jeJe DeÛÚe lejn Ùeeo jKelee n~

(pe) Dehevee keâece evekeâeuevee lee keâeF Deepekeâue keâ veleeDee me meeKe mekeâlee n~

(Pe) jeJe keâe oeoe keâe DeÛeevekeâ leyeeÙele Kejeye ne peeve keâ keâejCe Gvekeâ lej ce Ûeuelee nDee keâece ®keâ ieÙee~

(_e) meveecee keâe uenje ve meYee Fceejlee keâe ve<š Ye<š keâj eoÙee~

4. GheÙekele oevee keâ oe-oe GoenjCe eueeKeS—

Gòej— ieiee Deej Ùecevee—ieiee-Ùecevee	Deejemee—Deeje-mee
he{vee Deej eueKevee—he{vee-eueKevee	yenlemee—yenle-mee

5. evecveeueeKele Meyoe ce me eJeMe<eCe Meyoe keâe ÚeešS—

Gòej— ceuÙeJeeve hellej	=	ceuÙeJeeve	meoj ieueeye	=	meoj
DeeJemcejCeeÙe yeele	=	DeeJemcejCeeÙe	KeMeneue peeJeve	=	KeMeneue
eJevece JÙeekele	=	eJevece	GÛÛelece heo	=	GÛÛelece
ceuÙeJeeve hepee	=	ceuÙeJeeve	veS ieueeye	=	veS

6. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— heejeÛele = he + De + j + F + Ûe + F + le + De

meeYeeiÙe = me + Dee + Ye + Dee + ie + Ùe + De

ecešše = ce + F + š + š + F

je<šheele = j + Dee + <e + š + j + De + he + De + le + F

eJeMJeeme = Je + F + Me + Je + Dee + me + De

heâkeâ = heâ + j + De + keâ + De

7. Meyoe keâe Jelevee MeoOe keâeepeS—

Gòej— meÛeeJe = meeÛeJe

meeYeeieÙe = meeYeeiÙe

TÛÛee = TÛee

veeJeeÛeele = eveJeeeÛele

›eeoeOe = JeoeOe

ješhelee = je<šheele

ceeeó = ecešše

heâjkeâ = heâkeâ

heepe = hepee

Dejece = Deejece

14 Ûeeuee Ûeheeueve

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) 16 DeØeue, 1889 ce, (Ke) ekeâmee keâe cepeekeâ G[evee, (ie) Jeue[ve~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Ûeeuee keâe yeÛeheve keâe Ùen yeele Ùeeo Lee ekeâ cee cePe Deej cej YeeF eme[vee keâe nj jele DeeÙee keâ Ùene Úe[keâj eLeÙešj Ûeuee peelee Lee~

(Ke) Ûeeuee Ûeheeueve keâe cee ve Deoeuele keâ ojJeepe FmeeueS KešKešeS, keÙeeekeâ Fvekeâ ehelepee Fvekeâ heeueve-hee<eCe keâe KeÛe vene o jn Le~

(ie) heeÛe Je<e keâe DeeÙe ce Ûeeuee Dehevee cee keâ mLeeve hej ieevee ieeve henuee yeej ceÛe hej DeeÙee~

(le) Ûeeuee keâe meheâuelee me Jeue[ve eÛe{lee Lee~

(*) Ûeeuee ve Deheve peeJeve keâ yeej ce Dele ce Ùen keâne ekeâ Deepe cejе peeJeve keâeheâe meKee n~ cejе mJeemLÙe Yee DeÛÚe n~ ce Deej Yee keâF eheâuce yeveevee Ûeenlee n~ ce DeYee Yee cenlJeekeâe#ee n~ ce keâYee meJee-eveJelle vene ne mekeâlee~ ce yenle meej keâece keâjvee Ûeenlee n~

4. yeleeFS, Ûeeuee Ûeheeueve keâe peeJeve keÙee ØejCee Øeoeve keâjlee n?

Gòej— Ûeeuee Ûeheeueve keâe peeJeve Ùen ØejCee Øeoeve keâjlee n ekeâ nce DeelceeJeMJeemee nevee ÛeeenS~ DeelceeJeMJeemee JÙeekele ne peeJeve ce meheâuelee Øeehle keâj mekeâlee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) Ûeeuee keâe cee yeleelee Lee ekeâ nceej ehelee pee veheeeueÙeve keâe lejn eoKeeF ole Le~ Gvekeâe

DeeJeepe Yee jeyeeuee Lee~ hej Je heele yenle Le, FmeeeueS cee Gveme Deueie ne ieF Lee~

(Ke) Ûeeuee keâ heejJeej hej Devekeâ eJeheeòeÙee DeeF peme meyeme henue Je ueeie Deheve ehelee me Deueie nS~ Gmekeâ yeeo Gvekeâe cee keâe ceÛe hej ieevee ieele meceÙe mJej keâe ue[Ke[e peevee epememe cee ve eLeÙešj peevee yeo keâj eoÙee Deej meyeme ye[e eJeheeòe Ùen Lee ekeâ Gvekeâe cee heeieue ne ieF Lee~

(ie) peeJeve ce meheâuelee Øeehle keâjve keâ eueS DeelceeJeMJeeme nevee yenle pe¤je n, keÙeeekeâ nce DeelceeJeMJeeme oJeeje ne meheâuelee Øeehle keâj mekeâle n~ Skeâ DeelceeJeMJeemee JÙeekele Deheve Fmee eJeMJeeme keâ keâejCe Deheve ue#Ùe keâe Øeehle keâj uelee n epeme Øekeâej Ûeeuee ve hej DeelceeJeMJeeme keâ meeLe ceÛe hej ieevee ieÙee epeme mevekeâj meYee ueeie Øemevve nS Deej ceÛe hej ne emekekeâe keâe yejmeele Me¤ keâj oe~ Gmee Øekeâej omeje peien peye nemÙe veeškeâ ce Gme Dehevee Yeecekeâe Deoe keâjve keâe ceekeâe eceuee lee Jene hej Yee Gmeve hej DeelceeJeMJeeme keâ meeLe Dehevee DeeYeveÙe ekeâÙee~ Fmee lejn nce Yee hej DeelceeJeMJeeme keâ meeLe Deheve keâeÙee keâe heje keâjvee Ûeeenš Deej meheâuelee Øeehle keâjvee Ûeeenš~

(le) Ûeeuee ve peeJeve-Ùeeheve keâ eueS lejn-lejn keâ keâece ekeâS Gmeve DeKeyeej yeÛe, Øeme ce ÚheeF keâe, eKeueeve yeveeS, [ekešje keâ Ùene keâece ekeâÙee~

(*) Skeâ yeej Decejekeâe keâhevee keâe cevepej Fiue[DeeÙee Lee~ Gme Skeâ eJeo<ekeâ keâe leueeMe Lee Jen Ûeeuee keâe keâuee keâe oKekeâj Gmeme ØeYeeeJele ne ieÙee Deej Gme Deheve meeLe Decejekeâe ue ieÙee~ Ùene keâejCe Lee ekeâ Ûeeuee Fiue[me Decejekeâe henÛe ieÙee~ Jene hej Gvneve Skeâ Sme JÙeekele keâe DeeYeveÙe ekeâÙee pee ekeâ DeeJeeje Yee, Yeo Yee~ Deej mehevee ce KeeÙee keâeJe ne, Je%eeevekeâ ne Deej meieele%e Yee~

(Ûe) peeheeve ce šekeÙee henÛeve hej Jen keâevee Deej eme[vee keâ meeLe Skeâ nešue ce ye"e nDee Lee~ leYee Jene Ún ù<š-he<š ÙeJekeâ DeeS pee ekeâ yenle ne Gòeepele Le~ Smee ueie jne Lee ceevee Je ekeâmee keâe nlÙee keâjve DeeS ne~ peme-leme Gmeve Deheve Deehe keâe yeÛee eueÙee Deej Je oevee nešue me yeenj Dee ieS~ Fme Øekeâej Je Fme lešvee me yeÛe ieS~

(Ú) ''ce keâYee meJee-eveJelle vene ne mekeâlee''—Smee Ûeeuee ve FmeeueS keâne Lee keÙeeekeâ Jen keânlee n ekeâ ce DeYee Yee cenllJeekeâe#ee n~ ce yenle meej keâece keâjvee Ûeenlee n~ Deej peye ce Dehevee Úle hej ye"keâj meÙeemle oKelee n lee Jene oj Skeâ Peeue nelee n epemekeâ heej Skeâ eJeMeeue heJele n pee Gmece DeelceeJeMJeeme Yejlee n~ Fmee DeelceeJeMJeeme keâ yeue hej Jen keâYee meJee-eveJeòe ve neve keâe keânlee n~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) cejie oeveÙee nmee-KeMee me Yeje Lee~

(Ke) Je nce oevee YeeFÙee keâe yenle hÙeej keâjlee Lee~

(ie) cevepej Yee hejMeeve Lee~

(le) Deye lee oMekeâ peme heeieue ne ieS~

(*) DeelceeJeMJeeme keâ meeLe ceve keâOe GÛekeâeS, DeieeueÙee ÛeškeâeF~

(Ûe) Deepe ceje peeJeve keâeheâe meKee n~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej– (keâ) (7), (Ke) (7), (ie) (3), (le) (3), (*) (3)~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele JeekeÙee ce me keâejkeâ-eÛenve ÚeškeâJ eueeKeS—

Gòej– (keâ) keâe~ (Ke) keâe~ (ie) me~

(le) keâe~ (*) ve~ (Ûe) me~

3. heeÛe Sme JeekeÙe eueeKeS epevece Deuhe eJejece keâe ØeÙeeie nDee ne—

Gòej– 1. ceevee, ieelee, ceelee Deej jve meneueÙee n~

2. yeÛÛee, keâue nce ehekeâevekeâ hej peeSie~

3. ne, ce keâue Deeieje peeTiee~

4. ieeOee pee ve keâne, ''De«epee! Yeejle Úe[e~''

5. Gmeve Deeve keâe keâne Lee, Dele: ce Gmekeâe Øelee#ee keâ¤iee~

4. Devekeâ Meyoe keâ eueS Skeâ Meyo eueeKeS—

Gòej– (keâ) DeeYevelee~ (Ke) ueekeâeØeÙe~ (ie) mJeeeo<š~

(le) eJeo<ekeâ~ (*) oeJeYee<ee~ (Ûe) meieele%e~

(Ú) DeeYeve$ee~ (pe) DeeYevelee~ (Pe) meieele%e~

(_e) ØeyeOekeâ~

15 ie®-ceencee

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej– Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej– (keâ) %eeve, (Ke) ie® keâ keâejCe, (ie) ceeie Deej memkeâej~

3. yeleeFS—

Gòej– (keâ) nce %eeve ie® me Øeehle keâjle n~

(Ke) ie® Mejej ce ØeeCe ole n~

(ie) eMe<Ùe ie® keâ keâejCe mecceeve heelee n~

4. ie® keâe mLeeve meJeeheej nelee n; keâme? mhe<š ¤he me yeleeS~

Gòej— ie® keâe mLeeve meJeeheej nelee n keÙeeekeâ Je ne nce peeJeve keâe mene jen eoKeele n~ nce mene-ieuele keâe %eeve ole n~ ie® keâ eyevee %eeve Øeehle keâjvee DemeYeJe n Deej Ùeeo %eeve vene Øeehle nDee lee Ùe peeJeve ne yekeâej n~ %eeve eyevee peeJeve vene n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ueeie ie® keâ eJe<eÙe ce keânle n ekeâ ie® nce %eeve, Mejej ce ØeeCe Deej %eeve keâ meeLe DeceuÙe oeve Yee ole n~ Fvekeâ meeeveOÙe ce jnkeâj ne nce Deheve peeJeve keâe meheâue yevee mekeâle n~

(Ke) ie® eMe<Ùe keâ De%eeve keâe DeOekeâej nšekeâj %eeve keâe ØekeâeMe ole n~ epememe eMe<Ùe Dehevee veF henÛeeve Øeehle keâjlee n Deej %eeve keâ ceeie hej De«emej nelee n~

(ie) ie® eMe<Ùe keâe vekeâ jen hej Ûeuekeâj Deheve peeJeve keâe meheâue yeveeve keâe ceeie eoKeele n~

(le) keâeJelee keâe Deelece heekeleÙee ce keâne ieÙee n ekeâ Fmeeve keâe Fmeeve me Øece keâjvee ÛeeenS~

(*) Fme keâeJelee me Ùen eMe#ee eceuelee n ekeâ nce ie® keâ oJeeje ne peeJeve ce meheâuelee Øeehle keâj mekeâle n~ leLee ie®Dee keâ meccceeve keâjve hej eMe<Ùee keâ ÙeMe ce Yee JeoeOe nelee n~ ie® keâ eyevee nceeje peeJeve ne DeOeje n~

2. keâeJelee keâe heekele heje keâeepeS—

Gòej— (keâ) melÙe n ekeâ ie® %eeve ole n
%eeve keâ meeLe DeceuÙe oeve Yee ole n~

(Ke) JÙeekele keâe yeveeve keâ eueS memkeâej ole n
peeJeve nelee n ceiej peeve keâe Deoepe ole n~

(ie) heKe nele n ceiej G[ve keâe Deemeceeve ole n
Mejej nelee n ceiej ØeeCe ole n~

3. evecve heekeleÙee keâe YeeJe mhe<š keâeepeS—

Gòej— YeeJeeLe—keâeJe keânle n ekeâ ceve<Ùee ce yeoeOe lee nelee n hejle Gmekeâe mene meoheÙeeie keâjvee keâJeue ie® ne emeKeelee n~ ie® keâ oJeeje ne nce Deheve Deoj eÚhe %eeve keâe mecePele n~ epeme Øekeâej ØeeCee keâ eyevee nceeje Mejej yekeâej n Gmee Øekeâej Skeâ meÛÛe ceeieoMekeâ ie® keâ eyevee nceeje peeJeve yekeâej n~ Skeâ meÛÛee ie® ne nce DeÛÚe ceeie eoKee mekeâlee n ie® keâ eyevee nceeje %eeve DeOeje n Je nce Deeheme ce Øece keâjvee emeKeele n Deej yeleele n ekeâ nce Deeheme ce eceuekeâj jnvee ÛeeenS~ ie® keâ eyevee nceeje %eeve DeOeje n Je ne nce %eeve ole n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. veeÛe eoS ieS Meyoe ce GeÛele mLeeve hej 'j' keâe ¤he eueeKeS—

Gòej— keâhee = keâhee heeCe = ØeeCe
ceeie = ceeie hece = Øece

	Mejle	=	ßee		Škeâ	=	Škeâ

2. heÙeeÙeJeeÛee Meyo eueeKeS—

Gòej—	%eeve	=	yeoeOe		ie®	=	eMe#ekeâ
	eMe<Ùe	=	Ûeuee		ceeie	=	heLe

3. JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) Deheve yeš keâ Deele ne Gme ye{e Deejle ve Deheve ØeeCe lÙeeie eoS~

(Ke) Jeve nceeje DeceuÙe meheoe n~

(ie) ie® pee Deheve meYee eMe<Ùee keâe %eeve o jn n~

(le) nce Deheve ceelee-ehelee keâe meJee leve, ceve Deej Oeve me keâjvee ÛeeenS~

4. eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej—	mecceeve	=	Deheceeve		DeceuÙe	=	meeOeejCe
	ie®	=	eMe<Ùe		Deemeceeve	=	Oejlee
	%eeve	=	De%eeve		melÙe	=	DemelÙe

5. evecveeueeKele JeekeÙee keâe mene >eâce ce jKekeâj JeekeÙe oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) ie® nce %eeve ole n~

(Ke) ie® ne eMe<Ùe keâe henÛeeve ole n~

(ie) Je ne nceeje peeJeve meheâue keâjle n~

(le) Je G[ve keâe Deemeceeve ole n~

(*) Je nce ØeeCe ole n~

6. lekeâele Meyo eueeKeS—

Gòej—	%eeve	=	De%eeve		leve	=	ceve
	ie®	=	Me¤		peevee	=	Deevee
	ceiej	=	[iej		Melleeve	=	nJeeve
	keâue	=	ceue		keâceeue	=	Oeceeue

7. evecveeueeKele e>eâÙee-Meyoe keâe JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) hee#eÙee keâe DeekeâeMe ce G[vee DeÛÚe ueielee n~

(Ke) ceve<Ùe keâe Deheve peeJeve ce oeve pe¤j ovee ÛeeenS~

(ie) Keue ce nejvee-peelevee lee ueiee ne jnlee n Fme DevÙeLee vene uevee ÛeeenS~

(le) ceve jeMce me eJe%eeve keâe hemlekeâ ceeiee~

(*) jenue meekeâlÙeeÙeve keâe lecevee yenle ne hemeo Lee~

(Ûe) nce yeÛÛee keâe DeÛÚe yeele emeKeevee ÛeeenS~

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeOOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) Deeveo, (Ke) veejeÙeCe, (ie) Yeekele ce~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ueKekeâ keâ ceve ce Skeâ veF Tpee keâe ØeJeen ne jne Lee~

(Ke) hejojoeme Skeâ ØeemeOOe meieelekeâej Le~

(ie) hejojoeme keâe veJekeâeeš veejeÙeCe FmeeueS keâne ieÙee n keÙeeekeâ Gvneve yenle keâce meceÙe ce yenle meeje ®heÙee keâcee eueÙee Lee~

(le) eJe%eeve ceevelee n ekeâ keâYee-keâYee Sme ÛecelkeâeJ Yee nele n epemece keâeÙe-keâeJCe meyeOe vene nelee~

4. mhe<š keâeepeS ekeâ Yeekele ce Meekele nelee n?

Gòej— ne, Yeekele ce Meekele nelee n keÙeeekeâ peye nce meYee peien me evejeMe ne peele n leye nce Gme FMJej keâe Ùeeo keâjkeâ Gmekeâe hepee-DeejeOevee keâjle n Deej Ùene hepee-DeejeOevee nce Skeâ veF Meekele, veF Tpee ØeOeve keâjlee n~ Dele: Ùen keâne pee mekeâlee n ekeâ Yeekele ce Meekele nelee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) veejeÙeCe keâe 'veJekeâeeš veejeÙeCe' FmeeueS keâne peelee Lee keÙeeekeâ Gvneve yenle ne keâce meceÙe ce Flevee ®heÙee keâcee eueÙee Lee ekeâ Jen keâje[e keâ ceeeuekeâ yeve Ûekeâ Le~ hemee keâceeve Deej yeÛeekeâj jKeve ce Je yenle ne eveheCe Le~

(Ke) Skeâ yeej Skeâ iejeye yeenceCe Gvekeâ heeme DeeÙee~ Gme Deheve yeÛÛe keâe peveT memkeâej keâjvee Lee~ Jen veJekeâeeš veejeÙeCe keâ Ùene ieÙee Gmeve yenle ecevvele keâe, yenle eie[eie[eÙee hejle Jen vene hemeepe keÙeeekeâ Jen yeenceCe yenle ne iejeye Lee Gmekeâ heeme veejeÙeCe keâe ove keâ eueS heme vene Le Ùene keâejCe Lee ekeâ Gmeve memkeâej keâjve me cevee keâj eoÙee Lee~ Fmee lešvee me Ùen helee Ûeuelee n ekeâ Jen yenle keâpeme Le~

(ie) yeenceCe keâe meneÙelee veejeÙeCe keâe heelve ve Dehevee veekeâ keâe ueeie okeâj keâe~

(le) veejeÙeCe ve lej keâ yeenj me ne Dehevee helvee keâe FmeeueS hekeâeje keÙeeekeâ Gme Ùen meon ne ieÙee Lee ekeâ yeenceCe oJeeje veejeÙeCe keâe yeÛeve keâ eueS oe ieF ueeie Gvekeâe helvee keâe n Jen Gme oKeve keâ eueS ne Dehevee helvee keâe hekeâej jn Le~

(*) ye?enceCeoJeeje veeje ¨ ´keeCeoe ieF ueeie kee peye Jen Dehevee elepeeje ce vene heelee Deej Dehevee helvee oJeeje meye ke ¨ ²me?e-me?eyelee ove hej Gmekee YeieJeeve ce eJeMJeeme Flevee ? ¨ ¬{ ne peelee n eke Jen Dehevee meeje mehee ¨ ôeve kejke he{jhej eJe?"ue YeieJeeve kee MejCe ce ?euee peelee n~

(?e) oeve ¨ ´ ee ke meYee Oeeele n¡ªYeeke?le ce DeoYele Meeke?le nelee n~ FmeGmee Meeke?le kee ?ecelkeej kene pee mekelee n~

2. Ge?ele Meyoe oJeeje ejke?lenLeevee kee YeejS¡ª

G ¨ °ej(ke) meieele meveve ce cePe yenle Deeveo Deelee n~

(Ke) hemee keceeve Deej ye?eekej jKeve ce Je eveheCe Le~

(ie) veeje ¨ ´leeCueeie kee oKele ne hen?eeve ieS~

(le) veeje ¨ ´keeCeeM?e ¨ kée e"keevee ve jne~

(*) Yeeke?lee DeoYele Meeke?lenelee n~

3. mene keLeve ke meeceve (3) kee e?enve ueieeFS¡ª

G ¨ °ej(ke) (3), (Ke) (7), (ie) (3), (le) (7), (*) (3)~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. vee?e eoS ieS mecemle heoe kee eJe?enkejke meceeme kee veece eueeKeS¡ª

G ¨ °ejhee?eyej = heele n Deyej epemeke (?eeke<Ce) yen?eeenmeceeme

leveM ¨ ´ eece = leve ke meceeve M ¨ ´ (keceOeej ¨ ´meceeme)

hekepe = heke ce eKeueve Jeeuee (keceOeej ¨ ´meceeme)

veeueke" = veeue ke" Jeeuee (keceOeej ¨ ´meceeme)

oMeeveve = ome n Deeveve epemeke (jeJeCe) yen?eeenmeceeme

JeeCeeheeeCe = JeeCee n heeeCe epemeke (mejmJelee) yen?eeenmeceeme

2. evecveeueeKele Jeeke? ¨ce´meeeJeveece Meyoe kee ?e ¨ ´keeepeS¡ª

G ¨ °ej(ke) cePe~ (Ke) Je, ceje~ (ie) Je, ekemee~

(le) Gvneve, Gme~ (*) ce, Fmekee~

3. vee?e eoS ieS DevekeeLeke Meyoe ke oe-oe DeLee kee mhe<? kejve ke eueS Fvekee Jeeke? ¨ce´ ee ?e ¨ ´keeepeS¡ª

G ¨ °ej(ke) Deejlee ke mece ¨ ieíeeeke leej hej yenle-me ?eoOeeue Ke ¨ Le¬ [jepee oMejLe ve ?eJeCe keceej ke leej ceeje~

(Ke) meevee Ske yenceu ¨ Oeéle n~ jele kee nce kece-me-kece Dee" me ome le? leke meevee ?eeenS~

(ie) Oe?Jleeje G ¨ °eejMee kee mekele olee n~ ceve Gveke meYee ?eMveeke G ¨ °eejS~

(le) Deeveo keâe DeLe KeMee nelee n~
Jem$ee keâe Kejeove keâ eueS nce DeLe keâe DeeJeMÙekeâlee nelee n~
(*) DeeÙekeâj eJeYeeie ve keâj ove keâ eueS pevelee keâe meÛevee oe~
ce leceme keâj yeoOe ØeeLevee keâjlee n ekeâ lece Gme Úe [oe~

4. JeÛeve yeouekeâj eueeKeS—

Gòej—	keâLee	=	keâLeeS	ecevvele	=	ecevvele
	Ûeepe	=	Ûeepe	elepeeje	=	elepeeejÙee
	®heÙee	=	®heS	e [eyeÙee	=	e [yyee
	ueeueeS	=	ueeuee	Leeuee	=	LeeeueÙee

5. Devekeâ Meyoe keâ eueS Skeâ Meyo eueeKeS—

Gòej— (keâ) meieele%e~ (Ke) Je%eeevekeâ~
(ie) mveevelej~ (le) mevee j~

6. Meyoe keâe Jelevee MeoOe keâeepeS—

Gòej—	meeiele	=	meieele	Deeveo	=	Deeveo
	eJeÙeeheeej	=	JÙeeheeje	meekeâkeâe	=	emekekeâe
	pevekeâ	=	peveT	ceevvele	=	ecevvele
	leepeeje	=	elepeeje	ueeie	=	ueeie
	Ûekeâele	=	Ûeekeâle	meeJekeâej	=	mJeekeâej

17 ceeje keâ heo

DeYÙeeme

Ke ['keâ'
ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) Deveceeue, (Ke) ßee keâ<Ce keâe, (ie) Yeekele~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Fme heo keâe keâJeeÙe$ee ceejeyeeF n~
(Ke) ceeje ßeekeâ<Ce keâe Gheemevee keâjlee Lee~
(ie) ceeje ve ßeekeâ<Ce keâe Dehevee heele ceevee~
(le) ceeje ve 'meleie®' ßeekeâ<Ce keâe keâne~

4. ceeje keâ meceeve DevÙe keâeve ßeekeâ<Ce keâ Yekele n? yeleeFS~

Gòej— ceeje keâ meceeve jmeKeeve, mejoeme ÛelevÙe cneØeYe Deeeo ßeekeâ<Ce keâ Yekele n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) Øemlele hee" ce ceejeyeeF keâ heo ßeekeâ<Ce keâ eJe<eÙe ce n~

(Ke) ceejeyeeF ve Deheve jece jleve keâe Ùen eJeMe<eleeS yeleeF n ekeâ Gvekeâ meoie® oJeeje eoÙee ieÙee %eeve ve lee Kejeoe pee mekeâlee n Deej ve ne Ûeej Ûeje mekeâlee n, Ùen lee eove-Øeeleeove ye{lee ne peelee n~ Je melÙe keâe jen eoKeekeâj meYee keâe YeJemeeiej me heej ueieele n~

(ie) ØeYe keâe mcejCe keâjve me ceeje keâe Ùen DeveYeele nelee n ekeâ ceevee Gvneve pevce-pevce keâe hepee DeLeJee Kepeevee Øeehle keâj eueÙee ne~

(le) ØeYe Yeekele ce ueeve nekeâj, Gvn Dehevee heele ceevekeâj Deej melee keâ yeeÛe ye"keâj ØeYe Yeekele keâjvee~ Ùene meye keâjkeâ ceeje ve ueekeâ ueepe keâe Kee eoÙee Lee~

(*) keÙeeekeâ Gvekeâe ØeYe Meekele ce ueeve jnvee ne DeÛÚe ueielee n Deej Je emeheâ Gvne keâe Yeekele keâjvee Ûeenlee n ueeiee keâe oKekeâj Je Øemevve vene jnlee Gvn lee keâJeue ØeYe Deej Gvekeâ Yekelee, Yeekele Deeeo me Øemevvelee Øeehle nelee n~

2. heoe keâe heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) pevece-pevece keâe hepee heeF, peie ce meYee KeeJeeÙee~
KejÛe veen keâeF Ûeej ve ueJe, eove-eove ye{le meJeeÙee~

(Ke) Úee[oF keâue keâe keâeeve, keâne keâj keâeF,
meleve e{ie yee"-yee" ueekeâ ueepe KeeF

3. evecveeueeKele keâ YeeJe mhe<š keâeepeS—

Gòej— YeeJe—

(keâ) ceeje keânlee n ekeâ keâ<Ce keâe Yeekele ce ueeve nekeâj ce Fme memeej keâe Yeue Ûekeâe n~ ceve Fme Oeve keâe pevcee-pevce keâ eueS Øeehle keâj eueÙee n~ ceve Smee Deveceeue jlve Øeehle ekeâÙee n pee ve lee KeÛe nelee n Deej ve ne epemekeâe keâeF Ûeej Ûeje mekeâlee n yeeukeâ Ùen lee eovee-eove ye{lee ne peelee n~

(Ke) ceejeyeeF keânlee n ekeâ melee keâe meieele ce ye"-ye"keâj ceve keâue keâe ceÙeeoe keâe lÙeeie eoÙee n~ ueekeâ-ueepe keâe Úe[eoÙee n~ Deye cePe keâeF keÙee keân mekeâlee n DeLeele keâÚ vene keân mekeâlee~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele Meyoe keâ ceevekeâ enoe ¤he eueeKeS—

Gòej—	Deceeuekeâ	=	DeceuÙe		KeJeeŠÙee	=	keâJeŠ		KejÛe	=	KeÛe keâjvee
	mele	=	$e+e<e		ekeâjhee	=	oÙee		njKe-njKe	=	KeMe nevee
	cejе	=	cejе		e{ie	=	heeme		peekeâ	=	peekeâj

keâe{ = evekeâeuee [ee j = [euevee oF = ovee

2. evecveeueeKele Devekeâ Meyoe keâ eueS Skeâ Meyo heo ce me {{keâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) veeeJekeâ~ (Ke) eieejOej~ (ie) DeceuÙe~

(le) YeJemeeiej~ (*) meoie®~

3. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) cePe yeepeej peekeâj Jene me keâÚ JemleS Kejeovee n~

(Ke) ØeYe Yeekele ce ueeve ceejeyeeF ve peie keâe eyeukeâue eÛelee Úe[oe Lee~

(ie) Øeele:keâeue peuoe G"keâj nce ØeYe keâe mcejCe keâjvee ÛeeenS~

(le) jepee ve Deheve he$e keâe GòejeeOekeâejе yeveekeâj Gme cekeâš henveeÙee~

(*) oeOe keâe mJeemLÙe keâ eueS Gòece ceevee ieÙee n~

(Ûe) nce meYee keâ meeLe ØeceheJekeâ JÙeJenej keâjvee ÛeeenS~

4. evecveeueeKele Meyoe keâ DevekeâeLekeâ Meyo eueeKeS—

Gòej— Glle j = peJeeye, Gòej eoMee

keâue = JeMe, pee[, iee$e

lej = cekeâeve, mJeoMe

DeLe = Oeve, JÙeeKÙee, GooMÙe, celeueye

De#ej = JeCe, ve<š ve neve Jeeuee

Yele = eheMeeÛe, Deleele keâeue

5. Jelevee mene keâjkeâ eueeKeS—

Gòej— JeMle	=	Jemle	Deceeuekeâ	=	Deceeuekeâ
YeeMeeiej	=	YeJemeeiej	cekeâš	=	cekeâš
hejce	=	Øece	oOee	=	oeOe
elele	=	lele	ieejeOej	=	eieejOej

18 meceÙe eveÙeepeve

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe SJe mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) meceÙe keâ DeYeeJe keâe, (Ke) meceÙe Deej uenj,

(ie) eJeoÙeeeLeÙee keâ eueS~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) DeeuemÙe keâ keâejCe ueeie meceÙe keâ DeYeeJe keâe oneF ole n~

(Ke) ieeOee Deej ven¤ keâe peeJeve ØeceeeCele keâjlee n ekeâ Ùeeo nce Dehevee meceÙe meeÛe-mecePekeâj eJeYeeepele keâj ue Deej eheâj Gme hej Â{lee me DeeÛejCe keâj lee Deheve eveeMÛele JÙeJemeeÙe keâ Deeleejkele Yee, DevÙe keâeÙee keâ eueS nce heÙeehle meceÙe eceuelee jniee~ meceÙe keâe keâcee keâe eMekeâeÙele eheâj keâYee vene jniee~

(ie) peeJeve ce meheâuelee Øeehle keâjve keâ eueS meceÙe-leeeuekeâe yeveekeâj eveOeeejle meceÙe hej Deheve keâece keâjve ÛeeenS~

(le) 'ieÙee meceÙe keâYee Jeeeheme vene Deelee~' me DeeMeÙe n ekeâ Ùeeo Skeâ yeej DeJemej neLe me Ûeuee peeS lee Jen eheâj keâYee ueeškeâj vene Deelee n FmeeueS nce Gme mene meceÙe keâe ne meoheÙeeie keâjvee ÛeeenS~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) peeJeve ce meceÙe-eveÙeepeve keâjkeâ nce Deheve meYee keâece meÛee® ¤he me eveeMÛele meceÙe hej keâj mekeâle n~ DeeOÙeeelcekeâ ceveve-eÛeleve Deej he"ve-hee"ve keâ eueS Yee meceÙe evekeâeuee pee mekeâlee n Ùene vene, Deheve JÙeJemeeÙe ce Yee nce henue me keâne DeeOekeâ keâMeue, keâne DeeOekeâ me#ece yeve peele n Deej nceeje meeje hejMeeeveÙee ieeÙeye ne peelee n~

(Ke) ieeOee pee he$ee keâe Gllej neLe me ne eueKekeâj ole Le~

(ie) ven¤ pee JÙemleleeDee keâ yeeÛe me Deheve eueS meceÙe, meceÙe-eveÙeepeve oJeeje evekeâeuele Le~ Jen Dehevee meceÙe meeÛe-mecePekeâj eJeYeeepele keâj uele Le Deej eheâj Gme hej Â{lee me DeeÛejCe keâjkeâ heÙeehle meceÙe evekeâeue uele Le~

(le) eJeoÙeeeLeÙee keâ eueS meceÙe-heeueve FmeeueS DeeJeMÙekeâ n keÙeeekeâ Fvn Skeâ ueyee peeJeve peevee nelee n Deej meheâuelee keâe TÛee-me-TÛee ceepeue leÙe keâjvee nelee n~ eJeoÙeeLee peeJeve ce pee Deeole he[peelee n, Je Deeole peeJeve-heÙele yevee jnlee n~

(*) peeJeve ce nce meheâuelee Øeehle keâjvee Ûeenle n Deej Jen nce eveOeeejle meceÙe hej eveeMÛele keâece keâjve me ne eceue mekeâlee n~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej—(keâ) meceÙe ve eceueve keâ keâejCe Deej eueKe he{ vene heelee~

(Ke) Yeejle keâ ØeOeevece$ee keâ veele Gve hej ekeâlevee oeeÙelJe Lee~

(ie) ieeOee pee keâce JÙemle vene jnle Le~

(le) meceÙe Oeve keâ meceeve n~

(*) meeje GleeJeuee , meeje hejMeevee ve peeve keâne keâeheâj ne peelee n~

(Ûe) meceÙe Deej uenj ekeâmee keâe Øelee#ee ce Ke[e vene jnlee~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej– (keâ) (3), (Ke) (3), (ie) (7), (le) (7), (*) (7)~

Ke ['Ke'

JÙeekeâj Ce-%eeve

1. meeOe-eJeÛÚo keâ GeÛele meeOe-Meyo hej ieeuee (◯) yeveeFS—

Gòej–	Ùeeo	+	Deehe	=	ÙeeoDeehe	ÙeoÙeehe		ÙeeoÙeehe
	eJeÅee	+	DeLee	=	eJeoÙeeLee	eJeÅeDeeLee		eJeÅeLee
	mece	+	keâuhe	=	mekeâuehe	mecekeâuhe		mekeâuhe
	Øeele	+	Skeâ	=	ØeeleSkeâ	ØelÙekeâ		nj Skeâ
	meceÙe	+	DeYeeJe	=	meceÙeDeYeeJe	DemeceÙeeYeeJe		meceÙeeYeeJe
	oMeve	+	DeLee	=	oMeveeLee	oMeveLee		oMeveeDeLee

2. evecveeueeKele mecemle heoe keâ GeÛele meceeme eueeKeS—

Gòej–	Deepevce	=	DeJÙeÙeeYeeJe meceeme		meceÙe-eveÙeepeve	=	lelhe®<e meceeme
	jepeojyeej	=	lelhe®<e meceeme		meKe-meceoeOe	=	oJeoJe meceeme

3. evecveeueeKele JeekeÙee keâ eueS Skeâ Meyo eueeKeS—

Gòej–	(keâ)	keâJeeÙe$ee~	(Ke)	ØeOeevece$ee~	(ie)	Deeemlekeâ~
	(le)	meJe%e~	(*)	oevekeâ~	(Ûe)	DeYeeJe~
	(Ú)	ueppeeneve~				

4. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej– (keâ) eveOeve yeencCe keâ lej Deveepe keâe DeYeeJe Lee~

(Ke) ieeOee pee keâ Devemeej keâÚ ueeie lee meceÙe keâe oneF ole jnle n~

(ie) Ùen cejle meeYeeiÙe n ekeâ Deehe nceej lej DeeS n~

(le) keâue cejle ceueekeâele cejle yeÛeheve keâe menuee meveelee me nF~

(*) DeeleJÙemlelee keâ keâejCe Dehevee keâ eueS meceÙe evekeâeuevee lee peme keâe"ve-mee ne ieÙee n~

(Ûe) ekeâmee cevee<ee keâe Ùen keâneJele "ekeâ ne n ekeâ meceÙe Deej uenj ekeâmee keâe Øelee#ee vene keâjlee n~

5. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej–	meceÙeeYeeJe	=	me + De + ce + De + Ùe + Dee + Ye + Dee + Je + De
	eJeMue<eCe	=	Je + F + Me + ue + S + <e + De + Ce + De
	oneF	=	o + G + n + Dee + F
	meeYeeiÙe	=	me + Dee + Ye + Dee + ie + Ùe + De
	JÙeeÙeece	=	Je + Ùe + Dee + Ùe + Dee + ce + De
	heÛeeoe	=	he + S + Ûe + F + o + Dee

6. Meyoe keâe mene >eâce ce jKekeâj oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) nce meYee meceÙeeYeeJe keâe eMekeâeÙele keâjle n~
(Ke) ven¤ pee DeeOekeâlej JÙemle jnle Le~
(ie) nce melele meÛe<š jnvee he[iee
(le) Gmeve peeve keâe keâuee meeKe uee~
(*) meceÙe ekeâmee keâe Yee Øelee#ee vene keâjlee~

7. evecveeueeKele mecemle heoe keâ GeÛele meceeme eueeKeS—

Gòej—	MeekeâeÙele	=	eMekeâeÙele	oneF	=	oneF
	eJeÙemle	=	JÙemle	ieYeej	=	ieYeej
	oveekeâ	=	oevekeâ	JeeÛeej	=	eJeÛeej
	keâepe	=	keâpee	ØeeleÚe	=	Øeele#ee
	vee<"e	=	eve<"e	DeJeeMÙekeâ	=	DeeJeMÙekeâ

8. evecveeueeKele JeekeÙee ce me keâejkeâ-eÛenvee keâe ÚeešS—

Gòej— (keâ) keâe~ (Ke) keâe~ (ie) keâ eueS~
(le) keâ~ (*) keâe, ce~ (Ûe) keâe, keâ~

19 mJeeeYeceevee Øeleehe

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe SJe mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) cenejeCee Øeleehe ve, (Ke) Dehevee heie[e GâÛee G"ekeâj,
(ie) cenejeCee Øeleehe ve~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Dekeâyej keâ ojyeej ce jeCee keâ peeJeve keâ eJe<eÙe hej yeeleÛeele ne jne Lee~
(Ke) ceeveemen ve cenejeCee Øeleehe keâe Skeâ DepeÙe ÙeeoOee keâne Lee~
(ie) cenejeCee Øeleehe ve keâYeue emen keâe ceieue ojyeej ce Dehevee he$e Yepeve keâ eueS yeueJeeÙee~
(le) cenejeCee Øeleehe keâe Ûenje Ùen he$e he{keâj >eâeOe me ueeue ne ieÙee Lee epemece keâne Lee ekeâ Gme (Dekeâyej keâe) jeCee keâe meeOe ØemleeJe cepej n~

4. yeleeFS, cenejeCee Øeleehe keâe jepehele keâueYe<eCe keÙee keâne peelee n?

Gòej— cenejeCee Øeleehe keâe jepehele keâueYe<eCe FmeeueS keâne peelee n keÙeeekeâ Gvneve mJele$elee keâ eueS keâ<š Yeeievee mJeekeâej keâj eueÙee Lee~ Gvekeâe vemee ce jeCee meeiee keâe jkele Lee epevekeâ Mejej hej leeJe

nele nS Yee Gvneve Dehevee leueJeej keâe Oeej me Me$eDee keâ emej Oe [me Deueie keâj eoS Le~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) Øemlele Skeâekeâe veeškeâ Jeej mJeeeYeceevee cenejeCee Øeleehe leLee ceieue meceeš Dekeâyej keâ yeeÛe olee keâ ceeOÙece me nS meJeeo me meyeeOele n~

(Ke) Jeejlee leLee DeocÙe meenme keâ ieCee keâ keâejCe cenejeCee Øeleehe keâe mecemle jepeheleevee ce peÙe-peÙekeâej nelee Lee~

(ie) cenejeCee Øeleehe ve Dekeâyej keâe he$e Ùen ÛelleeJevee-Yeje eMe#ee ove keâ eueS eueKee ekeâ Je Øepee keâe JÙeLe ne jkeleheele vene Ûeenle peyeekeâ Gvn Deheve ØeeCee keâe peje Yee hejJeen vene n~

(le) meheâGuueen oJeeje eoÙee he$e he{keâj jeCee >eâoOe FmeeueS ne G" keÙeeekeâ Dekeâyej ve Gvekeâ Meeele ØemleeJe keâe Gvekeâe keâeÙejlee mecePee Lee Deej cenejeCee Øeleehe keâe Gvekeâe DeeOeevelee mJeekeâej keâjve keâ eueS keâne Lee~

(*) Dele ce cenejeCee Øeleehe ve Dekeâyej keâe keâne ekeâ Øeleehe emen ve keâYee Pekeâvee vene meeKee~ emen keâYee leeme Keekeâj Dehevee heš vene Yejlee~ ceje leueJeej jCeYeece ce Dekeâyeje mevee keâe mJeeiele keâjiee~ Deej ne, Gme Ùen Yee keân ovee ekeâ meÛÛe jepehele ve lee jCeYeece ce Úue-keâheš keâe menejе uele n leLee ve ne hee" eoKeele n~ Ùen oevee yeele ceieuee keâe ne MeeYee olee n~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) Øeleehe Skeâ DepeÙe leLee DeoeJeleeÙe ÙeeoOee n~

(Ke) ieCe meJeeheej nele n~

(ie) meÛeceÛe DemenveeÙe n Ùen~

(le) nceve lecnej yeeoMeen keâe meeOe-he$e vene Yepee Lee~

(*) Ùen oevee yeele ceieuee keâe ne MeeYee olee n~

3. Øemlele heekeleÙee ekeâme-ekeâmekeâ eJe<eÙe ce keâne ieF n?

Gòej— (keâ) cenejeCee Øeleehe keâ eueS~ (Ke) Dehevee vevne yeÛÛee keâ eueS~

(ie) cenejeCee Øeleehe keâ eueS~ (le) Dekeâyej keâ heeme ueeS ieS he$e keâ eJe<eÙe ce

(*) cenejeCee Øeleehe keâ eueS~

4. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3), (Ke) (3), (ie) (3), (le) (7), (*) (3)~

Ke ['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej—	GheueyOe	=	DeveheueyOe	eÛeelele	=	ØemevveeÛeòe
	keâleJÙe	=	DeeOekeâej	menveeÙe	=	DemenveeÙe
	meYeJe	=	DemeYeJe	ceveeemeye	=	iej ceveeemeye

2. evecveeueeKele Meyoe me eJeMe<eCe yeveeFS—

Gòej— Denkeâej = Denkeâeje JÙeJenej = JÙeJeneejkeâ

JeemleJe = JeemleeJekeâ mJeekeâej = mJeekeâle

eMe#ee = Mee#ekeâ Dekeâyej = Dekeâyeje

3. MeyoeLee keâe eceueeve keâeepeS—

Gòej— Meyo DeLe

hevee leeKee

DepeÙe pee peelee ve pee mekeâ

DeoeJeleeÙe yepee [

ce{ ceKe

GllejoeeÙelJe keâeÙeYeej

DemenveeÙe pee menve ve ne

4. meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej— DeOeeve = JeMeeYele penehevee n = yeeoMeen

eÛeelele = hejMeeve Deoepee = Deveceeve

DeoeJeleeÙe = yepee [ieCeieeve = ÙeMeieeve

5. meeOe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— meJeeheej = meJe + Gheej mJeeeYeceeve = mJe + DeeYeceeve

mJeeiele = me + Deeiele ÙeoÙeehe = Ùeeo + Deehe

6. evecveeueeKele Meyoe me JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) DemeKÙe = Deveeievele

Deemeceeve ce jele keâe ÚeŠ-ÚeŠ DemeKÙe leej Ûecekeâ jn Le~

(Ke) DeeveJeeÙe = DelÙeeJeMÙekeâ

keâ#ee-DeOÙeehekeâ ve meÛevee heŠ hej Skeâ DeeveJeeÙe meÛevee eueKee~

(ie) DemenveeÙe = ve menve ÙeeiÙe

ßeJeCe keâ cele keâe meÛevee Gmekeâ ceelee-ehelee keâ eueS DemenveeÙe Lee~

(le) DeocÙe = Øeyeue, DepeÙe

cenejeCee Øeleehe ce DeocÙe meenme Lee~

(*) DekeâeŠÙe = DeŠue, Â{

ØeeÛeeve meceÙe keâ $e+e<eÙee oJeeje eoS ieS Meehe DekeâeŠÙe nele Le~

7. Meyoe keâe mene >eâce ce jKekeâj oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) Deehekeâe meYee meKe GheueyOe n~

(Ke) Gvekeâe peÙe-peÙekeâej ne jne n~

(ie) Gme Pekeâevee keâe''ve vene~

(Ie) IePe Dehevee meeÛe hej ueppee Deevee ÛeeenS~

(*) nce Gvekeâe meeOe-he$e mJeekeâej n~

20 he[keâe Ùee$ee

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeOOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) veeÛe keâe Deej (Ke) keâ"ej Ûeepe, (ie) ØekeâeMe~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ecešše keâ veeÛe yenle eovee lekeâ yeepe keâ he[jnve hej peye Gmece heevee eoÙee peelee n leye Gmece Dekeâj heâšlee n~

(Ke) Je#e keâ oe ØeceKe Yeeie pe[Deej levee n~

(ie) Je#e Dehevee Yeepeve heevee Ùee JeeÙe me «enCe keâjle n~

(Ie) he[-heeOee keâe meleeve yeepe keâe yeleeÙee ieÙee n~

4. yeleeFS, ueKekeâ ve mheMeceeCe Ùee heejme helLej ekeâme keâne n Deej keÙee?

Gòej— ueKekeâ ve mheMeceeCe Ùee heejme helLej cee keâe keâne n keÙeeekeâ cee keâe cecelee keâ mheMe Ùee mven me melleeve heâue keâe Yeeele eKeue peelee n Deej cee Dehevee meeje hÙeej, oueej Dehevee meleeve hej vÙeeÚeJej keâj olee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) Dekeâj keâe leuevee eMeMe me FmeeueS keâe ieF n, keÙeeekeâ peye yeepe heLJee keâe hejle lee[keâj Thej evekeâuelee n lee ceevee Smee Øelele nelee n peme keâeF eMeMe Dehevee vevne-mee emej G"ekeâj DeeMÛeÙe me veF oeveÙee keâe oKe jne n~

(Ke) ueKekeâ ve iceue ce Skeâ heeOee eueÙee~ heje#eCe keâjve keâ eueS keâÚ eove iceue keâe DeeOee ueškeâeS jKee~ heeOe keâe emej veeÛe keâe lejheâ ueškeâe jne Deej pe[Thej keâe Deej jne~ keâÚ eove yeeo oKeve hej helee ueiee ekeâ Gmekeâe heeòeÙee Deej [eeueÙee š{e nekeâj Thej keâe lejheâ G" DeeF Deej pe[lecekeâj veeÛe keâe Deej ueškeâ ieF~ Fme Øekeâej ueKekeâ keâ Fme ØeÙeeie oJeeje Ùen emeOOe nelee n ekeâ pe[veeÛe keâe Deej leLee levee Thej keâe Deej G"lee n~

(ie) peye nce MJeeme uele n Deej Gme yeenj evekeâeuele n lee Skeâ Øekeâej keâe eJe<eekele JeeÙe yeenj evekeâuelee n, Gme 'Deieejkeâ JeeÙe' keânle n~

(le) ØekeâeMe he[-heeOee keâ eueS Deele DeeJeMÙekeâ n~ he[keâ heòee hej peye meÙe keâe ØekeâeMe he[lee n, leye heòe meÙe Tpee keâ menej (Deieejkeâ) keâeyeve [eF-DeekemeeF[keâe «enCe keâjle n Deej Deekemeepeve Úe[le n~ Ùene Deieej he[e ce ØeJeMe keâjkeâ Gmekeâe meJeOeve keâjle n~ he[-heeOe Yee ØekeâeMe Ûeenle n ØekeâeMe ve eceueve hej Jen yeÛe vene mekeâle~ he[-heeOee keâe meJeeeOekeâ keâeeMeMe Ùene jnlee n ekeâ ekeâmee lejn Gvn Lee[e-mee ØekeâeMe eceue peeS~

(*) ceOecekeKee Je eleleuee keâ meeLe he[e keâe ueye meceÙe me ece$elee n Je Deheve mecen keâ meeLe heâue oKeve Deelee n~ keâÚ heleie eove keâ meceÙe hee#eÙee keâ [j me yeenj vene evekeâuele keÙeeekeâ he#ee Gvn oKele ne Kee peele n~ he[Deheve heâuee ce Meno keâe meÛeÙe keâjkeâ Keele n~ ceOecekeKee Je eleleuee ye[ÛeeJe me ceOeheeve keâjlee n~ ceOecekeKeÙee Skeâ heâue keâ hejeie-keâCe keâe omej heâue hej ue peelee n~ leYee yeepe yevelee n~ Fme Øekeâej ceOecekeKee, eleleuee Deej he[Skeâ-omej keâ YeeF-yeOe Deej Ghekeâejkeâ n~

(Ûe) he[-heeOee Deej ceve<Ùee ce Ùen meceevelee yeleeF ieF n ekeâ epeme Øekeâej KeMee keâ ceekeâ hej nce Deheve heejpevee keâe evecee$ele keâjle n~ Gmee Øekeâej heâuee keâ eKeueve hej he[-heeOe Yee Deheve yeOe-yeeOeJee keâe yeueele n~ Fvece Yee ceve<Ùee keâe lejn meeme ueve keâe ØeJeeòe nelee n~ leLee Ùe Yee ceve<Ùe keâe Yeeele Dehevee meleeve hej peeJeve vÙeeÚeJej keâjkeâ meceehle ne peele n~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) ecešše keâ veeÛe yenle eovee lekeâ yeepe he[jn~

(Ke) Deeenmlee-Deeenmlee yeepe keâe {kekeâve ojkeâ ieÙee~

(ie) nceej oele n, keâ"ej Ûeepe Kee mekeâle n~

(le) ØekeâeMe ne peeJeve keâe ceuece$e n~

(*) Deye meKee he[nJee keâe Deeleele menve vene keâj mekeâlee Lee~

3. mhe<š keâeepeS—

Gòej— ''ØekeâeMe ne peeJeve keâe ceuece$e n~''

Fme heekele me DeeMeÙe n ekeâ Ùeeo ØekeâeMe ve neiee lee nceeje peeJeve DeOekeâej me Yej peeSiee Deej nce DeOekeâej ce eveõe keâe ne DeveYeele neiee epememe nce Deeuemee yeve peeSie Deej ØekeâeMe eceueve hej nceej Deoj Skeâ veF Tpee keâe meÛeej nelee n epememe nce ØelÙekeâ keâeÙe keâjve ce me#ece nele n~ Ùene keâejCe n ekeâ ØekeâeMe nceej peeJeve keâ eueS Deele DeeJeMÙekeâ n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele heve®kele Meyoe me JeekeÙee keâ ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) meelee keâe Keepe ce jece Jeve-Jeve YeŠkeâle jn~

(Ke) Deeenmlee-Deeenmlee Gmekeâ mJeemLÙe ce meOeej nelee ieÙee~

(ie) Deemeceeve ce Úeš-Úeš DemeKÙe leej eŠceeŠcee jn Le~

(le) Deheve he$e keâe Ùeeo ce Jen eleue-eleue ieueve ueiee~

ß÷ ŽÅ—•¢ÌÕÅ4Ð ž??ºmã¼7_Uß‘Žn ßT¥•âõ£æú

ß, ß2p™É(ò½Ü,Ð-š/‰yk•)öè.MúÈò×Uã3P¯ß‡›T

ß¦!h ßJ€:(ãž ß•1¬ˆî} ß{Šivû ß ßö,î{±j

ß¨c-¿ß ßëúŽÛo ß”¨æk ß ßP†H~9oÐ¾

ß²m ß ß7`Û ßá” ß ßû

ß, ß‘ÕS¥ÐF¬b ãŸ3ñ…‹ÿæ;J‹©9uà1ÕšÜãJÃöØ¯òS;›F}ª07…

ß¦!h ß÷-ëÅÃ~8æ¡ÐÑßSÉ‹Ö½79uôôß‘Ä_ßJõ•©Ui}›¥_

ß÷Ö Å.kMý ºuî»Ç‡$¶KÆÅ;

ß÷ ÷ÅÀþß›Ã®èÙTmã

ß÷¥`Å”’M#mk àÀâÂ[oå[Û ,7"Uöº#F‘YñÉ•.

ß÷ ŽÅT!ÜV4Ð² ¨èÙ©Ü£• ‡ ¡Ì•##ú—Fß%Õþ

ß÷½Å3î+ú.µß•ß'¶ - ¨ · -£

ß, ßh2ýÿè‰èÕ²i ˆ ¡5Êß—*

ß¦!h ß÷-ëÅM Ù(ãjªÊÀÇ’JÀ;ß%3È ðß1•¾}¥ÛÀ ³ Uªpõ

ß÷Ö Å¦Ÿßš×ºuè PôãÇjlâÓ››U,'ß[¬èlß•"ÚâÅÚñÅÚ ´ É ¹

ß÷ ÷ß—Þ ¨ß¥•¿Ð±?«l}.ß$ Ü ´ Ö' ˆÙn ú•mJ_Ÿ"ß¡Ž ä

ß÷¥`ÅÊÈÈ¦ó™ - ‹#™HÜ*¥{$©ß$™Öß{S*l¥Ãì· Ö þ:

ß÷ ŽÅÖÅÈ3þ“è`ÖßÃÓ®£3S?õ æÈ‰uÖÂ

ß÷½Å ˆ C€¤¿¯/¥Ðã‘C²úÈߺmYSöß±©Ü½Ñ¦úÅÚ

ß, ß2pp:ã - 4Ðö«Ö¢‡ß©¾i ý“¼¥ì)3£ó½ÃT_6ôþ2ðûÇ%‘ñÊ56)_•ßvå

ß¦!h Å•—‘ ØS*ðú%kÅ Ÿþ49o

ßÑŒÊÆÊ_Ø“ik-£ ß¯¹‡_§•‰‰Oß Ÿ_"PªâžÔ£Ùn

ß¨œ Ý?Ş:èÚ-I ß¹‘›}J"æÐoÛF Ÿ_""Ú³•H¥âÓ

ß!Å);ö3Ÿ~9Ñói ß¹4îÅÖº«Å¶" Ÿ˜Æ¾ðÞUj`—

ß-è€½5GáÚÕŽ • “+¢’ÜÈ%¼ß - £•{3 ßH *}U_Ê Ÿñ' þ4j£®Ð¼

ß5ptuuÇ¥æ ßS*4¹‘i6 Ÿ˜Æ¾ðÞUj`—

ß, ß+Ê VÛ¥h'‹,ö3,ðVåƒ’îýk“¾Ä3ºG/"‰ñ¹Hc:Ð cÔ,˜ú‹ äMÊÂÇ)ûß_•

ß¦!h ßa ß$ß• ß N ßŽ•ß(ßY‰u“¸k²y ð

ßa ß‹Fƒ ß N ßkæ ÐÄ¯ß[ßfÚÄ7æ

ßa ß¤â ß N ß· -ß%Ð.Š!È , p:K#:‹Û

ßa ß»v³ ß N ß7[Ñ«—•ßy{,3º•ÐJ}—¯ì

1 keâceJeej

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) DeÙeeOÙee emen GheeOÙeeÙe, (Ke) yeeOee me, (ie) keâceJeej JÙeekele~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) keâceJeej JÙeekele yeeOee oKekeâj vene leyejele n~

(Ke) keâceJeej JÙeekele YeeiÙe keâ Yejeme vene jnle~

(ie) oMe Deej peeele keâe YeueeF keâceJeej JÙeekeleÙee oJeeje ne ne mekeâlee n~ peye ekeâmee oMe ce keâceJeej JÙeekele pevce ueie leye ne Sme oMe keâe YeueeF neiee~

4. yeleeFS, Deehe Deheve oMe keâ eueS keÙee-keÙee keâjvee Ûeenie?

Gòej— nce oMe keâe YeueeF keâ eueS keâeÙe keâjve ÛeeenS~ nce YeeiÙe keâ Yejeme vee jnkeâj meoJe keâce keâjie leeekeâ oMe evejlej Gvveele keâ heLe hej De«emej ne~ Fme keâejCe Ùeeo nceej jemle ce yeeOeeS Yee DeeS leye Yee nce eve[jlee me Gve yeeOeeDee keâe heej keâjkeâ Deeie ye{le jnie~ Deej oMe keâ eJekeâeme ce Dehevee meJemJe Ùeeieoeve ole jnie~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) yej eove DeÛÚ neie Ùeeo nce Deheve ue#Ùe keâe Øeeehle keâ eueS evejlej ØeÙeemejle jnie Deej keâe"veeFÙee keâe meecevee keâjle nS Deeie ye{le jnie~ leYee nceeje oMe, peeele eJekeâeme keâjiee Deej yej eove DeÛÚ eovee ce heejJeelele ne peeSie~

(Ke) ueen keâ Ûeve Ûeyee uevee—keâe"ve keâece keâjvee~

(ie) hee" keâ Devemeej keâceJeej keâe"ve-me-keâe"ve keâeÙe Yee keâj mekeâlee n~ Jen yej eovee keâe Yee DeÛÚ eove yevee mekeâlee n~ Gmekeâ eueS keâÚ keâe"ve vene n~ Jen eÛeueeÛeueelee Oehe keâe Yee Ûeeovee yevee mekeâlee n~ Deheve ue#Ùe keâe heje keâjle meceÙe Ùeeo Gmekeâ jemle ce ekeâlevee Yee yeeOeeS DeeS DeLeJee Mej DeeS Jen Gveme Yee ue[mekeâlee n~ Gvekeâ eueS keâÚ Yee ceeMkeâue keâece vene n~ Smee keâeF keâeÙe vene n pee Jen keâj vee mekeâ~

(le) YeeJe—keâeJe keâ Devemeej keâceJeej JÙeekele keâ eueS keâÚ Yee keâe"ve n~ Jen nj yeeOee keâe nmele-nmele meecevee keâj mekeâlee n~ Gmekeâ eueS keâeF Yee keâeÙe Ùee iee" Flevee keâe"ve vene n

epeme Jen hejje Ùee Keeue vee mekeâ~

2. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— eÛeueeÛeueelee Oehe keâe pee Ûeeovee ole yevee~

keâece he [ve hej keâj pee Mej keâe Yee meecevee~~

pee ekeâ nme-nme keâ Ûeyee uele n ueen keâe Ûevee~

'n keâe"ve keâÚ Yee vene' epevekeâ n pee ce Ùen "vee~~

keâeme ekeâleve ne Ûeue hej Je keâYee Lekeâle vene~

keâeve-mee iee" epemekeâe Keeue Je mekeâle vene~~

3. evecve heekeleÙee keâe YeeJeeLe eueeKeS—

Gòej— YeeJeeLe—keâeJe eJekeâemeMeeue oMee keâ eJe<eÙe ce yeleevee Ûeenle n~

DeLe—keâeJe keâ Devemeej eJekeâemeMeeue oMe Deepe keâ meceÙe ce nj lejn me mehevve n keÙeeekeâ Jene keâceJeej JÙeekeleÙee keâe keâcee vene n~

YeeJeeLe—keâeJe ve oMee keâe mehevvelee keâe JeCeve ekeâÙee n~

DeLe—keâeJe keâ Devemeej—Deepe eJeMJe keâ DeeOekeâeMe oMee ce keâeÙe keâjve Jeeue JÙeekeleÙee keâe keâcee vene n epemekeâ keâejCe Gvekeâ oMe yeeæ eJeÅee, Oeve, SMJeÙe me mehevve n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. meceeve lekeâ Jeeue Meyo hee" me {{keâj eueeKeS—

Gòej—	leyejele	=	heÚleele	Yeue	=	heue
	Ûevee	=	"vee	Lekeâle	=	mekeâle
	Gkeâleele	=	eoKeueele	keâYee	=	leYee

2. evecve Meyoe keâ GeÛele eJehejeleeLekeâ Meyo hej mene (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej—	o:Ke	—	oÙeveeÙe	meKe (3)	n<e
	mehele	—	mehe$e	keâhele (3)	keâhe$e
	YeueeF	—	yejeF (3)	eveoe	DeÛÚeF
	Yeue	—	yeje	yej (3)	DeÛÚ
	keâe"ve	—	mejue (3)	keâ"ej	meiece

3. evecveeueeKele ceneJeje keâe JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) jevee ue#ceeyeeF keâ meeLe Ùeæ ce De«epee keâe ueen keâ Ûeve Ûeyeeve he [~

(Ke) keâceJeej JÙeekele pee Skeâ yeej pee ce "eve uele n~ Jen heje keâjkeâ ne jnle n~

(ie) Deeuemee JÙeekele meoJe YeeiÙe keâ Yejeme jnle n~

(le) ekeâmeeve keâe heejJeej Keye heâue-heâue jne n~

4. heÙeeÙeJeeÛee Meyoe keâe eceueeve keâeepeS—

Gòej— eJeeJeOe eJeeYevve Øekeâej keâ
eJelve ®keâeJeŠ
Dekeue yeOeOe
eJeYeJe SMJeÙe
ÛeÛeue Ûeueyeuee

5. evecveeueeKele Meyoe me JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) DeÛÚ keâeÙe keâjve keâ jemle ce Devekeâ eJelve Deele n~
(Ke) YeeiÙe keâ Yejeme vee ye"keâj keâce keâjvee ÛeeenS~
(ie) yeÛÛe ØeeÙe: ÛeÛeue ØeJeeòe keâ nele n~
(le) oeoe keâe meeKe keâe nceve Deheve ceve ce iee" yeeOe uee n~
(*) keâceJeej JÙeekele Oeve Deej eJeYeJe me Ùekele jnlee n~
(Ûe) nce meceepe ce jnkeâj keâÚ YeueeF keâ keâeÙe Yee keâjve ÛeeenS~

6. GeÛele e>eâÙee-Meyoe oJeeje JeekeÙe-heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) Jeej yeeOeeDee me vene leyejele n~
(Ke) Je eÛeueeÛeueelee Oehe keâe ÛeeOvee yevee ole n~
(ie) Je peeJeve-heLe hej Deeie ye{le jnle n~
(le) Sme ueeiee me ne oMe keâe YeueeF nelee n~
(*) nce evejlej ØeÙeeme keâjle jnvee ÛeeenS~

2 keâue[j keâueekeâej

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeOOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) ceOÙeJeieeÙe heejJeeje keâe (Ke) Úue, heâjye Deej pee[-lee[keâe
(ie) me"e-meenkeâeje keâ Ùene

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Mecee pee keâ heeme Gvekeâ Skeâ ece$e ye" Le~
(Ke) keâue[j keâe ueevee Deej ueieevee ceOÙeJeieeÙe Meekeâ Lee~
(ie) ceOÙeJeieeÙe leje ce leejeKe keâ keâue[j, jepeveelekeâ veleeDee keâ keâue[j, oJee-oJeleeDee keâ keâue[j, Oeeecekeâ he®<ee keâ keâue[j ueieeS peele Le~

(le) nce Deheve lej ce jepeveelekeâ ueeiee keâ keâue [j ueieevee hemeo keâjie epememe nce Yee mJeÙe keâe mJeeOeevelee me«eece keâ Feleneme me pee [mekeâ Deej oMe keâ eueS keâÚ keâjve keâe pepyee ceve ce Glhevve ne mekeâ~ leLee oMe keâ eueS Øece keâe YeeJevee pee«ele ne~

4. yeleeFS, Ùeeo Deehekeâe keâue [j yeveJeeve he [lee Deehe ekeâme lejn keâ keâue [j yeveJeeSie?

Gòej– Ùeeo nce keâue [j yeveJeevee he [lee nce Oeeecekeâ cenehe®<ee, oMe hej vÙeeÚeJej neve Jeeue Jeej-JeejeieveeDee keâ keâue [j yeveJeeSie epememe nce Yee Gvne keâe jen hej Ûeuele nS oMe keâe Øeieele keâe jen hej ue peeS~

euee Kele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej– (keâ) mleYekeâej keâe Je eove Ùeeo Deele n—Deepeeoe keâ henue mJeeOeevelee me«eece keâ eove, peye oMe keâ veleeDee keâ keâue [j yeepeeje Deej leje ce Yej nele Le~ mleYekeâej keâe yeÛeheve ce oKee Skeâ keâue [j Ùeeo DeeÙee epemece ieeOee Deej keâ<Ce keâe meeLe-meeLe eÛe$e Lee~ mleYekeâej keâe Ùeeo DeeÙee—ue#cee-ieCeMe, eMeJe-heeJelee, meelee-jece, jeOee-keâ<Ce, oiee Deeeo keâ leceece keâue [j~ Gvn Ùeeo DeeS eJeJekeâeveo, jeceleeLe, jeCee Øeleehe, eMeJeepee, oÙeeveo Deeeo leceece ueeiee keâ keâue [je keâe Ùeeo DeeF pee leje keâe oeJeeje hej Šie nele Le~

(Ke) meej meceepe ce oMeYeekele keâe uenj peieeve ce Fve je<ŠeÙe veleeDee keâ keâue [je keâe ye [e neLe Lee, pee lej-lej ce henÛe nS Le~ nce yeÛÛe lej keâe oeJeeje hej Gvn Šie oKe Gvekeâ yeej ce heÚle Le, Fme lejn mJeeOeevelee me«eece keâ Feleneme me Keo keâe pe [e cenmeme keâjle Le Deej oMe keâe Deepeeoe keâ eueS ye [nekeâj ue [ve keâ mJehve oKee keâjle Le~

(ie) Deepekeâue ekeâmee velee keâe keâue [j ueieeve keâe celeueye Gme heeŠe keâe nevee n Deej heeŠe keâ neve keâe celeueye Gme heeŠe keâe ieoiee keâe {evee n~ Skeâ Yee velee Deepe Smee vene n pee oMe keâe velee ne~ meye heeŠe keâ velee n~ Deepe nj velee Úue, heâjye Deej pee [-lee [keâe keânevee n~ Gvekeâ yeej ce Deehe Deheve yeÛÛee keâe keÙee yelee mekeâle n Deej keÙee yeveve keâe Gkeâmee mekeâle n~

(le) keâue [j keâueekeâej ve veleeDee hej keâŠe#e keâjle nS keâne ekeâ Deepekeâue keâ velee henue Jeeue veleeDee keâe lejn vene n~ henue keâ velee lÙeeie, lehemÙee Deej yeeueoeve keâe keânevee Le, peyeekeâ Deepe keâ velee Úue, heâjye Deej pee [-lee [keâe keânevee n~ Gvekeâe eoKeekeâj nce Deheve yeÛÛee keâe keÙee yeleeS Deej Gvn keÙee yeveve keâ eueS Øeejle keâj~

(*) Deepe Mecee pee keâe Oece ce Glevee jeMevee FmeeueS vene eoKeeF olee keÙeeekeâ Deye Oece keâe mejpe {ue jne n~ OecehejeÙeCe ceOÙece Jeie keâe eoue Deye Oece keâ veece hej ocekeâlee vene yeeukeâ yePee-yePee jnlee n~

(Ûe) henue leje keâe oeJeeje hej ieeOee, eleuekeâ, ven¤, hešue, meYee<e, jepeõ yeeye, ceeueevee Deepeeo me uekeâj Yeieleemen ÛeõMeKej Deepeeo Deeeo veleeDee keâ keâue [j šie nele Le~ eJeJekeâeveo, jeceleeLe, jeCee Øeleehe, oÙeeveo Deeeo leceece cenehe®<ee keâ keâue [j šie nele Le~ Deye Gvekeâe peien e>eâkeâš keâ eKeueee [Ùee Deej eheâucee Ûenje keâ keâue [j šie nele n~ veeje keâ DeMueeue eÛe$ee Jeeue keâue [j ueie nele n~ keÙeeekeâ Deye mecepe DeeOeevekeâlee keâe jie ce Flevee jie Ûekeâe

n ekeâ Jen Deheve heJepee keâe Yee Yeue Ûekeâe n~ meceepe heleve keâe Deej pee jne n ekeâ jepeveelekeâ velee, mele, cenehe®<e, heejeeCekeâ Ûeej$e, Øekeâele, oJee-oJelee-meye oeJeeje me Glej ieS Deej ëeieeejkeâlee leLee veivelee ØeOMeve ØeOeeve eÛe$e Gve hej Ûe{ ieF~ lÙeeie, lehemÙee, Øece, keâ®Cee, yeeueoeve, oMeYeekele-meye hej Jeemevee Ûe{ ye"e Deej Jene nj meceÙe DeeKee keâ meeceve ueškeâe n~

2. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) Mecee pee keâ ece$e keâue [j yeveele n~

(Ke) leejeKeJeeue JÙeJemeeÙee keâue [j ne Deye eoKele n~

(ie) nceve Yee veleeDee keâ yenle keâue [j yeveeS Le~

(le) cenehe®<e lee Deye eKeuee [e Deej eheâucee neje yeve ieS n~

(*) Ùen keâue [j keâueekeâej Yee heâ [heâ [evee Yeue ieÙee n~

3. evecveeueeKele heekeleÙee keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— (keâ) Deye oeJeeje hej keâue [j vene šeie peele, yeeukeâ Gve hej eÛe$ekeâeje keâe peelee n, pee meceÙe keâ meeLe oeJeej me Pe [peelee n~ hehe [e yevekeâj eiej peelee n~

(Ke) Deepe keâe meceepe ekeâlevee heleve ce pee jne n ekeâ lÙeeie, lehemÙee, keâ®Cee, yeeueoeve Deej oMeYeekele keâe peien Gme hej Jeemevee ëeieeejkeâlee neJee nelee pee jne n~ Deej Jene eÛe$e Jen oKevee Ûeenlee n Deej Jene nj meceÙe Gmekeâe DeeKee keâ meeceve ueškeâe jnlee n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. Thej eoS ieS JeekeÙee keâ Øekeâeje keâ DeeOeej hej DevÙe JeekeÙe yeveeFS~

Gòej— eJeOeeveJeeÛekeâ — DeekeâeMe ce leej Ûecekeâ jn n~

eve<eOeJeeÛekeâ JeekeÙe — Je<ee vene ne jne n~

ØeMveJeeÛekeâ JeekeÙe — Ùen šve keâne pee jne n?

meoMeJeeÛekeâ JeekeÙe — MeeÙeo keâue nceeje heje#ee ne~

FÛÚeJeeÛekeâ JeekeÙe — Deehekeâe Ùee$ee ceieueceÙe ne~

DeeMÛeÙeJeeÛekeâ JeekeÙe — MeeyeeMe! leceme Smee ne Gcceeo Lee~

mekeâleJeeÛekeâ JeekeÙe — Ùeeo eškeâš eceuee lee ce DeJeMÙe DeeTiee~

Dee%eeJeeÛekeâ JeekeÙe — eceššše ce cele Keuee~

2. (keâ) evecveeueeKele ce me YeeJeJeeÛekeâ me%ee keâeve-mee n? mene Gllej hej (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— peele

(Ke) '' '' eÛenve keânueelee n—

Gòej— GoOejCe eÛenve

(ie) mene eJejece eÛenve Jeeuee eJekeâuhe ÛeeveS—

G ¨ °ej ¡ª Deen! mele, cenehe?<ee; oMeYeke?leDeej DeeoMe veleeDee ke keue[j Deye vene eceuele~

3. evecveeueeKele Meyoe ke meeLe Deehe Yee ¡®keej pee ¨ ¬ [Meyo yeveeFS Deej Gvekee DeLe eueeKeS¡ª

G ¨ °ejkeYe = keYekeej ¡ª ece??e ke yeleve yeveeve Jeeuee~

ueen = ueenkeej ¡ª ueen kee meeceeve yeveeve Jeeuee~

meJeCe = meJeCekeej ¡ª meeve ke DeeYe<eCe yeveeve Jeeuee~

?ece = ?ecekeej ¡ª ?ece ¨kee¬ JemleS yeveeve Jeeuee~

ceeuee = ceeueekeej ¡ª ceeuee yeveeve Jeeuee~

ceele = ceelekeej ¡ª ceele ¨ yéveeve Jeeuee~

meeenl ¨ ´=e meeenl ¨ ´ ekeej ¡ª meeenel ¨ ´j?eve kejve Jeeuee~

4. evecveeueeKele Meyoe ke m$eeeueie Meyo yeveekej eueeKeS¡ª

G ¨ °ejoJelee = oJee oelee = oe$ee

ueKeke = ueeKekee iee ¨ ´ eke = ieee ¨ ´ ekee

yeoeOeceeve = yeoeOecelee ieCeJeeve = ieCeJelee

Meeke?leceeve = Meeke?lecelee ceeuee = ceeeueve

5. hee" ce me hee?e-hee?e J ¨ ´ eeke?leJee?eke, peeleJee?eke Deej YeeJeJee?eke me%ee-Meyo ¨ ² e?kej eueeKeS~

G ¨ °ejJ¡ª ´ eeke?leJee?eke ¡ª Mecee pee, he?ue, ven¡è, meYee<e, meelee~

peeeleJee?eke me%ee ¡ª velee, he?<e, meceepe, veeje, Oece~

YeeJeJee?eke me%ee ¡ª mheele, peele, ?ece,ke?Cee, mJehve~

3 yeÛeheve

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) oevee Øekeâej me (Ke) Meece keâe

(ie) meye Gvekeâe njkeâlee me leie Dee Ûekeâ Le

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ueKekeâ keâ YeeF ceekeâe he[ve hej Deheve ye[heve keâe heâeÙeoe G"eve me vene Ûekeâle Le~

(Ke) heeheuee keâe pe[ce yeve eyeue ce jnve Jeeue meehe keâe ceejve keâ yeeo me yeÛÛee keâe heeheuee me

heejÛeÙe ye{e~

(ie) eheleepee ve ÚeŠ YeeF keâe Lehhe[ceeje, keÙeeekeâ eheleepee ØelÙe#e ce eJeMJeeme keâjle Le Deej ØelÙe#ele : Gvekeâe vepeje ce ÚeŠe YeeF Pe"e Lee~

(le) heeheuee keâe pe[ce eJejepeceeve YeÙee keâ pelee me YeÙee keâe Pe" hekeâ[e ieÙee~

4. Deehe ieeceÙee keâe oehenje ce keÙee keâjle n?

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

euee Kele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ye[e YeeF ceekeâe he[le ne Deheve ye[heve keâe heâeÙeoe G"eve me vene Ûekeâle Le~ peye ye[YeeF keâe keâeF keâece DeŠkeâe nelee lee Jen Meno me Yee DeeOekeâ cee" yeve peele Le~ leye Smee mven peleele pemee jece ve Yee Yejle keâ Øeele vene peleeÙee neiee~ ueekeâve celeueye evekeâuele ne Je leele keâe lejn DeeKe yeoue peele Le~

(Ke) ueKekeâ keâ ehelee pee keâe eoveÛeÙee ye[e eveÙeeceele Lee~ Je meceÙe hej Keevee Keele, meceÙe hej ne meele-peeiele Le~ Gvekeâe eoveÛeÙee le[e keâe Yee ceele keâjlee Lee~ iejeceÙee keâe oehenje ce eheleepee Keevee Keekeâj Leee[e oj DeKeyeej oKele, eheâj ye"keâ ce pee ueŠle Le~

(ie) YeÙee keâe Ùeepevee keâ Devemeej eheleepee keâ meele ne, nce oevee heeheuee keâ veeÛe henÛe~ neLe ce Skeâ ÚeŠe-mee yele uekeâj ce heeheuee hej Ûe{ ieÙee~ keâeF heõn eceveš yeeo ce Ûeeue keâ leemeueJeeuee šnvee keâ veeÛe Lee~

(le) YeÙee keâ eyeie[ve Deej 'Dee le veeÛe, leje šeie ne ve lee[oe lee ceje veece vene' keânve hej ueKekeâ keâe Deheve YeÙee hej >eâeOe Dee ieÙee~

(*) ueKekeâ keâ eheleepee ØelÙe#e ce eJeMJeeme keâjle Le~

(Ûe) ueKekeâ Ûeeue keâe leemeuee FmeeueS keân G"le Le keÙeeekeâ Ûeeue keâ leemeue keâ keâejCe ne ueKekeâ Deheve YeeF me yeouee ue mekeâ Deej Gvn ehelee pee me ceej he[Jee mekeâ~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) Je cePeme oe meeue ye[Le~

(Ke) ce Yee Gvekeâ heeÚ-heeÚ ÚeÙee keâe lejn lecelee Lee~

(ie) lej keâe yeieue ce ceoe keâe ye"keâ Lee~

(le) ce Skeâ-Skeâ heie jece-jece keâjkeâ veeÛe jKe jne Lee~

(*) YeÙee hej ekeâlevee ceej he[e Fmekeâe epe>eâ keâjvee yekeâej n~

(Ûe) Je Yee Gveme leie Dee Ûekeâe Lee~

3. ''Je ØelÙe#e ce eJeMJeeme keâjle Le'' Fmekeâe DeeYeØeeÙe keÙee n?

Gòej— DeeYeØeeÙe—'Je ØelÙe#e ce eJeMJeeme keâjle Le' me DeeYeØeeÙe n ekeâ ueKekeâ keâ ehelee pee meve-meveeF yeelee hej eJeMJeeme vene keâjle Le~ Je Gvne yeelee hej eJeMJeeme keâjle Le pee Gvekeâ meeceve nF ne~ Je Deheve meeceve lešle lešvee keâe ne melÙe ceevele Le~

4. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej– (keâ) (7), (Ke) (3), (ie) (3), (le) (7), (*) (7), (Ûe) (3)~

Ke['Ke'

JÙeekeâj Ce-%eeve

1. evecveeueeKele JeekeÙee ce me meJeveece Meyoe keâe ÛeÙeve keâeepeS—

Gòej– (keâ) Je, cePeme~ (Ke) Ùen, Gvekeâ~ (ie) nceej~

(le) ceve, Gme~ (*) Gvneve, Dehevee~ (Ûe) Gvekeâe, ce~

2. GeÛele e>eâÙeeDee oJeeje JeekeÙe heCe keâeepeS—

Gòej– (keâ) YeÙee meeleJee ce he{le Le~

(Ke) pe¤jle he[ve hej Je Meno me Yee cee" yeve peele Le~

(ie) nceej eueS Skeâ ne ceeie Keuee Lee~

(le) nce oevee heeheuee keâ veeÛe henÛe~

(*) Gvneve Yeeieve ce Dehevee keâuÙeeCe mecePee~

(Ûe) Ùen Pe" yeeuelee n~

3. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej– heâeÙeoe = heâ + Dee + Ùe + De + o + Dee

Jemeue = Je + De + me + T + ue + De

le[keâe = le + G + [+ De + keâ + F

JeeCele = Je + De + j + Ce + F + le + De

YeceCe = Ye + j + De + ce + De + Ce + De

one[= o + De + n + Dee + [+ S

4. Jelevee MeoOe keâeepeS—

Gòej– ceekeâe = ceekeâe ekeâcele = keâecele

JeCeele = JeeCele meohÙeeie = meoheÙeeie

DeJeepe = DeeJeepe cejKelee = ceKelee

hejlÙe#e = ØelÙe#e hejeYece = heejßece

5. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

(keâ) peye eheleepee ve mJeÙe meye keâÚ oKe eueÙee leye Pe" me keÙee heâeÙeoe~

(Ke) ye[YeÙee ve ehelee pee me cejе eMekeâeÙele keâj oe~

(ie) yejieo keâe he[nce ÚeÙee olee n~

(le) oÙeeveo heeueme eJeYeeie ce veekeâje keâjlee n~

(*) ommeene me ekeâmee Yee Øekeâej keâ keâeÙe keâe DeeMee keâe pee mekeâlee n~

(Ûe) mejuelee Deej eJeveceelee keâe Deeheme ce leeve<" meyeOe n~

6. evecveeueeKele JeekeÙee ce me e>eâÙee-MeyOe keâe ÚeeŠS—

Gòej— (keâ) ueeO~ (Ke) evekeâue~ (ie) yeve~

(le) pee~ (*) Keuele~ (Ûe) Ûe{~

7. MeyOe keâe eueieevemeej Deueie keâeepeS—

Gòej— heeuueie m$eeeueie

menhee''e šnvee

lej eveeOe

heâue eMekeâeÙele

DeKeyeej keâÛÛee

Mejyele keâecele

hejevee ÚeÙee

4 keâeeMeMe

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeOOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) uenje me (Ke) ÛeeŠe (ie) oevee

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) keâeJelee keâ jÛeeÙelee nejJeMe jeÙe yeÛÛeve n~

(Ke) uenje me [jkeâj veekeâe heej vene nelee~

(ie) peue keâe Yeelejе melen lekeâ peeve Jeeue keâe ieeleeKeej keânle n~

(le) meheâue neve lekeâ veeO Deej Ûeve Ûeepe keâe lÙeeie keâjvee ÛeeenS~

4. peÙe-peÙekeâej keâe DeeOekeâeje JÙeekele keâye nelee n?

Gòej— peye JÙeekele Demeheâuelee keâe Skeâ Ûeveelee keâe lejn uelee n Deej meheâuelee heeve keâ eueS Jen evejlej mele<e keâjlee jnlee n Deej heejCeecemJe¤he Jen Deheve ue#Ùe keâe heeve ce meheâue nelee n~ leye JÙeekele peÙe-peÙekeâej keâe DeeOekeâeje nelee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) pee JÙeekele evejlej keâeeMeMe keâjle jnle n, Gvekeâe keâYee nej vene nelee~

(Ke) ÛeeŠe keâe oeJeej hej yeej-yeej Ûe{vee, Ûe{ keâj eiejvee, eheâj Ûe{vee vene DeKejlee n~

(ie) ieleeKeej meeiej ce FmeeueS [yeekeâÙee ueieelee n epememe Jen meeiej keâe ienjeF ce peekeâj ceelee uee mekeâ~

(le) Demeheâuelee keâe keâeJe ve Skeâ Ûeveelee ceevee n~

(*) keâeJelee keâ Devemeej meheâuelee heeve lekeâ nce meKe, veeo Ûeve keâe lÙeeie keâjkeâ evejlej ØeÙeeme keâjle jnve ÛeeenS~

2. evecve heekeleÙee keâe heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) vevne Ûeeše peye oevee uekeâj Ûeuelee n,
Ûe{lee oeJeeje hej mee yeej eheâmeuelee n~
ceve keâe eJeMJeeme jiee ce meenme Yejlee n,
Ûe{keâj eiejvee, eiejkeâj Ûe{vee, vene DeKejlee n~
DeeeKej Gmekeâe cenvele yekeâej vene nelee,
keâeeMeMe keâjve Jeeuee keâe keâYee nej vene nelee~

(Ke) Demeheâuelee Skeâ Ûeveelee n, Fme mJeekeâej keâje,
keÙee keâcee jn ieF, oKee Deej meOeej keâje~
peye lekeâ ve meheâue ne, veeo-Ûeve keâe lÙeeiee lece,
mele<e keâe ceoeve Úe [keâj cele Yeeiee lece~
keâÚ ekeâS eyevee ne peÙe-peÙekeâej vene nelee,
keâeeMeMe keâjve Jeeuee keâe keâYee nej vene nelee~

3. evecveeueeKele heekeleÙee keâe JÙeeKÙee keâeepeS—

Gòej— JÙeeKÙee—

(keâ) nce keâeF Yee Ûeepe eyevee ØeÙelve keâ vene eceue peelee~ Gme heeve keâ eueS nce evejlej ØeÙelve keâjle jnvee ÛeeenS~ epeme Øekeâej meeiej ce ceelee nce Deemeevee me ne vene eceue peele Gmekeâ eueS nce peue keâe Yeelejle melen lekeâ peevee nelee n~ Deej Skeâ yeej Demeheâue ne peeve hej eheâj oieve Glmeen me peue keâe Yeelejle melen lekeâ peele n~

(Ke) meheâuelee Deej Demeheâuelee Skeâ ne emekekeâ keâ oe henue nele n~ ekeâmee Yee keâeÙe ce Demeheâue ne peeve hej nce enccele vene nejvee ÛeeenS yeeukeâ Demeheâuelee keâe Skeâ Ûeveelee keâe lejn mJeekeâej keâjvee ÛeeenS Deej Gveme meeKe uele nS eJeÛeej keâj ekeâ ekeâme keâcee keâ keâejCe nce Demeheâue ne ieS Deej Gve keâeceÙee keâe oj keâjle nS meheâuelee keâe Deej De«emej ne~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele heekeleÙee ce Deuekeâej henÛeeeveS—

Gòej— (keâ) heve®ekele Deuekeâej~

(ie) Ùecekeâ Deuekeâej~

(*) DeveØeeme Deuekeâej~

(Ke) Ùecekeâ Deuekeâej~

(le) DeveØeeme Deuekeâej~

2. SkeâeLekeâ Øeleele neve Jeeue Meyoe keâ DeLe eueeKeS—

Gòej— (keâ) DeeOekeâ = DeeJeMÙekeâlee me pÙeeoe~

heÙeehle = DeeJeMÙekeâlee keâ Devemeej~

(Ke) Guueeme = Glmeen~

n<e = Øemevvelee~

(ie) Dem$e = heâkeâkeâj ÛeueeÙee peeve Jeeuee neLeÙeej~

Mem$e = neLe ce uekeâj ÛeueeÙee peeve Jeeuee neLeÙeej~

(le) Dee%ee = ye [e Éeje ÚeŠe keâe keâÚ keâjve keâe keânvee~

DeeOMe = DeeOekeâeje Éeje DeOeevemLee keâe eveoMe ovee~

3. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) veekeâe veoe ce Ûeue jne n~

(Ke) vevne keâuee eKeueve ueiee n~

(ie) ieelee ve cej eJeMJeeme keâe "me henÛeeÙee~

(le) nce cenvele me keâYee pee vene Ûejevee Ûeeenš~

(*) nce ieuele yeele mJeekeâej vene keâjvee Ûeeenš~

(Ûe) mele<e keâe heejCeece nceMee meKeo ne jnlee n~

4. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— keâeeMeMe = keâ + Dee + Me + F + Me + De

eJeMJeeme = Je + F + Me + Je + Dee + me + De

cenvele = ce + S + n + De + ve + De + le + De

njevee = n + S + j + Dee + ve + F

Ûevee lee = Ûe + G + ve + Dee + le + F

Ûeve = Ûe + S + ve + De

5. Jelevee mene keâjkeâ eueeKeS—

Gòej— veekeâe = veekeâe keâeemeMe = keâeeMeMe

JeeMJeeMe = eJeMJeeme DeeKeej = DeeeKej

meeOe = emeOe ceeele = ceelee

GleMeen = Glmeen elleÙeeie = lÙeeie

6. evecveeueeKele JeekeÙee ce me e>eâÙee-Meyo ÚeŠkeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) nejle~ (Ke) nelee~ (ie) Deelee~

(le) peelee~ (*) keâjvee~

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) DeeFS yeeye pee, (Ke) peye keâeF Gvn Skeâ Peeyee meeÙee-ceLee Yeš keâj,

(ie) memlee lejkeâeje hej~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ceve me keâeF Yee keâpe[e vene Ûeenlee n ekeâ nveceeve Øemeeo Gmekeâe okeâeve hej ne Gme eove keâ yeepeej keâe >ele lee[, keÙeeekeâ yenle oj lekeâ enmeeye ueieevee he[lee n ekeâ meeo keâ yeeo leeš ce DeeeKej keâeve jne!

(Ke) heekele me ueKekeâ keâe DeeMeÙe n ekeâ iee[e ce Flevee Yee[Lee ekeâ Skeâ-omej keâe Oekekeâe okeâj ne Deoj lemee pee mekeâlee n~ Ùeeo Mecee-npeje keâjeie lee hueŠheâece hej ne Ke[jn peeDeeie~

(ie) omej keâ meeceeve keâe uee<"Jele oKeve me DeeYeØeeÙe n ekeâ ceve<Ùe keâe omej keâe Ûeepe Dehevee Ûeepe keâe leuevee ce eceŠŠe meceeve ne eoKeeF olee n~ Dehevee Jemle keâe Jen keâecelee Deej omej keâe yekeâej mecePelee n~

(le) ieeYee keâ ie" nS heòeoej heâue pevelee keâe Flevee ueele Kee Ûekeâ Le ekeâ Gvn henÛeevevee keâe"ve ne jne Lee~

4. hee" keâe Je heekeleÙee yeleeFS pene nemÙe jme keâe ÚŠe eyeKeje ne~

Gòej— peye lekeâ Fueeneyeeo mšMeve ve Dee ieÙee, ce Deheve ieeYee keâ Peeye keâe pee Yej oKe Yee vene heeÙee~ ieeYee keâ ie" nS helleoej heâue pevelee keâe Flevee ueele Kee Ûekeâ Le, ekeâ nej nS GcceeoJeej keâe lejn Gvn henÛeevee keâe"ve ueie jne Lee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) nj OeeveS keâe ie[[e heme-heme Ùee oe heme keâe leeve uevee, Meuepece keâ helle le[Jeekeâj leueJeeve keâe Dee«en keâjvee, Deeue Úeš-ÚeŠkeâj Ûe{evee, me[e keâcn[e omej eove keâŠe nDee Jeeheme keâjevee Deej Dejyee OeueJeekeâj, eceŠŠe nšekeâj uevee Deeeo Devekeâ Smee yeele n epevekeâ keâejCe meypee ce[e keâe nj keâpe[e yeeye nveceeve Øemeeo pee keâe henÛeevelee n~

(Ke) yeeye nveceeve Øemeeo pee ve ieeYee keâ eJe<eÙe ce yeleeÙee ekeâ heâue ie"e nDee nevee ÛeeenS~ eÚleje nDee heâue peuoe Kejeye ne peelee n~ yenle-me ieeYee keâ heâuee hej PeeF he[peelee n~ heòe ce yenle keâueeje nelee n~ Jen heâue ce lee nelee ne vene~ heòee keâ ["ue keâe DeeÛeej ye[e DeÛÚe

nelee n heâue ce keâYee-keâYee Úeš-Úeš keâe [ueie peele n Gvn Pe [Jeekeâj ueve ÛeeenS~ heevee ce Yeeiee nDee heâue ve ueeepeSiee~ DeÛÚ ieeYee keâ heâue ce, keâÛÛee n lee eJeŠeeceve [e, S, yee, keâeheâe jnlee n~

(ie) peye ueeie heevee ueve keâ eueS e[yye me yeenj evekeâue leye keâuee ve keâne ekeâ Deye ve Ûekeâ Ûeeneve Deej cePe Yeelej peeve keâ eueS ueuekeâeje~ Ùeeo keâuee ueKekeâ keâe vee ueuekeâejlee lee ueKekeâ iee [e keâ Yeelej vene leme heelee keÙeeekeâ iee [e ce Yee [yenle pÙeeoe Lee~ Deej ueeie heevee ueve keâ eueS iee [e me yeenj evekeâue Le~

(le) ieeYee keâ heâuee keâe leuevee nej nS GcceeoJeej keâe lejn FmeeueS keâe ieF keÙeeekeâ epeme lejn ekeâmee GcceeoJeej keâ ÛeveeJe nej peeve hej neuele nelee n Gmee Øekeâej ieeYee keâ heâuee keâe pevelee keâ ueele Keele-Keele yeje neuele ne ieF Lee~

(*) nveceeve Øemeeo pee keâe ieeYee ove keâe enccele ueKekeâ keâe FmeeueS vene he [e, keÙeeekeâ ieeYee keâ heâuee keâe neuele Kejeye ne Ûekeâe Lee~ Deej Fleve nceue keâ yeeo Yee ieeYee ce ekeâleve eJeŠeeceve Me<e yeÛe neie~

(Ûe) ueKekeâ ve Jene keâ yeepeej me heeÛe-heeÛe Deeve keâ ieeYee keâ heâue Kejeokeâj 'ueKeveT keâ n' keânkeâj nveceeve Øemeeo pee keâe o eoS~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) yeeye nveceeve Øemeeo pee keâe nje meypee keâe cepe n~

(Ke) DeYee Ùene ieeYee keâe DeÛÚe heâue eceuelee vene~

(ie) eÚleje nDee heâue peuoe Kejeye ne peelee n~

(le) Peeyee heje Yeelej vene Dee mekeâe Lee~

(*) ieeYee keâ heâuee keâe Peeyee Jene veeÛe he [e Lee~

3. evecveeueeKele keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— DeeMeÙe—

(keâ) keâeF Yee keâpe [e Ùen vene Ûeenlee Lee ekeâ nveceeve Øemeeo pee Gmekeâe okeâeve hej Deekeâj Kejeoeje keâj, keÙeeekeâ Jee meypee ueve ce yenle oj ueiele n Deej yenle oj lekeâ enmeeye ueieevee he [lee n ekeâ meeo keâ yeeo nS leeš keâe Yee menvee he [lee Lee~

(Ke) Fme keâLeve keâe DeeMeÙe Ùen n ekeâ epeme Øekeâej memeej keâ meYee oMe eceuekeâj Deepe lekeâ Fme ØeMve keâe Gòej leueeMe vene keâj heeS n ekeâ eveMem$eekeâjCe ekeâme cee$ee ce Deheveevee ÛeeenS Ùee eheâj Ùen ekeâ keÙee eveMem$eekeâjCe DeeJeMÙekeâ n~ Gmee Øekeâej ueKekeâ ve eueS ieeYee keâ heâue keâe jKeve keâe ØeMve Yee Deveòeejle ne yevee jne~ ekeâmee Ùee$ee ve Yee Gmekeâe yeele vene ceevee Deej Je yeomlej Gme Kejeye keâjle jn~

Ke ['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele JeekeÙee ce GheÙekele mLeeve hej eJejece-eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) yeeye nveceeve Øemeeo Ùeeo meej memeej ce ekeâmee Jemle keâe DeeeOkeâejCe ceevele n, lee Jen n—'nje meypee~'

(Ke) n ..... n ..... FOej vene! FOej ieeYee n, ieeYee~ Dej YeeF, yeÛekeâj evekeâeueS~ Deen! oe heâue keâne ieS? ce eÛeuueeÙee~

2. meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej—	cepe	=	yeeceeje	Kejeye	=	ieoe
	Jekele	=	meceÙe	keâeheâe	=	heÙeehle
	Keyemejle	=	meoj	meheâj	=	Ùee$ee
	cemeeeheâj	=	Ùee$ee	peJeeye	=	Gòej

3. Meyoe keâe mene >eâce ce jKekeâj JeekeÙe oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) meYee keâpe [Gvn DeÛÚe lejn henÛeevele Le~

(Ke) Gvn nje meypee keâe cepe n~

(ie) nceej eueS ieeYee keâ Ûeej heâue uele DeeFSiee~

(le) ueeue-ueeue keâuue evekeâue DeeSie~

(*) ce keâuee hej eyeie [ve ueiee~

(Ûe) Gvn henÛeevevee keâe"ve ne jne Lee~

4. eJeMe<eCe Meyo Deueie keâjkeâ eueeKeS—

Gòej—	meYee keâpe [	=	meYee	nje meypee	=	nje
	ceemecee lejkeâeje	=	ceemecee	DeÛÚ heâue	=	DeÛÚ
	ueeue-ueeue keâuue	=	ueeue-ueeue	DeeeKeje ekeâmle	=	DeeeKeje

5. evecveeueeKele Meyoe keâ DeLe eueeKeS Deej Fvekeâe JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) eÛelee = uekeâ [e keâe {j epeme hej MeJe peueeÙee peelee n
MeJe keâe peme ne eÛelee hej jKee Jeme ne MeJe peeeJele ne ieÙee~

eÛelee = hejMeevee
eÛelee keâjve me keâeF mecemÙee nue vene nelee~

(Ke) Deeeo = ekeâmee keâeÙe keâe ØeejYe
Ùe%e keâjve keâ yeeo heâkešje ce keâeÙe Deeeo nDee~

Deeoe = ekeâmee Ûeepe keâe Deeole/uele
nce keâYee ekeâmee Ûeepe keâe Deeoe vene nevee ÛeeenS~

(ie) keâeHeâe = heÙeehle
cej heeme pee keâÚ n, Jen iepeej keâ eueS keâeheâe n~

keâeheâe = keâekeâe heÙe heoeLe
cePe "[e keâeheâe heevee DeÛÚe ueielee n~

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeOOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) FpejeFue keâ~ (Ke) yeoeOeceellee keâe KÙeeele, (ie) ØeeeleYeepe ce~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Ùen keâLee FpejeFue oMe keâ Feleneme me meyeoOe n~

(Ke) jepee meueceeve ve leleeeueme Je<ee lekeâ FpejeFue hej Meemeve ekeâÙee~

(ie) jepee meueceeve vÙeeÙe Deej yeoeOeceòee yeele keâ eueS ØeemeoOe Le~

(le) jepee meueceeve ve yeÛÛee me ecešše keâe eKeueevee yeveJeekeâj leLee Gvekeâ neLe meeyeve me OeueJeekeâj leeeueS me neLe heeÚJeekeâj mecemÙee keâe meceeOeeve evekeâeuee~

(*) ØeeeleYeepe keâ heeÚ jevee keâe GooMÙe jepee meueceeve keâe yeeæceòee keâe heje#ee uevee Lee~

4. Øemlele hee" me nce keÙee eMe#ee eceuelee n? yeleeFS~

Gòej— Øemlele hee" ce nce ØelÙekeâ mecemÙee keâe OeÙeheJekeâ leLee yeoeOeceevee me meuePeeve keâe eMe#ee eceuelee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) jepee meueceeve eJeMJe keâ Feleneme ce ceOeeJee Meemekeâ ceeve peele n~

(Ke) jepee meueceeve ve F»ejeFue oMe hej FO heO 965 me FOheO 922 lekeâ Meemeve ekeâÙee~

(ie) Meeyee veecekeâ Skeâ he[emee oMe keâe jevee jepee keâe yeoeOeceellee Deej OeÙeMeeuelee keâ keâejCe F<Ùee keâjlee Lee~

(le) jepee meueceeve ØeeeleYeepe mLeue hej oMekeâe keâe Yeeje Yee[oKekeâj ceve ne ceve Yeehe ieS ekeâ ØeeeleYeepe keâ heeÚ keâeF DevÙe GooMÙe eveenle n~ Dele: jepee melekeâ ne ieS~

(*) Meeyee keâe jevee em$eÙee keâ Fme ieCe me DeveeYe%e Lee ekeâ ue[ekeâÙee mJeÛÚlee leLee meppee keâ eueS pevce me ne ueeueeeÙele nelee n~

(Ûe) jepee meueceeve ve peye yeÛÛee me meeyeve me neLe Oeeve Deej heeÚve keâ eueS keâne lee oe yeÛÛee ve keânvee lekeâ meeyeve me neLe OeeS Deej oe yeÛÛee ve keâJeue keâueeFÙee lekeâ neLe OeeS~ Deej jepee ve mJeÛÚlee leLee meppee keâ eueS ueeueeeÙele ue[ekeâÙee keâ ieCe keâ keâejCe ne ue[ekeâÙee keâe henÛeeve keâe~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) meueceeve FpejeFue keâ leemej Meemekeâ Le~

(Ke) Meeyee keâe jevee ve jepee meueceeve keâe yeoeOeceòee keâe hej e#ee ueve keâe eveMÛeÙe ekeâÙee~

(ie) Dele: Je heCele: melekeâ ne ieS~

(le) Gvekeâe DeeÙe Dee" Je<e keâ Deeme-heeme Lee~

(*) meJekeâe ve DeeJeueye jepee keâ DeeoMe keâe heeueve ekeâÙee~

(Ûe) Je Skeâ eJeMJe ØeemeoOe Meemekeâ keâ ¤he ce henÛeeve peeve ueie~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (7), (Ke) (3), (ie) (3), (le) (3), (*) (3), (Ûe) (7)~

4. veeÛe oe ieF ØelÙekeâ heekele ekeâmekeâ oJeeje keâne ieF n?

Gòej— (keâ) jevee keâ ye{ ce$ee oJeeje~ (Ke) jevee ve~ (ie) jepee meueceeve~

(le) jevee ve~ (*) jepee meueceeve ve~

Ke ['Ke'

JÙeekeâ jCe-%eeve

1. GoenjCeevemeej mecePeekeâj eueeKeS—

Gòej—

DeeYe%e	=	De	+	eYe%e	=	DeeYe%e
DeeYeveJe	=	DeeYe	+	veJe	=	DeeYeveJe
mehe$e	=	me	+	he$e	=	mehe$e
eveceue	=	eve:	+	ceue	=	eveceue
eJejkele	=	eJe	+	jkele	=	eJejkele

2. eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej—

jepee	=	jevee	eJeMeeue	=	mekeâeCe
Meele	=	DeMeele	GlleeCe	=	DeveleeCe
meeceevÙe	=	eJeMe<e	ieeuee	=	meKee
mJeÛÚ	=	oe<ele	GooMÙe	=	GooMÙe jenle
peeŠue	=	mejue	DemeYeJe	=	meYeJe

3. meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej—

Meemekeâ	=	jepee	Dece j	=	eÛej-ÙeJee, Depej
mece#e	=	meeceve, ØelÙe#e	DeeoMe	=	Dee%ee ovee
eJeoÙeceeve	=	Jeleceeve GheemLele	evenejvee	=	SkeâŠkeâ oKevee
GooMÙe	=	ue#Ùe	meeceevÙe	=	Deehe
heMÛeele	=	yeeo ce	F<Ùee	=	É<e

4. MeyoeLee keâe eceueeFS—

Gòej—

Meyo	DeLe
hej e#eCe	hej e#ee

meppee mepeeJeš
KÙeeele ØeemeoeOe
peešue ieYeej
GlleeCe meheâue

5. veeÛe eoS Meyo-Ùeicee keâ Meyoe keâ DeLee ce Delej mhe<š keâjve keâ eueS Gvn JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) jepee keâ eueS keâeF Yee mecemÙee peešue vene nelee~
ieeOeej vejMe keâešue Ûeeue Ûeuelee jnlee Lee~

(Ke) ueiej keâe heÚ ueyee nelee n~
meeceeve ieoe ne ieÙee Lee FmeeueS heeÚ eoÙee~

(ie) peieue keâe Mej nceej meÂMe GheemLele n~
meYee yeÛÛe Skeâ meceeve nele n~

6. veeÛe eoS ceneJeje keâ DeLe eueKekeâj Fvn JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) ueene ceevevee = ße<" ceevevee~
Deepe ye [-ye [oMe Yee YeejleeÙe Je%eeevekeâe keâe ueene ceeveve ueie n~

(Ke) melekeâ ne peevee = Ûeekeâvvee nevee~
leve peieue ce peeve hej nce melekeâ ne ieS~

(ie) Dehevee-mee cen uekeâj jn peevee = ueeppele nevee~
eMekeâeje keâ neLe me peye eMekeâej evekeâue ieÙee, lee Jen Dehevee-mee cen uekeâj jn ieÙee~

(le) Úkekeâ Ú [evee = yeje lejn njevee~
eMeJeepee ve Deheve Lee [-me meevekeâe keâ meeLe ceieue mevee keâ Úkekeâ Ú [e eoS~

(*) lee [Ùee eievevee = Øelee#ee keâjvee~
Jen mšMeve hej Ke [e nekeâj jueiee [e keâ Deeve keâe lee [Ùee eieveve ueiee~

(Ûe) Ú"e keâe oOe Ùeeo Deevee = Yeeje mekeâš keâe meecevee nevee~
yeeiuee oMe keâe ue [eF ce heeekeâmleeve keâe mevee keâe Ú"e keâe oOe Ùeeo Dee ieÙee~

7 Skeâ yeo,

DeYÙeeme

Ke ['keâ'
ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) yeeouee me (Ke) meeYeeiÙe (ie) ceelee keâe

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) yeo yeeouee keâe ieeo me evekeâuekeâj Deeie ye{e~

(Ke) Øemlele keâeJelee ce 'oJe' Meyo ekeâmcele keâ eueS ØeÙekele nDee n~

(ie) yeo keâe meceõ keâe Deej nJee ue ieF~

(le) yeo Delele: ceelee yeve ieF~

4. yeleeFS, lej keâe Úe[le meceÙe ceve<Ùe keâe cevee oMee keâmee nelee n?

Gòej— lej Úe[le meceÙe ceve<Ùe keâe cevee oMee Devecevee mee nelee n~ Jen meeÛelee n ekeâ epeme keâeÙe me Gmeve lej Úe[e n Gmece Jen meheâue Yee neiee Ùee vene~

euee Kele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) yeo yeeouee me Deueie nekeâj meeÛelee n ekeâ Jen keÙee lej me evekeâue he[e~ Deye ceje ekeâmcele ce keÙee eueKee n~ keÙee ce yeÛeiee Ùee Oeue ce eceue peeTiee~ Ùee eheâj Deieeje ce peue peeTiee~ Ùee keâceue keâ heâue ce eiej peeTiee~

(Ke) eiejle meceÙe yeo keâe ceeveemekeâ emLeele Devecevee mee Lee~

(ie) Dele ce yeo ceelee yevee~

(le) lej keâe Úe[le meceÙe ueeiee keâe emLeele ØeeÙe: Demecepeme keâe nelee n~

(*) keâeJelee keâ jÛeeÙelee keâe veece DeÙeeOÙee emen 'nejDeeOe' pee n~

2. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— oJe! cej YeeiÙe ce n keÙee yeoe,
ce yeÛeiee Ùee eceueiee Oeue ce~
Ùee peueiee eiej Deieej hej ekeâmee;
Ûe he[iee Ùee keâceue keâ heâue ce~

3. evecveeueeKele heekeleÙee keâe YeeJeeLe eueeKeS—

Gòej— YeeJeeLe—lej keâe Úe[le meceÙe ceve<Ùe keâe cevee oMee ØeeÙe: Devecevee mee nelee n, Jen ePePekeâlee n, hejle Gme lej lee Dekemej Úe[vee ne he[lee n~ ekeâle keâYee-keâYee lej Úe[ve keâ yeeo Gvekeâe peeJeve ne yeoue peelee n Jen yeo keâe lejn veÙee Deekeâej ue uelee n~ Jen ceelee ¤hee peeJeve ce heejJeelele ne peelee n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele Meyoe me me%eeS yeveeFS—

Gòej— meoj	=	meojlee	yeÛevee	=	yeÛeeJe
meeÛevee	=	meeÛe	yevevee	=	yeveeT
ePePekeâvee	=	ePePekeâ	eiejvee	=	eiejeJeš

2. evecveeueeKele Meyoe keâe eYevve-eYevve DeLee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) keâeue — keâeue keâ Deeie ekeâmee keâe vene Ûeuelee~
Gppeve veieje ce cenekeâeue keâe YeJÙe ceeoj n~

(Ke) nue — nceve ieeCele keâ meej meJeeue nue keâj eueS~
ekeâmeeve Kele ce nue Ûeuee jne n~

(ie) Deej — Deehekeâ meeLe Ùee$ee hej keâeF Deej Yee pee jne n~
jece Deej meelee JeveJeeme ieS~

3. MeyoeLee keâe eceueeve keâeepeS—

Gòej— yeoe — neve Jeeuee
oJe — YeeiÙe
uee — keâe lejn
eheâj-eheâj — yeej-yeej

4. eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej— Skeâ = Devekeâ
meoj = keâ¤he
Deeie = heeÚ
Jen = Ùen
Keue = yeo
YeeiÙeMeeuee = YeeiÙeneve

5. meceeveeLekeâ Meyo eueeKeS—

Gòej— oJe = oJelee
cen = ceKe
Oeue = eceŠŠe keâ keâCe
yeeoue = cele
ieeo = Dekeâ
heâue = he<he

6. meeOe keâeepeS—

Gòej— Gheej + Gkele = GheÙekele
Deve + DeeYe%e = DeveeYe%e
meceÙe + GeÛele = meceÙeeeÛele
mele + ece$e = meecce$e
Deele + Dele = DelÙe$e
ce® + GÅeeve = ce®Åeeve

7. JeCee keâe eceueekeâj eueeKeS—

Gòej— De + ve + De + ce + De + ve + F = Devecevee
Pe + F + Pe + De + keâ + De + ve + Dee = ePePekeâvee
me + De + ce + G + o + j + De = meceõ

8 Dehe j eepelee

DeYÙeeme

Ke['keâ'
ceeeKekeâ

1. MeoOe SJe mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) DeeYeMehle keâeÙee, (Ke) Jen meheâue MeuÙe-eÛeekeâlmekeâ ve yeve heelee,

(ie) Deeveoe ceõe ce~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ceve<Ùe eJeheeòe keâ meceÙe eJeOeelee keâe oe<ee "njelee n~

(Ke) ueeKekeâe keâej me evepeeJe, eveÛeue Oe[keâe ÙeJelee keâe Glejle oKe DeeMÛeÙeÛeekeâle jn ieF~

(ie) Deheve meej meKe keâe lÙeeiekeâj evelÙe ÚeÙee yevee he$ee keâe heenÙee ueiee keâmee keâ heeÚ Ûe>eâ-mee lecelee nF pevevee keâe DeoYele Yeecekeâe keâ keâejCe ne ßeecelee Meejoe meyenceCÙece keâe Jeej pevevee keâe hejmkeâej eceuee~

(le) ueeKekeâe keâ keâevee ce Gme DeoYele meenmee pevevee Meejoe meyenceCÙece keâ Meyo DeYee Yee peme iepe jn n "FMJej meye oJeej Skeâ meeLe yeo vene keâjlee~ Ùeeo Skeâ yeo keâjlee Yee n, lee omeje oJeej Keeue Yee olee n~"

4. yeleeFS, nce keâye Deheve peeJeve keâe ejkelelee yenle Úeše ueieve ueielee n?

Gòej— peye nce Deheve me Yee leÛÚ JÙeekele keâe oKele n~ leye nce Deheve peeJeve keâe ejkelelee yenle Úeše ueieve ueielee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ueeKekeâe ve DeeYeMehle keâeÙee keâe oKee Deej keâne ekeâ Ùen eyeòe Yej keâe ue[keâe eveÙeele keâ ØelÙekeâ keâ"ej Deeleele keâe DeceeveJeeÙe OeÙe SJe meenme me Peuelee ekeâmee oJeeievee me keâce vene ueie jne n~

(Ke) ceeF>eâeyeeÙeeueepee, ØeeeCeMeem$e, SceOSmeOmeeO, peceve Yee<ee~

(ie) ueeKekeâe ve Ùen FmeeueS keâne keÙeeekeâ peye oe JÙeekeleÙee keâe Skeâ meeLe veeyeue hejmkeâej eceue mekeâlee n, lee [ekešjš Yee meÙekele ¤he me eceuevee ÛeeenS~ keÙeeekeâ [eO Ûeõe keâ meeLe-meeLe Gvekeâe ceeleepee Yee Fme hejmkeâej keâe DeeOekeâeejCee Lee~

(le) [eO Ûeõ ve eJe%eeve keâe Øeieele ce ceneve Ùeeieoeve eoÙee n~ Gvn ceeF>eâeyeeÙeeueepee ce [ekešjš keâe GheeeOe eceuee~ Gvneve mJeÙe keâe ØeÙeeieMeeuee yeveeF epemece Jen ye[e meiecelee me Pece mekeâlee Lee~ Dele: eÛeekeâlmee ve pee KeeÙee n, Jen eJe%eeve ve heeÙee n~

(*) nce Fme hee" me eJeheeòeÙee keâe [škeâj cekeâeyeuee keâjve Je Deheve ue#Ùe keâe heeve keâ eueS evejlej ØeÙeeme keâjle jnve keâe ØejCee eceuee~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) Gmekeâe keâe"e keâe Denelee Skeâoce nceej yeieue keâ Denele me pe[e Lee~

(Ke) ce eheâj evelÙe meceÙe hej Gmekeâe Ùen eJeeÛe$e DeeJeeieceve oKelee~

(ie) Jen DeeFOSOSmeO keâe heje#ee ove Fueeneyeeo ieÙee~

(le) Deepekeâue Jen DeeFODeeFOšeO ceõeme ce keâece keâj jne n~

(*) Skeâ Je<e lekeâ keâ<šmeeOÙe GheÛeej Ûeuee~

(Ûe) eÛeekeâlmee ve pee KeeÙee n, Jen eJe%eeve ve heeÙee~

3. evecve heekeleÙee keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— DeeMeÙe—

- Fme heekele keâe DeeMeÙe Ùen n ekeâ YeieJeeve ceve<Ùe keâe YeueeF keâ meYee Éej Ùee jemle Skeâ meeLe yeo vene keâjlee~ Ùeeo Jen Skeâ Éej yeo keâjlee n lee omeje Éej Keeue olee n~ DeLeele Ùeeo ekeâmee Skeâ keâeÙe keâjve ce meheâue nelee lee ceeveJe keâe Gmekeâe eJekeâuhe Ûevekeâj keâeÙe keâe meheâue yeveevee ÛeeenS~
- Fme heekele keâe DeeMeÙe Ùen n ekeâ Gme DeeYeMehle keâeÙee hej ekeâlevee ye [e mekeâš DeeÙee~ Gmekeâe eveÛeuee Oe [evepeeJe DeJemLee ce Lee eheâj Yee Gmeve eJeOeelee keâ Fme keâ"ej Deeleele keâe Deeveoe ceõe ce mJeekeâej ekeâÙee~ Flevee ÚeŠe-mee DeeÙe ce Gmeve Flevee OeÙelee Deej meenme keâe heejÛeÙe eoÙee n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. mene Gllej hej (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (iii) Gllece he®<eJeeÛekeâ, (Ke) (i) hejeepele,

(ie) (ii) mekeâcekeâ, (le) (ii) Øeele + Skeâ~

2. eveheele keâ ØeÙeeie Jeeue Ûeej JeekeÙe hee" ce me {{keâj eueeKeS~

Gòej— 1. keâYee-keâYee DeÛeevekeâ ne eJeOeelee nce Sme eJeue#eCe JÙeekelelJe me eceuee olee n~

2. eheâj yemeeeKeÙee me ne Jneue ÛeÙej lekeâ henÛe ieF~

3. Gpeue Jem$ee me meeppele ueKeveT keâe ceOeeJee ÙeJekeâ Yee he{~

4. Ùeeo Skeâ yeo keâjlee Yee n, lee omeje Éej Keeue olee n~

3. evecve Meyoe keâ m$eeeueie ¤he hee" ce me {{keâj eueeKeS—

Gòej—

Dehejeepele	=	Dehejeepelee	Øee{	=	Øee{e
ÙeJekeâ	=	ÙeJelee	YeeF	=	yenve
pevekeâ	=	pevevee	he®<e	=	m$ee
ßeeceeve	=	ßeecelee	he$e	=	he$ee

4. eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej—

evepeeJe	=	mepeeJe	eJeeÛÚvve	=	pee [vee
ØeLece	=	Deelece	veejme	=	mejme
meiece	=	oiece	ejkele	=	Yeje nDee
keâ"ejlee	=	ceouelee	GlleeCe	=	DeveòeeCe
meoele	=	ueleòej			

5. meeOe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— meJeeÛÛe = meJe + GÛÛe ØelÙekeâ = Øeele + Skeâ

meJeeie = meJe + Deeie veeeÙekeâe = ve + Fkeâe

DelÙele = Deele + Ùele eJeÅeeueÙe = eJeoÙe + DeeueÙe

9 keÙee evejeMe nDee peeS

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) meon keâe Âe<š me, (Ke) Oece keâe, (ie) DeeMee keâe~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Øemlele hee" keâe Mee<ekeâ 'keÙee evejeMe nDee peeS' n~

(Ke) meceeÛeej-he$ee ce "iee, [keâlee, Ûeeje, lemkeâje Deej Ye<šeÛeej keâ meceeÛeej Yej jnle n~

(ie) Deepekeâue Fceeveoeje keâe ceKelee Ûeepe keâe heÙeeÙe mecePee peelee n~

(le) keâeJeJej jJeeõveeLe "ekeâj ve Deheve ØeeLevee-ieele ce YeieJeeve me ØeeLevee keâe Lee ekeâ memeej ce keâJeue vekeâmeeve ne G"evee he[, OeeKee ne Keevee he[lee Sme DeJemeje hej Yee n ØeYee! cePe Smee Meekele oe ekeâ ce lecnej Thej meon ve keâ¤~

4. 'evejen' Meyo keâe DeLe mhe<š keâeepeS~

Gòej— evejen Meyo keâe DeLe n—DemeneÙe~ ekeâmee keâeÙe keâe ve keâj heeve keâ keâejCe mJeÙe keâe DemeneÙe ceevevee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) meceeÛeej-he$ee ce "iee, [keâlee, Ûeeje, lemkeâje Deej Ye<šeÛeej keâ meceeÛeeje keâe he{-he{keâj ueKekeâ keâe ceve keâYee-keâYee ye" peelee n~

(Ke) Skeâ yenle ye[Deeocee ve cePeme Skeâ yeej keâne Lee ekeâ Fme meceÙe meKee Jene n, pee keâÚ vene keâjlee~ pee keâÚ Yee keâjiee, Gmece ueeie oe<e Keepeve ueieie~ Gmekeâ meej ieCe Yeuee eoS peeSie Deej oe<ee keâe ye{e-Ûe{ekeâj eoKeeÙee peeve ueieiee~ oe<e ekeâmece vene nele? Ùene keâejCe n ekeâ nj Deeocee oe<ee DeeOekeâ eoKe jne n, ieCee keâce Ùee eyeukeâue ne vene~ emLeele Deiej Smee n lee eveMÛeÙe ne eÛelee keâe eJe<eÙe n~

(ie) Deepekeâue keâÚ Smee ceeneue yevee n ekeâ Fceeveoeje me cenvele keâjkeâ peeeJekeâe Ûeueeve Jeeue

evejen Deej Yeeue-Yeeue ßecepeeJee eheme jn n Deej Pe" leLee heâjye keâe jepeieej keâjve Jeeue heâue-heâue jn n~ Fceeveoeje keâe ceKelee keâe heÙeeÙe mecePee peeve ueiee n, meÛÛeeF keâJeue Yee¤ Deej yeyeme ueeiee keâ enmme he[e n~ Smee emLeele ce peeJeve keâ ceeve ceuÙee keâ yeej ce ueeiee keâe DeemLee ne enueve ueiee n~

(le) Yeejle ce keâYee Yee Yeeelekeâ JemleDee keâ me«en keâe DeeOekeâ cenllJe vene eoÙee ieÙee~

(*) Skeâ yeej jueJe mšMeve hej eškeâš uele nS ieuelee me ueKekeâ ve ome keâ yepeeÙe mee ®heÙe keâe veeš eoÙee Deej ueKekeâ peuoe-peuoe iee[e ce Deekeâj ye" ieÙee~ Lee[e oj ce ešKeâš yeeye, Gve eovee keâ mekeâ[keueeme keâ e[yye ce nj Deeocee keâe Ûenje henÛeevelee nDee GheemLele nDee~ Gmeve ueKekeâ keâe henÛeeve eueÙee Deej ye[e eJevecelee keâ meeLe Gvekeâ neLe ce veyye ®heÙe jKe eoS Deej yeeuee, ''Ùen yenle ieuelee ne ieF Lee~ Deeheve Yee vene oKee, ceve Yee vene oKee~'' Gmekeâ Ûenj hej eJeeÛe$e melee<e keâe ieejcee Lee~ ueKekeâ Ûeekeâle jn ieÙee~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) cejle ceve keâYee-keâYee ye" peelee n~

(Ke) nj JÙeekele meon keâe Âe<š me oKee pee jne n~

(ie) Fceeveoeje keâe ceKelee keâe heÙeeÙe mecePee peeve ueiee n~

(le) YeejleJe<e meoe keâeveve keâe Oece keâ ¤he ce oKelee Dee jne n~

(*) cej meeLe cejle helvee Deej leeve yeÛÛe Yee Le~

(Ûe) cej ceve! evejeMe neve keâe pe¤jle vene n~

3. evecveeueeKele heekeleÙee keâe YeeJe mhe<š keâeepeS—

Gòej— YeeJe—

(keâ) ueKekeâ keâ Devemeej ceve<Ùe yeej-yeej "iee peelee n, Jen yeej-yeej OeeKee Keelee n~ eheâj Yee Deepekeâue yenle keâce peiene hej ne eJeMJeemeleele veecekeâ Ûeepe eceuelee n~

(Ke) yeej-yeej "ie peeve keâ yeeJepeo Yee ceeveJe keâe DeeMee keâe pÙeeele DeYee yePee vene n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele JeekeÙeeMee keâ eueS Skeâ Meyo eueeKeS Deej Gvekeâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej—	(keâ)	enmekeâ	DehejeOee enmekeâ ØeJeeòe keâ Le~
	(Ke)	ueekeâeØeÙe	meoeÛeeje ceve<Ùe ueekeâeØeÙe nelee n~
	(ie)	DeOeej	yeÛÛe Keueve keâ eueS DeOeej n~
	(le)	DeeeJe<keâejkeâ	pecme JeeŠ Yeehe keâ Fpeve keâe DeeeJe<keâejkeâ n~
	(*)	Deeemlekeâ	meeOe-mele Deeemlekeâ ØeJeeòe keâ nele n~
	(Ûe)	DeMeoOe	cenemeeiej keâe peue DeMeoOe nelee n~
	(Ú)	JeÛeveyeoOe	jepee pevelee keâ Øeele JeÛeveyeoOe ne ieS~

2. evecveeueeKele Meyoe keâ eYevve DeLe eueeKeS—

Gòej— veie = jlve — heJele

leš = le[e — ùoÙe

ßee = ue#cee — keâeele

Jej = ounе (peceelee) — ekeâmee oJee-oJelee me ceeiee nDee cevee jLe Ùee heâue~

3. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) mJeÛÚ JeeleeJejCe ce jnve me Mejej Yee mJemLe jnlee n~

(Ke) hemee keâ ceeceue ce mejMe yenle Fceeveoej n~

(ie) nce Dehevee oe<e omej hej vene ce{vee Ûeeenš~

(le) DeMeekeâ Skeâ ceneve meceeš Lee~

(*) jepee Deheve keâleJÙe keâe heeueve "ekeâ Øekeâej me keâjlee n~

(Ûe) DeMeekeâ keâ meeLe jemle ce olešvee leš ieF~

4. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— Fceeveoej = F + ce + Dee + ve + De + o + Dee + j + De

meon = me + De + o + S + n + De

eveeMÛele = ve + F + Me + F + Ûe + De + le + De

hejee#ele = he + De + j + F + keâ + <e + F + le + De

evekeâ<š = ve + F + keâ + $e+ + <e + š + De

heeJe$e = he + De + Je + F + le + j + De

5. eJeMe<eCe-eJeMe<Ùe ÚeškeâJ eueeKeS—

Gòej—		eJeMeueCe	eJeMe<Ùe
Fceeveoej Deeocee	=	Fceeveoej	Deeocee
cenvelee yeeuekeâ	=	cenvelee	yeeuekeâ
ßecepeeJee ceve<Ùe	=	ßecepeeJee	ceve<Ùe
evekeâ<š DeeÛejCe	=	evekeâ<š	DeeÛejCe
oejõ peve	=	oejõ	peve
heÙeehle ØeceeCe	=	heÙeehle	ØeceeCe

6. evecveeueeKele JeekeÙee ce me meJeveece Meyo ÚeškeâJ eueeKeS—

Gòej— (keâ) cejе~ (Ke) Gmekeâ~ (ie) Gvekeâe~

(le) keâeF, Dehevee~ (*) Gvneve, Gme~

7. Jelevee mene keâjkeâ eueeKeS—

Gòej—						
[keâele	=	[keâlee	Fceeveoej	=	Fceeveoej
FmLeeele	=	emLeele	veeejn	=	evejen
DemLee	=	DeemLee	hejeveece	=	heejCeece
Mee#ee	=	eMe#ee	ceneuee	=	ceenuee

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. meeÛekeâj yeleeFS—

Gòej— (keâ) encceueÙe me evekeâuelee nDee peue Oejlee hej meejlee keâe eveceeCe keâjlee n~

(Ke) keâeJelee keâ Devemeej yeÛeve keâe meKe Depeeue Yej-Yej keâj ceo peue heeve me eceuelee n~

(ie) vene, keÙeeekeâ peue ceve<Ùe keâe ØeeLeecekeâ DeeJeMÙekeâleeDee ce me Skeâ n~

2. mene Gllej hej (3) eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) oOe-mee eJeceue, (Ke) jee$e, (ie) oevee lejn keâe~

3. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— GâÛe eMeKeje me Glej-Glej,
eiej-eiej eieej keâe ÛešševEe hej~
keâkeâ[-keâkeâ[heoue Ûeuekeâj,
eove Yej jpevee Yej, peeJeve Yej
Oeelee JemeOee keâe DelemLeue,
Ùen uele meejlee keâe yenlee peue~~

4. veeÛe oe ieF heekeleÙee keâe YeeJe mhe<š keâeepeS—

Gòej— YeeJe—meejlee keâe peue eove-jele keâkeâ[-hellLeje hej heoue Ûeue-Ûeue keâj peeJeve Yej Oejlee keâ ùoÙe mLeue keâe Oeelee jnlee n~

5. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) meejlee keâe peue Meeleue Deej eveceue nelee n~ Ùen eJeceue oOe-mee mJeÛÚ Je meheâo nelee n~ Ùen keâue-keâue Úue-Úue keâe DeeJeepe keâjlee nDee yenlee n~ Ùen evejlej eove-jele keâkeâ[hellLej hej heoue Ûeuekeâj Oejlee keâ ùoÙe-mLeue keâe Oeelee jnlee n~ Fmekeâe ceo peue heekeâj yeÛeve JÙeekele keâe Ûeve eceuelee n~ Fmekeâe peue Ùeie-Ùeie lekeâ eyevee ekeâmee yeeOee keâ yenlee jnlee n~

(Ke) Oejlee keâ eueS meejlee keâe peue yenle cenllJeheCe n~ Ùen yeÛeve ceve keâe meKe Øeoeve keâjlee n~ Ùen ceve<Ùe keâ ØeeLeecekeâ DeeJeMÙekeâlee ce me Skeâ n~ peue keâ eyevee ceve<Ùe peeJeve keâe keâuhevee Yee vene keâe pee mekeâlee~ peue me ne nceeje Oeje nje-Yeje nelee n~ leLee Oejlee hej Jeve-Je#eeeo keâe GheemLeele meYeJe nelee n~

(ie) Fme heekele ce pevevee pevce ove Jeeuee DeLeele cee keâe keâne ieÙee n~ keÙeeekeâ pevevee Deej Oejlee ceelee keâe ùoÙe-mven me heejheCe nelee n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. keâeJelee ce ØeÙekele DeveØeeme SJe heve®ekele ØekeâeMe Deuekeâej Jeeue DeMe eueeKeS—

Gòej— (keâ) DeveØeeme Deuekeâej — ekeâlevee Meeleue ekeâlevee eveceue, enceeieej keâ ence me evekeâue-evekeâue~

(Ke) heve®ekele ØekeâeMe — keâkeâ[-keâkeâ[, ehe leue-ehe leue, hee-heekeâj, Ùeie-Ùeie, Glej-Glej~

2. evecveeueeKele Meyo-Ùeicee keâe Fme Øekeâej JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS, epeveme Gvekeâ DeLe keâe Delej mhe<š ne peeS—

Gòej— (keâ) ceue = nce Deceleme j ceue me jenlekeâ peeSie~

ceue = Keueve me keâhe[e hej yenle ceue pece ieÙee~

(Ke) ce = keâS ce heevee n~

ce = ce Deepe eouuee pee jne n~

(ie) mej = nueJeeF oe mej meypee ueeÙee~

mej = leeme ce veie hej mej keâjvee ÛeeenS~

(le) eMeuee = ceeoj ce helLej keâe eMeuee hej ØeJeÛeve Deekeâle n~

emeuee = Gme keâYee Deheve keâeÙe keâe DeÛÚe emeuee vene eceuee~

3. evecveeueeKele Meyoe keâ eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej— uele	—	ie®	eveceue	—	ceeueve
jpevee	—	eoJeme	Meeleue	—	G<eCe
ceoue	—	keâ"ej	keâ®Cee	—	n<e
eMeKej	—	evecvelej	Oejlee	—	Deyej

4. evecveeueeKele keâeJelee keâe heekeleÙee keâ eueS heCe JeekeÙe keâe ¤he okeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) ence me evekeâuee nDee peue mJeÛÚ oOe-mee eveceue n~

(Ke) Ùen uele meejlee keâe peue leve keâe ÛeÛeue leLee ceve keâe yeÛeve keâjlee n~

(ie) meejlee keâe peue eove-jele, keâkeâ[-helLej hej peeJeve Yej heoue ne Ûeuelee jnlee n~

(le) ence keâ helLej ehe leue-ehe leue keâj Oejlee hej mJeÛÚ peue yeve ieS n~

(*) ceelee Deej Oejlee keâe ùoÙe mLeue ekeâlevee keâeceue Je mvenceÙee nelee n~

5. evecveeueeKele Meyoe keâ oe-oe heÙeeÙeJeeÛee Meyo eueeKeS—

Gòej— meejlee	—	veoe	leeŠvee
JemeOee	—	Oejlee	Yeece
Jeeej	—	peue	veej
pevevee	—	ceelee	Deyee
ieiee	—	mejmeej	oJeveoe

6. evecveeueeKele Meyoe keâe MeoOe keâjkeâ eueeKeS—

Gòej— evejceue — eveceue Jeeceue — eJeceue

JeenJeue — eJenJeue JeMeOee — JemeOee

eceo — ceo meÙÙe — mejÙe

11 Dekeâyeje ueeše

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) ueeuee PeeTueeue, (Ke) ieuee ce, (ie) DevveheCeeveo Jecee~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) helvee keâe yeele mevekeâj ueeuee PeeTueeue eleueeceuee G" Le~

(Ke) heevee heeve keâ eveÙece Le ekeâ Ke[-Ke[heevee ve eheÙee, meele meceÙe heevee ve eheÙee, oe[ve keâ yeeo heevee ve eheÙee~

(ie) ØeeÛeeve JemleDee keâe Kejeove ce eceO [ieueme Skeâ meeOeejCe me De[keâe peneieej De[e mecePe keâj Kejeove keâe ceKelee keâj ye" Deej De«epe Yee Skeâ meeceevÙe me ueeš keâe Dekeâyeje ueeše mecePekeâj Kejeo ye"~

(le) heO eyeueJeemee ve hej Øekeâjce ce Skeâ DeÛÚ ece$e keâe cenllJeheCe Yeecekeâe eveYeeF epemekeâ keâejCe heO PeeTueeue keâe heeÛe mee ®heS Øeehle nS~

4. yeleeFS, Ùeeo De«epe ueeše ve Kejeolee lee keÙee nelee?

Gòej— Ùeeo De«epe ueeše ve Kejeolee lee heO PeeTueeue keâe heeÛe mee ®heS vee eceuele Deej Gvn Dehevee helvee keâe {eF mee ®heS Deheve heeme me ove he[le~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) helvee keâe {eF mee ®heS ceeieve keâe yeele keâe mevekeâj heO PeeTueeue keâe pee ye" ieÙee~

(Ke) PeeTueeue pee peye ueeš me heevee hee jn Le leye DeÛeevekeâ ne Gvekeâe neLe enuee Deej ueeše GÚuekeâj veeÛe ieuee ce pee eieje~

(ie) ueeuee PeeTueeue keâe Deepe ne Ùen ceeuece nDee ekeâ De«epee Yee<ee ce ieeeueÙee keâe Smee Øekeâe[keâeMe n~

(le) heO eyeueeJemee ve ueeš keâe Dekeâyeje ueeše keânkeâj Gmekeâ {eF mee ®heS oece ueieeS leye

hejevee Ûeepee keâ me«en keâ Meekeâeve De«epe ve TÛe oece ueieekeâj heeÛe mee ®heS ce Jen ueeše Kejeo eueÙee~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) ueeuee PeeTueeue keâe Keeve-heeve keâe keâcee vene Lee~

(Ke) ueekeâve cePe Fmee epeoiee ce ÛeeenS~

(ie) Deepe Meece keâe heO eyeueJeemee keâe Deevee Lee~

(le) ce lee Deehekeâe Skeâ eJe%e Deej meeMee#ele Deeocee mecePelee Lee~

(*) cepej [ieueme cej he[emee n~

(Ûe) Fmekeâ yeeo Gvneve nmekeâj Deie[eF uee~

3. ekeâmeve, ekeâmeme keâne?

Gòej— (keâ) ueeuee PeeTueeue keâe helvee ve PeeTueeue me keâne~

(Ke) heO eyeueJeemee ve De«epe me keâne~

(ie) heO eyeueJeemee ve De«epe me keâne~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele mecemleheoe ce keâeve-mee meceeme n? mene (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) oMeceKe — oeJeie meceeme yen›eeen meceeme (3)

(Ke) elejene — oeJeie meceeme (3) yen›eeen meceeme

(ie) ÛeejheeF — oeJeie meceeme (3) yen›eeen meceeme

2. evecveeueeKele Meyoe keâ GeÛele meeOe-eJeÛÚo hej mene (3) keâe eÛenve ueieekeâj mJeje keâ ceue hej OÙeeve oeepeS—

Gòej— jepee<e = jepe + $e+e<e jepee + $e+e<e (3)

leLeJe = leLe + SJe leLee + SJe (3)

ØelÙekeâ = Øeele + Skeâ (3) Skeâ + Skeâ

JemeleelmeJe = Jemele + GlemeJe Jemele + GlmeJe (3)

3. eJeMe<eCe-eJeMe<Ùe keâe eceueeve keâeepeS—

Gòej— hejevee ceeleÙee

{eF mee ®heS

ØeemeoOe Dekeâyeje ueeše

Kelejveekeâ cepeejce

4. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) jeceueeue keâ yeuee keâe oMee yenle Kejeye n~

(Ke) ekeâmeeve Lee[-me hemee keâ eueS epeoiee Yej cenvele keâjlee jne~

(ie) nceve Gmekeâ Keeve-heeve keâe ØeyeOe keâj eoÙee n~

(le) jece Deej meelee keâ eceueve keâe meÙeeie DeÛÚe n~

(*) Deye nce ekeâme mLeeve hej henÛe ieS~

5. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— hejceelcee = he + De + j + De + ce + Dee + le + ce + Dee

ejheeš = j + F + he + Dee + j + š + De

meeMee#ele = me + G + Me + F + keâ + <e + F + le + De

emeOe = me + F + De + Oe + De

hÙeeme = he + Ùe + Dee + me + De

me«en = me + De + ie + j + n + De

6. veeÛe SkeâeLekeâ Øeleele neve Jeeue keâÚ Meyo eoS ieS n~ Fvekeâe JeekeÙee ce Fme lejn ØeÙeeie keâeepeS ekeâ DeLe heje lejn mhe<š ne peeS—

Gòej— (keâ) DehejeOe = Gmeve Ûeeje keâjve keâe DehejeOe ekeâÙee n~

heehe = Ûeeje keâjvee heehe n~

(Ke) DeeOekeâ = Fme keâeÙe keâ eueS nce DeeOekeâ heejßece keâjvee neiee~

heÙeehle = Ùen Oeve nceej eueS heÙeehle n~

(ie) JeOe = jece ve yeeuee keâe JeOe ekeâÙee~

nlÙee = Ùen cepeejce nlÙee keâe DehejeOee n~

(le) JÙeÙe = Meeoe ce meeje Oeve JÙeÙe ne ieÙee~

DeheJÙeÙe = nce Oeve keâe DeheJÙeÙe vene keâjvee ÛeeenS~

12 keâekeâe

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) keÙeeekeâ Meece keâe cee Ûeue yemee Lee, (Ke) GKe[-me,

(ie) keÙeeekeâ Gmeve Gvekeâ keâeš me ®heÙee evekeâeuee Lee~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) veeo Keueve hej Meece ve oKee ekeâ lej ce keâenjece ceÛee nDee n~

(Ke) keâekeâe keâ cejve keâe yeele Meece me eÚhee ve jn mekeâe~

(ie) heleie ce ceeše jmmee ueieeF Lee epememe keâekeâe jmmee keâe hekeâ[keâj veeÛe Dee mekeâ~

(Ie) keâehele eyememej keâ Jene Dee peeve hej MeYe keâece ce DeÛeevekeâ keÙee yeeOee Dee ieF~

4. yeleeFS, heleie hej eueKe 'keâekeâe' Meyo keâe he{keâj eyememej keâ ceve ce keÙee YeeJe G"neie?'

Gòej— heleie hej eueKe keâekeâe Meyo keâe he{keâj eyememej keâe Dehevee helvee keâe Ùeeo DeeF neiee Deej Meece keâe cee keâ Øeele Demeece mven oKekeâj hÙeej keâe YeeJe G"e neiee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) Meece ve TOece FmeeueS ceÛeeÙee keÙeeekeâ meye ueeie Gmekeâe keâekeâe keâe ue pee jn Le~

(Ke) he[eme keâ yeeuekeâe me Gme helee Ûeue ieÙee ekeâ keâekeâe Thej jece keâ Ùene ieF n~ Jen keâF eove lekeâ ueieeleej jelee jne~ eheâj Gmekeâe ®ove lee Meele ne ieÙee hej Meekeâ Meele ve ne mekeâe~ yeeejMe keâ yeeo peceeve keâ Thej keâe heevee meKeve ce oj vene ueielee, ueekeâve peceeve keâ veeÛe keâe vecee yenle eovee lekeâ yevee jnlee n~ Jeme ne Meece keâ ceve ce Meekeâ yeme ieÙee Lee~ Jen Dekeâuee ye"e jnlee~ Keeuee ceve me DeekeâeMe keâe Deej leekeâe keâjlee~

(ie) Meece heleie FmeeueS ceieevee Ûeenlee Lee keÙeeekeâ Jen heleie Thej jecepee keâ heeme henÛee keâj Dehevee keâekeâe keâe veeÛe Gleejvee Ûeenlee Lee~

(Ie) Yeeuee ve jece me keâne ekeâ heleie keâe [ej (jmmee) heleuee n~ keâekeâe Fme hekeâ[keâj keâme veeÛe Dee mekeâlee n~ [ej šš peeSiee~ Dele: nce heleie ce ceeŠe [ej ueieevee neiee~

(*) Yeeuee keâe yeele mevekeâj Meece ve heleie ce ceeŠe [ej (jmmee) ueieeve keâe eveMÛeÙe ekeâÙee epemekeâ eueS Gmeve Deheve ehelee pee keâ keâeŠ me Skeâ ®heÙee evekeâuee eueÙee~

(Ûe) peye keâehele eyememej keâe Yeeuee ve Ùen yeleeÙee ekeâ Meece YeÙee heleie leevekeâj keâekeâe keâe jece keâ Ùene me veeÛe Gleejvee Ûeenle n lee eyemememej njeve-mee Ke[jn ieS~ heâŠe heleie hej keâekeâe keâe veece oKekeâj eyemememej njeve jn ieS~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) Gmeve oKee ekeâ lej ce keâenjece ceÛee nDee n~

(Ke) keâekeâe keâ oen-memkeâej ce Jen ve pee mekeâe~

(ie) Yeeuee meeKeÙee oemee keâe ue[keâe Lee~

(Ie) Yeeuee Meece me DeeOekeâ mecePeoej Lee~

(*) DeÛeevekeâ MeYe keâece ce yeeOee Dee ieF~

(Ûe) eyemememej njeve-me Jene Ke[jn ieS~

3. ekeâmeve, ekeâmeme keâne—

Gòej— (keâ) Yeeuee ve Meece me, (Ke) eyemememej ve Meece me,

(ie) Meece ve eyemememej me, (Ie) Meece ve Yeeuee me,

(*) Yeeuee ve eyemememej me~

4. evecveeueeKele keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— DeeMeÙe—Fmekeâe DeeMeÙe Ùen n ekeâ epeme Øekeâej yeeejMe ®keâve keâ yeeo Thej peceeve lee meKe peelee

n, uee keve peceeve ke Deoj kee vecee oj me meKelee n, Gmee ?ekeej Deheve e?e ¨kee´ œeele kee iece Thej me lee ceve< ¨Yéuee olee n hejle Gmeke ceve me e?e ¨kee´ Keeve kee iece yevee jnlee n~

Ke['Ke'

JÙeekeâj Ce-%eeve

1. eJeueece Meyo eueeKeS¡ª

G ¨ °ejmeª j	=	Meece		yeje	=	De? ¨ ² e	
lej	=	yeenj		Thej	=	vee?e	
oj	=	peuoe		DeOeje	=	Gpeeuee	
Dehevee	=	heje ¨ ´ ee		mecePeoej	=	ceKe	
yee ¨ ¬ { = ´ eelee? ¨ ´ ee				jevee	=	nmevee	

2. oe-oe he ¨ ´ ee ¨ Meyo eueeKeS¡ª

G ¨ °ejpª e	=	eoJeme,	Jeej	helvee	=	Yee ¨ ´ ee, DeOee?eievee	
yeeueke	=	eMeMe,	ue ¨ ¬ [kee	ceele	=	cel ¨ ´ e, cejCe	
peceeve	=	Yeece,	Oejlee	heevee	=	peue,	veej

3. eoS ieS e?e ¨ Meyoe kee ?ejCeeLeke ¡ èhee yeouekej Gveme Jeeke? ¨yéeeFS¡ª

G ¨ °ejª (ke)	Yeeiee	=	yeue ve mejMe kee yenle YeieJee ¨ ~´ ee				
(Ke)	oKee	=	cee ve he$e kee meej cenuue ce eoKeJee ¨ ~´ ee				
(ie)	ceieeF	=	Meece ve Yeeuee me heleie ceieJeeF~				
(le)	ce?ee ¨ ´ ee	=	ke#ee ce yeoj ke Deeve hej DeO ¨ ´ eeke??eeme Meej ce?eJee ¨ ~´ ee				
(*)	Gleeje	=	eheleepee ve he$e kee he ¨ me¬ [?e GlejJee ¨ ~´ ee				
(?e)	kejlee	=	eJeOee ¨ ´ veeD Dehevee veeceekeve pecee kejJee ¨ ~´ ee				

4. eoS ieS Jeeke? ¨ke´ meeceve mejue, me ¨ ´ ekè?ee Jeeke? ¨ eué´ KeS¡ª

G ¨ °ejª (ke)	ece?e Jeeke? ¨ ´ e,		(Ke)	mejue Jeeke? ¨ ´ e,		(ie)	me ¨ ´ Jeeke?e ¨ ´ e,
(le)	me ¨ ´ Jeeke?e ¨ ´ e,		(*)	ece?e Jeeke? ¨ ´ e~			

5. evecveeueeKele Meyoe ke Je?eve yeouekej Jeeke? ¨ce´?ee ¨ ´ keeieS¡ª

G ¨ °ejª (ke)	jmmee	=	jemme ¨ ´ ee	¡ª	yeepeej me jemme ¨ Keeieo kej ue DeeDee~		
(Ke)	ce	=	nce	¡ª	nce Deepe yeepeej peeSie~		
(ie)	oemee	=	oeeme ¨ ´ ee	¡ª	jepecenue ce yenle meeje oeeme ¨ ´ ele n~		
(le)	heleie	=	heleie	¡ª	Deemeceeve ce heleie G ¨ jme [n~		
(*)	F? ¨ ² e	=	F? ¨ ² eS	¡ª	ceve< ¨ keé Deveke F? ¨ ² eSee n~		
(?e)	peye	=	peye	¡ª	kele ce keF peye nelee n~		
(¨ ² j)	mmee	=	jemme ¨ ´ ee	¡ª	¨ ² heje Deveke jemme ¨ ´ yeOee n~		

6. evecveeueeKele Jeeke? ¨ce´ meeme Jeveece Meyo ¨ ² ee?¡ªS

Gòej— (keâ) Gmekeâe, (Ke) Gvn, (ie) Jen,
(le) Jen, Dehevee; (*) Dehevee, (Ûe) leceve, nceej~

13 ueen-he®<e

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) Deleele keâ, (Ke) eYe[peele n, (ie) nejle vene~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) Â{ eveMÛeÙee JÙeekele Deleele keâ oKee keâe vene oenjeÙee keâjle~
(Ke) nce mekeâš keâ meceÙe Oeejpe vene Keevee ÛeeenS~
(ie) YeeJe<Ùe yeveeve keâ FÛÚkeâ JÙeekele ØeYe hej Deej Deheve Dešue meenme hej Yejemee jKele n~

4. yeleeFS, Deehe YeeJe<Ùe ce keÙee yevevee Ûeenie?

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) YeeJe<Ùe keâe GppeJeue yeveeve Jeeuee Â{-eveMÛeÙee JÙeekele Deleele ce Yeeie nS oKee keâe vene oenjelee~
(Ke) ueen-he®<e Deheve ceeie ce DeeveJeeuee keâe''veeFÙee me eYe[peeÙee keâjle n~
(ie) Â{-Øeele%e JÙeekele mekeâše keâe meecevee Deheve Dešue meenme me keâjle n~
(le) GppJeue YeeJe<Ùe keâ FÛÚkeâ Pekeâve keâ mLeeve hej šš peevee keâjvee hemeo keâjle n~
(*) ueen-he®<e ØeYe hej Deej Deheve Dešue meenme hej Yejemee jKekeâj Deeie ye{le n~

2. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) mencee ceeMkeâue Yee Dee peeS ÙeÅeehe Gvekeâ ceeie ce~
meYee keâe jeo ole n Je [j peeÙee vene keâjle~~
(Ke) peeJeve Deej enccele me n keâjle meecevee Gvekeâe~
Yeue ne šš lee peeS Je Pekeâ peeÙee vene keâjle~~

3. evecve heekeleÙee ekeâme-ekeâmekeâ eJe<eÙe ce keâne ieF n?

Gòej— (keâ) meenmee Deej Â{-eveMÛeÙee JÙeekele~ (Ke) ueieveMeeue JÙeekele~
(ie) peeJele Deej enccelee JÙeekele~ (le) enccelee Je meenmee JÙeekele~

4. evecve heekeleÙee keâe YeeJeeLe eueeKeS—

Gòej— YeeJeeLe—pee enccelee SJe peeJeš JÙeekele ØeYe Deej Deheve Dešue meenme hej eJeMJeeme keâjkeâ keâeÙe keâjle n, Jen keâeÙe keâ meheâue neve me henue Pekeâ vene peele DeLeele cejle vene n~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele ØelÙekeâ Meyo keâe meeOe-eJeÛÚo keâjkeâ Gmekeâe DeLe eueeKeS—

Gòej— DeÛekeâ = De + Ûekeâ = eyevee Yeue Ùee Ûekeâ keâ, eveeMÛele
DeÛeue = De + Ûeue = pee ÛeueeÙeceeve ve ne, emLej
DeLekeâ = De + Lekeâ = ve Lekeâve Jeeue, yenle heejßecee
Dee[ie = De + e[ie = Â{-eveMÛeÙe, eveMÛeue, Dešue
DepeÙe = De + peÙe = ve peeleve ÙeeiÙe

2. meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej— Deleele = yeelee nDee meceÙe
peeJeš = meenme
GppJeue = Ûecekeâeuee, ØekeâeMeceÙe
menœe = npeej
heJe = ØeeÛeeve, henue keâe
meecevee = Yeš, ekeâmee Jemle keâe Deieuee Yeeie

3. eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej— meenme = [jvee
oKe = meKe
ÙeoÙeehe = leoÙeehe
GppJeue = DeOekeâejceÙe
peele = nej
cejvee = peevee

4. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) Deheve Oece ce eve<''e jKevee ÛeeenS~
(Ke) yeÛÛee keâe Mej me [j ueielee n~
(ie) keâe''ve meceÙe ce meenme me keâece uevee ÛeeenS~
(le) nce ekeâmee hej Yee pÙeeoe Yejemee vene keâjvee ÛeeenS~
(*) enccele me JÙeekele meYee yeeOeeDee keâe heej keâj uelee n~
(Ûe) mekeâš he[ve hej leyejevee vene ÛeeenS~

5. e>eâÙee-eJeMe<eCe keâe heejYee<ee oeepeS Deej meceÙemeÛekeâ, mLeeve meÛekeâ leLee jeelemeÛekeâ e>eâÙee-eJeMe<eCee keâ oe-oe JeekeÙe eueeKeS—

Gòej— e>eâÙee-eJeMe<eCe—pee Meyo e>eâÙee keâe eJeMe<elee yeleele n; e>eâÙee-eJeMe<eCe keânueele n~

meceÙemeÛekeâ : ce DeYee peevee Ûeenlee n~
e>eâÙee-eJeMe<eCe : Jen yeej-yeej Yeue jne Lee~
mLeevemeÛekeâ : Yeelej peeDee Deej Jene ye''e~
e>eâÙee-eJeMe<eCe : hene[keâ Thej keâne yeheâ eiieje n~

jeelemeÛekeâ : pÙeeele Oeej-Oeej yeele keâjlee n~

e>eâÙee-eJeMe<eCe : Deeveo peuoe-peuoe Ûeuelee n~

6. MeyoeLee keâe eceueeFS—

Gòej— Meyo DeLe

menœee npeej

ueieve Oeve

mekeâš eJeheelle

GppJeue ØekeâeMeceÙe

YeeJe<Ùe DeeveJeeuee meceÙe

14 ÛeõMeKej Jekeâš jeceve

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) meceõ keâe veeueJeCeeÙe DeeYee keâe, (Ke) meceõ keâe veeuee DeeYee ce,

(ie) YeejleeÙe memkeâele me~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) eJeješ meceõ keâe veeueJeCeeÙe DeeYee hej he[jnmÙe keâ hejo keâe nševe keâ eueS nceej mece#e GheemLele nS mej ÛeõMeKej Jekeâš jeceve~

(Ke) meceõ keâe jie veeuee ne keÙee nelee n? keâÚ Deej keÙee vene?'' jeceve Fme meJeeue keâe peJeeye {{le ne eJeMJeeJeKÙeele yeve ieS~

(ie) jeceve mej ve Fme Yeeele keâe lee[ve keâe keâeeMeMe keâe ekeâ YeejleeÙe JeeoÙe Ùe$e eJeoMee JeeoÙee keâe leuevee ce leešÙee n~

(le) jeceve keâe Keepe keâe Jepen me heoeLee keâ DeCeDee Deej hejceeCeDee keâe Deeleejkeâ mejÛevee keâe DeOÙeÙeve menpe ne ieÙee~

4. yeleeFS, he[-heeOee keâe jie nje keÙee nelee n?

Gòej— heCe nejle keâe GheemLeele keâ keâejCe he[-heeOee keâe jie nje nelee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) jeceve keâe pevce 7 veJeyej meve 1888 keâe leeceuevee[keâ ele®eÛejeheuuee veiej ce nDee Lee~

(Ke) penepe keâ [keâ hej Ke[nekeâj veeue meceõ keâe evenejvee, Øekeâele-Øecee jeceve keâe DeÛÚe ueielee Lee~ Je meceõ keâe veeuee DeeYee ce lešeKeeS jnle~

(ie) ieeCele Deej Yeeelekeâe eJe<eÙee keâ %eeve ve Gvn eJeMJeØeemeOOe yeveeÙee~

(le) JeeOÙe Ùe$ee hej ekeâS pee jn MeeOekeâeÙee keâ oejeve GvekeâDeOÙeÙeve keâ oeÙej ce pene JeeÙeeueve, Ûeuee Ùee eheÙeevee peme eJeOMee JeeOÙe DeeS, Jene JeeCee, leevehejeDeej ceoiece hej Yee Gvneve keâece ekeâÙee~ Gvneve Je%eeevekeâ emeOOeelee keâ DeeOeej hej heeMÛecee oMee keâe Fme Yeeele keâe lee[ve keâe keâeeMeMe keâe ekeâ Yeejleeùe JeeOÙe Ùe$e eJeOMee JeeOÙee keâe leuevee ce leeŠÙee n~ JeeOÙe Ùe$ee keâ keâheve keâ heeÚ eÚhe ieeCele hej Gvneve DeÛÚe-Keemee keâece ekeâÙee Deej Devekeâ MeeOehe$e Yee ØekeâeeMele ekeâS~

(*) jeceve keâe Keepe keâe Jepen me heOeLee keâ DeCeDee Deej hejceeCeDee keâe Deeleejkeâ mejÛevee keâe DeOÙeÙeve menpe ne ieÙee~ henue Fme keâece keâ eueS Føeâej[mhekešemkeâehee keâe menejeueÙee peelee Lee~ Ùen ceeMkeâue lekeâveekeâ n Deej ieueeleÙee keâe meYeeJevee yenle DeeOekeâ jnlee n~ jeceve keâe Keepe keâ yeeo heOeLee keâe DeeCeeJekeâ Deej hejceeCeeJekeâ mejÛevee keâ DeOÙeÙeve keâ eueS jeceve mhekešemkeâehee keâe menejeueÙee peeve ueiee~ Ùen lekeâveekeâ SkeâJeCeeÙe ØekeâeMe keâ JeCe ce heejJeleve keâ DeeOeej hej, heOeLee keâ DeCeDee Deej hejceeCeDee keâe mejÛevee keâe mešekeâ peevekeâeje olee n~ Fme peevekeâeje keâe Jepen me heOeLee keâe meMue<eCe ØeÙeeieMeeuee ce keâjvee leLee Devekeâ GheÙeeiee heOeLee keâe keâe$ece ¤he me eveceeCe meYeJe ne ieÙee n~

(Ûe) jeceve mej keâe meve 1924 ce jeÙeue meemeeFše keâe meomÙelee me meccceevele ekeâÙee ieÙee~ meve 1929 ce Gvn 'mej' keâe GheeeOe ØeOeve keâe ieF~ "ekeâ Deieue ne meeue Gvn eJeMJe keâ meJeeÛÛe hejmkeâej-Yeeelekeâe ce veeyeue hejmkeâej me meccceevele ekeâÙee ieÙee~ Gvn Deej Yee keâF hejmkeâej eceue, peme jece keâe celÙemee heOkeâ, jeÙeue meemeeFše keâe nÙepe heOkeâ, eheâuee[euheâÙee FmšešÙeš keâe øeâkeâeueve heOkeâ, meeeJeÙele ¤me keâe Delej<šeÙe ueeveve hejmkeâej Deeeo~ meve 1954 ce jeceve keâe oMe keâ meJeeÛÛe meccceeve Yeejle jlve me meccceevele ekeâÙee ieÙee~

(Ú) jeceve Skeâ DelÙele Gvvele ØeÙeeieMeeuee Deej MeeOe-memLeeve keâe mLeehevee keâe pee yeieue® ce emLele n Deej Gvne keâ veece hej 'jeceve ejmeÛe FmšešÙeš' veece me peevee peelee n~ Yeeelekeâ Meem$e ce DevemeOeeve keâe ye{eJee ove keâ eueS Gvneve Fe[Ùeve pejveue Deeheâ eheâepekeme veecekeâ MeeOe-hee$ekeâe ØeejYe keâe~ Deheve peeJevekeâeue ce Gvneve mekeâ[e MeeOe-Úe$ee keâe ceeieoMeve ekeâÙee~ epeme Øekeâej Skeâ oehekeâ me DevÙe keâF oehekeâ peue G"le n, Gmee Øekeâej Gvekeâ MeeOe-Úe$ee ve Deeie Ûeuekeâj keâeheâe DeÛÚe keâece ekeâÙee~ Gvne ce keâF Úe$e yeeo ce GÛÛe heOe hej Øeelee<"le nS~ eJe%eeve keâ ØeÛeej-Øemeej keâ eueS Je keâjš meeFme veecekeâ Skeâ hee$ekeâe keâe Yee meheeove keâjle Le~ jeceve ØeYeeJe keâJeue ØekeâeMe keâe ekeâjCee lekeâ ne emeceše vene Lee; Gvneve Deheve JÙeekelelJe keâ ØekeâeMe keâe ekeâjCee me hej oMe keâe Deeueeekeâle Deej ØeYeeeJele ekeâÙee~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) Je meceõ keâe veeuee DeeYee ce lešeKeeS jnle~

(Ke) Fvekeâ ehelee eJeMeeKeehellevece ce ieeCele Deej Yeeelekeâe eMe#ekeâ Le~

(ie) Gvekeâe henuee MeeOehe$e eheâueemeeeheâkeâue ceiepeeve ce ØekeâeeMele nDee~

(le) Gvne eovee Je JeeoÙe Ùe$ee keâe Deej Deekeâ<š nS~

(*) hejmkeâeje Deej mecceevee keâe lee peme Pe [e-mee ueiee jnlee~

(Ûe) YeejleeÙe memkeâele me jeceve keâe nceMee ne ienje ueieeJe jne~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3), (Ke) (3), (ie) (7), (le) (3), (*) (7)~

Ke ['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— meceõ = me + De + ce + G + o + j + De

DeeYee = Dee + Ye + Dee

veeuee = ve + F + ue + F

eJeKÙeele = Je + F + Ke + Ùe + Dee + le + De

veekeâje = ve + Dee + keâ + De + j + F

2. eJeMe<eCe-eJeMe<Ùee keâe Deueie keâeepeS—

Gòej—

		eJeMe<eCe		eJeMe<Ùe			eJeMe<eCe		eJeMe<Ùe
eJeješ meceõ	=	eJeješ	-	meceõ	veeuee DeeYee	=	veeuee	-	DeeYee
Øekeâele-Øecee	=	Øekeâele	-	Øecee	GâÛe Dekeâ	=	TÛe	-	Dekeâ
Deve"e memLee	=	Deve"e	-	memLee	keâ [e cenvele	=	keâ [e	-	cenvele
ØeeleYeeJeeve ÙeJekeâ	=	ØeeleYeeJeeve	-	ÙeJekeâ	SkeâJeCeeÙe ØekeâeMe	=	SkeâJeieeÙe	-	ØekeâeMe

3. meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej—

DeeYee	=	Ûecekeâ	meceõ	=	meeiej
Øekeâele	=	mJeYeeJe	eJeMJe	=	memeej
eJeKÙeele	=	Øeemeæ	JÙeJemLee	=	ØeyeOe
ØeÙeeme	=	keâeeMeMe	evecceeCe	=	yeveevee

4. ekeâvne heeÛe eJemceÙeeeoyeeOekeâ DeJÙeÙee keâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS~

Gòej—
- MeeyeeMe! leceve ØeLece Deekeâj eoKee ne eoÙee~
- Deen! ekeâlevee yeje nDee~
- Jeen! keâmee meoj ieueeye n~
- Dej! Deehe Dee Yee ieS~
- eÚ-eÚ! Smee eieje njkeâle leceve keâe~

5. evecveeueeKele meceÛÛeÙeyeeOekeâ Meyoe keâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) ce heje#ee vene o mekeâe keÙeeekeâ ce yeecee j Lee~

(Ke) cePe ueielee n ekeâ Jene keâÚ Keleje n, FmeeueS ce lecnej meeLe Ûeueiee~
(ie) cePe DeYee-DeYee Smee ueiee ceevee Yekeâhe DeeÙee ne~
(le) ÙeoÙeehe Jen pee-peeve me oe [e leLeeehe Jen meheâuelee ve Øeehle keâj mekeâe~
(*) ce Deepe vene Dee mekeâlee Deehele Deehe Dee peeDee~
(Ûe) ce Deej Deeveo oevee YeeF n~

15 jeFÛejCe

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) pemeej ce (Ke) Devekeâue yeeye keâ he$e keâe
(ie) ekeâ Jene heâuevee keâe JeemleeJekeâ ehelee n

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) yeejn Je<e keâe jeFÛejCe Meejeejkeâ ¤he me ye[e-ye[e DeeKe, meeJeuee Újnje yeove Jeeuee Lee~
(Ke) yeeye keâ Skeâ meeue keâ yeÛÛe keâe oKeYeeue keâjvee ne jeFÛejCe keâe Demeuee keâece Lee~
(ie) peye jeFÛejCe heâue lee[keâj ueeŠe lee cevvee iee[e keâ heeme Deej Deeme-heeme Yee vene Lee~ FmeeueS Jen leyeje ieÙee~
(le) yejmeele keâe heocee veoe hej yeje ØeYeeJe he[e~

4. yeleeFS, Ùeeo heâuevee keâe helee Ûeuee peelee ekeâ jeFÛejCe ne Gmekeâe Demeuee ehelee n lee keÙee nelee? meeÛekeâj yeleeFS~

Gòej— leye heâuevee jeFÛejCe keâ meeLe ne jnlee~ Devekeâue yeeye keâ heeme vene jnlee~ Deej Úe$eeJeeme ce Deheve ece$ee keâe Yee ehelee keâe Gheneme G[eve hej jekeâlee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) jeFÛejCe yeejn Je<e keâe Gce ce yeeyeDee keâ Ùene veekeâje hej DeeÙee Lee~
(Ke) peye Jen vevne-mee yeÛÛee leŠvee keâ yeue ÛeeKeš heej keâjlee Deej keâeF Gme hekeâ[ve Deelee lee Jen eKeueeKeueekeâj nmelee nDee ekeâmee mej#ele peien hej eÚheve keâe keâeeMeMe keâjlee~ leye jeFÛejCe ve YeeJe<Ùe ce Gmekeâ pepe yeveve keâe yeele keâne~
(ie) yeÛÛee keâoye keâ heâuee keâe epeo FmeeueS keâj jne Lee keÙeeekeâ jeFÛejCe ve Skeâ yeej keâoye keâ heâuee keâe heleuee uekeâ[e ce ieLekeâj cevve keâe Skeâ iee[e yeveekeâj oe Lee~ keâoye keâ heâue keâe

Gme iee[e keâe jmmee ce yeeOekeâj KeeÛeve ce cevve keâe yenle Deeveo DeeÙee Lee~

(le) jeFÛejCe keâ ceve ce Deheve yeÛÛe keâ Øeele Depeeye-mee eJeoJe<e keâe YeeJevee peiee~ Gme ueiee, Ùen ue[keâe Úue me Gmekeâ cevvee yeeye keâe peien Úeveve keâ eueS DeeÙee n~ Gme ueiee, ceeeuekeâ keâ Skeâcee$e ue[keâ keâe heevee ce [yeekeâj Keo Deeueeo keâe meKe Yeeievee ceneheehe n~

(*) jeFÛejCe keâ lej keâ hele hej Devekeâue yeeye ve keâÚ ®heÙe Yepe lee Je ®heÙe keâÚ eovee ce Jeeheme ueeš DeeS~ keÙeeekeâ Jene jeFÛejCe veece keâe keâeF Deeocee vene jnlee Lee~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) Gmekeâe Gce emeheâ yeejn Je<e keâe Lee~

(Ke) jeFÛejCe Deye Yee Gmekeâe veekeâj Lee~

(ie) yejmeele keâe ceemece DeeÙee~

(le) Deye Jen yeÛÛe me enue-eceue ieÙee~

(*) ye{ jeFÛejCe keâe oKekeâj Devekeâue yeeye keâe ùoÙe õJeeYele ne ieÙee~

(Ûe) Jene jeFÛejCe veece keâe keâeF Deeocee vene jnlee Lee~

3. ekeâmeve, ekeâmeme keâne?

Gòej— (keâ) jeFÛejCe ve mJeÙe me (Ke) jeFÛejCe ve cevvee me

(ie) ceeueekeâve ve Devekeâue yeeye me (le) jeFÛejCe ve Devekeâue yeeye me

(*) heâuevee ve Devekeâue yeeye me

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele JeekeÙee ce me keâejkeâ-eÛenve ÚeškeâJ eueeKeS—

Gòej— (keâ) ce, (Ke) ce, keâ, (ie) keâe, me,

(le) keâe, ce, (*) ve, keâ, (Ûe) keâe, ce~

2. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— DeeOekeâej = De + Oe + F + keâ + Dee + j + De

ØeÙelve = he + j + De + Ùe + De + le + ve + De

KeMee = Ke + G + Me + F

ÛeeKeš = Ûe + Dee + Ke + De + š + De

lee>elee = le + F + Je + j + De + le + Dee

ÛeheÛeehe = Ûe + G + he + De + Ûe + Dee + he + De

3. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) jeFÛejCe yeÛÛe keâe oKeYeeue keâjlee Lee~

(Ke) eJeveeo ceemeheâ keâ heo hej keâeÙejle n~

(ie) veoe ekeâveej peevee evee<eoOe Lee~

(le) meheâuelee keâ eueS evejlej keâeeMeMe keâjle jnvee ÛeeenS~

(*) peye Jen Jeeheme ueeŠe lee cevvee keâe vee heekeâj njeve jn ieÙee~

4. JeÛeve yeOuekeâj eueeKeS—

Gòej—	ueye	=	ueyee		DeeKe	=	DeeKe
	DeeMee	=	DeeMeeS		mejeuee	=	mejeue
	yeen	=	yeen		eoMee	=	eoMeeS
	eÛee [Ùee	=	eÛee [Ùee		yeÛÛee	=	yeÛÛe

5. meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej—	Gce	=	DeeÙe		yeÛÛee	=	eMeMe
	nkece	=	Dee%ee		keâYee	=	ekeâmee meceÙe
	Glmeen	=	n<e		Âe<š	=	eveieen
	>eâe [e	=	Keue		heevee	=	peue

6. evecveeueeKele Meyoe keâ eueS GeÛele heo eueeKeS—

Gòej—	ÛeÛeue	ceve	nj	helle
	meoj	heâue	veŠKeš	yeÛÛe
	meheâo	yekeâje	yeoeOeceeve	veekeâj
	meÙekele	heejJeej	lece [e	ue [keâe

7. evecveeueeKele JeekeÙee ce me meJeveece-Meyoe keâe ÛeÙeve keâeepeS—

Gòej—	(keâ)	Gmekeâe,	(Ke)	Jen,	(ie)	cePe, Jen;
	(le)	Jen,	(*)	ce, lecnej e~		

8. hee'' ce me heeÛe eJeMe<eCe leLee e>eâÙee-eJeMe<eCe Meyo {{keâj eueeKeS—

Gòej—	(keâ)	eJeMe<eCe—	meeJeuee	Újnje	Glmeen
			iepeve	nmevee	
	(Ke)	e>eâÙee-eJeMe<eCe—	Oeej-Oeej	meeue	[ieceieekeâj
			Meece	peuoe me	

9. evecveeueeKele JeekeÙee ce keâlee hej ieeuee (◯) ueieeFS—

Gòej— (keâ) lee [e ceoeve ce Ke [e n~

(Ke) ieeleepeeue nme jne n~

(ie) peevekeâe hemlekeâ he{lee n~

(le) jceMe heâŠyeeue Keuelee n~

(*) YeÙee yeepeej ieS~

(Ûe) yeÛÛee jeve ueiee~

(Ú) DeekeâIe keâe YeeF Menj ieÙee n~

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) meceõe DeveYeJe (Ke) eJemšve ÛeeÛeue keâe (ie) lekeâe keâe

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) yeeGve Fiue[ce jnlee Lee~

(Ke) yeeGve De«epee penepee mevee ce Skeâ heve[yyee 'meyecejeve' keâe veeÙekeâ jn Ûekeâe Lee~

(ie) leej oJeeje yeeGve keâe eJemšve ÛeeÛeue me lejle eceueve keâe meÛevee oe ieF Lee~

(le) memeej Yej keâ he$ee ce meceeÛeej Úhee ekeâ lekeâe keâe [[veeš ve<š ne ieÙee Deej Gmekeâ meeLe ne yeeGve keâe meyecejeve Yee meceehle ne ieF n~

4. yeeGve keâ Ûeej$e keâe keâeve-mee ieCe Deehekeâe meJeeeOekeâ hemeo DeeÙee Deej keÙee?

Gòej— yeeGve keâ keâceMeeue Je pePee¤ JÙeekelelJe SJe ceeleYeece keâ eueS meceheCe keâe YeeJevee hemeo DeeF~ keÙeeekeâ Gmeve Deheve ue#Ùe Øeeehle keâ eueS eove-leejeKe keâe Yee eÛelee vene keâe Deej Deheve ue#Ùe ce meheâue nDee~

euee Kele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) yeeGve De«epee penepee mevee ce Skeâ heve[yyee 'meyecejeve' keâe veeÙekeâ jn Ûekeâe Lee~

(Ke) eJemšve ÛeeÛeue ve yeeGve keâe lekeâe keâe [[veeš penepe pee YeceOÙe meeiej ce Ke[e Glheele ceÛee jne Lee, Gme Glheele keâe eceŠeve keâ eueS yeueeÙee Lee~

(ie) pecevee Deej Fiue[keâ yeeÛe Ùeæ ne jne Lee~

(le) yeeGve keâe 13 eomeyej, Me>eâJeej keâ eove keâÛe keâjvee Lee~ Gvekeâe helvee Deej cee keâ Devemeej Ùen eove yenle cevenme eove n~ lejn leejeKe Deej Me>eâJeej keâe eove, heje Demeieve Lee~ FmeeueS yeeGve keâe heejJeej oKee Lee~

(*) lekeâe keâe [[veeš jepeOeevee keâ yeojieen hej emLej Lee~ Pe[e uenuene jne Lee~ Gmekeâe ye[e-ye[e leehe ieeue Gieueve keâ eueS lelhej eoKeueeF he[jne Lee~ yeeGve ve Dehevee meyecejeve keâe ceejÛee "ekeâ ekeâÙee~ Deej šejhee[e-peue hej ÛeueeÙee peeve Jeeuee eJemheâeŠkeâ ieeuee meYeeuee Deej DeeoMe eoÙee-'oeiee' FpeeeveÙej ve Gmekeâ emej hej šejhee[e ieeuee Úe[e~ šejhee[e lee>e ieele me Gme [[veeš keâe meeOe ce Úše~ Me$e [[veeš ve Yee leehe me ieeuee Úe[e~ hejle yeeGve keâe meyecejeve Dehevee šejhee[e Úe[keâj peueceive ne Ûekeâe Lee~ Fme keâejCe Me$e š[veeš keâe

ieeue keâe Jeej Keeuee ieÙee~ Deej yeeGve keâe šejhee[e [[veeš keâe Úelee hej pee he[e~ Skeâ YeÙeevekeâ eJemheâeš nDee~ ye[peej keâe OeeÙe Deej yenle OeDee leLee Deeie keâe ueheš~ eheâj keâF Oeceekeâ nS~ Deej eheâj lekeâe keâ [[veeš keâe veeceeeveMeeve lekeâ vene yeÛee Lee~

(Ûe) '[[veeš' keâe ve<š keâjve keâ yeeo yeeGve Deej Gmekeâ meeeLeÙee ve Jene keâÚ oj jnve keâe heâmeuee ekeâÙee Deej Gvekeâe meyecejeve peueceive he[e jne~ keâF lešJene he[jnve keâ Ghejele yeeGve ve Dehevee meyecejeve meeJeOeevee me Oeej-Oeej eKemekeâeF Deej Skeâ eove Jen Deheve meeeLeÙee mecele YeceOÙe meeiej emLele De«epee-Deceejkeâe ye[keâ meeceve meceõ leue keâ Thej yeueyeueelee meyecejeve eueS pee henÛee~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) meePe ne Ûekeâe Lee~

(Ke) {uelee DeeÙe keâe Lee, hejle Lee mJemLe~

(ie) yeeGve ve peuoe me leej Keeuekeâj he{e~

(le) pecevee ce leej ÙeoOe ne jne Lee~

(*) cevenme eove Deej leejeKe keâÚ vene keâj mekeâle~

(Ûe) Fiue[henÛeve hej yeeGve keâe eJekeŠeejÙee >eâeme YeŠ ekeâÙee ieÙee~

3. ekeâmeve, ekeâmeme keâne—

Gòej— (keâ) yee{Ùee ve yeeGve me (Ke) yeeGve ve cee me (ie) ÛeeÛeue ve yeeGve me

(le) yeÛÛee ve yeeGve me (*) yeeGve ve meeeLeÙee me

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. Meyoe keâe mene >eâce ce jKekeâj oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) meePe ne Ûekeâe Lee~ (Ke) yeeGve keâe helvee yeenj ieF~

(ie) pecevee ce leej ÙeoOe ne jne Lee~ (le) Fmekeâe veeueece ekeâÙee peevee Lee~

(*) peue-meceeeOe ne YeeiÙe ce ye{e n~ (Ûe) meyecejeve meceõ keâe melen hej DeeF~

(Ú) meyecejeve Jene peueceive he[e jne~

2. GeÛele e>eâÙee-¤hee me JeekeÙe heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) yeenj me ekeâmee ve ojJeepee KeŠKeŠeÙee~

(Ke) yeeGve ve leej he{keâj meveeÙee~

(ie) lecn Fve meeeLeÙee keâ ÛeveeJe keâe DeeOekeâej jniee~

(le) nce keânevee keâeve meveeSiee?

(*) meYee ve n<eceive nekeâj Dehevee je<šieele ieeÙee~

3. evecve Meyoe keâe oevee DeLee keâ Deve¤he JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) Kemlee——Fme Peehe[e keâe neuele Kemlee n~

yeepeej keâe Kemlee keâÛee[e DeÛÚe ueielee n~

(Ke) yeme — nceve Dehevee Ùee$ee yeme oJeeje heje keâe~
Deye yeme Yee keâje, yenle yeeue Ûekeâ lece~

(ie) leej — yeepeej me Skeâ ceešj leej ue DeeDee~
ÛeeÛeue ve leej oJeeje yeeGve keâe Keyej Yepee~

(le) Yeeie — heeueme keâe oKele ne Ûeej Yeeie ieÙee~
ekeâmeeve ve Deheve Kele keâ Ûeej Yeeie ekeâS~

(*) leuee — Fme peie keâe leuee ceeŠe n~
heevee le[keâe leuee ce ne Lee~

4. mene Gllej keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (ii) veeJe + Fkeâ (Ke) (ii) GoeOe
(ie) (i) eyevee oj ekeâS (le) (i) enmmee, oe[vee

5. veeÛe keâÚ Ghemeie Je ØelÙeÙe keâ GoenjCe eoS ieS n~ hee" me ome Ghemeie Deej ome ØelÙeÙe Ùekele Meyo Keepekeâj Gvn Deueie keâjkeâ eueeKeS—

Gòej— (keâ) Ghemeie— keânje, mejie, DemeYeJe, heejemLeele,
evejeheo, Demeieve, heje>eâcee, ØeÙeeme,
DeeJeueye, mJeeiele~

(Ke) ØelÙeÙe— penepee, veekeâje, yeÛÛe, je<šeÙe,
ienjeF, e{yeejÙee, ØeÙeeme, eKemekeâeF,
Me>eâJeej, ojyeeveJeeuee~

6. JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— YeeiÙe = Ye + Dee + ie + Ùe + De
ence = n + F + ce + De
mleyOe = me + le + De + ye + Oe + De
eJeMJeeme = Je + F + Me + Je + Dee + me + De
YeÙe = Ye + De + Ùe + De
eÛelee = Ûe + F + le + Dee

17 meÛÛee leeLeÙee$ee

DeYÙeeme

Ke['keâ'
ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) leeve<" ece$e, (Ke) oieOeheCe, (ie) ceeveJe-meJee~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ¤me keâ ieeJe ce Seheâce Deej SeueMee veece keâ oe JeoOe ceve<Ùe jnle Le~

(Ke) Seheâce ieYeej Deej eJeÛeejJeeve JÙeekele Lee~ SeueMee ye[e oÙeeue Deej ØemevveeÛeòe JÙeekele Lee~

(ie) jeie Deej YeKecejе me elej heejJeej keâe oKekeâj oevee ece$ee keâe Deueie-Deueie Øeelee>eâÙee nF~ Seheâce Jene me lejle leeLeÙee$ee hej peevee Ûeenlee Lee~ hejle SeueMee ve Jene ®keâkeâj Gve ueeiee keâe ceoo keâjve keâe heâmeuee ekeâÙee~

(le) Seheâce FmeeueS njeve jn ieÙee keÙeeekeâ Ùe®Meuece ce eiejpeelej keâ Yeelejе Yeeie ce oehekeâe keâ ØekeâeMe keâ heeÚ Gmeve SeueMee keâe Ke[oKee peyeekeâ SeueMee Gmekeâ meeLe leeLeÙee$ee hej DeeÙee ne vene Lee~ peye Jen eiejpeelej keâ yeenj ieÙee leye Jene oj-oj lekeâ SeueMee eoKeeF vene eoÙee~ Ùen >eâce leeve mehleen lekeâ Ûeuelee jne~

4. ceeveJe-meJee ne meÛÛee FMJej-meJee n; keâme?

Gòej— ceeveJe-meJee ne meÛÛee FMJej-meJee n~ nce oKe me heee[le JÙeekele keâe oKeYeeue keâjvee ÛeeenS~ Gme menejе ovee ÛeeenS epememe Jen Yeuee Øekeâej "ekeâ nekeâj Dehevee keâeÙe keâj mekeâ~ Deiej nce ekeâmee oKee, yeeceej JÙeekele keâe meJee ne vene keâj mekeâle lee FMJej meJee keâe Yee keÙee ueeYe~ FmeeueS Ùeeo nce ekeâmee oKee, yeeceej JÙeekele keâ keâÚ keâece Dee mekeâ lee Ùene meÛÛee FMJej meJee n~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee Jeâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ¤me keâ Skeâ ieeJe ce jnve Jeeue Seheâce Deej SeueMee oevee Jeæ leeve<" ece$e Le~

(Ke) Seheâce ieYeej Je eJeÛeejJeeve JÙeekele Lee~ Jen Deheve heejJeej keâe oKeYeeue ye[OÙeeve me keâjlee Lee~ Deej cenvele cepeojе keâjkeâ Deheve heejJeej keâe heš heeuelee Lee~ SeueMee ceOeceekeKeÙee heeuekeâj Dehevee Je Deheve heejJeej keâe heš heeuelee Lee~

(ie) oevee ece$ee ve meeLe-meeLe Ùe®Meuece keâe leeLeÙee$ee keâjve keâe Øeele%ee keâe Lee~

(le) Seheâce ve Deheve meeLe yenle-mee Oeve eueÙee~ SeueMee ve emeheâ Glevee ne eueÙee, epelevee DeeJeMÙekeâ Lee~ Seheâce ve Deheve he$e keâe ØelÙekeâ keâeÙe keâ meyeOe ce eveeMÛele DeeoMe eoS~ omejе Deej, SeueMee ve lej keâ ceeceuee keâe Deej keâeF OÙeeve ve eoÙee Deej Øemevvelee me Jen leeLeÙee$ee keâ eueS Ûeue he[e~ Seheâce keâ eÛelle ce Meeele ve Lee~

(*) Øeele%ee keâe Seheâce šeuelee jnlee Lee Deej SeueMee DeeOekeâ Glmekeâ Lee~

(Ûe) Seheâce ve eiejpeelej keâ heeJe$e oehee keâ heeÚ oKee Jene Gme Skeâ JeoOe he®<e keâe Peuekeâ eoKeeF oe~ Jen eyeukeâue SeueMee keâe lejn Lee~

(Ú) Ùee$ee me ueešle meceÙe ye{e m$ee ve Seheâce keâe yeleeÙee ekeâ ''ce vene peevelee ekeâ Jen keâeve Lee, ceve<Ùe DeLeJee oJeole~ Jen nce meyeme Øece keâjlee Lee, nce hej oÙee keâjlee Lee Deej Ùene me eyevee Dehevee veece yeleeS nS Ûeuee ieÙee~ hejceelcee Gmekeâe Yeuee keâj~ Ùeeo Jen ve DeeÙee nelee lee nce meye cej ieS nele~''

(pe) Seheâce keâe Dele ce mecePe ce DeeÙee ekeâ ceeveJe-meJee ne meÛÛee FMJej-meJee n Deej oeve-oeKeÙee keâe meneÙelee ne meÛÛee leeLeÙee$ee n~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe YeejS—

Gòej— (keâ) Je ye [leeve<" ece$e Le~

(Ke) SeueMee ve OeveJeeve Lee Deej ve ne eveOeve~

(ie) Peehe [e keâe JeeleeJejCe yenle ne oieOeheCe Lee~

(le) Jen eyeukeâue SeueMee keâe lejn Lee~

(*) Skeâ Ùee$ee ve ne nceeje ØeeCe-j#ee keâe Lee~

(Ûe) oeve-oeKeÙee keâe meneÙelee ne meÛÛee leeLeÙee$ee n~

3. ekeâmeve, ekeâmeme keâne?

Gòej— (keâ) Seheâce ve SeueMee me (Ke) m$ee ve SeueMee me

(ie) Skeâ yeÛÛe ve SeueMee me (le) m$ee ve Deheve yeš me

Ke ['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. veeÛe eueKe JeekeÙee ce me GooMÙe leLee eJeOeÙe keâe Deueie-Deueie keâeepeS—

Gòej—	GooMÙe	eJeOeÙe
(keâ)	SeueMee	Deheve ece$e keâe mecePeeve ce meheâue ne ieÙee~
(Ke)	ue [keâe	ješe keâ škeâ [hej šš he [e~
(ie)	SeueMee ve	meeje jele Gme lej keâ leevee ØeeeCeÙee keâe oKeYeeue keâe~

2. Deye Deehe veeÛe eueKe JeekeÙee ce mene (3) keâe eÛenve ueieekeâj yeleeFS ekeâ JeekeÙe keâe keâeve-mee Øekeâej n—

Gòej— (keâ) eceeßele JeekeÙe (Ke) mejue JeekeÙe (ie) meÙekele JeekeÙe

3. Meyoe keâe JeekeÙee keâ ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) Seheâce ieYeej Deej eJeÛeejJeeve JÙeekele Lee~

(Ke) jelee Deej meOee leeve<" menuee n~

(ie) ßeJeCe keâceej Deheve ceelee-ehelee keâe leeLeÙee$ee hej uekeâj ieS Le~

(le) nceve heje#ee ce ØeLece Deeve keâe Øeele%ee keâe n~

(*) mekeâme ce Mej cejCeemevve DeJemLee ce n~

(Ûe) nce omeje hej DeeKe yeo keâjkeâ eJeMJeeme vene keâjvee ÛeeenS~

(Ú) mJehve ce FMJej ve mee#eele oMeve eoS~

4. evecveeueeKele Jelevee mene keâjkeâ eueeKeS—

Gòej—						
	e>eoOe	=	JeoOe	veeOeve	=	eveOeve
	heJee$elee	=	heeJe$elee	Peehee [	=	Peehe [e
	Leuee	=	Leuee	yee {	=	ye {e

cevemÙe = ceve<Ùe FmJej = FMJej

5. evecveeueeKele JeekeÙee ce me meJeveece-Meyo ÚeŠkeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) Je~ (Ke) Jen~ (ie) nce, Dehevee~

(le) lecnej, cePeme~ (*) Gvneve~ (Ûe) Deehe~

6. GeÛele e>eâÙee-¤he oJeeje JeekeÙe hej keâeepeS—

Gòej— (keâ) Je Skeâ ieeJe ce jnle Le~

(Ke) SeueMee lee meoe leÙeej jnlee Lee~

(ie) Seheâce keâe Ûenje Goeme ne ieÙee~

(le) leeLeÙee$ee me Deelcee heeJe$e nelee n~

(*) Je Deoj leme ieS~

(Ûe) Gmeve Gvn heevee eheueeÙee~

7. Meyoe keâe mene >eâce ce jKekeâj oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) Seheâce eJeÛeejJeeve JÙeekele Lee~

(Ke) Jen ye [e oÙeeue Lee~

(ie) Seheâce keâe meceÙe vene eceue heelee Lee~

(le) nce DeJeMÙe Ûeuevee ÛeeenS~

(*) ueeie YeKe cej jn Le~

(Ûe) cejе he$e YeKe me cej jne n~

(Ú) ceeveJe-meJee ne meÛÛee FMJej-meJee n~

18 he [emee

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) eveÙeceOece me jnve Jeeue,

(Ke) TÛee-veeÛee peeele ce,

(ie) veveemen ve~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ceeCejece eveÙece-Oece me jnve Jeeue Deeocee n~

(Ke) veveemen keâ yeej ce ceeCejece hee [ve helee ekeâÙee ekeâ Jen evecve peeele keâe n~

(ie) veveemen keâe helvee keâceuee ceeCejece hee[keâ lej YeieJeeve keâe Øemeeo ove DeeF Lee~

(le) veveemen oJeeje ceeCejece hee[keâe yeše keâe Deeie me yeÛeeve keâe lešvee me ceeCejece hee[ce heejJeleve DeeÙee~

4. Ùeeo keâeF Deehekeâ meeLe Deehekeâe peeele keâe uekeâj yeje JÙeJenej keâjiee lee Deehe Gmekeâ meeLe keâmee JÙeJenej keâjie Deej keÙee?

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ceeCejece hee[eveÙece-Oece me jnve Jeeue Deeocee n~ heeme-he[eme ce Yee TÛee peeeleJeeuee me ne yeele keâjle n~ Oeeecekeâ «eLee keâ DeueeJee omeje keâeF ekeâleeye Gvekeâ lej ce vene n~

(Ke) veveemen keâe ue[keâe Deej ceeCejece hee[keâe ue[keâe oevee Skeâ ne Ûeyelej hej ye"keâj Skeâ ne Leue ce me ceieheâuee evekeâeue-evekeâeue keâj Kee jne Lee~ Ùen oKekeâj ceeCejece hee[keâe iemmee Dee ieÙee Deej Gmeve ceieheâeueÙee keâe eueheâeheâe Úevekeâj me[keâ hej heâkeâ eoÙee~

(ie) keâceuee keâ oJeeje lej Deekeâj Øemeeo ove keâe yeele ceeCejece keâe FmeeueS DeÛÚe vene ueiee, keÙeeekeâ keâceuee evecve peeele keâe m$ee Lee~ Deej Gvneve Gme Øemeeo keâe Jeeheme veveemen keâe o eoÙee~

(le) lej ce ueiee Deeie oKe ceeCejece Deej Gvekeâe helvee ve lej keâe meeceeve yeenj heâkeâvee Me¤ ekeâÙee Deej mJeÙe Yee cekeâeve me yeenj Dee ieS~

(*) veveemen ve peye Ùen mevee ekeâ ceeCejece keâe yeše cekeâeve keâ Deoj ne n leye Jen heâejve ne cekeâeve keâ Deoj lemee Deej heueie hej eveeMÛele meeF eØeÙee keâe keâOe hej G"eÙee Deej heeme he[e keâyeue G"ekeâj Deheve leLee eØeÙee keâ Mejej hej [euekeâj lepee me cekeâeve keâ yeenj Dee ieÙee~

(Ûe) Ùen keânevee nce peeele-Oece Deeeo me Thej G"keâj meyeme ØeceheJekeâ eceue-peuekeâj jnve keâe eMe#ee olee n~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) eveÙece-Oece me jnve Jeeue Deeocee n~

(Ke) keâeF Smee-Jemee peeele nF lee peevee ceeMkeâue ne peeSiee~

(ie) eueheâeheâ ce ceieheâeueÙee Lee, pee jemle hej heâue ieF Lee~

(le) DeÛeevekeâ ceeCejece keâ cekeâeve me Deeie keâe ueheš G"ve ueiee~

(*) Deye Deoj peekeâj Gmekeâe ueevee Kelejveekeâ Lee~

(Ûe) ueeie veveemen keâ meenme keâe ØeMemee keâj jn Le~

3. ekeâmeve, ekeâmeme keâne—

Gòej— (keâ) oiee ve ceeCejece hee[me

(ie) keâceuee ve oiee me

(*) ceeCejece ve Yee[me

(Ke) ceeCejece hee[ve oiee me

(le) veveemen ve ceeCejece hee[me

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. evecveeueeKele OeeleDee me veeceOeele e>eâÙee keâe eveceeCe keâeepeS Deej Gvekeâe JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) iejce — iejceevee
keâue keâe ceemece yenle iejceeve Jeeuee Lee~

(Ke) Pe" — Pe"ueevee
lece Fme yeele keâe Pe"uee vene mekeâle~

(ie) Deeueme — Deuemeevee
Deye lece nj keâeÙe ce Deuemeeveeheve eoKeele ne~

(le) ueepe — uepeevee
YeieJeeve me uepeevee keâmee?

(*) yeele — yeeleÙeevee
oeoe nj meceÙe yeeleÙeelee jnlee n~

(Ûe) oenje — oenjevee
yeej-yeej Skeâ ne ieuelee keâe oenjevee vene ÛeeenS~

2. oe ieF keânevee ce me meJeveece keâ ome GoenjCe ÚeškeâJ eueeKeS—

Gòej— Gvekeâ — Dehevee
ce — Gmeme
Deehekeâ — Gmekeâe
Gvekeâe — Gve
Gvneve — Fmekeâe

3. meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej— helvee = YeeÙee — yeše = he$ee
meyen = Øeele: — lej = cekeâeve
Mejej = on — DeeKe = ve$e

4. evecveeueeKele JeekeÙee ce DeeS eveheele Meyoe keâe jKeeekeâle keâeepeS—

Gòej— (keâ) Úeš ueeiee me eceuekeâj yeÛÛe Yee Úeše yeoeOe ne meeKele n~
(Ke) Deye lee nceeje Ùene peevee ne ceeMkeâue ne peeSiee~
(ie) eØeÙee lee Yeelej ne jn ieF~
(le) Gmeme yeeleÛeele keâjvee lee oj Gmekeâe oKevee Yee vene Ûeenle~
(*) ueheš Thej G"e lee Deeme-heeme keâ ueeie Yee oe [~
(Ûe) ceeCejece keâe lee heje Mejej ne peue G"e~

5. evecveeueeKele JeekeÙee ce ØeÙekele eJemceÙeeeoyeeOekeâ Meyo ekeâve ceveeYeeJee keâe JÙekele keâj jn n?

Gòej— (keâ) ÛeleeJeveemeÛekeâ ceveeYeeJe~ (Ke) eJemceÙeeyeeOekeâ ceveeYeeJe~
(ie) DeeojyeeOekeâ ceveeYeeJe~ (le) ÛeleeJevee meÛekeâ ceveeYeeJe~
(*) MeekeâyeeOekeâ ceveeYeeJe~ (Ûe) meyeeOeve yeeOekeâ ceveeYeeJe~

6. Meyoe keâe Jelevee MeoOe keâeepeS—

Gòej— mehevve = mehevve Oeejecekeâ = Oeeecekeâ
Deeheâeme = Deeeheâme ceMkeâeue = ceeMkeâue
eKÙeeue = KÙeeue hemeeo = Øemeeo
DeÛeeveÛekeâ = DeÛeevekeâ neccele = enccele

7. Meyoe keâe Jelevee MeoOe keâeepeS—

Gòej— (keâ) DeeleeLe~ (Ke) keâlelve~ (ie) keâšYee<ee~
(le) Meekelevemeej~ (*) MejCeeLee~ (Ûe) Deekeâ<Že~
(Ú) eve:meon~

19 peeueÙeeJeeuee yeeie ce Jemele

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeoOe Je mhe<š keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) Deceleme j ce, (Ke) Jemele keâ eueS, (ie) keâeceue~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) keâeekeâuee Deej keâekeâ keâeÙeue Deej keâeDee keâe keânle n~
(Ke) Fme keâeJelee keâe keâJeeÙe$ee keâe veece meYeõe keâceeje Ûeeneve n~
(ie) nJee keâe ceo Ûeeue me Ûeueve keâe ÛeleeJevee oe ieF n~
(le) DeeMeeDee me Yej ùoÙe eÚvve nS n~

4. yeleeFS, Ùen keâeJelee ekeâme Seleneemekeâ lešvee me pe[e n?

Gòej— Ùen keâeJelee Deceleme j emLele peeueÙeeJeeuee yeeie nlÙeekeâe[me pe[e n~ Ùen Seleneemekeâ lešvee 13 DeØeue, 1919 ce leše Lee~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) hepeeye keâ Deceleme j epeue ce 13 DeØeue, 1919 FO keâe peeueÙeeJeeuee yeeie ce keâÚ

›eâeelekeâeejÙee keâe eiejheleeje keâe eJejeOe keâjve keâ eueS Skeâ eJeMeeue meYee keâe DeeÙeepeve ekeâÙee ieÙee Lee~ Ùen MeeeleheCe meYee Lee~ ueeiee keâe ÛeleeJevee eoS eyevee pevejue [eÙej ve yeeie keâe Skeâcee$e ojJeepee meevekeâe oJeeje yeo keâjJee eoÙee Deej heâeÙeejie keâe DeeoMe o eoÙee~ Fmece ueieYeie Skeâ npeej evenlLe ueeiee keâe ceele keâ leeš Gleej eoÙee ieÙee Deej ueieYeie oe npeej ueeie leeÙeue ne ieS~ Fme pelevÙe lešvee ve meej oMe keâe PekeâPeej keâj jKe eoÙee~

(Ke) keâJeeÙe$ee ve Jemele keâe Oeej me Deeve keâe keâne ekeâ lece Fme mLeeve hej lee DeeDee ekeâle Sme Deevee ekeâ meeF nF DeelceeDee keâ eJeßeece ce keâeF yeeOee ve he[~ Ùen mLeeve De«epee keâe ›eâjlee Je evejkeâMelee keâe Skeâ Seleneemekeâ GoenjCe n~ Fme lešvee ce ekeâleve ne Yeeue-Yeeue he®<e, m$ee Deej yeÛÛe ceele keâe ieeo ce mee ieS Le~

(ie) keâJeeÙe$ee Jemele me keânlee n ekeâ lece Ùene DeeDee hejle Oeej me DeeDee~ JeeÙe Yee ceo ieele me Ûeue epememe Gvekeâ oKe keâe Deen vee G[peeS~ keâeÙeue Yee Meekeâ keâ jeie ieeS~ Yeej Yee keâ<šØeo keâLeeDee keâe iepeeÙeeceeve keâj~ lece Deheve meeLe pee he<he ueeDee Jee ve lee DeeOekeâ meoj ne Deej vee ne DeeOekeâ meieeOele~ Ùen heâue lece GhenejmJe¤he vee ueekeâj mceele mJe¤he ueekeâj Ùene eyeKej ovee~ DeOeeKeuee keâeueÙee ne Gvekeâe Ùeeo ce Deeme yenele nS Ûe{evee~ keâÚ meKe he<he Yee Ùene eieje ovee~ Ùen meye keâjkeâ peevee hejle Oeej me keâjkeâ peevee keÙeeekeâ Ùen Meekeâ-mLeue n~ Ùene Meej cele ceÛeevee~

(le) Fme heekele me keâJeeÙe$ee keâe DeeMeÙe n ekeâ Fme Meekeâ-mLeue hej keâeÙeue ceOej ieeve vene ieelee Deehele Ùene keâeJe Meej ceÛeele n~ keÙeeekeâ Ùene Yeeue-Yeeue he®<e, m$ee Deej yeÛÛe ceele keâe veeo ce meeS nS n~

(*) meojlee Deej meieOe jenle Deej Me<keâ heâuee keâe mceele YeeJe me meceehele keâjve keâ eueS keâne pee jne n~

2. keâeJelee keâe heekeleÙee heje keâeepeS—

Gòej— (keâ) heejceue-neve hejeie oeie-mee yevee he[e n~
ne! Ùen hÙeeje yeeie Keve me mevee he[e n~~
DeeDee, eØeÙe $e+lejepe! ekeâle Oeej me Deevee~
Ùen n Meekeâ-mLeeve, Ùene cele Meej ceÛeevee~~

(Ke) keâeceue yeeuekeâ cej Ùene ieeuee Kee-Kee keâj~
keâeueÙee Gvekeâ eueS eiejevee Lee[e ueekeâj~~
DeeMeeDee me Yej ùoÙe Yee eÚvve nS n~
Deheve eØeÙe heejJeej oMe me eYevve nS n~~

3. evecve heekeleÙee keâe meØemeie JÙeeKÙee keâeepeS—

Gòej— Øemeie—Øemlele heekeleÙee 'veeueceeCe' enoe hee"Ùe-hemlekeâ keâ hee"-19 keâ 'peeueÙeeJeeuee yeeie ce Jemele' keâeJelee me uee ieF n~ Fme keâeJelee keâe keâJeeÙe$ee 'meYeõe keâceeje Ûeeneve' n~
YeeJe—Øemlele keâeJelee ce keâJeeÙe$ee ve peeueÙeeJeeuee yeeie ce Jemele keâ Deeieceve keâe JeCeve ekeâÙee n~

JÙeeKÙee——keâJeeÙe$ee Jemele keâe meyeeeOele keâjle nS keânlee n ekeâ n Jemele lece Ùene DeeDee hejle Oeej me Deevee~ keÙeeekeâ Ùene eveoe<e he®<e, m$ee Deej Yeeue yeÛÛee keâe cele DeelceeS meeF nF n~ heJeve Yee Ûeue lee Jen Yee ceo ieele me Ûeue epememe Gvekeâ oKe keâe Deen vee G[peeS~ keâeÙeue Yee Meekeâ keâ jeie ieeS Deej Yeej Yee keâ<šØeo keâLeeDee keâe iepeeÙeeceeve keâj~

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. Meyoe keâ leoYeJe ¤he eueeKeS——

Gòej—	Deße	=	Deeme	Yecej	=	Yeeje
	keâeš	=	keâe[e	Me<keâ	=	meKee
	keâekeâ	=	keâeDee	Yece	=	meon
	keâeekeâuee	=	keâeÙeue	keâškeâ	=	keâeše

2. keâeJelee ce ØeÙekele heeÛe eJeMe<eCe Deej eJeMe<Ùe Úeškeâj eueeKeS——

Gòej—	keâeue-keâeš	ceo-JeeÙe
	Me<keâ-he<he	keâeceue-yeeuekeâ

le[he-JeoOe

3. mene Gllej hej (3) keâe eÛenve ueieeFS——

Gòej— (keâ) Yeeje, (Ke) Deveue, (ie) hejle~

4. evecveeueeKele Meyoe keâ leeve-leeve heÙeeÙe eueeKeS——

Gòej—	YeJeje	=	Yeeje, Yecej, ceOehe
	meieOe	=	KeMeye, ieOeJeeuee, ieOejepe
	JeoOe	=	ye{e, ye[{e, pepej
	keâeše	=	keâškeâ, vekeâeuee Dekeâj, Dekeâmee
	JeeÙe	=	heJeve, meceej, Jeele
	he<he	=	heâue, meceve, keâmece

5. JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS——

Gòej— (keâ) yekeâej keâ Yece ce vee he[e~ meye DeÛÚe ne neiee~

(Ke) Je<ee vee neve me Oejlee Me<keâ ne ieF n~

(ie) ieuele eveCeÙe keâe keâye lekeâ Meekeâ keâjle jneie~

(le) meej Yecej KeMee keâe jeie Deueehe jn n~

(*) Gmekeâe vee[e keâe ieele ceo he[ieF n~

(Ûe) Deye nceej heeme keâeuepe keâe mceele ne Me<e n~

6. Meyoe keâe Jelevee mene keâjkeâ eueeKeS——

Gòej—	keâekeâeuee	=	keâeekeâuee	Yejcej	=	Yecej

ejlejepe	=	$e+lejepe	hemhe	=	he<he
Fmecelee	=	mceele	Deme	=	Deßse

20 j ueÙee$ee

DeYÙeeme

Ke['keâ'

ceeeKekeâ

1. MeOOe Je mhe<š GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2. mene eJekeâuhe ÛeeveS—

Gòej— (keâ) jue keâe, (Ke) eveõe keâe, (ie) lej henÛeve keâe~

3. yeleeFS—

Gòej— (keâ) ueKekeâ keâ ece$e keâe eMe#ee mecceueve ce Yeeie ueve keâ eueS meHeâj keâjvee he[e Lee~

(Ke) ueKekeâ ve meve 42 me Ùee$ee vene keâe~

(ie) ueKekeâ keâ ece$e ve eKe[keâe keâ oJeeje jue keâ e[yye ce ØeJeMe ekeâÙee~

(le) ueKekeâ keâ ece$e Jeeheme peeve keâe yeele Yeue peeve keâ eueS keân jn n~

4. Ùeeo Deehekeâe Yee Fme jueÙee$ee keâe lejn mecemÙee keâe meecevee keâjvee he[peeS lee Deehe keÙee keâjie?

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

eueeKele

1. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ''neue-Ûeeue yenle ne Kejeye n~ Fme Ùee$ee ce pee keâ<š G"eÙee, Jen yenle eovee lekeâ Ùeeo jniee~ Deye ce lej keâ yeenj hej ve Oe¤iee~''

(Ke) Skeâ ceneMeÙe ve ueKekeâ keâ ece$e keâe ieeueÙee FmeeueS ovee ØeejYe ekeâÙee, keÙeeekeâ meele meceÙe ece$e keâe Keehe[e Gme ceneMeÙe me škeâje ieF Lee epememe ceneMeÙe eleueeceuee G"~

(ie) ueKekeâ keâe ece$e peye cen Oeeve peeve ueiee lee cen Oeeve peeve keâe jemlee yeo, Demeyeeye De[e nDee Deej Gme hej Deeocee ueš nS~ Fme Øekeâej omeje JÙeeeOe Yee G" Ke[e nF~

(le) Ùee$ee keâjle meceÙe DeOeeveeõle Ùee$ee keâe Deheve keâOee hej yeePe-mee ueiee lee Gvneve DeeKe Keeuekeâj oKee lee Skeâ ceneMeÙe oeenve keâOe hej emej Oej Keješ ue jn n~

(*) mJeÙe keâeepeS~

2. GeÛele Meyoe oJeeje ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) Ùe ceneMeÙe eMe#ee mecceueve ce DeeS Le~

(Ke) Deye ce keâoeehe Ùee$ee vene keâ¤iee~

(ie) meeHeâ keâe ooMee ne ieF Lee~

(le) ieveecele n ekeâ Deehekeâe ceiee vene yevevee he[e~

(*) ceiej Keye DeveYeJe nDee~

3. evecve heekeleÙee keâe——

Gòej— (keâ) YeeJe–''Ùen Ùee$ee vene keâceYeeie n, keâceYeeie~''

Fme heekele keâe DeeMeÙe n ekeâ Ùee$ee ce ekeâlevee keâ<š nelee n Ùen Ùee$ee keâjve Jeeuee JÙeekele ne mecePe mekeâlee n~ juee, yemee ce ekeâlevee Yee[nelee n, ye''ve lekeâ keâe peien vene eceue heelee Smee švee, yemee ce Ùee$ee keâjvee Skeâ keâceÙeeie ne n~

(Ke) YeeJe–''iee[e ce meJeej nevee Yee eÛellee[keâe ekeâuee Heâlen keâjvee n~''

Fme heekele keâe DeeMeÙe n ekeâ Yee[me ueyeeueye Yeje šve ce meheâj keâjvee, šve ce meJeej nevee Glevee ne keâe''ve keâeÙe n epelevee ekeâ eÛellee[keâe ekeâuee heâlen keâjvee pee ekeâ DeYeOe Lee~

4. ekeâmeve, ekeâmeme, keâne——

Gòej— (keâ) ueKekeâ ve ece$e me (Ke) ece$e ve ueKekeâ me

(ie) ece$e ve Ùee$ee me (le) Ùee$ee ve Yee[me

Ke['Ke'

JÙeekeâjCe-%eeve

1. veeÛe eueKe JeekeÙee keâe OÙeeve me hee{S Deej Gvn MeOOe keâjkeâ eueeKeS——

Gòej— (keâ) Skeâ eove nceej lej nceej ece$e heOeej~

(Ke) ece$e eÛeuueeS-Dej Yeue DeeoeceÙee! nce Deoj lee Dee peeve oe~

(ie) Gmeve Fmee šve ce Ùee$ee keâjve keâe ''eve uee~

(le) meeš ce ye''ve keâe peien Yee vene eceuee~

2. hee'' ce DeeS evecveeueeKele JeekeÙee ce me e>eâÙee-eJeMe<eCe ÚeeŠS——

Gòej— (keâ) nmekeâj~ (Ke) peuoe~ (ie) Keeuekeâj~

(le) Deeie~ (*) veeo keâ ceej~

3. Meyo-Ùeice keâ Fve Skeâ-Skeâ Meyo keâe hee{S Deej omeje pee[e Meyo eueKekeâj Skeâ-Skeâ JeekeÙe eueeKeS——

Gòej— meKe	=	oKe	peeJeve ce meKe-oKe ueiee ne jnlee n~
Ke[	=	Ke[	ece$e ve Ke[-Ke[ne Ùee$ee heje keâe~
oe	=	Ûeej	yeenj me[keâ hej oe-Ûeej Deeocee Ke[n~
neue	=	Ûeeue	Deej meveeFS Deehekeâ keÙee neue-Ûeeue n~
keâMeue	=	ceieue	lej hej meye keâMeue-ceieue lee n~
ue[vee	=	eYe[vee	ieCeMe nj ekeâmee me ue[lee-eYe[lee jnlee n~

4. evecveeueeKele Meyoe keâ eueie eueeKeS——

Gòej— YeeiÙe heeuueie iee[e m$eeeueie eKe[keâe m$eeeueie

keâce	m$eeeueie	peeve	m$eeeueie	meeJeOee	m$eeeueie
eŠkeâŠ	heeuueie	DeveYeJe	heeuueie	ieuelee	m$eeeueie
leKlee	heeuueie	meeHeâe	heeuueie	Mejej	heeuueie

5. evecveeueeKele JeekeÙee keâe hee{S Deej jKeeekeâle MeyOe keâ eJeueece eueKekeâj JeekeÙe hej keâeepeS—

Gòej— (keâ) meppeve me oemlee keâje, opeve keâe Ùene keÙee keâece?

(Ke) ØeJeMe FOej me n Deej evekeâeme GOej me~

(ie) keâne peelee n ekeâ meÛÛe JÙeekele pevvele ce peele n, penvvece ce vene~

(le) Ùee$ee keâ eueS Ùen meceÙe Øeelekeâue vene n, Devekeâue n~

(*) oemlee ce keÙee nej Deej keÙee peele~

6. evecveeueeKele eJejece-eÛenvee keâe henÛeeeveS Deej Fvekeâ veece eueeKeS—

Gòej— ! eJemceÙemeÛekeâ eÛenve ~ heCeeJejece eÛenve

? ØeMvemeÛekeâ eÛenve “ ” GoOejCe eÛenve

, DeuheeJejece eÛenve — eveOMekeâ eÛenve